

EGE ÜNİVERSİTESİ

DOKTORA TEZİ

**KOCAELİ- KANDIRA GIDA İHTİSAS ORGANİZE
SANAYİ BÖLGESİNİN ORTAYA ÇIKARABİLECEĞİ
SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİN SAPTANMASI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Bahar AYDIN CAN

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Sait ENGİNDENİZ

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Sunuş Tarihi : 09.03.2018

Bornova-İZMİR

2018

EGE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

(DOKTORA TEZİ)

**KOCAELİ- KANDIRA GIDA İHTİSAS ORGANİZE
SANAYİ BÖLGESİNİN ORTAYA ÇIKARABİLECEĞİ
SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİN SAPTANMASI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Bahar AYDIN CAN

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Sait ENGİNDENİZ

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Sunuş Tarihi : 09.03.2018

Bornova-İZMİR

2018

Bahar AYDIN CAN tarafından **DOKTORA TEZİ** olarak sunulan “Kocaeli-Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin Ortaya Çıkarabileceği Sosyo-Ekonomik Etkilerin Saptanması Üzerine Bir Araştırma.” başlıklı bu çalışma E.Ü. Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği ile E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Eğitim ve Öğretim Yönergesi’nin ilgili hükümleri uyarınca tarafımızdan değerlendirilerek savunmaya değer bulunmuş ve 09.03.2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavında aday **oybirliği** ile **başarılı** bulunmuştur.

Jüri Üyeleri:

İmza

Jüri Başkanı

: Prof.Dr. Sait ENGİNDENİZ

Raportör Üye

: Prof.Dr. Gamze SANER

Üye

: Prof.Dr. O.Murat KOÇTÜRK

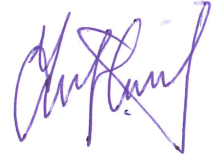
Üye

: Prof.Dr. Murat YERCAN

Üye

: Doç.Dr. Ferit ÇOBANOĞLU

EGE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

EÜ Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Doktora Tezi olarak sunduğum “Kocaeli- Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin Ortaya Çıkarabileceği Sosyo-Ekonomik Etkilerin Saptanması Üzerine Bir Araştırma” başlıklı bu tezin kendi çalışmam olduğunu, sunduğum tüm sonuç, doküman, bilgi ve belgeleri bizzat ve bu tez çalışması kapsamında elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara atıf yaptığımı ve bunları kaynaklar listesinde usulüne uygun olarak verdiğimi, tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını, bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya diğer bir üniversitede başka bir tez çalışması içinde sunmadığımı, bu tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda bilimsel etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

09 / 03 / 2018

Bahar AYDIN CAN

ÖZET**KOCAELİ- KANDIRA GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ
BÖLGESİNİN ORTAYA ÇIKARABİLECEĞİ SOSYO-EKONOMİK
ETKİLERİN SAPTANMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

AYDIN CAN, Bahar

Doktora Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sait ENGİNDENİZ

Mart 2018, 219 sayfa

Bu araştırmanın ana amacı, Kocaeli'nin Kandıra ilçesinde kurulacak olan Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin (GİOSB) bölge tarımsal üretimine, üreticilerin üretim kararlarına ve istihdama oluşturabileceği olası sosyo-ekonomik etkileri analiz etmek, GİOSB'den arazileri etkilenen ve etkilenmeyen üreticiler ile bölgede faaliyet gösterecek firmalar açısından da değerlendirmek, sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri getirmektir. Bu amaçla, Kandıra GİOSB'nin yer aldığı Kocakaymaz ve Goncaaydın köylerindeki üreticilerden doğrudan etkilenecek üreticiler (arazisi kamulaştırılan) ve dolaylı etkilenecek üreticiler (arazisi kamulaştırılmayan üreticiler) gruplandırılarak görüşmeyi kabul eden toplam 131 üretici ile tam sayım yöntemi kullanılarak yüz yüze anket yapılmıştır. İncelenen işletmelerin verilerinin analizinde farklılıkları ortaya koyabilmek için işletmeler Kandıra GİOSB'de arazisinin kamulaştırılıp-kamulaştırılmamasına göre iki grupta, üretici görüşlerinin arazi büyüklüğü ile ilişkisinin olup-olmadığını ortaya koyabilmek için üç grupta incelenmiştir.

Araştırmanın diğer bölümünü oluşturan Kocaeli Kandıra GİOSB'ne kayıtlı 61 firma arasından bilgi vermeyi kabul eden 41 firma yetkilisi ile de yüz yüze görüşme ve elektronik posta ile anket yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen anket verilerinde Kandıra GİOSB'nin kurulmasıyla oluşturabileceği olumlu-olumsuz etkileri konusunda üreticilerin ve faaliyet gösterecek firmaların yetkilileri açısından görüşleri saptanarak, konuyla ilgili

beklentileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma yöresinde anket yapılan üreticilerden elde edilen verilerin analizinde ayrıca Bulanık Eşli Karşılaştırma yöntemi de uygulanmıştır. Bu yöntemle üreticilerin üretimdeki kriterlerinin önem derecesinin GİOSB kurulmadan öncesi ve sonrasında değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Kocaeli-Kandıra GİOSB kapsamındaki kamulaştırma uygulamaları incelenerek, karşılaşılan sorunlar tespit edilerek, çözüm önerileri getirilmiştir.

İncelenen işletmelerdeki üreticiler, Kandıra GİOSB’de yer alacak 6 sektör grubu üzerinden sınıflandırılmış sektörlerin bölge için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörler için üreticilerin süt ürünlerin de % 95.42’si, et ürünlerin de % 96.19’u, sebze-meyve de % 73.28’i, çikolata-şeker, unlu mamüller de % 51.15’i, kuruyemiş-bakliyat da % 45.04’ü, cips-hazır yemek de % 23.66’sı “önemli” ve “çok önemli” olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum, Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinin kurulmasının oluşturabileceği olası etkilerinin incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, tarımsal istihdam, tarıma dayalı sanayi, sosyo-ekonomik analiz, bulanık eşli karşılaştırma.

ABSTRACT**A RESEARCH ON THE DETERMINATION OF THE SOCIO-ECONOMIC EFFECTS OF KOCAELİ- KANDIRA FOOD SPECIALIZED ORGANIZED INDUSTRIAL ZONE**

AYDIN CAN, Bahar

PhD in Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof. Dr. Sait ENGİNDENİZ

March 2018, 219 pages

The main purpose of this research is to analyze the socio-economic effects of Kandıra Food Specialized Organized Industrial Zone (Kandıra FSOIZ) in Kandıra district of Kocaeli. Socio-economic effects are researched on the base of agricultural production, employment and farmers' decisions in terms of the farmers whose land affected and the farmers whose land not affected by the FSOIZ as well as the companies specifications which operate in the FSOIZ so as to identify problems and offer solutions. For this purpose, the farmers in the villages of Kocakaymaz and Goncaaydın, where Kandıra FSOIZ is located, were grouped as the farmers being affected directly (whose land is expropriated) and the farmers being affected indirectly (whose land is not expropriated), and a face-to-face interview was made with a total of 131 farmers. To show the differences in the analysis of the data obtained from the farms examined, farms were examined in two groups based on whether or not their land in Kandıra FSOIZ was expropriated and in three groups in order to demonstrate whether or not farmers opinions were related to land size.

In the other part of the research, of 61 companies registered in Kocaeli Kandıra FSOIZ, 41 agreed to provide information, and a survey interview was made by their executives with face-to-face and electronic mail.

In the survey data obtained, farmers' and company executives' opinions about the positive and negative effects on Kandıra FSOIZ were identified and

their expectations were revealed. The method of fuzzy pairwise comparison was employed in the analysis of the data obtained from the farmers surveyed for the purpose of determining whether or not the significance level of farmers' criteria in production differentiated after the establishment of the FSOIZ. Furthermore, expropriation practices within the scope of Kocaeli Kandira FSOIZ were examined, the problems and their solutions were identified, and offered.

It is founded that farmers were significant for the sectors classified based on 6 sector groups in Kandira FSOIZ . Furthermore, for the sectors in Kandira FSOIZ, “significant” and “very significant” were stated by 95.42% of the farmers dairy products, 96.19% for meat products, 73.28% for fruits and vegetables, 51.15% for confectionery and bakery products, 45.04% for dried fruits and legumes, and 23.66% for chips and convenience food. This demonstrates the need for further research and more deeply analysis on the potential effects of the establishment of Food Specialized Organized Industrial Zones.

Keywords: Food Specialized Organized Industrial Zone, agricultural employment, agro-based industry, socio-economic analysis, fuzzy pairwise comparison.

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın hazırlanmasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan, gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Sait ENGİNDENİZ'e, araştırmayı başından sonuna kadar bilgi ve görüşleriyle yönlendiren tez komite üyelerimden Sayın Prof. Dr. Gamze SANER'e ve Prof. Dr. Murat KOÇTÜRK'e, değerli katkılarından yararlandığım Sayın Araş. Gör. Dr. Gökhan ÇINAR'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Araştırmama yapmış oldukları katkıdan dolayı Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Müdürlüğü, Kocaeli İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Kandıra İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü yetkililerine, anket sorularını büyük bir sabır ve samimiyetle yanıtlayan değerli üreticilere ve firma yetkililerine teşekkür ederim.

Gösterdikleri sevgi ve büyük desteklerinden dolayı, aileme teşekkürü borç bilirim.

Eğitimim süresince maddi ve manevi desteğini esirgemeyen ve büyük bir sabır ve özveriyle beni her zaman destekleyen sevgili eşim Onur CAN'a ve sevgisini her zaman yanımda hissettiğim biricik oğlum Barış CAN'a çok teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLERSayfa

ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
TEŞEKKÜR	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xviii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xxxvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Konunun Önemi	1
1.2 Araştırmanın Önemi	3
1.3 Araştırmanın Amacı	6
1.4 Araştırmanın Kapsamı ve Ana Hatları	7
2. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	8
3. MATERYAL VE YÖNTEM	17
3.1 Materyal	17
3.2 Yöntem	17

İÇİNDEKİLER (devam)

Sayfa

3.2.1 Verilerin toplanmasında kullanılan yöntemler.....	17
3.2.2 Verilerin analizinde kullanılan yöntemler.....	19
4. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	26
4.1 Coğrafi Konum	26
4.2 İklim	28
4.3 Nüfus	29
4.4 Tarımsal Durum	32
4.4.1 Tarım arazisi mevcudu ve kullanımı.....	32
4.4.2 Bitkisel üretim.....	32
4.4.3 Hayvan sayısı ve hayvansal üretim.....	34
4.4.4 Tarımsal alet ve makine mevcudu	35
5. KANDIRA GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	37
6. ARAŞTIRMA BULGULARI	43
6.1 Üreticilere Yönelik Sonuçlar	43
6.1.1 Üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri.....	43

İÇİNDEKİLER (devam)

Sayfa

6.1.2 Üreticilerin yıllık faaliyet sonuçları	78
6.2 Üreticilerin Kandıra GİOSB ile İlgili Görüş, Tutum ve Beklentileri	86
6.3 Arazi Piyasası ve Kamulaştırma Hakkında Üretici Görüşleri	94
6.3.1 Üreticilerin arazi satın alma ve satış durumu	94
6.3.2 Üreticilerin arazilerini elde etme şekli.....	95
6.3.3 Üreticilerin arazilerini satış nedenleri.....	96
6.3.4 Üreticilerin sattıkları arazileri işledikleri süre	98
6.3.5 Üreticilerin sattıkları arazileri satın alan kişiler.....	100
6.3.6 Üreticilerin sattıkları arazilerde yetiştirdikleri ürünler	101
6.3.7 İncelenen köylerde tarım arazisi satış sıklığı.....	102
6.3.8 Üreticilerin tarım arazisi satış sıklığını etkileyen faktörler hakkındaki tutum ve davranışları	103
6.3.9 Üreticilerin arazi satışında karşılaştıkları sorunlar	105
6.3.10 Üreticilerin arazi satışını gerçekleştirdikleri süre	107
6.3.11 Üreticilerin gelecek yıllarda arazi satışında olabilecek değişiklikler hakkındaki görüşleri	109
6.3.12 Üreticilerin arazi nevelerine göre öngördüğü değerler.....	110

İÇİNDEKİLER (devam)Sayfa

6.3.13 Kamulaştırmadan doğrudan etkilenen işletmelere yönelik sonuçlar	111
6.3.14 Kamulaştırmadan dolaylı etkilenen işletmelere yönelik sonuçlar	120
6.4 Firmalara Yönelik Sonuçlar	123
6.4.1 Firmaların sektörlere göre gruplandırılması	123
6.4.2 Görüşülen firma yetkilileri hakkında bilgiler	124
6.4.3 Firmaların hukuki ve işletme yapısı.....	124
6.4.4 Firmaların sektörel dağılımı.....	126
6.4.5 Firmaların çalıştıracakları personel sayısı.....	127
6.4.6 Firmaların dış ticaret yapma durumu	130
6.4.7 Firmaların ürettikleri ürünün niteliği	132
6.4.8 Firmaların bölgeden hammadde temin etme durumu	132
6.4.9 Firmaların yurtiçinden hammadde temin etme durumu.....	134
6.4.10 Firmaların yurtdışından hammadde temin etme durumu	136
6.4.11 Firmaların sahip oldukları standart belgeleri	137
6.4.12 Firmaların Kandıra GİOSB ile ilgili görüş, tutum ve beklentileri	138

İÇİNDEKİLER (devam)Sayfa

6.5 Kandıra GİOSB'nin Bölge İçin Olası Sosyo-Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi.....	168
6.5.1 Olası etkilerin bölgedeki üreticiler açısından değerlendirilmesi	168
6.5.2 Olası etkilerin firmalar açısından değerlendirilmesi	183
7. ARAŞTIRMANIN TOPLU SONUÇLARI.....	185
8. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	196
KAYNAKLAR DİZİNİ.....	208
ÖZGEÇMİŞ.....	219

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
3.1 A ve B arasında karşılaştırma yapmak amacıyla kullanılan bulanık eşleme yaklaşımı	23
4.1 Kocaeli’nde nüfusun il ve ilçe merkezi nüfusu ve köy nüfusuna göre dağılımı (2011).....	31
5.1 Kandıra GİOSB’nin planlanan arazi konumu	40
6.1 Üreticilerin Kandıra GİOSB ile ilgili beklentide olduğu konular	93
6.2 İncelenen firmaların işletme türü	125
6.3 İncelenen firmaların hukuki yapısı.....	126
6.4 İncelenen firmaların üretecekleri ürün durumu.....	132
6.5 İncelenen firmaların sahip oldukları standart belgeleri.....	137
6.6 Kandıra GİOSB’de yer alacak firmalar için önemli olan konular	148
6.7 Firmaların Kandıra GİOSB’yi diğer OSB’ler ile mukayese edip etmeme durumu.....	154

ÇİZELGELER DİZİNİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
3.1 İncelenen işletmelerin köylere göre Kandıra GİOSB için arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumu.....	18
3.2 İncelenen firmaların sektörel dağılımı.....	19
3.3 İncelenen işletmelerde Kandıra GİOSB için arazilerinin etkilenme durumuna göre işletme büyüklükleri bakımından gruplandırılması.....	20
3.4 İncelenen firmaların sektörlere ve faaliyet alanına göre gruplandırılması.....	21
4.1 Araştırma yöresinde 1950-2015 döneminde gerçekleşen en yüksek ve en düşük sıcaklık değerleri.....	29
4.2 Türkiye ve Kocaeli’nde 2007-2017 yılları arasındaki nüfus istatistikleri.....	30
4.3 Kocaeli ili ilçeler bazında nüfus dağılımı (2016)	31
4.4 Kocaeli ili arazi kullanım durumu (2016).....	32
4.5 Araştırma yöresinde bazı bitkisel ürünlerin üretim miktarları (ton) (2013).....	33
4.6 Kandıra ilçesinde üretilen bazı bitkisel ürünlerin üretim miktarları (ton) (2013)	34
4.7 Araştırma yöresinde hayvan sayıları (baş) (2016)	35

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
4.8 Araştırma yöresinde bazı hayvansal ürünlerin üretim miktarları (ton) (2013)	35
4.9 Araştırma yöresinde bazı tarım alet ve makinaları mevcudu (2016)	36
5.1 Kandıra-GİOSB kurucu ortakların katılım payları.....	39
5.2 Kandıra GİOSB kapasite tablosu	42
6.1 İncelenen işletmelerdeki üreticilerin arazi durumlarına göre yaş, eğitim ve deneyimleri.....	44
6.2 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre üreticilerin yaş, eğitim ve deneyimleri.....	45
6.3 Üreticilerin eğitim durumu.....	45
6.4 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı	47
6.5 İncelenen işletmelerdeki etkilenme durumlarına göre nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı	47
6.6 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre nüfusun eğitim durumu	49
6.7 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre nüfusun eğitim durumu	50

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.8 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre aile işgücü potansiyelinin yaşlara göre dağılımı (EİB).....	52
6.9 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre aile işgücü potansiyelinin yaşlara göre dağılımı (EİB)	52
6.10 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre aile işgücü potansiyelinin cinsiyete ve yaşa göre dağılımı (EİG).....	53
6.11 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre aile işgücü potansiyelinin cinsiyete ve yaşa göre dağılımı (EİG).....	54
6.12 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre işgücü kullanımı	55
6.13 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre işgücü kullanımı	55
6.14 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre toplam gelirlerinde tarımdan sağladıkları gelirin payı (%)	56
6.15 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre toplam gelirlerinde tarımdan sağladıkları gelirin payı (%).....	56
6.16 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre toplam arazi mevcudu, mülkiyeti ve parsel özellikleri	58
6.17 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre toplam arazi mevcudu, mülkiyeti ve parsel özellikleri	59

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.18 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi mevcudunun nevilerine göre dağılımı	60
6.19 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi mevcudunun nevilerine göre dağılımı.....	60
6.20 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bitkisel üretim dallarının ekiliş ve dikiliş alanları (da).....	61
6.21 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre bitkisel üretim dallarının ekiliş ve dikiliş alanları (da).....	61
6.22 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre işletme başına düşen hayvan mevcudu.....	62
6.23 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre işletme başına düşen hayvan sayıları	63
6.24 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bina mevcudu.....	64
6.25 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre bina mevcudu.....	64
6.26 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre alet makine mevcudu	65
6.27 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre alet makine mevcudu	66
6.28 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre sermaye kompozisyonu (TL).....	68

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.29 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre sermaye kompozisyonu (TL/da)	69
6.30 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre sermaye kompozisyonunun oransal dağılımı (%)	70
6.31 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre sermaye kompozisyonu (TL)	71
6.32 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre sermaye kompozisyonu (TL/da)	72
6.33 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre sermaye kompozisyonunun oransal dağılımı (%)	73
6.34 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre Ziraat Odasına üye ve tarımsal kooperatife ortak olup-olmama durumları	74
6.35 İncelenen işletmelerdeki etkilenme durumlarına göre Ziraat Odasına üye ve tarımsal kooperatife ortak olup-olmama durumları	75
6.36 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre ortak oldukları kooperatifler	76
6.37 İncelenen işletmelerdeki etkilenme durumlarına göre ortak oldukları kooperatifler	76
6.38 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre tarımsal bilgi kaynakları	77

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.39 İncelenen işletmelerdeki etkilenme durumlarına göre tarımsal bilgi kaynakları	78
6.40 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL).....	79
6.41 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL/da).....	80
6.42 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerlerinin oransal dağılımı (%)......	81
6.43 İncelenen işletmelerde etkilenme durumuna göre üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL).....	82
6.44 İncelenen işletmelerde etkilenme durumuna göre üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL/da).....	83
6.45 İncelenen işletmelerde etkilenme durumuna göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerlerinin oransal dağılımı (%)......	84
6.46 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre hayvansal üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL).....	85
6.47 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre hayvansal üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL)	85

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.48 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre toplam brüt üretim değeri (TL).....	86
6.49 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre toplam brüt üretim değeri (TL)	86
6.50 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre Kandıra GİOSB hakkında kendilerini bilgili görme düzeyleri.....	87
6.51 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre Kandıra GİOSB hakkında kendilerini bilgili görme düzeyleri.....	88
6.52 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre Kandıra GİOSB ‘de yer alacak sektörleri bilme durumu	89
6.53 İncelenen İşletmelerde etkilenme durumlarına göre Kandıra GİOSB‘de yer alacak sektörleri bilme durumu	89
6.54 İncelenen işletmelerdeki Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörlerin bölge için önem düzeyleri ile ilgili görüşleri	91
6.55 İncelenen işletmelerde Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara katılma ile ilgili tutum ve davranışları	92
6.56 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre yakın zamanda(son 1 yıl) arazi satın alma ve satış durumu	94
6.57 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre yakın zamanda (son 1 yıl) arazi satın alma ve satma durumu	95

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.58 İncelenen işletmelerde arazi durumları göre satışı yapılan arazilerin elde edilme şekli.....	96
6.59 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre satışı yapılan arazilerin elde edilme şekli.....	96
6.60 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satış nedenleri	97
6.61 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satış nedenleri.....	98
6.62 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre satışı yapılan arazilerin işletildikleri süre(yıl) ortalamaları	99
6.63 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre satışı yapılan arazilerin işletildikleri süre(yıl) ortalamaları	99
6.64 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satışı yapılan arazileri satın alan kişiler	100
6.65 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satışı yapılan arazileri satın alan kişiler.....	101
6.66 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satışı yapılan arazilerde yetiştirilen ürünler	102
6.67 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satışı yapılan arazilerde yetiştirilen ürünler.....	102

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.68 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre köydeki tarım arazisi satış sıklığı.....	103
6.69 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre köydeki tarım arazisi satış sıklığı.....	103
6.70 İncelenen işletmelerde tarım arazilerinin satışını etkileyen faktörler hakkındaki tutum ve davranışları.....	105
6.71 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satışında karşılaştıkları sorunlar.....	106
6.72 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satışında karşılaştıkları sorunlar.....	107
6.73 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satışının gerçekleştirildiği süre.....	108
6.74 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satışının gerçekleştirildiği süre.....	108
6.75 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre gelecek yıllarda tarım arazi satışında olabilecek değişimler hakkındaki görüşleri.....	109
6.76 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre gelecek yıllarda tarım arazi satışında olabilecek değişimler hakkındaki görüşleri	110

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.77 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi nevilerinde kendilerinin belirttikleri gerçek değer ortalamaları(TL/da)	111
6.78 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi nevilerinde kendilerinin belirttikleri gerçek değer ortalamaları (TL/da)	111
6.79 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre parsel sayıları ve parsel büyüklükleri	112
6.80 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre belirlenen kamulaştırma bedelleri ortalama değeri (TL/da).....	113
6.81 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre belirlenen kamulaştırma bedellerini kabul edip-etmeme durumu.....	113
6.82 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre belirlenen kamulaştırma bedelinin gerçek değerinde kamulaştırıldığını düşünüp-düşünmeme durumu	114
6.83 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre üreticilerin öngördükleri kamulaştırma bedeli ortalamaları (TL/da).....	114
6.84 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazilerinin kamulaştırılmasının kendilerine ne derece avantaj getireceğini hakkındaki görüşleri.....	115
6.85 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre kamulaştırılan arazilerinin hisse durumu	116

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.86 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazilerin hisse durumunun işletme sahibinin yakınlarıyla sorun çıkarma derecesi	116
6.87 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre kamulaştırma bedeli yerine yer gösterilmesini isteyip-istememe durumu	117
6.88 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre GİOSB'nin başka bir alanda kamulaştırılmasını isteyip-istememe durumu	118
6.89 Arazisi etkilenen işletmelerde kamulaştırma konusundaki düşüncelere katılma ile ilgili tutum ve davranışları	119
6.90 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre arazilerinin kamulaştırılmasını isteyip-istememe durumu	120
6.91 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre belirlenen kamulaştırma bedelinin gerçek değerinde kamulaştırıldığını düşünüp-düşünmeme durumu	121
6.92 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre kendilerinin öngördükleri kamulaştırma bedeli ortalamaları (TL/da)	121
6.93 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre arazisi kamulaştırılanların zarara uğrayacağını düşünüp-düşünmeme durumu	122

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.94 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre sahip oldukları arazilerinin hisse durumu.....	122
6.95 İncelenen firmaların sektörlere göre gruplandırılması.....	123
6.96 Görüşülen firma yetkililerinin firmadaki görevi.....	124
6.97 İncelenen firmaların gruplara göre işletme türü.....	126
6.98 İncelenen firmaların sektörel dağılımı	127
6.99 İncelenen firmalarda firmaların ait olduğu sektör alanına göre çalıştıracakları eleman sayıları arasındaki ilişki	128
6.100 İncelenen firmalarda firma grupları ile çalıştıracakları eleman sayıları arasındaki ilişki.....	129
6.101 İncelenen firmaların ihtiyaç duydukları personel ihtiyacının alanlara göre dağılımı.....	129
6.102 İncelenen firma gruplarının ihtiyaç duydukları personel ihtiyacının alanlara göre dağılımı.....	130
6.103 İncelenen firmaların sektörlere göre ithalat-ihracat yapıp yapmama durumu	131
6.104 İncelenen firma gruplarının sektörlere göre ithalat-ihracat yapıp yapmama durumu.....	131

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.105 İncelenen firmaların üretimlerinde temel hammaddeyi Kandıra İlçesinden temin edip-etmeme durumu.....	133
6.106 İncelenen firma gruplarının üretimlerinde temel hammaddeyi Kandıra İlçesinden temin edip-etmeme durumu.....	133
6.107 İncelenen firmaların sektörlere göre üretimlerinde temel hammadde ihtiyacının yurtiçinden temin edilme oranlarının dağılımı	134
6.108 İncelenen firmalarda firma gruplarına göre temel hammadde ihtiyacının yurtiçinden temin edilme oranlarının dağılımı	135
6.109 İncelenen firmaların sektörlere göre üretimlerinde temel hammadde ihtiyacının yurtdışından temin edilme oranlarının dağılımı	136
6.110 İncelenen firmalarda firma gruplarına göre temel hammadde ihtiyacının yurtdışından temin edilme oranlarının dağılımı	137
6.111 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (I. grup) Kandıra GİOSB'ye geçme nedenleri ile ilgili tutum ve davranışları.....	140
6.112 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (II. grup) Kandıra GİOSB'ye geçme nedenleri ile ilgili tutum ve davranışları.....	141
6.113 Diğer firmaların (III. grup) Kandıra GİOSB'ye geçme nedenleri ile ilgili tutum ve davranışları.....	142

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.114 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (I. grup) Kandıra GİOSB'ye geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar	144
6.115 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (II. grup) Kandıra GİOSB'ye geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar	144
6.116 Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların (III. grup) Kandıra GİOSB'ye geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar	145
6.117 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (I. grup) kendi işletmelerini etkileyebilecek çevre sorunları için düşünceleri	146
6.118 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (II. grup) kendi işletmelerini etkileyebilecek çevre sorunları için düşünceleri	147
6.119 Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların (III. grup) kendi işletmelerini etkileyebilecek çevre sorunları için düşünceleri	147
6.120 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (I. grup) Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlarla ilgili görüş ve tutumları	151
6.121 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (II. grup) Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlarla ilgili görüş ve tutumları	152

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.122 . Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların (III. grup) Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlarla ilgili görüş ve tutumları.....	153
6.123 Firmaların etkilendikleri kişi sayısı ile Kandıra GİOSB'de yer alma konusunda doğru karar verdiklerini düşünme durumu arasındaki ilişki	155
6.124 İncelenen firmaların ait olduğu sektör alanına göre Kandıra GİOSB için kamulaştırılan arazinin uygun bir arazi olup olmadığını düşünme durumları arasındaki ilişki	155
6.125 İncelenen firmaların ait olduğu sektör alanına göre üreticilere teknik destek verip-vermeme konusundaki düşünceleri.....	156
6.126 İncelenen firma gruplarının üreticilere teknik destek verip-vermeme konusundaki düşünceleri.....	157
6.127 İncelenen firmaların Kandıra GİOSB'de yer alacak bir işletme olarak karşılaştıkları sorunlar.....	157
6.128 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (I. grup) Kandıra GİOSB'de yer alacak bir işletme olarak karşılaştıkları sorunlar	158
6.129 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların(II. grup) Kandıra GİOSB'de yer alacak bir işletme olarak karşılaştıkları sorunlar	159
6.130 Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların(III. grup) Kandıra GİOSB'de yer alacak bir işletme olarak karşılaştıkları sorunlar	159

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.131 İncelenen firmaların sektörlere göre Kandıra GİOSB'nin bölge ekonomisine ne derece katkı sağlayacağı konusunda ilgili görüş ve tutumları.....	160
6.132 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB'nin bölge ekonomisine ne derece katkı sağlayacağı konusunda ilgili görüş ve tutumları.....	161
6.133 İncelenen firmaların Kandıra GİOSB'nin bölgenin sosyal gelişmesine ne derece katkı sağlayacağı konusunda ilgili görüş ve tutumları.....	161
6.134 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB'nin bölgenin sosyal gelişmesine ne derece katkı sağlayacağı konusunda ilgili görüş ve tutumları.....	162
6.135 İncelenen firmaların ait olduğu sektör alanına göre OSB de yer almalarından dolayı ürettikleri ürünlerin daha düşük maliyetli olarak üretilebileceği düşüncesi arasındaki ilişki.....	163
6.136 İncelenen firmaların sektörlere göre Kandıra GİOSB'nin 2.etabı içinde yer alma konusundaki görüş ve tutumları	164
6.137 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB'nin 2.etabı içinde yer alma konusundaki görüş ve tutumları	165
6.138 İncelenen firmaların sektörlere göre Kandıra GİOSB'de yer aldıkları için doğru bir karar verdiklerini düşünme konusundaki görüş ve tutumları.....	166

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.139 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB’de yer aldıkları için doğru bir karar verdiklerini düşünme konusundaki görüş ve tutumları.....	166
6.140 İncelenen firmaların sektörlere göre Kandıra GİOSB’de sözleşmeli üretim yapıp-yapmama konusundaki görüş ve tutumları.....	167
6.141 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB’de sözleşmeli üretim yapıp-yapmama konusundaki görüş ve tutumları	168
6.142 Üreticilerin Kandıra GİOSB kurulduktan sonra arazilerin değerinin artacağını düşünme durumu ile üreticilerin arazilerinin kamulaştırılma durumu arasındaki ilişki	169
6.143 Üreticilerin sahip olduğu hayvan sayısı ile Kandıra GİOSB için hayvancılık yapıp-yapmaması arasındaki ilişki	169
6.144 Üreticilerin ailesindeki birey sayısı ile Kandıra GİOSB kurulduktan sonra ailedekilerin burada çalışmasını isteme durumu arasındaki ilişki	170
6.145 Logistik regresyon modelinde kullanılan değişkenler ve gruplara göre özellikleri	173
6.146 Kandıra GİOSB ‘de yetiştirme tercihinde lojistik modeli bağımlı değişken(yetiştirecek=1/yetiştirmeyecek=0)	174
6.147 GİOSB öncesi ve sonrası üreticilerin tarımsal üretim kriterlerinin ağırlıklandırılması	177

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam)

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
6.148 Üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin eğitime bağlı olarak değişimine ilişkin görüşler	179
6.149 Üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin mülkiyete bağlı olarak değişimine ilişkin görüşler	180
6.150 Üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin arazi büyüklük durumuna bağlı olarak değişimine ilişkin görüşler.....	181
6.151 Üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin yetiştirecekleri ürünler üzerindeki etki durumuna bağlı olarak değişimine ilişkin görüşler	182
6.152 İncelenen firmalarda sektörlerle çalıştıracakları eleman sayısı arasındaki ilişki	183
6.153 Firmaların bölgede sözleşmeli üretim yapıp yapmaması ile temel hammaddeyi Kandıra İlçesinden temin etme durumu arasındaki ilişki.....	184

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

<u>Kısaltmalar</u>	<u>Açıklama</u>
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	Araştırma-Geliştirme
BBHB	Büyükbaş Hayvan Birimi
ÇED	Çevre Etki Değerlendirme
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
EİB	Erkek İş Birimi
EİG	Erkek İş Günü
FSOIZ	Food Specialized Organized Industrial Zone
GAP	Good Agricultural Practices
GİSİAD	Gıda İhtisas Sanayi ve İş Adamları Derneği
GİOSB	Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi
GOSB	Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HACCP	Hazard Analysis Critical Control Point
ISO	International Organization for Standardization
İSHAD	İş Hayatı Dayanışma Derneği

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ (devam)

<u>Kısaltmalar</u>	<u>Açıklama</u>
KDV	Katma Değer Vergisi
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MARİFED	Marmara İş Hayatı Dernekler Federasyonu
OHSAS	Occupational Health And Safety Assessment Systems
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TUSKON	Türkiye İş Adamları ve Sanayiciler Konfederasyonu
UNIDO	Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı

1. GİRİŞ

1.1 Konunun Önemi

Tarımsal üretimin, ülkelerin dışa muhtaç olmadan varlıklarını sürdürmelerindeki katkısı ne kadar büyük ise, çağımızda sanayileşmenin ileri bir refah düzeyine ulaşmadaki önemi de o derece fazladır. Dünyanın en gelişmiş ülkelerinin milyonlarca tonluk tarım ürünlerinin yanı sıra, daha ileri teknoloji ile daha fazla sanayi ürünü elde etme çabaları, içinde bulunduğumuz yüzyılın ekonomilerinde sanayinin payının giderek arttırıldığını vurgulamaktadır. Bugün, gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından biri kalkınma yarışında başarılı olabilmektir. Bunun için, gelişmiş ülkelerin çabaları örnek alınarak sanayileşme hedeflenmektedir. Bu bölgelerin ülkenin belirli yörelerinde kurulmasıyla, bu yörelerin ekonomisinin ve sanayisinin gelişmesiyle, bölgelerarası denge ve sanayinin düzenle yerleşmesi sağlanmış olmaktadır (Berberoğlu, 1984).

Sanayi devriminin yarattığı toplumsal-ekonomik hareketlilikler ve ilerleme, kıt kaynak olan kent toprağına talebi artırmış, atıkları ile olumsuzluklar yaratarak kentsel altyapıda baskılar doğurmuştur. Bu durum, gelişmiş ülkeleri, sanayi, konut, ticaret gibi temel sektörlerle karşı yeni politikalar geliştirmeye zorlamıştır. Kıt kaynak olan toprak, bu sektörlerin artan talepleri karşısında, kapsamlı planlar çerçevesinde alt parçalara bölünerek ve iyileştirilerek yeni örgütlenmeler kapsamında bu sektörlerle sunulmaya başlanmıştır (Ardoğan, 1983).

İlk örnekleri, sanayicilerin altyapılı arsa gereksinimlerinin karşılanması yoluyla, özel sektörün kâr etmesini sağlamak amacıyla kurulan sanayi bölgelerinin kuruluş amaçları zamanla farklılaşarak genişlemiştir (Çevik ve Alperen, 2009).

Daha düzenli sanayi alanları oluşturmak, ekonomik gelişimin bölgelere eşit şekilde dağılmasını sağlamak, Küçük ve Orta Ölçekli İşletme(KOBİ)'lerin gelişimine katkıda bulunmak, sanayileşmenin getirmiş olduğu çevre sorunlarını azaltmak için oluşturulan Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) bir çeşit sanayileşme yöntemidir (Alacadağılı, 2004; Çevik ve Alperen, 2009).

Organize Sanayi Bölgeleri bir mekân düzenleme aracı olduğu gibi, aynı zamanda bir gelişme aracıdır. Organize Sanayi Bölgeleri örgütlü, düzenli ve planlı bir yaklaşımın ürünleridir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın geliştirdiği genel bir tanıma göre "Organize Sanayi Bölgesi küçük ve orta ölçekli sanayilerin geliştirilmesi için gerekli olan planlı yerleşme alanlarının; altyapı ve ortak hizmet gereksinmelerinin inşa edilerek sağlanması yoluyla, belli standartlarda geliştirilmesi ve organize edilmesidir" olarak tanımlanmaktadır.

OSB'lerin gelişimi ve OSB Kanunu'nun sağladığı yasal çerçevenin sonucu olarak günümüzde OSB'ler; KOBİ'lerin gelişimini sağlamak ve bunlara daha iyi üretim olanakları sunmak, ekonomik açıdan farklılaşan bölgeler arasında dengeli gelişmeyi sağlamak, sanayi işletmelerini kent merkezlerinin dışına çıkarmak ve onların uygun, planlı ve programlı yerleşimini sağlayıp sanayileşmenin kentler üzerinde doğurabileceği olumsuz etkileri ortadan kaldırarak kentleşme ile sanayileşme arasındaki ilişkiyi düzenlemek gibi önemli fonksiyonları ile uygulanacak sanayi politikası için kritik bir araç haline gelmiştir. Türkiye ekonomisinin gelişimi için bu işlevlerin etkin olarak yerine getirilmesi, OSB'lerin sayılarının ve niteliklerinin artarak tüm ülke geneline yaygınlaştırılması önem arz etmektedir (Çetin ve Kara, 2008).

OSB'ler özel sektör sanayi yatırımlarının belirli yörelere yönlendirilmesi, mevcut yatırımların desteklenerek teşvik edilmesi, gelişmekte olan sanayilerin arazi gereksinmelerinin karşılanması amacıyla kullanılan mekânsal teşvik araçlarıdır. Diğer taraftan OSB'ler genel anlamda; ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, banka, kantin, telefon, internet, doğal gaz ve ilk yardım gibi olanaklarla donatılmış uygun bir alanda teknik ve genel hizmetlerin de sağlandığı üretim ve yerleşim birimleridir (Çam ve Esengün, 2011).

Organize Sanayi Bölgeleri, ekonomik bir ölçek içerisinde gruplanmış fabrika yerleşim yerleridir. Organize Sanayi Bölgeleri fabrikaların kurulabilmesi için; gereken fiziksel gereksinimleri karşılamakta, sanayi işletmelerinin etken çalışabilmesi için uygun bir ortam sunmakta, girişimcilere sanayi tesisi kurmaya uygun arazileri göstererek; tarıma elverişli alanların korunmasını sağlamaktadır (Türko, 2006).

Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ülkemizde kendine özgü kalkınmanın en iyi örneklerindendir. Yabancı kaynaklı birçok kalkınma modeli başarısız olurken, ülkemizin iç özellikleriyle, yapısıyla ve sosyal özellikleriyle uyumlu olan OSB'ler, ekonomik bir kümelenme yaratarak da finansal açıdan başarılı olmaktadır.

İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri ise bir adım öne geçmekte ve kümelenmenin yarattığı ekonomik sinerjiyi daha da arttırmaktadır. Her türlü girdinin kolay bulunabildiği, ihtiyaçların ortak olması ve tedarikçilerin yakınlığı, atıkların benzer olmasından dolayı arıtma tesisi maliyetinin azalması, işe özgü personel teminin rahatlığı ve pazarlama olanaklarının kolaylığı gibi sebepler bu sonucu doğurmaktadır (Eroğlu, 2011).

Ülke kalkınmasında önemli görevler yüklenmiş olan Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) 19. asrın sonlarına doğru ortaya çıkmış ve ilk olarak İngiltere ile ABD'de uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye'de ise, OSB uygulaması planlı ekonomi döneminde ilk olarak 1962'de Bursa'da başlamıştır. Bugün Türkiye'de sicil almış OSB sayısı 297'ye ulaşırken, bunların 33'ü ihtisas, 10'u Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı, 7'si ıslah, 2'si özel, kalanı da karma OSB olarak faaliyet göstermektedir (www.sanayi.gov.tr).

İhtisaslaşmanın getirdiği yarar ve gıda sanayinin ülkemizdeki durumu birleştirildiğinde, günümüzün kalkınma hamlesine katkı yapacak en önemli alanın Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinin (GİOSB) kurulması olduğu görülmektedir (Eroğlu, 2011). Bu durum, Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinin kurulmasının oluşturabileceği olası etkilerinin incelenmesi gerekliliği konunun önemini ortaya koymaktadır.

1.2 Araştırmanın Önemi

Türkiye'de gıda sanayi geleneksel bir sanayi koludur. Tarih boyunca tarım yapılan Anadolu topraklarının getirdiği bu özellik gıda sanayinin gelişmesinin önünü açmıştır. Cumhuriyetle beraber başlatılan sanayileşme hamlesinin ana kolları arasında şeker fabrikaları, Pankobirlik, tütün ve çay işletmeleri yer

almıştır. Zaman zaman yaşanan ekonomik krizlerden en az etkilenen sanayi kolu da gıda sanayi olmuştur.

Organize Sanayi Bölgelerinin sorunları, çevreye etkisi, teknolojiye katkısı, Organize Sanayi Bölgesindeki istihdam durumu gibi konular üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Fakat Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinin (GİOSB), kurulduğu bölgeye etkilerinin belirlenmesi üzerine herhangi bir araştırma yapılmamıştır.

Günümüzde de GİOSB'lerin kuruluşuna yönelik birçok devam eden çalışma yer almaktadır. Antalya-Kumluca GİOSB, Samsun GİOSB, Sakarya-Geyve GİOSB, Tekirdağ-Malkara GİOSB ve Kandıra GİOSB bu konuda çalışmaları devam eden örnek çalışmalardır. Ancak, tüm bu GİOSB'ler arasından Kandıra GİOSB, diğer GİOSB'lere göre daha farklı özelliklerinden dolayı ön plana çıkmaktadır.

Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi ülkemizde ilk ve öncü gıda ihtisas OSB olma özelliği taşımaktadır. Gıda sanayinin ülkemizin geleneksel bir sanayi kolu olma özelliğine rağmen bu sektörde henüz bir ihtisas OSB kurulmamıştır. Kandıra GİOSB bu konuda ilk olma özelliğini taşımaktadır.

Bununla birlikte Kandıra bölgesi ayrıca Kocaeli ilinin bir tarım bölgesidir. Yaklaşık 55000 hektarlık ekilebilir arazisi, 57750 tonluk hububat üretimi, 20000 büyük başlık hayvancılık potansiyeli ve 261 kümesi ile tarımsal ihtiyaçları olabildiğince karşılamaktadır. Ayçiçeğinden buğdaya, yem bitkilerinden şeker pancarına çok çeşitli ürünler bölgede yetişebilmektedir.

Ayrıca bölgenin lojistik avantajı apayrı imkanlar sunmaktadır. Her türlü hammadde, limanlar, demiryolları, karayolu, otoyol vasıtası karşılanabilmektedir. Üretilen ürünler de aynı şekilde rahat ve çeşitli ulaşım imkanları vasıtası ile tüm dünyaya pazarlanabilmektedir.

Bölgenin sanayi açısından yoğun olan kümeleşmesi daha farklı avantajlar sunmaktadır. Makine ve ekipman temini, eldeki ekipmanların bakım ve onarımı,

gerekli yedek parçanın sağlanması, bölgeyi diğer bölgelerden farklılaştırmakta ve avantajlar sunmaktadır.

Nitelikle ve niteliksiz insan gücü temini noktasında Kandıra bölgesinin içinde yer aldığı Doğu Marmara Bölgesinin kendine özgü avantajları vardır. Bölgede sosyal imkanlar gelişmiş olduğundan, nitelikli insan gücü bölgeye gelirken çekingenlik göstermemektedir.

Bölgenin İstanbul gibi finans dünyasının kalbinin attığı bir yerde olması, yatırımcılar için hayati öneme sahip bir diğer avantajdır. Kurdukları sanayi işletmesinin gereksinim duyacağı finansal kaynakları kullanabilme, bankalar, borsalar, meslek kuruluşları veya ticari ortaklıklar gibi finans kuruluşları yada kamu kurumlarına yakın olmak, işletmelerin bir problemi olduğunda, bunu çözmeleri açısından bölgeyi diğer bölgelerden daha avantajlı bir konuma yükseltmektedir (Eroğlu, 2011).

Ayrıca yapılan inceleme ve ön çalışmalar sonucunda Kocaeli- Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi ile ilgili sadece kamulaştırma alanında arazi gelirleri, kapitalizasyon oranı, arazi değerleri ve kamulaştırma bedellerinin analizi ile ilgili bir çalışma yapıldığı tespit edilmiştir (Tanrıvermiş ve ark., 2011). Bu nedenle yapılacak olan bu araştırma ile Kocaeli- Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin kurulmasının oluşturabileceği etkiler üretici, sanayi ve bölge açıdan değerlendirilerek, sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin saptanması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca elde edilecek bilgiler kurulması düşünülen diğer Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri için de yarar sağlayabilecektir.

Araştırma alanı olarak seçilen Kocaeli İli Kandıra İlçesi, Marmara Bölgesinin tarımsal üretimi bakımından önemli bir yere sahip olması ve lojistik bakımdan tarım ürünlerinin pazarlanmasında tarımsal sanayinin gelişmesine önemli katkı sağlayacak Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin bölge için oluşturacağı etkilerin saptanması, kurulması düşünülen diğer gıda ihtisas organize sanayi bölgeleri için örnek model teşkil edebilecektir.

1.3 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın ana amacı; Kocaeli-Kandıra GİOSB'nin bölgede sağlayacağı olası sosyo-ekonomik etkileri analiz etmektir. Bu ana amaca ulaşabilmek için aşağıdaki yan amaçlar da belirlenmiştir;

- Araştırma kapsamına alınan üreticilerin arazi mevcudunu, parsellerde yetiştirilen ürünleri ve üretim miktarlarını ortaya koymak,
- Doğrudan ve dolaylı etkilenecek üreticilerin, Kocaeli-Kandıra GİOSB'nin oluşturabileceği olumlu-olumsuz etkiler konusundaki görüşlerini saptamak,
- Kocaeli-Kandıra GİOSB kapsamındaki kamulaştırma uygulamalarını incelemek ve karşılaşılan sorunları belirlemek,
- Arazisi kamulaştırılan üreticiler için kamulaştırma bedelini ortaya koymak,
- Araştırma kapsamına alınan üreticilerin kamulaştırma süreci hakkındaki düşüncelerini belirlemek,
- Kocaeli-Kandıra GİOSB'nin yöre tarımsal üretimine, üretici gelirlerine, arazi satışlarına ve istihdama olası etkilerini ortaya koymak,
- Araştırma kapsamına alınan firmaların hangi sektörde çalışacağını, büyüklüğünü, çalıştırmayı planladıkları kişi sayısını, tarım ürünlerini temin etme şekillerini belirlemek,
- Kocaeli-Kandıra GİOSB'de faaliyet gösterecek olan firmaların GİOSB'nin oluşturabileceği olumlu-olumsuz etkiler konusundaki görüşlerini saptamak ve beklentilerini ortaya koymak,
- Araştırma kapsamına alınan üreticilerin ve firmaların görüşlerini değerlendirerek, Kocaeli-Kandıra GİOSB'nin kurulmasının oluşturabileceği sosyo-ekonomik etkiler doğrultusunda karşılaşılan sorunları saptamak ve bu sorunlara ilişkin bazı öneriler getirmektir.

1.4 Araştırmanın Kapsamı ve Ana Hatları

Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinin kuruluşunun çevresinde oluşturabileceği sosyo-ekonomik etkilerinin analizinin yapıldığı bu çalışmada araştırma alanı olarak Kocaeli İli Kandıra ilçesine bağlı Kocakaymaz ve Goncaaydın köyleri seçilmiş, buradaki üreticilerden yüz yüze anket yöntemi uygulanarak çeşitli bilgiler derlenmiştir. Ayrıca GİOSB’de faaliyet gösterecek firmaların yöneticileri ile de yüz yüze ve e-posta ile yapılan anket yöntemiyle çeşitli bilgiler derlenmiştir. Anket verileri 2013 üretim dönemini kapsamaktadır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda yeni kurulacak bir GİOSB hakkındaki görüşler, bu konudaki çekince ve istekler, bölgede oluşturabileceği sosyo-ekonomik etkiler üreticiler ve firmalar açısından ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Araştırma sekiz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, konunun ve araştırmanın önemi, amacı ve kapsamı hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde konu ile ilgili yapılmış araştırmalar özetlenmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın materyali ile verilerin toplanması ve analizi sırasında uygulanan yöntemler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde araştırma yöresi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Beşinci bölümde Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi hakkında bilgiler verilerek, GİOSB’nin özgeçmişi, kuruluş amacı, kurucuları ve gelecekteki hedefleri anlatılmıştır. Altıncı bölümde araştırma bulguları sunulmuştur. Bu bölümün ilk kısmında Kocaeli ili Kandıra ilçesi Kocakaymaz ve Goncaaydın köylerinde görüşülen üreticilerden edilen verilere ilişkin sonuçlar sunulmuştur. İkinci kısımda firma yetkileri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerden elde edilen sonuçlar sıralanmıştır. Üçüncü kısımda ise Kandıra GİOSB’nin bölge için sosyo-ekonomik etkileri değerlendirilmiştir. Yedinci bölümde üreticilerle ve firmalarla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçların topluca değerlendirmesi yapılmış, sekizinci bölümde ise, çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında konuyla ilgili sorunlar tespit edilmiş ve bu konuda bazı öneriler sunulmuştur.

2. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Dünyanın farklı ülkelerinde Organize Sanayi Bölgeleri ve çevresine olan etkileri konusunda bugüne kadar çok sayıda araştırma yapılmıştır (Hill, 1965; Stanley and Morse, 1965; Dante and Raymond, 1991; Asheim, 1994; Cooke, 1998; Keeble and Wilkinson, 1999; Bennett, 2000; Brown, 2000; Nigam et al., 2000; Dewett and Jones, 2001; Sammarra ve Biggiero, 2001; Ylinnenpaa, 2001; Bommer and Jalajas, 2002; Bacaria, 2004; Chen et al., 2005; Kaechele and Dabbert, 2005; Tidd et al., 2005; Regan and Ghobadian, 2005; Wickham, 2005; Alene et al, 2007; Luger and Maynard, 2008; Marsden and Sonnino, 2008; Parra et al., 2008;. Capkun et al., 2009; Jain, 2009; York and Munreo, 2010; Jain, 2012; Himanshu and Gaurav, 2012; Hsu ve et al..2013; Ohlan, 2013).

Türkiye'de de bugüne kadar Organize Sanayi Bölgeleri üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların ise çoğunlukla yüksek lisans ve doktora tezi kapsamında gerçekleştirildiği belirlenmiştir(Berberoğlu, 1984; Çinier, 1991; Ağdağ, 1998; Ergülen, 1998; İlarslan, 2001; Özer, 2002; Kahya, 2002; Kaya, 2005; Erkoç, 2006, İbrahimi, 2006; Kavas-Dülger, 2006; Üstün, 2006; Ünal, 2006; Türko, 2006; Yayan,2007; Kaya, 2008; Barın, 2009; Çetin-Koç, 2010; Çam-Esengün, 2011; Arpa, 2014; Çoşkun, 2016; Kasapoğlu, 2016; Kuş, 2016).

Bununla birlikte, Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri ile ilgili yapılan araştırma makalelerinin de olduğu görülmektedir(Beştaş, 1997; Sapmaz ve ark.,1997; Balaban, 2001; Arslan, 2005; Altan ve ark, 2005; Eyüpoğlu, 2005; Çetin-Kara, 2008; Altay ve İlban, 2008; İbicioğlu ve ark., 2008; Özçırpıcı ve ark., 2009; Sezer, 2009; Öztürk ve Uzun, 2010; Çam ve Esengün, 2011; Tok ve ark., 2011; Öztürk, 2012; Koç ve Bulmuş, 2014; Tanç ve Gökoğlan, 2015; Civelek, 2015; Özden, 2016). Fakat Türkiye’de Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi ile ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırma konusuyla doğrudan veya dolaylı ilgili olduğu düşünülen çalışmalardan bazıları aşağıda kısaca özetlenmiştir;

Berberoğlu (1984) araştırmasında, OSB'leri sanayileşmenin en önemli araçlarından biri olduğunun kabul edilmesi nedeniyle, OSB bölgelerini incelemek amacıyla Eskişehir OSB'yi araştırma bölgesi olarak seçmiştir. Yaptığı araştırmasında, OSB'nin çeşitli yönleriyle sanayi yatırımlarını ne ölçüde teşvik edebileceğini ve bölgedeki yatırımların Eskişehir iline sağladığı katkılarını araştırarak, sonuçlarını ortaya koymuştur. Araştırma kapsamında Eskişehir OSB'de bulunan 51 işletme arasında, üretim yapan 37 işletme incelenmiştir. Araştırma sonucunda Eskişehir OSB'de yatırım malları üretiminin çoğunlukta olduğunu, bunu da Eskişehir dışından makine ve ara mallara olan talebin ve Eskişehir ekonomisinden dışarıya yapılan harcamaların azalması yönünde olumlu bir etki sağladığını belirtmiştir. Bu sadece yatırım malı üretecek işletmeler için, bir basamak oluşturabilecektir. OSB'nin Eskişehir'e sağladığı gelir katkısı bakımından da, Eskişehir dışına yapılan satışlar yeterli olmamakta, hammadde alımlarına ödenen tutarların tümüyle geri dönüşünün sağlanamadığını belirlemiştir. OSB'nin ulusal yönde ülkenin sağlıklı sanayileşme ve dengeli kalkınmasında önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır.

Çinier (1991) çalışmasında OSB'ler hakkında temel konuları aktardıktan sonra, çevre ve sanayileşmenin getirdiği çevre sorunları konularını odaklamış ve çevre sorunlarının ekonomi ile bağlantılarına değinmiştir. Çevre sorunlarının çözümünde OSB'lerin önemini vurgulayarak, araştırma bölgesi olarak seçilen Eskişehir OSB'deki uygulama sonuçlarının değerlendirmesini yapmış, çevre sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetlerin ekonomik etkilerini incelemiş ve konuya ilişkin birtakım önleyici politikalar geliştirmiştir. Planlı ve programlı olarak inşa edilmiş OSB'nin sanayileşme hareketine katkıda bulunmasının yanında, ortak altyapı kullanım imkanı sağlayan, üretim maliyetlerini azalttığı ve çevre kirliliğinin önlenmesine de önemli katkı sağlayacağını belirtmiştir. Eskişehir OSB'de kalkınma ve sanayileşme amaçlarına ulaşmanın yanında, çevre sorunlarına çözüm açısından da istenilen hedefe ulaştığını belirtmiştir.

Ergülen (1998) Kütahya ekonomisinin yeniden yapılanmasında organize sanayi bölgesinin rolünü belirlemek amacıyla, bölge incelenerek OSB'nin kurulmasının amaçları ve hedeflerini ortaya koymuştur. Araştırmasında, Kütahya'da altyapı yatırımları tamamlanan OSB'nin bölgenin ekonomik olarak

yeniden yapılanması için gerçekleşmesi gereken hedeflerin neler olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Organize sanayi bölgesi ile ilgili kavramsal tanımlama sonrasında Kütahya ilinin ekonomik ve sosyal yapısı tanımlanmaya çalışılmış ve sosyo-ekonomik mevcut durum analiz edilerek, OSB ile birlikte yeni yatırım alanları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda, Kütahya bölgesinde çalışan nüfusun %68,2'sinin çiftçilik ve hayvancılık ağırlıklı olmak üzere, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe, %5,9'unun imalat sanayinde çalıştığını tespit etmiştir. Hızla gelişen sanayi, verimli tarım toprakları ve sosyo-kültürel yapısıyla, ülke ekonomisinde önemli bir konuma sahip olan Kütahya ilinin, günümüzde birçok ilden daha gelişmiş bir yapı sergilediğini ortaya koymuştur. OSB'nin de bölgeye sağlayacağı olanaklar eklendiğinde, sanayinin hızla gelişmesi ve bu alanda önemli atılımlar yapılmasına olanak sağlayacağını belirlemiştir.

Falcke (1999) çalışmasında küreselleşme ve dünya ticaretinde birçok ülkenin etkisinin olduğu, ülkelerin ithalat yerine ihracatın desteklemesi yönünde stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle bölgesel endüstri gelişmesinin sağlanmasında önemli rol oynayan endüstri parklarının bölgeye sağladığı altyapı olanakları, bölgedeki uygun olan tesisler için uygun girdi temini ve işgücü piyasasına olanak sağladığı için, endüstrinin gelişmesinde, çeşitli büyüklüklerde endüstriyel parklarla ilgili projelerde UNIDO (Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı)'nın önemli rolü olduğu vurgulanarak, bu konuda yapılabilecekler hakkında ayrıntılı açıklamalarda bulunmuştur.

Sammarra and Biggiero (2001) sanayi bölgelerinin kimlik kavramı ortaya konularak, sunulan teorik model kimlik ile lokalize üretim ağları içinde açıklanmış ve kimlik sürecinin sanayi ilçelerinin performansını ve rekabet gücünü nasıl etkilediğini incelenmişlerdir. Çalışma, bölgesel çalışmalar, yönetim yapılarının alanlarında köklü geleneksel çerçeveyi entegre bir multi-disipliner yaklaşımı benimsemiş ve bazı teorik katkıları ile yönetim teorisi, sosyal psikoloji alanında gelişmiştir. İlçe kimlik aktör düzeyinde ilçe modelin rekabet avantajı nihai kaynağını temsil gibi bağlılık, güven ve işbirliği gibi ayırt edici davranışları, benimsenmesi açıklanmıştır. Kimlik süreç performansını nasıl etkilediğini ve sanayi bölgelerinin rekabet düzeyini incelemiştir. İlçe kimlik kavramının tanıtıcı rol oynamasında, önceliğin kuramsallaştırmak olduğunu vurgulamışlardır.

Özer (2002) araştırma tezinde OSB kurulmasının kentleşme üzerine etkileri ve OSB'lerin işlevselliğini ve uygulanabilirliğini incelemiştir. Araştırmada, OSB'lerin düzenli kentleşmeyi sağlamada ve sanayi faaliyetlerinin toplulaştırılmasındaki etkilerine yer vermiştir. Bu amaçla, Manisa Organize Sanayi Bölgesi örneğini incelemiştir. Manisa OSB'nin Manisa ve çevresine yaptığı etkiyi sanayileşme ve çevre kirliliğini önleme açısından değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda, Manisa OSB'nin diğer şartlar sabitken, nüfus ve kentleşme oranına önemli bir etki yaptığını tespit etmiştir. Buna göre, Manisa ilinin yapmış olduğu ithalat ve ihracat değerleri OSB'nin kurulmasıyla önemli bir artış sağlamıştır. 1996-2000 döneminde Türkiye İhracatının % 2,5'i, ithalatın ise %1,5'u Manisa OSB'den yapıldığı görülmüştür. Manisa'nın Manisa OSB ile değişmeye başlayan ekonomik yapısının GSYİH, kişi başına GSYİH'ya yaptığı etkilerin önemli oranlarda olduğunu vurgulamıştır. OSB'lerin çevre kirliliğini yaratan unsurların giderilmesinde de öncülük yaptığını belirterek, Manisa OSB'deki altyapı tesisleri, atıksu ve yağmur sularının ayrı ayrı toplanması ve bertaraflarının ayrı bir şekilde yapılması mantığı ile kurulması sebebiyle çevre kirliliğini önlemede önemli katkı sağladığını tespit etmiştir. Başarılı OSB'lerinin ülke ekonomisine önemli katkı ve kentleşmenin düzenli bir biçimde gerçekleşmesini sağlayabilme olanağı verdiği için, önemli olduğunu vurgulamıştır. Özellikle bu olumlu etkilerin yaratılması için, OSB'nin gelişme potansiyeline sahip yerlere kurulmasının önemli bir etki sağlayacağını belirtmiştir.

DuPuis et al. (2005) yaptıkları araştırmada, globalleşen dünyada ve artan nüfus dikkate alındığında, gıda ürünlerinin üretiminin önemini vurgulamışlardır. Bu amaçla, dünyada bu konuda tarıma dayalı sanayi ile ilgili gerekli önlemlerin alınması gerekliliğini savunmuşlardır. Gıda tüketiminin hızla arttığı dünyada, örneğin Brezilya'da tavuk tüketimi geçen yıla oranla %20 artış göstermiştir. Bu konuda politik ve ekonomik planlama ve önlemlerin uygulamaya alınması gerektiğini ve önemini anlatmışlardır.

İbrahimi (2006) KOBİ'lere devlet kuruluşları tarafından verilen destekleri araştırmak amacıyla, Eskişehir OSB'de faaliyet gösteren imalat sanayinde faaliyette bulunan 50 işletme incelenmiştir. Değerlendirmeye alınan 50 işletmeden 36'sı desteklerden yararlanmıştır. Destek alan 36 işletmenin 24'ü KOSGEB'ten

destek alırken, 5 işletme Hazine Müsteşarlığı, 3 işletme Dış Ticaret Müsteşarlığı, 4 işletme Türk Eximbank Kredileri, 10 işletme Türkiye Halk Bankası Kredileri ve 1 işletme TÜBİTAK destek almıştır. Yapılan çalışma sonucunda, KOBİ'lere devlet kurumları tarafından verilen desteklerin yeterli olmadığı, destek veren kuruluşların desteklerinin yeterince bilinmediğini belirtmişlerdir.

Çetin ve Kara (2008) organize sanayi bölgeleri ve bölgesel kalkınma arasındaki ilişkiyi analiz etmek amacıyla Isparta Organize Sanayi Bölgesi'nde örnek bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada bölgede faaliyet gösteren 30 imalat sanayi firmasına anket uygulaması gerçekleştirmişlerdir. Çalışmalarında, firmaların genel profilini ortaya koydukları gibi, üretim, üretim maliyetleri, istihdam, yatırımlar, yurtiçi ve yurtdışı satışlar ve kapasite kullanım oranları bağlamında firmaların ekonomik performans ve rekabet güçleri, OSB'nin bölge kalkınmasına olan etkileri ve OSB'nin gelişimini engelleyen temel etmenleri incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, Isparta Süleyman Demirel OSB'de tekstil sektörü hariç diğer tüm sektörlerdeki firmaların küçük ölçekle faaliyet gösterdikleri en köklü sektörün ise kereste-ahşap doğrama sektörünün olduğunu belirlemişlerdir. Araştırma kapsamındaki firmaların %80'i Isparta Süleyman Demirel OSB'nin yeterince gelişme gösteremediğini vurgulamışlardır. OSB'lerin bölgesel kalkınmadaki etkilerini ölçmek amacıyla firmalar üzerinde yaptıkları 5'li likert ölçeği değerlendirmesi sonucunda, en fazla "sanayinin disipline edilmesi ve yapılması ne sağlar" seçeneği çıkmıştır. Bunu "sanayinin az gelişen bölgelerde yaygınlaşmasını sağlar, bölgelerarası dengeli kalkınmaya hizmet eder" seçeneği izlemiştir. "Tarım alanlarının sanayide kullanılmasının sağlanması" fonksiyonu ise en düşük öneme sahip etken olarak saptanmıştır. Araştırma sonucunda OSB yönetiminin etkin bir yönetim işlevi görmesi ile firmalar arasında işbirliği odaklı ilişkilerin güçlenmesiyle birlikte devletin alacağı önlemler birleştirildiğinde, güçlü bir sinerji ile OSB'ler daha sağlıklı ve etkin bir şekilde büyüme sağlanabileceğini belirtmişlerdir.

Özçırpıcı ve ark. (2009) Gıda üreten Organize Sanayi Bölgelerindeki işyerlerinin gıda güvenliği, iş sağlığı ve güvenliği konularında mevcut durumunu incelemek amacıyla Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi(GOSB) örnek olarak incelemişlerdir. Araştırmada GOSB'nin mevzuata göre sahip olması gereken

özellikleri taşıyıp taşımadığını belirlenmiştir. Çalışmanın ana materyalini 4 adet GOSB’de yer alan ve gıda üretimi yapan 66 işyeri arasından görüşmeyi kabul eden 50 işyeri ile yapılan anket çalışması oluşturmuşlardır. Araştırma sonucunda, işyerlerinin % 96’sında işe giriş ve periyodik muayene yapıldığı, % 44’ünde risk analizi yapıldığı, %64’ünde işçilere risklerle ilgili eğitim verildiğini saptamışlardır. İşyeri denetlemelerinin Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca yapılıyor olmasına rağmen, düzenli olmadığı işçilerin portör muayenelerinin yetersiz ve düzensiz olduğu, çoğu işyerinde risk analizini önemini kavramadan, sadece ihracatta kolaylık sağlaması açısından yaptırdıklarını belirlemişlerdir.

Çam ve Esengün (2011) çalışmalarında, organize sanayi bölgelerini inceleyerek, uygulanan teşvik politikalarının işletmeler düzeyindeki etkilerini ortaya koymuşlardır. Devletin parasal olarak ağır maliyetlere katlanarak doğrudan istihdam oluşturma politikası uygulamak yerine, özel yatırımları teşvik etmek yoluyla, ekonomiyi düzenleyici bir rol üstlenmesi, organize sanayi bölgelerinde teşvik politikasının uygulanmasını arttırdığını belirtmişlerdir. Böylece işletmeler için organize sanayi bölgeleri cazibe merkezi durumuna gelmektedir. Araştırmada ülkemizde istihdamın artırılması, milli gelir düzeyinin yükseltilmesi, iç pazar payının genişletilmesi ve teknolojik ilerlemenin sağlanabilmesi için, devletin yürürlüğe koyduğu teşvik politikaları analiz edilerek, politikaların işletmeler düzeyindeki etkisini belirlemek amacıyla, Osmaniye Organize sanayi Bölgesi örnek kapsamında incelenmişlerdir. Araştırmada bölgede faaliyet gösteren 74 firmadan anket yöntemiyle elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, işletmelerin %49’unun teşviklerden önce işletmelerinin olmadığı ve %88’nin ise teşviklerle birlikte yeni yatırımlar yapmayı düşündüklerini saptanmışlardır. Bölgesel teşvik politikaları ile bölgeler arası dengesizliklerin giderilerek, önemli bir gelişme sağlanabileceğini belirtmişlerdir.

Tok ve ark. (2011) yaptıkları çalışmada toprak ve su kaynaklarının korunması ve etkin kullanılmasının sağlanması için, bölgesel kalkınma modellerinin geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu amaçla, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ Organize Sanayi Bölgelerini örnek kapsamında inceleyerek, kırsal bölgelerdeki kalkınmanın sağlanmasında, öncelikli olarak tarımsal organize sanayi bölgelerinin geliştirilmesinin önemini incelemişlerdir.

Ayrıca planlı bir tarımsal üretim ve kırsal bölgelerin zenginleştirilmesinde en önemli araç olarak tarımsal organize sanayi bölgelerinin olduğunu vurgulamışlardır.

Hsu et al. (2013) çalışmalarında, şirket üzerinde sanayi kümelerinin etkilerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu amaçla da araştırma kapsamında yer alan Taiwan Özel Ekonomik Bölgelerini incelemişlerdir. Dünya çapında üst üste üç yıl sanayi kümelenme gelişmelerinin değerlendirilmesi bakımından birinci sırada olması nedeniyle tercih edilmişlerdir. Araştırmada, özel ekonomik bölgelerde sanayi kümelerinin stratejik kaynaklarını keşfetmeyi, şirket kümeleri ile olan ilişkisi ve şirket performansı üzerindeki etkilerini ortaya koymayı hedeflemişlerdir. Araştırma sonucunda, sanayi kümelerinin şirket performansı üzerinde etkisinin olduğu ve var olan şirket sayısını arttırıcı yönde etki oluşturduğunu gözlemlenmişlerdir. Çalışma ile getirilen öneriler arasında; hükümet küme özelliklere sahip ekonomik bölge oluşturmali, sanayi rekabet gücünü arttırmak için, hükümet kaynak sağlamalı, yenilik ve Ar-Ge sürdürülebilir operasyonlar arttırılmalı, hükümet imalat sitelerinin bulunduğu yerlere sanayi bölge kümelerini kurmada öncelik verilmeli şeklinde yer almaktadır. Bu önerilerin işletmelerde maliyet düşürebilme, karlılık artırma ve performans iyileştirme yönünde önemli olduğunu savunmuşlardır.

Koç ve Bulmuş (2014) organize sanayi bölgelerinin gerek rekabet gerekse sinerji oluşturma açısından uygun alanlar olduğu görüşünü belirlemek amacıyla, Sivas ve Kayseri illerinde kurulmuş olan organize sanayi bölgelerini inceleyerek, bölge ekonomisindeki etkinliğini araştırmışlardır. Çalışmada Kayseri ve Sivas illerinde faaliyette bulunan işletmelerin organize sanayi bölgeleri hakkındaki algılarının ortaya konulması amaçlamışlardır. Çalışmada Sivas ilinde 312 ve Kayseri ilinde 300 katılımcı üzerinde anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda “Yeni Teşvik Kanunu” hakkında Sivas ilindeki katılımcıların %61,6’sının, Kayseri ilindeki katılımcıların %44,7’sinin bilgisinin olmadığı belirlenmiştir. Bölge ekonomisinin kalkınmasında önemli yeri olan OSB için verilen desteklerin ve teşvik kanunun da zamanla değiştirilmesi gerektiği ve bu yönde politikaların geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Tanç ve Gökoğlu (2015) çalışmalarında Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren imalat şirketlerinin sosyal sorumluluk muhasebesi kapsamında çevresel konulara duyarlılığı araştırılarak bunların işletmeler üzerinde uygulanabilirliğini ve stratejik yönetim muhasebesine etkilerini ortaya koymuşlardır. Çalışmalarında OSB'deki 196 şirketten 81'i ile görüşme gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda çevre muhasebesi uygulayan işletmelerin rekabetçi bir avantaj elde ettikleri ve şirketlerin katma değerinin sosyal sorumluluk kavramının bir sonucu olarak arttığını ortaya koymuşlardır.

Civelek (2015) Türkiye'de Organize Sanayi Bölgelerinin 1961 yılından beri faaliyet gösterdiğini, organize sanayi bölgelerinde yer alan şirketlerin üretim siparişlerinin zamanında teslim etmeyi amaçladığını belirtmiştir. Ayrıca OSB'lerin tüm imalat için malzeme temin etmekle birlikte, daha iyi imalat ürünleri, ürün geliştirme ve çalışanların geliştirilmesinde hizmetler sunduğunu açıklamıştır. Bu amaçla Türkiye'nin ilk OSB'si olan Bursa Organize Sanayi Bölgesi ve Demirtaş Organize Sanayi Bölgesi'ni araştırma kapsamında incelemiştir.

Özden (2016) Türkiye'deki organize sanayilerin mevcut durum saptamasını yaparak, her ilde organize sanayi bölgesi olduğunu, bunların doluluk oranları ile ilgili bir değerlendirme yapıp, kalkınmanın bir aracı olarak planlanan organize sanayi bölgelerinin, bu işlevi yerine getirmedeki etkinliğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bölgeler arasında dengesizliğin ortaya çıkmasında kuruluş yeri üstünlükleri, ulaşım olanakları, yerel girişim ruhu, teknolojik gelişme ve buluşların mekânsal dağılımından doğan karşılaştırmalı üstünlükler, içsel ekonomiler, dışsal ekonomiler, altyapı yatırımları, OSB, tekno-kentler ve teşvik sistemlerinin çalışması için yatırım yapılacak bölgenin ihtiyacının doğru belirlenmesi gerektiği ve bu doğrultuda teşvik sistemlerinin devreye sokulmasıyla mümkün olabileceğini savunmuştur.

Dumansızoğlu ve Döker (2017) çalışmalarında Organize Sanayi Bölgelerinin şehirlerin gelişmesinde ciddi bir şekilde etkili olduğunu ortaya koymak amacıyla, Türkiye'de ve dünyada sanayi ve sanayileşme ile organize sanayi bölgelerinin dağılışıını incelemiştir. 2017 yılı itibariyle 3 organize sanayi

ve 2 sanayi sitesine sahip olan Gebze'yi bir sanayi şehri olması itibariyle araştırma alanı olarak belirlemişlerdir. Araştırma sonucunda, Gebze'ye yoğun bir sanayi yatırımının olmasının bölgede nüfus artışına neden olduğunu, dikkat çekici çevresel ya da ekonomik bir zarar oluşturmadığını belirlemişlerdir. Aksine ülke ekonomisine ciddi getiri sağlayan, Gebze ve çevresinde ulaşımı daha da geliştiren, yeni yatırımlara olanak sağlayan, uluslararası yatırımların önünü açan Türkiye'yi temsil eden bir kimliğe sahip olduğunu vurgulamışlardır. Gebze'de sanayinin hızlı bir şekilde gelişmesi karşısında kentsel dönüşümün mevcut yerleşmelerin iyileştirilmesi şeklinde yapılması gerektiğini, yeni yerleşme alanlarının açılmamasını da savunmuşlardır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Araştırmanın ana materyalini Kocaeli'nin Kandıra ilçesinin Kocakaymaz ve Goncaydın köylerinde faaliyet gösteren üreticilerden ve Kandıra GİOSB'de yer alacak firma yetkililerinden anket yöntemiyle elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırmanın ikincil verileri ise, Kocaeli İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ve Kandıra İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi (GİOSB) Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kandıra Ziraat Odası vb. kurum ve kuruluşlardan elde edilen verilerden oluşmaktadır. Ayrıca tarımsal kooperatifler, emlak alım-satım büroları ve muhtarlık kayıtlarından da çeşitli veriler elde edilmiştir. Bunların dışında konuyla ilgili olarak Türkiye'de ve diğer ülkelerde yapılan araştırmalardan da yararlanılmıştır.

3.2 Yöntem

3.2.1 Verilerin toplanmasında kullanılan yöntemler

Kandıra ilçesinde kurulacak olan GİOSB alanı 1.786.463 m²'den oluşmaktadır. Kandıra'nın Kocakaymaz ve Goncaydın Köylerinin oluşturduğu yaklaşık 700 adet parsel GİOSB arazisi içerisinde yer almaktadır (Tanrıvermiş ve ark., 2011).

Kandıra GİOSB'nin yer aldığı Kocakaymaz ve Goncaydın köylerindeki üreticiler incelenirken, doğrudan etkilenecek üreticiler (arazisi kamulaştırılan üreticiler) ve dolaylı etkilenecek üreticiler (arazisi kamulaştırılmayan üreticiler) olarak belirlenmiştir. Kandıra GİOSB kayıtlarına göre Kocakaymaz köyünde 120 üretici ve Goncaydın köyünde 7 üretici olmak üzere, toplam 127 üreticinin GİOSB'den etkilendiği, Kocakaymaz köyünden 22 ve Goncaaydın köyünden 59 üretici olmak üzere, toplam 81 üreticinin GİOSB'den etkilenmediği saptanmıştır (Kandıra GİOSB Müdürlüğü Kayıtları, 2011). Araştırma kapsamında köyde yaşamını sürdürmekte olan ve görüşmeyi kabul eden Goncaaydın köyünden 47

üretici ve Kocakaymaz köyünden 84 üretici olmak üzere, toplam 131 üretici ile tam sayım yöntemi kullanılarak yüz yüze görüşülmüş ve anket yapılmıştır. Bu şekilde, Kandıra GİOSB'den arazisi kamulaştırıldığı için etkilenen 81 üretici ve arazisi kamulaştırılmadığı için etkilenmeyen 50 üretici araştırma kapsamına alınmıştır (Çizelge 3.1.).

Çizelge 3.1 İncelenen işletmelerin köylere göre Kandıra GİOSB için arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumu

Köy Adı	İncelenen işletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumu				Toplam	
	Arazisi etkilenen		Arazisi etkilenmeyen			
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Goncaaydın	4	8.51	43	91.49	47	35.88
Kocakaymaz	77	91.67	7	8.33	84	64.12
Genel	81	61.83	50	38.17	131	100.0

Araştırmada, bölgede faaliyet gösterecek firmalardan da çeşitli veriler derlenmiştir. Kocaeli Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesine kayıtlı 61 firma arasından, bilgi vermeyi kabul eden 41 firmadan yüz yüze görüşme ve elektronik-posta ile anket yöntemiyle veriler derlenmiştir. Firmaların, faaliyet gösterdiği sektör bakımından 7 grupta toplandığı saptanmıştır. Kapsama alınan firmalar arasında; “süt ürünleri”nden 8 firma, “et ürünleri”nden 2 firma, “sebze-meyve” den 5 firma, “kuruyemiş/bakliyat” dan 7 firma, “cips/hazır yemek” den 2 firma, “çikolata-şeker/unlu mamüller” den 15 firma, “yağ” dan 2 firma bulunmaktadır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2 İncelenen firmaların sektörel dağılımı

Sektör adı	Firma sayısı	%
Süt ürünleri	8	19.51
Et ürünleri	2	4.88
Sebze-meyve	5	12.20
Kuruyemiş/bakliyat	7	17.07
Cips/hazır yemek	2	4.88
Çikolata-şeker/unlu mamüller	15	36.59
Yağ	2	4.88
TOPLAM	41	100.00

3.2.2 Verilerin analizinde kullanılan yöntemler

İncelenen tarım işletmelerinden elde edilen verilerin analizinde; farklılıkları ortaya koyabilmek için işletmeler Kandıra GİOSB’de arazisinin kamulaştırılıp kamulaştırılmama durumuna göre (arazisi etkilenen ve arazisi etkilenmeyen) iki grupta, üretici görüşlerinin işletme büyüklüğü ile ilişkisinin olup olmadığının araştırılması için de işletmeler arazi büyüklüğüne göre üç grupta toplanmıştır. 40 dekardan küçük araziye sahip işletmeler 1. grubu, 40-80 dekar arasında araziye sahip işletmeler 2. grubu, 80 dekardan büyük araziye sahip işletmeler ise 3. grubu oluşturmuştur. Buna göre, incelenen işletmelerin %32.06’sı 1.grupta, %42.75’i 2.grupta ve % 25.19’u da 3.grupta yer almıştır (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3 İncelenen işletmelerde Kandıra GİOSB için etkilenme durumuna göre işletme büyüklükleri bakımından gruplandırılması

İşletme grupları	İncelenen işletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumu				Toplam	
	Arazisi etkilenen		Arazisi etkilenmeyen			
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
I.Grup (>40 da)	25	30.86	17	34.00	42	32.06
II.Grup (40-80 da)	32	39.51	24	48.00	56	42.75
III.Grup (80 da>)	24	29.63	9	18.00	33	25.19
Genel	81	100.00	50	100.00	131	100.00

Firma verilerinin analizinde ayrıca firmalar ait oldukları sektör alanının farkını ortaya koyabilmek için faaliyet alanlarına göre “Bitkisel Üretime Dayalı Faaliyet Gösteren Firmalar”, “Hayvansal Üretime Dayalı Faaliyet Gösteren Firmalar” ve “Diğer” kategorisinde olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Firmalar arasında “bitkisel yağ”, “sebze-meyve” ve “kuruyemiş/bakliyat” sektöründe faaliyet gösterenler “Bitkisel Üretime Dayalı Faaliyet Gösteren Firmalar” grubuna, “süt ürünleri” ve “et ürünleri” sektöründe faaliyet gösterenler “Hayvansal Üretime Dayalı Faaliyet Gösteren Firmalar” grubuna ve “cips/hazır yemek” ve “çikolata-şeker/unlu mamuller” sektöründe faaliyet gösterenler “Diğer” grubuna dahil edilmiştir. Buna göre işletmelerin %34.15’i 1.grubu, %24.39’u 2.grubu, %41.46’sı 3.grupta faaliyet göstermektedir (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4 İncelenen firmaların sektörlere ve faaliyet alanına göre gruplandırılması

Sektörler	Firma sayısı	Faaliyet alanı	Firma grupları	Genel	
				Sayı	%
Bitkisel Yağ	2	Bitkisel üretim	I.Grup	14	34.15
Sebze-meyve	5				
Kuruyemiş/bakliyat	7				
Süt Ürünleri	8	Hayvansal üretim	II.Grup	10	24.39
Et ürünleri	2				
Cips/Hazır yemek	2	Diğer	III.Grup	17	41.46
Çikolata-şeker/ unlu mamuller	15				
Genel				41	100.00

Üretici ve firma anketlerinden elde edilen veriler uygun şekilde kodlanıp, gerekli istatistiksel analizler SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) programında yapılarak yorumlanmıştır. Verilerin analizinde incelenen üretici işletmelerin ve firmaların özelliklerinin ortaya konulmasında ve karşılaştırmalarının yapılmasında ortalama ve yüzde hesaplarının bulunduğu çizelge ve grafiklerden yararlanılmıştır.

Araştırmada üreticilerin ve firmaların Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlar hakkındaki görüşlerini saptamak, GİOSB'nin oluşturabileceği sosyo-ekonomik etkiler ve kamulaştırma süreci konusundaki düşüncelerini konusunda bakış açılarını ve tutumlarını belirlemek için tutum ve davranış ölçeklerinden 5'li Likert Ölçeği kullanılmıştır. Likert ölçeğinde, tutum şiddeti değerlendirilirken 1'den 5'e doğru olumlu yönde artacak şekilde ölçeklendirilmiştir.

Araştırmada üreticilerin Kandıra GİOSB için ürün yetiştirip-yetiştirmeme üzerindeki tercihlerinde, hangi faktörlerin, ne kadar etkilediğini belirlemek üzere, lojistik regresyon analizi yöntemlerinden ikili lojistik regresyon analizi uygulanmıştır.

Lojistik regresyonda bağımlı değişken kesiklidir ve tahmin edilen olasılık değerleri 0 ile 1 arasında değişmektedir. Kümülatif lojistik olasılık fonksiyonuna

bağılı olan lojistik regresyon modeli aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Gujarati, 1998).

$$P_i = F(z_i) = F(\alpha + \beta X_i) = \frac{1}{1 + e^{-(z_i)}} = \frac{1}{1 + e^{-(\alpha + \beta X_i)}}$$

P_i = i' nci bireyin belirli bir seçeneği seçme olasılığı,

F= Kümülatif olasılık fonksiyonu,

$z = \alpha + \beta X_i$,

α = Sabit katsayı,

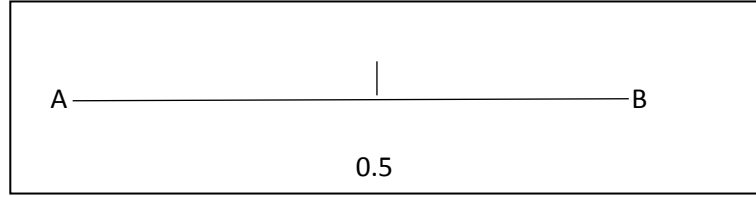
β = Her bir açıklayıcı (bağımsız) değişken için tahmin edilecek parametre,

X_i = i' nci bağımsız değişkeni ifade etmektedir.

Araştırma yöresinde anket yapılan üreticilerden elde edilen verilerin analizinde Bulanık Eşli Karşılaştırma Yöntemi de uygulanmıştır. Bulanık Eşli Karşılaştırma Yöntemiyle, sözü edilen diğer yöntemlerin eksikliklerinin giderilebileceği ve üreticilerin amaç hiyerarşisini belirlemede daha gerçekçi sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir. Diğer taraftan bu yöntemde, bir amacın diğerine göre tercih derecesi ortaya konulmakta ve ayrıca üreticilerin iki amaç arasında kayıtsız kalmaları sağlanmaktadır.

Bu yöntemde ayrıca sayısal büyüklük tahmin yönteminden farklı olarak, her amacın sayısal değeri karşılaştırılan amaçlar kümesine dayalıdır. Kısmi üyelik, bulanık küme teorisinin merkezi bir kavramıdır. Klasik üyelik teorisinde bir küme, evrensel kümenin her bir elemanı söz konusu kümenin elemanı olması (yani 1) veya olmaması (yani 0) durumu ortaya konulduğunda iyi tanımlanmış olarak kabul edilmektedir. Kısmi üyelikte ise, bulanık küme $[0,1]$ kapalı aralığında yer almaktadır. Bu yüzden kümenin bir elemanına 0 ve 1 arasında bir değer verilmektedir. Bulanık küme teorisi belirsiz tercihlere dayanmaktadır. Bulanık kümeler, keskin olmayan sınırlara sahip bir sınıflandırmadır (Tanaka,

1997). Bulanık kümeler kavramında 0 ile 1 arasında değişen üyelik derecelerinden de söz etmek mümkündür. Üyelik derecesi klasik kümelerde, kümeye ait olup olmama durumunu gösterirken, bulanık kümelerde ise 0 ile 1 arasındaki değişimin her bir eleman için değerini ifade etmektedir (Ross, 1995; Klir and Yuan, 1995; Pedrycz and Gomide, 1998). Yöntemde birinci aşama, veri toplamadır. Veri toplama aşamasında aşağıdaki diyagram kullanılmaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. A ve B arasında karşılaştırma yapmak amacıyla kullanılan bulanık eşleme yaklaşımı.

A ve B amaçları, çizginin zıt taraftaki uçlarına yerleştirilmektedir. üreticilerden tercihini belirtmek üzere çizginin üzerine X işareti koyması istenmektedir. Amaçlar karşılaştırılırken; hangi amaç x işaretine daha yakın mesafede ise, onun diğerine tercih edildiği söylenebilir. B'ye göre A'nın tercih derecesi, RAB , x işaretinden A'ya olan uzaklıkla ölçülür. A'dan B'ye toplam uzaklık 1'dir.

$$\begin{cases} \text{Eğer } RAB < 0,5 \text{ ise } B > A \\ \text{Eğer } RAB = 0,5 \text{ ise } A \approx B \\ \text{Eğer } RAB > 0,5 \text{ ise } A < B \end{cases}$$

Kesin tercihler olması durumunda $RAB=1$ veya $RAB=0$ Amaçlara ait eşli karşılaştırmaların sayısı, K , aşağıdaki gibi belirlenmektedir.

$$K = \frac{n * (n - 1)}{2}$$

Buradan, amaçların sayısını ifade etmektedir. Her bir eşli karşılaştırma için, **R_{ij} (i≠j)** elde edilir. i ye göre j'nin tercih derecesinin ölçümü de: **R_{ji}=1-R_{ij}** şeklinde olacaktır. İkinci aşama, bulanık tercih matrisinin oluşturulmasıdır. Veriler toplanıp, yukarıda anlatılanlar doğrultusunda işlendikten sonra üreticilerin bulanık tercih matrisi oluşturulabilir. Bunun için aşağıdaki ifadeden yararlanılır.

$$R = \begin{pmatrix} 0 & \text{eğer } i = j \forall i, j = 1, \dots, n \\ r_{ij} & \text{eğer } i \neq j \forall i, j = 1, \dots, n \end{pmatrix}$$

Yöntem ixj boyutlu bulanık tercih matrisi (R) ile açıklanabilir.

$$R = \begin{pmatrix} 0 & r_{12} & r_{13} & \dots & r_{1j} \\ r_{21} & 0 & r_{23} & \dots & r_{2j} \\ r_{31} & r_{32} & \dots & \dots & \dots \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \dots & \dots & \dots & 0 & r_{1j} - 1 \\ r_{i1} & r_{i2} & \dots & \dots & r_{ij} - 1 \end{pmatrix}$$

Yöntemin üçüncü aşaması, bulanık ağırlıkların ölçülmesidir. Üreticinin tercih matrisinden her amaca ait tercihin ölçüsünü (i) hesaplamak mümkündür. Aşağıdaki formül her amacın ayrı ayrı tercih yoğunluğunu ölçmede kullanılmaktadır.

$$I_j = 1 - \left(\sum_{i=1}^n R_{ij}^2 / (n-1) \right)^2$$

Son aşama ise amaçların sıralanmasıdır. I_j değerleri 0 ile 1 arasında değişmektedir. Değer 1'e ne kadar yakınsa, söz konusu amacın tercih yoğunluğu o kadar büyük olmaktadır. I_j 'ler elde edildikten sonra amaçlar en önemliden en az önemliye doğru sıralanır (Günden ve Miran, 2007).

Bulanık eşli karşılaştırma yönteminde her bir amacın ağırlığı 0 ve 1 arasında, basit sıralama yönteminde ise 1 ve 7 arasında yer almaktadır. Bu gibi durumlarda parametrik olmayan testlerin, amaç sıralamada üreticilerin tercihleri arasındaki uyuşmanın kontrolü açısından yerinde olacağı belirtilmektedir. Bunun için ise, Friedman ve Kendall's W testi kullanılmaktadır (Başarır, 2002). Friedman Testi kullanılarak, bir bloktaki amaçların eşit önemli olup olmadıkları belirlenmektedir. Burada her blok, bir üreticinin tercihlerine göre amaç sıralamasıdır. Bu çalışmada altı amaç dikkate alınmıştır. Her satır altı değer içermektedir ve bunlar bir üreticiden alınan bilgilerle belirlenen altı amacın ağırlıklarıdır. Friedman testinin hipotezleri: H_0 : Üreticilerin amaçlar üzerindeki tercihlerinde fark yoktur H_1 : Üreticiler en az bir amacı diğerlerine tercih

etmektedirler Kendall's W istatistiği, genellikle Kendall's uyum katsayısı yerine kullanılmaktadır. Friedman testinin uygulandığı durumlarda kullanılabilir. Kendall's W testinin temel amacı, blok içerisinde sıralamadaki uyumu ölçmektir. Bu test, Friedman testinin basit bir değişikliğe uğramış halidir. Kendall's W testinin aldığı 0.1, 0.3, 0.5, 0.7, 0.9 değerlerine bakılarak uyumun sırasıyla, çok zayıf, zayıf, orta düzeyde, güçlü ve kesinlikle güçlü olduğunu söylemek mümkündür. (Günden ve Miran, 2007).

Bu amaçla üreticilere Bulanık Eşli Karşılaştırma Yöntemine uygun olarak altı amaç (kriter) için 15 ikili karşılaştırma sunulmuştur. Bu amaçların önem derecesinin GİOSB kurulmadan öncesi ve sonrasında değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Üretici görüşlerinde belirlenen bazı değişkenler açısından Kandıra GİOSB kurulmadan önce ve sonraki düşüncelerini karşılaştırabilmek için ayrıca tanımlayıcı istatistik farklı etki testleri kullanılmıştır.

Araştırmada gruplar arası farklılık olup olmadığı istatistiksel olarak da test edilmiştir. Sayım ile elde edilen verilere ilişkin karşılaştırmalarda Khi-kare testi uygulanmıştır. Sürekli değişkenler için ise, öncelikle Kolmogorov-Smirnov testi ile normal dağılım testi uygulanmış, normal dağılış gösteren ve göstermeyen değişkenler saptanmıştır. Normal dağılış gösteren değişkenler için varyans analizi yapılmıştır. Normal dağılış göstermeyen değişkenler için ise; Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır (Özdamar, 2004).

4. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1 Coğrafi Konum

Kocaeli, Marmara Bölgesinin Çatalca-Kocaeli Bölümünde 29022'-30021' doğu boylamı 400 31'- 410 13' kuzey enlemi arasında yer alır. Doğu ve Güneydoğuda Sakarya güneyde Bursa illeri batıda Yalova İli, İzmit Körfezi Marmara Denizi ve İstanbul ili, kuzeyde de Karadeniz ile çevrilidir. İzmit'in doğusundan geçen 300 doğu boylamı Türkiye saati için esas kabul edilir.

Kocaeli ilinin yüzölçümü 3505.27 km² Asya ile Avrupa'yı birleştiren önemli bir yol kavşağında bulunmaktadır. Doğal bir liman olan İzmit Körfezi işlek bir deniz yoludur.

İlin kuzeybatı yüzündeki İstanbul il sınırı Gebze ile İstanbul arasında akan Kemikli derenin doğusundan geçer. Güneybatıda İstanbul -Kocaeli sınırı İzmit Körfezinin karşı kıyısında Yalova topraklarıyla son bulur. Bursa sınırını Samanlı Dağlarının tepelerinden geçen hat oluşturur. Güneydoğuda bu sınır Maşukiye'nin hemen yanındaki Sapanca Gölü kıyısında Sakarya iline dayanır.

Sakarya Irmağının batı kıyısından başlayarak Pamukova ve İznik Gölünün kuzeyinde Bozburun'a kadar uzanan Samanlı Dağları İzmit, Sapanca ve Adapazarı çöküntü alanında hakim bir konumdadır. Samanlı Dağları'nın en yüksek noktası 1601 m ye erişen Keltepe'dir (Kartepe). İldeki diğer önemli dağlar; Dikmen Dağı (1387 m), Naldöken Dağı (1125 m) Naz Dağı (917 m) ve Çene Dağı' dır (646 m).

Başlıca ovalar İzmit kenti ile Sapanca Gölü arasında uzanan düzlükler ile Dilovası'dır. Bir penneplen olan Kocaeli Yarımadasının il sınırları içinde kalan bölümü dalgalı düzlüklerden oluşur.

İl topraklarından kaynaklanan suların bir bölümü Karadeniz'e bir bölümü de Marmara denizine ulaşır. Kocaeli Yarımadasında uzanan dağların sırtı İzmit

Körfezi ve Marmara'ya daha yakın olduğundan Karadeniz'e dökülen akarsular daha uzundur.

Gebze İlçesinin Tepecik Köyü yakınlarında doğan 71 km uzunluğundaki Riva Deresi İstanbul Boğazında Karadeniz'e dökülür. Yine Karadeniz'e dökülen Yulaflı deresinin uzunluğu 43 km'dir. Denizli köyünden doğup Karadeniz'e dökülen Kocadere'nin uzunluğu 50 km'dir. Samanlı Dağlarından doğan Kirazdere İzmit kentinde denize dökülür. Gebze ilçesindeki Dilovası deresinin uzunluğu 12 km'dir. Pelitli Köyünün güneyinden ve Tavşanlı köyünün kuzeyinden geçerek İzmit Körfezine dökülür.

Batı bölümündeki 7 km'si Kocaeli sınırları içerisinde kalan Sapanca Gölünün yüzölçümü 47 km² İzmit kentine su sağlayan Kirazdere Barajının ardında yer alan yapay göl ise 1.74 km²'lik bir alanı kaplar. Bir başka yapay gölde İzmit Büyükşehir Belediyesinin tarafından kentin su ihtiyacını karşılamak için yaptırılan barajın ardında su toplaması sonucunda oluşan Yuvacık Baraj Gölü'dür.

Kocaeli'nin bitki örtüsü genelde Marmara Bölgesi özelliği taşımakla birlikte, kıyısıyla dağlık alanlar arasında farklılıklar gösterir. Ayrıca kuzeyden güneye doğru gidildikçe Karadeniz bitki örtüsünü Akdeniz bitki örtüsü almaya başlar. Samanlı dağları ile Karadeniz kıyısı ardındaki alanlar sık ve nemcil ormanlarla kaplıdır. Bu ormanlar daha çok kayından oluşur. Bazı kesimlerde kayın, gürgen, kestane ve meşe de karışır. Samanlı dağlarının yüksek kesimleri iğne yapraklılarıyla örtülüdür. İzmit Körfezinin kuzey ve doğusunda Akdeniz iklimine ait makilere rastlanır. Eskiden körfezin kuzey kıyılarında yaygın olan zeytinlikler kent ve sanayi alanı elde edilmesi amacıyla yok edilmiş durumdadır. Tahrip edilen ormanlık alanlar step bitkileriyle ve makilerle kaplıdır.

Kocaeli ili sahip olduğu coğrafi konumu sayesinde tarihin ilk çağlarından itibaren önemli bir yerleşim yeri olmuştur. İlin toplam yüzölçümü 350.527 km² olup, Türkiye'nin yüzölçümü bakımından en küçük illerinden birisidir (Kocaeli Tarım Master Planı, 2002).

4.2 İklim

Kocaeli ilinin iklim yapısına bakıldığında, Körfez kıyılarıyla Karadeniz kıyısında ılıman, dağlık kesimlerde daha sert bir iklim hüküm sürer. Kocaeli ikliminin Karadeniz ve Akdeniz iklimi arasında bir iklim oluşturduğu söylenebilir. İl merkezinde yazlar sıcak ve az yağışlı, kışlar yağışlı zaman zaman karlı ve soğuk geçer.

Kocaeli'nin Karadeniz'e bakan kıyıları ile İzmit Körfezine bakan kıyıları arasında iklim olarak bazı farklılıklar göze çarpar. Yazın Körfez kıyılarında bazen bunaltıcı sıcaklıklar yaşanırken Karadeniz kıyılarında daha serindir.

İl merkezinde ölçülen en yüksek hava sıcaklığı 44,1°C (13 Temmuz 2000) en düşük hava sıcaklığı – 9,70°C (14 Ocak 2009) yıllık ortalama sıcaklık ise 14,9 °C dir.

1970-2015 döneminde aylar itibariyle yaşanan en yüksek ve en düşük sıcaklık değerleri Çizelge 4.1'de verilmiştir. Çizelge incelendiğinde ilgili dönemde en yüksek sıcaklık değeri Kocaeli'nde 44.1 °C ile Temmuz ayında, Türkiye'de 48.6°C ile Temmuz ayında, en düşük sıcaklık değeri ise Kocaeli'nde – 9.7 °C, Türkiye'de -45.6 °C değerleriyle Ocak ayında görülmektedir.

Çizelge 4.1 Araştırma yöresinde 1950-2015 döneminde gerçekleşen en yüksek ve en düşük sıcaklık değerleri

Aylar	Kocaeli		Türkiye	
	En yüksek sıcaklık(°C)	En düşük sıcaklık (°C)	En yüksek sıcaklık(°C)*	En düşük sıcaklık (°C)*
Ocak	23.7	-9.7	27.5	-45.6
Şubat	26.0	-8.5	30.1	-42.8
Mart	30.8	-5.7	37.0	-39.6
Nisan	35.0	-0.9	39.0	-22.4
Mayıs	36.6	2.8	42.1	-9.4
Haziran	38.7	8.5	45.7	-5.6
Temmuz	44.1	11.3	48.6	-2.2
Ağustos	41.6	12.4	47.8	-2.8
Eylül	37.8	6.0	45.4	-7.0
Ekim	36.2	2.4	40.2	-15.8
Kasım	29.1	-0.7	34.0	-34.3
Aralık	27.4	-5.7	30.8	-42.5

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü (www.mgm.gov.tr)

*1970-2015 döneminde Türkiye’de gerçekleşen en yüksek ve en düşük sıcaklık değerleridir.

Karadeniz kıyısında yıllık ortalama yağış miktarı 1000 mm’ yi geçmektedir. Bu miktar güneye gittikçe azalmaktadır. Merkez İlçe İzmit’te 784.6 mm’dir. Samanlı Dağının körfeze bakan yamaçlarında iklim Karadeniz kıyılarına benzer. Rüzgarlar kışın ve yazın kuzeydoğudan eser.

4.3 Nüfus

Kocaeli ilinin (Merkez İlçe dahil) 7 ilçesi, 271 köyü, 341 köylere bağlı mahallesi ve 46 belediyesi bulunmaktadır. 2016 Yılı Genel Nüfus Sayımı kesin sonuçlarına göre İlin nüfusu 1830772’dir. İlin yüzölçümü 3505.27 km² olduğu dikkate alındığında ortalama nüfus yoğunluğunun 523 kişi/km² olduğu görülmektedir.

2007-2017 yılları arasında Türkiye ve Kocaeli’nde genel nüfus sayımı istatistikleri Çizelge 4.2’de gösterilmiştir. 2007-2017 yılları arasında Kocaeli İlinin nüfus artış hızının düzenli bir oran göstermediği 2009 ve 2012 yıllarında önceki yıllara göre daha az artış gösterdiği izlenmiştir. Kocaeli ilinin nüfus artış oranını Türkiye genelindeki nüfus artış oranı bakımından karşılaştırıldığında, daha fazla oranda artış gösterdiği görülmektedir. Bunun nedeni, Kocaeli ilinin bir sanayi kenti olması nedeniyle oldukça fazla göç almaktadır, bu sebeple nüfus yoğunluğu oldukça fazladır.

Çizelge 4.2 Türkiye ve Kocaeli’nde 2007-2017 yılları arasındaki nüfus istatistikleri

Yıllar	Türkiye	Türkiye yıllık nüfus artış hızı (%)	Kocaeli	Kocaeli yıllık nüfus artış hızı (%)
2007	70586256	-	1437926	-
2008	71517100	1.32	1490358	3.65
2009	72561312	1.46	1522408	2.15
2010	73722988	1.60	1560138	2.48
2011	74724269	1.36	1601720	2.67
2012	75627384	1.21	1634691	2.06
2013	76667864	1.38	1676202	2.54
2014	77695904	1.32	1722795	2.70
2015	78741053	1.33	1780055	3.22
2016	79814871	1.35	1830772	2.77
2017	80810525	1.23	1883270	2.79

Kaynak: www.tuik.gov.tr

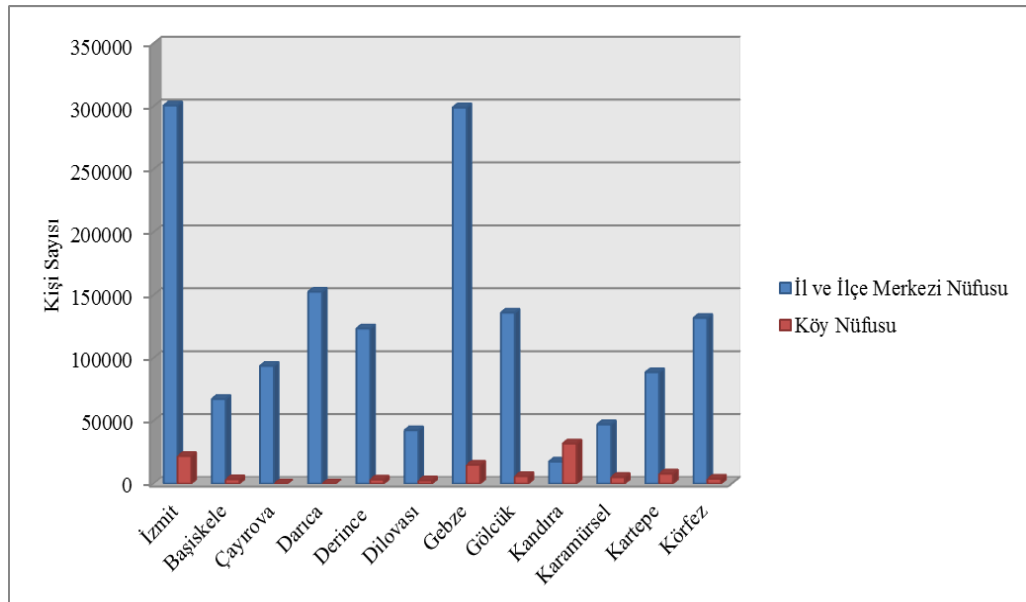
Çizelge 4.3’de Kocaeli ilinin ilçeler bazında nüfus dağılımına bakıldığında, 2016 yılında Dilovası ilçesi 46933 kişi sayısı ile en az nüfusa sahip ilçe durumundadır. Gebze ilçesi de 357743 kişi ile en fazla nüfusa sahip ilçedir. Kocaeli’nde km²’ye düşen nüfus bakımından Kandıra ilçesi 58 kişi/ km² ile en az sayıya sahiptir. Bunun sebebi olarak, genç nüfusun iş potansiyeli yüksek olması nedeniyle, kırsal bölgede durmayıp kente göç etmesi gösterilebilmektedir.

Çizelge 4.3 Kocaeli ili ilçeler bazında nüfus dağılımı (2016)

İlçeler	Nüfus	İlçelerin alanları (km ²)	Km ² 'ye düşen nüfus
Başıskele	88910	218	408
Çayirova	122460	29	4223
Darica	191123	27	7079
Derince	138050	199	694
Dilovası	46933	129	364
Gebze	357743	424	844
Gölcük	156901	225	697
İzmit	354464	488	726
Kandıra	49221	856	58
Karamürsel	55895	258	217
Kartepe	111790	267	419
Körfez	157282	302	521
Kocaeli Toplam	1830772	3422	535

Kaynak: www.tuik.gov.tr

İl genelinde nüfusun %93.65'i il ve ilçe merkezlerinde, %35.08'i ise köylerde yaşamaktadır. Köy nüfusunun kent nüfusundan fazla olduğu ilçe ise Kandıra'dır. İzmit ilçesi 300611 kişi sayısı ile en fazla il ve ilçe merkezi nüfusuna ve 31977 kişi ile Kandıra ilçesi en fazla köy nüfusuna sahiptir (Şekil 4.1).

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Kocaeli, 2013.

Şekil 4.1. Kocaeli'nde nüfusun il ve ilçe merkezi nüfusu ve köy nüfusuna göre dağılımı (2011).

4.4 Tarımsal Durum

4.4.1 Tarım arazisi mevcudu ve kullanımı

TÜİK'in 2016 yılı verilerine göre Kocaeli ilinin toplam tarım arazisi 102141 hektardır ve bu arazi Türkiye toplamının %0.40'ını oluşturmaktadır. Toplam arazinin %55.96'sını ekilen arazi, %19.24'ünü yem bitkileri arazisi, %11.64'ünü meyveler, içecek ve baharat bitkileri arazisi, % 13.16'sını ise diğer araziler oluşturmuştur (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4 Kocaeli ili arazi kullanım durumu (2016)

Arazi türü(ha)	Arazi kullanım şekli	Kocaeli (1)	Kocaeli arazi dağılımı (%)	Türkiye (2)	% (1/2)
İşlenen tarım alanı	Ekilen	57158	55.96	15574372	0.37
	Nadas	9702	9.50	4049998	0.24
	Sebze	3185	3.12	804142	0.40
Uzun ömürlü bitkiler	Meyveler, içecek ve baharat bitkileri arazisi	11892	11.64	2048448	0.58
	Bağ arazisi	272	0.27	435227	0.06
	Zeytin ağaçlarının kapladığı arazi	216	0.21	845542	0.03
	Yem bitkileri arazisi	19650	19.24	1867202	1.05
	Süs bitkileri arazisi	66	0.06	4844	1.37
Toplam arazi		102141	100.00	25629775	0.40

Kaynak: www.tuik.gov.tr

4.4.2 Bitkisel üretim

Araştırmada Kocaeli ilinde yetiştirilen en önemli ürünler mısır, fındık, buğday, yulaf, fiğ, yonca ve domatestir. Bunların dışında önemli birçok tarım ürünü de yetiştirilmektedir. TÜİK'in 2013 yılı verilerine göre Türkiye'deki fındık üretiminin %14.68'i, yulaf üretiminin %5.20'si, ayva üretiminin %2.80'i, erik üretiminin %2.20'si, kiraz üretiminin %1.69'u, Kocaeli ilinde üretilmiştir (Çizelge 4.5). Doğu Marmara Bölgesinde Kocaeli ilinin bitkisel ürün üretim durumu

değerlendirildiğinde, fındık üretimi %65.46'lık payla en büyük payı oluşturmuştur. Bunu %34.90 payla yulaf üretimi ve %16.03'lük payla fiğ üretimi izlemiştir.

Çizelge 4.5 Araştırma yöresinde bazı bitkisel ürünlerin üretim miktarları (ton)
(2013)

Ürünler	Kocaeli (1)	Doğu Marmara (2)	% (1/2)	Türkiye (3)	% (1/3)
Mısır	166479	3034046	5.49	10627140	1.57
Fındık	80158	122456	65.46	546000	14.68
Buğday	72719	1060975	6.85	77726000	0.09
Yulaf	68749	197005	34.90	1323168	5.20
Fiğ	60737	378806	16.03	5892737	1.03
Yonca	52346	818341	6.40	12617332	0.41
Domates	25571	1624488	1.57	11820000	0.22
Arpa	21985	450632	4.88	27205100	0.08
Karpuz	14469	241721	5.99	3887324	0.37
Hıyar	8677	93386	9.29	1754613	0.49
Kiraz	8336	70867	11.76	494325	1.69
Biber	7519	192693	3.90	2159348	0.35
Erik	6724	48354	13.91	305393	2.20
Elma	5439	145760	3.73	3128450	0.17
Armut	5360	183391	2.92	461826	1.16
Ayva	3906	72160	5.41	139311	2.80
Şeftali	3696	140957	2.62	563686	0.66
Ayçiçeği	1250	87913	1.42	6097839	0.02

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Kandıra ilçesinde birçok bitkisel ürün yetiştirilmekle birlikte ilçe tarla ürünleri üretiminde önemli yere sahiptir. İlçede en fazla buğday üretimi önem kazanmıştır. Çizelge 4.6'da görüldüğü gibi Kocaeli buğday üretiminin % 78.11'i bu ilçede gerçekleştirilmiştir. Buğday üretiminden sonra % 41.34 ile mısır üretimi ikinci sırada yer almaktadır.

Çizelge 4.6 Kandıra ilçesinde üretilen bazı bitkisel ürünlerin üretim miktarları (ton) (2013)

Ürünler	Üretim Miktarı(ton)		% (1/2)
	Kandıra (1) (*)	Kocaeli (2) (*)	
Mısır	68829	166479	41.34
Fındık	7022	80158	8.76
Buğday	56800	72719	78.11
Yulaf	-	68749	-
Fiğ	22500	60737	37.04
Domates	3083	25571	12.06
Karpuz	2000	14469	13.82
Hıyar	410	8677	4.73
Kiraz	60	8336	0.72
Biber	3070	7519	40.83
Erik	122	6724	1.81
Elma	423	5439	7.78
Armut	415	5360	7.74

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Kocaeli, 2013

(*) Daha yeni veriye ulaşılamamaktadır.

4.4.3 Hayvan sayısı ve hayvansal üretim

TÜİK'in 2016 yılı verilerine göre, Kocaeli ilinde toplam olarak 106948 baş sığır, 2084 baş manda, 75767 baş koyun, 25238 baş keçi, 8555086 kümes hayvanı bulunmaktadır. Türkiye ve Kocaeli ilindeki hayvan sayısı karşılaştırıldığında, kümes hayvanları %2.56 ile en fazla payı oluşturmuştur(Çizelge 4.7). Kocaeli ilinde 2013 yılında üretilen toplam 113941 ton süt, Türkiye'deki toplam süt üretiminin %0.62'sini, 518 ton bal, Türkiye'deki toplam bal üretiminin %0.54'ünü oluşturmuştur. Kocaeli süt üretiminde Doğu Marmara Bölgesinin süt üretiminin %21.69'unu, bal üretiminin ise %21.67'sini karşılamaktadır (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.7 Araştırma yöresinde hayvan sayıları (baş) (2016)

Hayvanlar	Kocaeli (1)	Doğu Marmara (2)	% (1/2)	Türkiye (3)	% (1/3)
Sığır	106948	800772	13.36	14080155	0.76
Manda	2084	9786	21.30	142073	1.47
Koyun	75767	1313038	5.77	30983933	0.24
Keçi	25238	350256	7.21	10345299	0.24
Kümes Hayvanı	8555086	89529777	9.56	333541262	2.56

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Çizelge 4.8 Araştırma yöresinde bazı hayvansal ürünlerin üretim miktarları (ton) (2013)

Hayvansal Ürünler	Kocaeli (1)(*)	Doğu Marmara (2) (*)	% (1/2)	Türkiye (3)	% (1/3)
Süt	113941	525096	21.69	18223712	0.62
Kırmızı et	-	-		996125	-
Beyaz et	-	-		1758363	-
Yün/kıl/tiftik	-	-		59946	-
Yumurta(1000 adet)	-	-		16496751	-
Bal	518	2390	21.67	94694	0.54

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Kocaeli, 2013.

(*) Daha yeni veriye ulaşılamamaktadır.

4.4.4 Tarımsal alet ve makine mevcudu

TÜİK'in 2016 yılı verilerine göre, Kocaeli ilinde bulunan toplam 7572 traktör, Türkiye'deki toplam traktörün % 0.59'unu ve Doğu Marmara Bölgesinde bulunan toplam traktörün %5.69'unu, 5486 pulluk, Türkiye'deki toplam pulluğun %0.40'ını, 86 biçerdöver, Türkiye'deki toplam biçerdöverin %0.53'ünü, 785 gübre dağıtma makinası, Türkiye'deki toplam gübre dağıtma makinasının %0.19'unu, 2050 seyyar süt sağım makinası, Türkiye'deki toplam seyyar süt sağım makinasının %0.68'ini oluşturmaktadır (Çizelge 4.9)

Çizelge 4.9 Araştırma yöresinde bazı tarım alet ve makinaları mevcudu (2016)

Alet Makinalar	Kocaeli(1)	Doğu Marmara(2)	%(1/2)	Türkiye(3)	%(1/3)
Traktör	7572	133147	5.69	1273531	0.59
Pulluk	5486	127001	4.32	1366723	0.40
Biçerdöver	86	1187	7.25	16246	0.53
Gübre dağıtma makinası	785	36223	2.17	413119	0.19
Seyyar süt sağım makinesi	2050	38517	3.32	301795	0.68
Sabit süt sağım tesisi	11	894	1.23	10057	0.11
Kombine ekim makinası	765	23962	3.19	449996	0.17
Su Pompası	2776	72380	3.84	693276	0.40

Kaynak: www.tuik.gov.tr

5. KANDIRA GIDA İHTİSAS ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi (Kandıra-GİOSB) Kocaeli’nde tarım ve hayvancılığın gelişmesi ve istihdamın artması için tarım ve hayvancılıktan üretilen ürünlerin işlenmesi, paketlenerek sunulması amacı ile planlanmış organize sanayi bölgesidir.

Proje çevredeki tarım, gıda ve hayvancılık sektörlerini kalkındırmayı amaçlamaktadır. Bu proje aynı zamanda bölgede tarım, gıda ve hayvancılığı destekleyen yeni kurum ve projelerin hayata geçirilmesine zemin oluşturacaktır.

Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi olarak planlanan bölge, Kocaeli Merkeze ve Kandıra’ya 20 km mesafede bulunmaktadır. Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi’nin ilk etapta yaklaşık 2000 dönüm alan üzerine inşa edilmesi planlanmıştır. Alanın İkinci etapta 7696 dönüm kadar genişletilmesi Kocaeli Büyükşehir Belediyesi 1/50000 ölçekli Çevre Düzeni Planında öngörülmektedir.

Kurulması planlanan OSB’nin 1 yıl içinde kamulaştırma ve arazi satın alma işlemlerinin tamamlanması planlanmaktadır. Etüt, plan, proje ve altyapı çalışmaları ile birlikte 2 yıl içinde alt yapısının tamamen bitirilmesi, kalan 1 yılda da parsel satışının tamamlanması ve 2 yılda da fabrikaların kurulması ile Kandıra-GİOSB’un toplam 6 yılda tam kapasite ile çalışmaya başlaması planlanmıştır.

Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi’nin Özgeçmişi:

- Projenin ilk çalışmaları 2006 yılında İş Hayatı Dayanışma Derneği (İŞHAD) ve Marmara İş Hayatı Dernekler Federasyonu (MARİFED) arasında hazırlanıp, Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON) bünyesinde başlatılmıştır.
- Planlara Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meclisi’nin 14.05.2007 tarihindeki 1/50000 ölçekli Kocaeli Çevre Düzen Planı ile girilmiştir.

Daha sonra bu plana istinaden oluşturulan ve 12.09.2008 tarihindeki oturumunda, 315 sayılı kararla onaylanan 1/25000 ölçekli Kandıra Planlama Bölgesi Revizyon Nazım İmar Planı ile Kandıra Organize Sanayi Bölgesi Planlara dahil edilmiştir.

- 26.12.2008 tarihinde ilk Müteşebbis Heyet oluşturularak, Kocaeli Valiliği'ne ilk resmi müracaat yapılmış ve 07.04.2009 tarihinde Müteşebbis Heyet Proje Koordinatörü olarak Hamit EROĞLU atanmıştır.
- Valilik bünyesindeki Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü nezdinde, ilgili yerel kuruluşların yazılı görüşleri alınmıştır.
- Kurum görüşleri ve hazırlanan bilgilendirme raporu ile beraber, valilik onayını müteakip 06.05.2009 tarihinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığına resmi müracaat yapılmıştır.
- 25.05.2009 - 28.05.2009 tarihleri arasında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı etüdünü hazırlamak maksadıyla iki görevli personel bölgede incelemelerde bulunmuşlardır.
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın talebi ile 02.07.2009 tarihinde Kocaeli Valiliğinin toplantı salonunda çeşitli kamu kurumlarının temsilcilerinden oluşan 30 kişilik OSB yer seçim komisyonu toplanarak OSB yeri konusunda görüşlerini Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na sunmuşlardır. Bakanlık yer seçimini kesinleştirmeden önce Jeolojik Etüt, ÇED ve 1/1000'lik halihazır haritaların tamamlanması talebinde bulunmuştur.
- Kandıra - GİOSB'da yatırım yapacak olan firmalar 21.12.2010 tarihinde bir araya gelerek Gıda İhtisas Sanayici ve İş Adamları Derneği'ni (GİSİAD) kurduktan sonra, İŞHAD 12.01.2010 tarihinde Kandıra-GİOSB'ye ilişkin tüm hak ve menfaatlerini GİSİAD'a resmen devretmiştir.

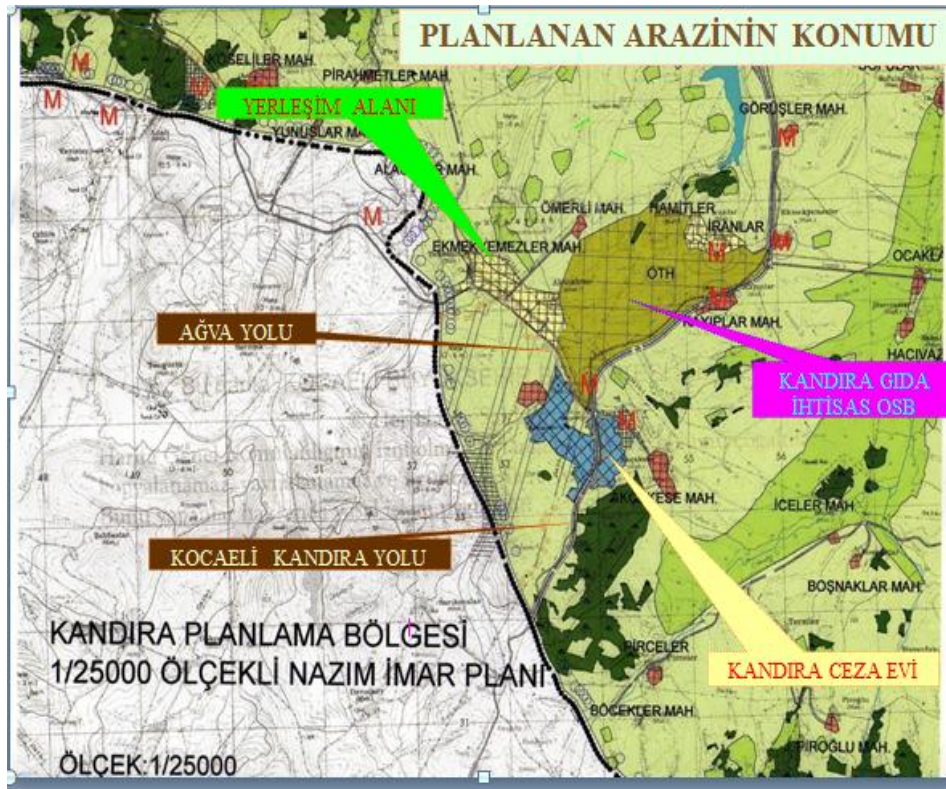
- 15 Aralık 2009 tarihine kadar OSB'nin Jeolojik Etüdü, 1/1000 halihazır haritaları ve ÇED (Çevreye Etki Değerlendirme) raporunu hazırladıktan sonra 28.01.2010 tarihinde ÇED (Çevreye Etki Değerlendirme) olumlu belgesinin alınmasıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yer seçimi kesinleşmiştir.
- Katılımcı kurumların oluşturduğu Kuruluş Protokolü, 06.05.2010 tarihinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığının onayı ile yürürlüğe girerek, Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi tüzel kişiliği hayata geçmiştir. Kandıra GİOSB kurucu ortaklarının katılım payları Çizelge 5.1'de verilmiştir.
- İlk Müteşebbis Heyet toplantısı 11.05.2010 tarihinde, ilk Yönetim Kurulu toplantısı ise bir gün sonra 12.05.2010 tarihinde toplanarak Kandıra-GİOSB sınırları içindeki hazine arazilerinin devri ile şahıs arazilerinin kamulaştırılması kararlarını alarak işlemlere başlamıştır.
- Kamulaştırma sürecindeki sorunlar nedeniyle Kandıra GİOSB henüz faaliyetine başlamamıştır. 2017 yılında oluşturulan yeni müteşebbüs heyet ile projenin en kısa zamanda faaliyete geçmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Çizelge 5.1 Kandıra-GİOSB kurucu ortakların katılım payları

Kurucu ortaklar	Katılma payı oranları (%)	Müteşebbis heyette temsil edilecek üye sayısı
Kocaeli İl Özel İdaresi	7.00	2
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	6.00	1
Kandıra Belediyesi	6.00	1
Kocaeli Sanayi Odası	18.00	3
GİSİAD (Gıda İhtisas Sanayici ve İş Adamları Derneği)	63.00	8
TOPLAM	100.00	15 kişi

Kaynak: Kandıra GİOSB Müdürlüğü, Yönetici Özet Raporu, 2012

Kandıra-GİOSB olarak planlanan bölge, Kocaeli'ne ve Kandıra'ya yaklaşık 20 Km mesafededir. Kandıra GİOSB 1997076.62 m² alan üzerine inşa edilmesi planlanmaktadır (Şekil 5.1). Alanın 7696898.457 m²' ye kadar genişletilmesi mümkündür.

Şekil 5.1. Kandıra GİOSB'nin planlanan arazi konumu.

Büyükşehir Belediye Meclis kararı ile OSB olarak onaylanan yaklaşık 200 ha' lık alan, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın yer seçimini ve kuruluş protokolünü onaylamasıyla Kandıra Gıda İhtisas OSB tüzel kişiliğini kazanmış bulunmaktadır. Yapılması planlanan kamulaştırma ve satın alma çalışmaları akabinde alt yapı ve üst yapılar bitirilerek, bir an önce OSB'nin tam kapasite ile çalıştırılması planlanmıştır. Bu çalışmalar müteşebbis heyet ve müteşebbis heyetin yetkilendireceği organlar tarafından yürütülmektedir.

Nazım imar planında Gıda İhtisas OSB alanı olarak işaretlenen alan için halen 60 firmanın talepleri karşılanmakta olup, çok sayıda yedek firma yatırım için GİSİAD bünyesinde hazır olarak bekletilmektedir. Gerekli çalışmaların tamamlanmasıyla Kandıra GİOSB'nin faaliyete geçmesiyle, kısa zamanda

yaratacağı katma değer sayesinde, Kocaeli ili ve ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kandıra GİOSB Türkiye’de ve özellikle de Marmara Bölgesi ile Kocaeli’nin çevre illerinde, tarım ve hayvancılığın gelişmesini ve istihdamın artmasını sağlayacağı düşüncesiyle, tarım ve hayvancılıktan elde edilen ürünlerin işlenmesine olanak vermesiyle, dünya pazarlarında Türk tarım sektörünün rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir.

Hedefin gerçekleşmesi durumunda;

- Tarım ve hayvancılık ürünleri işleme sanayisinin geliştirilmesi sayesinde tarım ürünlerinin dünya piyasalarında rekabet gücü arttırılabilecektir.
- Gelecekte olası kıtlığa karşı, ürün arzının devamlılığı sağlanabilecektir.
- Piyasaların ve fiyatların istikrarı sağlanabilecektir.
- Tüketicilere daha kolay ulaşılabilecek ve uygun fiyatlı ürün sunulabilecektir.
- İşlenmiş tarım ve hayvancılık ürünlerinde, ürün yelpazesi arttırılabilecektir.
- Tarım ürünleri planlı bir şekilde üretililecektir.
- Tarım ürünleri işleme sanayisinin, devlet gözetiminde disipline edilebilecektir.
- Tarımsal gelir düzeyi korunabilecek ve tarımda çalışanların hayat standardı arttırılabilecektir.
- Tarım ürünlerinin paketlenme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemleri geliştirilebilecektir.
- Tarım-sanayi entegrasyonu geliştirilebilecektir.
- Nitelikli, uygun ve kaliteli hammaddenin teminini destekleyecektir.

- Gıda ve tarımda yapısal inovasyonlara fırsat verebilecektir.
- Tarıma dayalı sanayi (gıda) ürünlerinin serbest dolaşımındaki zorlukları giderebilecektir.
- Kocaeli şehrinin planlı gelişmesine katkıda bulunabilecektir.
- Sağlıklı, ucuz, güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesisler kurulabilecektir.
- Müşterek arıtma tesisleri ile maliyetler düşürülebilecek ve çevre kirliliği önlenebilecektir.

Kandıra Gıda İhtisas OSB’de yaklaşık 61 tesis olması, 7000 kişinin istihdam edilmesi beklenmekte olup toplam gıda üretiminin ise yıllık 650000 ton olacağı tahmin edilmektedir. Çizelge 5.2 incelendiğinde Kandıra GİOSB’de kapasite bakımından en büyük payı yılda 300500 ton ile süt ve süt ürünleri oluştururken, bunu 95400 ton kapasite ile sebze meyve paketlenme izlemektedir.

Çizelge 5.2 Kandıra GİOSB kapasite tablosu

Sektörler		Kapasite (ton/yıl)	Tesis sayısı (adet)	Çalışan sayısı (kişi)	Parsel alanı (m2)
Süt ve süt ürünleri		300500	8	460	99202
Et ve et ürünleri		20000	5	345	60500
Sebze meyve paketlenme		95400	7	6400	138947
Çikolata, şekerleme, meyve suyu, unlu mamuller	çikolata	150300	19	3900	506000
	şekerleme	98071			
	meyve suyu toz içecek	40200			
	unlu mamuller	15022			
	diğer	10554			
Kuruyemiş bakliyat paketlenme	kuruyemiş	28850	16	980	174445
	bakliyat	38500			
	fındık	13000			
Hazır yemek Cips	hazır yemek	31500	6	575	62150
	cips	12000			
Toplam		853897	61	6900	1074244

Kaynak: Kandıra GİOSB Müdürlüğü, Yönetici Özet Raporu, 2012

6. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde üretici ve firma düzeyinde elde edilen araştırma bulguları verilmiş ve değerlendirilmiştir.

6.1 Üreticilere Yönelik Sonuçlar

6.1.1 Üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri

6.1.1.1 Üreticilerin yaş, eğitim ve tarımsal deneyim durumu

İncelenen işletmelerin sahip oldukları bazı sosyo-ekonomik özelliklerin, üreticilerin Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kuruluşu ile ilgili görüşlerine karşı tutumlarında etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu bölümde üreticilerin yaş, eğitim ve üreticilik deneyimi, işgücü mevcudu ve kullanımı, sosyal güvenlik durumu, ikamet edilen yer, kooperatife ortaklık durumu, bina mevcudu, alet-makine mevcudu, hayvan mevcudu, arazi mevcudu ve kullanım durumu verilmiştir. Görüşülen üreticilerin tamamı erkek olduğu için çizelgelerde cinsiyet bilgisi verilmemiştir.

İncelenen işletmeler arazi büyüklük grupları itibariyle değerlendirildiğinde, en yüksek üretici yaş ortalaması 60.33 ile birinci grupta bulunmaktadır. Yapılan Kruskal Wallis testine göre yaş bakımından gruplar arasındaki fark istatistiksel açıdan önemli değildir ($p=0.667$) Üreticilerin yaş ortalaması 59.27 olarak hesaplanmıştır(Çizelge 6.1)

Üreticilerin eğitim düzeyleri yıl olarak ortalama 4.64 bulunmuştur. Eğitim düzeyi en yüksek olan grup 5.00 yıl ile üçüncü gruptur (Çizelge 6.1.). Ancak yapılan varyans analizi sonucuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak farklılık yoktur ($p=0.509$).

Üreticilerin ortalama üreticilik deneyimleri 42.08 yıl olarak bulunmuştur. Üreticilik deneyimi en yüksek olan grup 42.82 ile üçüncü gruptur (Çizelge 6.1).

Ancak yapılan varyans analizi sonucuna göre gruplar arası fark istatistiksel olarak önemli değildir ($p=0.447$).

Çizelge 6.1 İncelenen işletmelerdeki üreticilerin arazi durumlarına göre yaş, eğitim ve deneyimleri

Yaş, eğitim ve üreticilik deneyimi		İşletme grupları					Varyans Analizi / Kruskal Wallis
		I.Grup (42 İşl.)	II.Grup (56 İşl.)	III.Grup (33 İşl.)	Genel (131 işl.)	%	
Yaş grupları	<35	3	3	1	7	5.34	$\chi^2=0.811$ $p=0.667$
	35-55	13	18	11	42	32.06	
	>55	26	35	21	82	62.60	
Ortalama yaş		60.33	58.46	59.30	59.27	-	F=0.679 $p=0.509$
Eğitim süresi (yıl)	<5	8	10	5	23	17.56	
	5-7	30	36	22	88	67.18	
	8-11	4	10	5	19	14.50	
	>11	0	0	1	1	0.76	
Ortalama eğitim süresi		4.29	4.69	5.00	4.64	-	
Üreticilik deneyimi (yıl)	<25	5	8	2	15	11.45	F=0.811 $p=0.447$
	25-40	12	22	14	48	36.64	
	>40	25	26	17	68	51.91	
Ortalama deneyimi		43.81	40.36	42.82	42.08	-	

İncelenen işletmelerde ortalama üretici yaşı 59.27 olarak saptanmıştır. İşletmeler arazilerinin etkilenme durumu itibariyle ise en yüksek üretici yaş ortalaması 59.90 ile arazisi etkilenmeyenler üreticiler olmaktadır. Ancak yapılan Mann Whitney-U testi sonucuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak farklılık yoktur ($p=0.629$). Yaş grubu açısından bakıldığında da 55 yaş üstü grubu %62.6 ile en yüksek gruptur (Çizelge 6.2).

Üreticilerin eğitim düzeyleri yıl olarak ortalama 4.64 bulunmuştur. Eğitim düzeyi en yüksek olan grup 4.81 ile arazisi etkilenen grubudur (Çizelge 6.2). Yapılan varyans analizi sonucuna göre eğitim bakımından gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemli değildir ($p=0.653$).

Üreticilerin üreticilik deneyimleri yıl olarak 42.08 bulunmuştur. Üreticilik deneyimi en yüksek olan grup 44.44 ile arazisi etkilenmeyenler grubudur

(Çizelge 6.2). Ancak yapılan varyans analizi sonucuna göre gruplar arası fark istatistiksel olarak önemli değildir ($p=0.125$).

Çizelge 6.2 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre üreticilerin yaş, eğitim ve deneyimleri

Yaş, eğitim ve üreticilik deneyimi		İşletme grupları				Varyans Analizi / Mann Whitney-U
		Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)	%	
Yaş grupları	<35	4	3	7	5.34	U=1923 p=0.629 -
	35-55	26	16	42	32.06	
	<55	51	31	82	62.60	
Ortalama yaş		58.89	59.90	59.27		
Eğitim süresi (yıl)	<5	8	15	23	17.56	F=0.203 p=0.653
	5-7	63	25	88	67.18	
	8-11	9	10	19	14.50	
	>11	0	1	1	0.76	
Ortalama eğitim süresi		4.81	4.36	4.64	-	
Üreticilik deneyimi(yıl)	<25	10	5	15	11.45	F=2.382 p=0.125
	25-40	32	16	48	36.64	
	>40	39	29	68	51.91	
Ortalama deneyimi		40.63	44.44	42.08	-	

Araştırma bölgesinde üreticilerin eğitim durumu detaylı incelendiğinde, Çizelge 6.3’de görüldüğü gibi okuryazar olanların %67.2 ile en fazla payı oluşturduğu görülmektedir. Bunu % 17.5 payla okuryazar olmayanların takip ettiği görülmektedir.

Çizelge 6.3 Üreticilerin eğitim durumu

	Eğitim Durumu						Toplam
	Okuryazar değil	Okuryazar	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Yüksekokul mezunu	
Üretici Sayısı	23	88	15	3	1	1	131
%	17.56	67.18	11.50	2.20	0.80	0.76	100.0
Ortalama eğitim süresi(yıl)	4.64						

6.1.1.2 Nüfus ve eğitim düzeyi

Türkiye’de bir çiftçi ailesi 2016 yılına göre ortalama 3.5 kişilik nüfusa sahiptir. 2017 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre toplam köy nüfusunun %50.67’si (3064942) erkek, %49.33’ü (2984451) kadın nüfusundan oluşmaktadır. Kocaeli ilinin toplam köy nüfusu 2012 yılına göre 107284 olup, toplam nüfus içerisinde %6.6’lık bir paya sahiptir.

İncelenen işletmelerde toplam nüfusta erkek oranı %57.06, kadın oranı %42.94’dır. Yaş grupları bakımından en fazla payı % 49.15 ile 50 yaş ve üzeri grubun oluşturduğu görülmektedir. İşletme arazi büyüklük gruplarına göre yaş ve cinsiyet dağılımına bakıldığında incelenen işletmelerde ortalama aile nüfusu 3.54 kişidir. Üçüncü grup, işletme başına 4.52 oranı ile en yüksek nüfus ortalamasına sahiptir (Çizelge 6.4).

Arazisi etkilenen işletme grubunda 15-49 yaş arası olanlar %47.67 ile en yüksek paya sahiptir. Arazisi etkilenmeyen işletmelerde ise %55.21 pay ile 50 yaş ve üzeri olanlar en büyük paya sahiptir. Arazisi etkilenen grup, işletme başına 3.86 oranı ile en yüksek nüfus ortalamasına sahiptir (Çizelge 6.5).

Çizelge 6.4 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre nüfusun yas ve cinsiyete göre dağılımı

İşletme Grupları	0-6 yaş			7-14 yaş			15-49 yaş			50+ yaş			Toplam				
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
I.Grup (42 işl.)	0.04	0.04	0.08	0.10	0.04	0.14	0.52	0.36	0.88	1.05	0.83	1.88	1.71	57.38	1.27	42.62	2.98
II.Grup (56 işl.)	0.09	0.09	0.18	0.13	0.05	0.18	0.75	0.35	1.10	0.96	0.70	1.66	1.93	61.86	1.19	38.14	3.12
III.Grup (33 işl.)	0.12	0.03	0.15	0.12	0.09	0.21	1.24	1.24	2.48	0.96	0.72	1.68	2.44	53.98	2.08	46.02	4.52
Genel (131 işl.)	0.08	0.06	0.14	0.12	0.06	0.17	0.83	0.65	1.49	0.99	0.75	1.74	2.02	57.06	1.52	42.94	3.54

Çizelge 6.5 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre nüfusun yas ve cinsiyete göre dağılımı

İşletme Grupları	0-6 yaş			7-14 yaş			15-49 yaş			50+ yaş			Toplam				
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
Arazisi etkilenen (81 işl.)	0.11	0.05	0.16	0.14	0.07	0.21	1.00	0.78	1.84	0.96	0.75	1.71	2.21	57.25	1.65	42.75	3.86
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	0.06	0.08	0.14	0.10	0.04	0.14	0.62	0.52	1.14	1.00	0.75	1.75	1.78	56.15	1.39	43.85	3.17
Genel (131 işl.)	0.08	0.06	0.14	0.12	0.06	0.17	0.83	0.65	1.49	0.99	0.75	1.74	2.02	57.36	1.52	42.94	3.54

İncelenen işletmelerde nüfusun eğitim düzeyine bakıldığında okuma-yazma oranı %96.83'tür. İncelenen işletmelerde nüfusun %51.25'i ilkokul, %14.97'si ortaokul, %7.26'sı lise ve %2.49'u üniversite eğitimi almıştır. Gruplar itibariyle işletmeler değerlendirildiğinde en fazla eğitim düzeyine sahip grubun ikinci grup olduğu gözlenmektedir. Genel olarak bakıldığında kadın ve erkeklerin eğitim düzeyinin eşit olmadığı, erkeklerin daha yüksek eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Eğitim bakımından %51.25 ile ilkokul mezunu olanların en büyük payı oluşturduğu saptanmıştır. Okuryazar olanların % 20.86 ile ikinci sırada yer almasında, genel olarak işletmelerde genç bireylerin yer almamasının etkili olduğu düşünülmektedir (Çizelge 6.6).

Çizelge 6.6 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre nüfusun eğitim durumu (*)

Eğitim durumu			İşletme grupları							
			I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 işl.)	
			Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
İşletmelerdeki nüfusun eğitim durumu Nüfusun eğitim durumu	İlkokul	Erkek	41	66.13	61	61.62	37	56.92	139	51.25
		Kadın	21	33.87	38	38.38	28	43.08	87	
		Toplam	62	100.00	99	100.00	65	100.00	226	
	Ortaokul	Erkek	10	58.82	20	60.61	11	68.75	41	14.97
		Kadın	7	41.18	13	39.39	5	31.25	25	
		Toplam	17	100.00	33	100.00	16	100.00	66	
	Lise	Erkek	3	75.00	12	66.67	9	90.00	24	7.26
		Kadın	1	25.00	6	33.33	1	10.00	8	
		Toplam	4	100.00	18	100.00	10	100.00	32	
	Üniversite	Erkek	2	100.00	1	50.00	5	71.43	8	2.49
		Kadın	-	-	1	50.00	2	28.57	3	
		Toplam	2	100.00	2	100.00	7	100.00	11	
	Okuryazar	Erkek	14	42.42	16	40.00	7	36.84	37	20.86
		Kadın	19	57.58	24	60.00	12	63.16	55	
		Toplam	33	100.00	40	100.00	19	100.00	92	
	Okuryazar Değil	Erkek	1	20.00	1	25.00	1	20.00	3	3.17
		Kadın	4	80.00	3	75.00	4	80.00	11	
		Toplam	5	100.00	4	100.00	5	100.00	14	
	Genel toplam	Erkek	71	57.72	111	56.63	70	57.38	252	57.14
		Kadın	52	42.28	85	43.37	52	42.62	189	42.86
		Toplam	123	100.00	196	100.00	122	100.00	441	100.00

(*) Eğitime devam eden çocuklar ilgili eğitim grubunda sayılmışlardır.

Üreticilere arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre eğitim düzeylerine bakıldığında “okuryazar” ve “okuryazar olmayan” üreticiler dışında arazisi etkilenen üreticilerin % 84 payla, arazisi etkilenmeyen üreticilere kıyasla daha yüksek eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir (Çizelge 6.7).

Çizelge 6.7 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre nüfusun eğitim durumu (*)

Eğitim durumu			İşletme grupları					
			Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
			Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
İşletmelerdeki nüfusun eğitim durumu	İlkokul	Erkek	107	59.78	32	68.09	139	51.25
		Kadın	72	40.22	15	31.91	87	
		Toplam	179	100.00	47	100.00	226	
	Ortaokul	Erkek	21	60.00	20	64.52	41	14.97
		Kadın	14	40.00	11	35.48	25	
		Toplam	35	100.00	31	100.00	66	
	Lise	Erkek	14	82.35	10	66.67	24	7.26
		Kadın	3	17.65	5	33.33	8	
		Toplam	17	100.00	15	100.00	32	
	Üniversite	Erkek	5	62.50	3	100.00	8	2.49
		Kadın	3	37.50	-	-	3	
		Toplam	8	100.00	3	100.00	11	
	Okuryazar	Erkek	12	31.58	25	48.08	37	20.86
		Kadın	28	68.42	27	51.92	55	
		Toplam	40	100.00	52	100.00	92	
	Okuryazar Değil	Erkek	1	16.67	2	25.00	3	3.17
		Kadın	5	83.33	6	75.00	11	
		Toplam	6	100.00	8	100.00	14	
	Genel toplam	Erkek	160	56.14	92	58.97	252	57.14
		Kadın	125	43.86	64	41.03	189	42.86
		Toplam	285	100.00	156	100.00	441	100.00

(*) Eğitime devam eden çocuklar devam ettikleri eğitim grubunda sayılmışlardır.

6.1.1.3 İşgücü mevcudu ve kullanımı

İncelenen işletmelerde aile işgücü potansiyelinin ve işgücü kullanımının ortaya konması, gerek işletme ile aile arasındaki ilişkilerin saptanması, gerek ailenin çalışma koşullarının belirlenmesi açısından yararlı olacaktır (Engindeniz, 1993).

İncelenen işletmelerde aile işgücü mevcudu hesaplanırken; önce işletmelerdeki nüfus erkek iş birimine (EİB) dönüştürülmüştür. Aile işgücü EİB'ne dönüştürülürken, 7-14 yaş arası kız-erkek için katsayı 0.5, 15-49 yaş arası kadın için katsayı 0.75, erkek için katsayı 1, 50 yaş ve üzeri kadın-erkek için katsayı 0.5 olarak kabul edilmiştir. Daha sonra, günde 10 saat çalışılabileceği düşünülerek yılda 300 gün çalışan yetişkin bir erkek işçi(16-49 yaşları arası) bir işgücü birimi kabul edilmiş ve aile işgücü potansiyeli bu ölçüye göre erkek işgününe (EİG) dönüştürülmüştür (Aras, 1988). Buna göre incelenen işletmelerde ortalama aile işgücü potansiyeli 3.46 EİB'dir. Gruplar açısından bakıldığında ise en yüksek işgücü potansiyeli 4.23 EİB ile üçüncü grupta mevcuttur. Cinsiyet açısından bakıldığında bütün gruplarda erkeklerin işgücü potansiyeli kadınlara nazaran daha yüksektir (Çizelge 6.8).

Üreticilere arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre aile işgücü potansiyelinin (EİB) yaşlara göre dağılımına bakıldığında 4.50 EİB ile arazisi etkilenen üreticilerin aile işgücü potansiyelinin daha fazla olduğu görülmektedir. Cinsiyet olarak erkek işgücü potansiyelinin daha fazla olduğu, 50 yaş ve üzeri yaş grubunda erkek işgücü 0.99 EİB ile en büyük grubu oluşturmaktadır (Çizelge 6.9).

Çizelge 6.8 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre aile işgücü potansiyelinin yaşlara göre dağılımı (EİB)

İşletme Grupları	7-14 yaş		15-49 yaş		50+ yaş		Toplam(EİB)		
	E	K	E	K	E	K	E	K	T
I.Grup (42 işl.)	0.10	0.04	0.52	0.36	1.05	0.83	1.67	1.23	2.90
II.Grup (56 işl.)	0.03	0.05	0.75	0.75	0.96	0.70	1.74	1.50	3.24
III.Grup (33 işl.)	0.02	0.09	1.20	1.24	0.96	0.72	2.80	2.05	4.23
Genel (131 işl.)	0.06	0.06	0.82	0.78	0.99	0.75	1.87	1.59	3.46

Çizelge 6.9 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre aile işgücü potansiyelinin yaşlara göre dağılımı (EİB)

İşletme Grupları	7-14 yaş		15-49 yaş		50+ yaş		Toplam(EİB)		
	E	K	E	K	E	K	E	K	T
Arazisi etkilenen (81 işl.)	0.07	0.06	1.00	0.75	1.48	1.14	2.55	1.95	4.50
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	0.05	0.06	0.63	0.83	0.51	0.36	1.19	1.25	2.44
Genel (131 işl.)	0.06	0.06	0.82	0.78	0.99	0.75	1.87	1.59	3.46

İncelenen işletmelerde erkek işgücüne göre hesaplanan işgücü mevcudu 300 olarak alınan yıllık ortalama çalışma günü ile çarpılarak işletmelerin erkek işgünü (EİG) birimine göre sahip olduğu işgücü potansiyeli hesaplanmıştır (Çizelge 6.10). Burada da işletmeler büyüdükçe işgücü potansiyelinin arttığı görülmektedir. Bu durum büyük işletmelerde nüfusun daha fazla olmasıyla açıklanabilir. İncelenen işletmelerde ortalama aile işgücü potansiyeli 1038.00 EİG'dir. İşletme büyüklük grupları açısından bakıldığında en yüksek işgücü potansiyeli 1269.00 EİG ile üçüncü gruptadır. Cinsiyet açısından bakıldığında ise bütün gruplarda

erkeklerin işgücü potansiyeli EİG cinsinden kadınlara nazaran daha yüksektir. Yaş grupları arasında ise en yüksek işgücü potansiyeli üreticilerinin yaş ortalamasının yüksek olması nedeniyle erkeklerde 50 yaş ve üstü (0.99 EİB) iken, kadınlarda 15-49 yaş (0.75 EİB) grubundadır.

Üreticilere arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre aile işgücü potansiyelinin (EİG) cinsiyete ve yaşa göre dağılımına bakıldığında, arazisi etkilenen grubun 1350.00 EİG ile en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. İncelenen işletmelerde cinsiyete göre erkekler arasında yaş grubu bakımından 297.00 EİG ile 50 yaş ve üstü olanların en fazla işgücü potansiyeline sahiptir (Çizelge 6.11).

Çizelge 6.10 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre aile işgücü potansiyelinin cinsiyete ve yaşa göre dağılımı (EİG)

İşletme Grupları	7-14 yaş		15-49 yaş		50+ yaş		Toplam(EİG)		
	E	K	E	K	E	K	E	K	T
I.Grup (42 işl.)	30.00	12.00	156.00	108.00	315.00	249.00	501.00	369.00	870.00
II.Grup (56 işl.)	09.00	15.00	225.00	225.00	288.00	210.00	522.00	450.00	972.00
III.Grup (33 işl.)	06.00	27.00	360.00	372.00	288.00	216.00	654.00	615.00	1269.00
Genel (131 işl.)	18.00	18.00	246.00	234.00	297.00	225.00	561.00	477.00	1038.00

Çizelge 6.11 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre aile işgücü potansiyelinin cinsiyete ve yaşa göre dağılımı (EİG)

İşletme Grupları	7-14 yaş		15-49 yaş		50+ yaş		Toplam(EİG)		
	E	K	E	K	E	K	E	K	T
Arazisi etkilenen (81 işl.)	21.00	18.00	300.00	225.00	444.00	342.00	765.00	585.00	1350.00
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	15.00	18.00	189.00	249.00	153.00	108.00	357.00	375.00	732.00
Genel (131 işl.)	18.00	18.00	246.00	234.00	297.00	225.00	561.00	477.00	1038.00

İncelenen işletmelerde, aile işgücü mevcudunun ortalama olarak %31.69'u kullanılmakta, % 68.31'i ise atıl kalmaktadır. Kullanılan işgücünün tamamı işletme içinde kullanılmaktadır. Sonuçlar gruplar itibariyle incelendiğinde, genel olarak işletmelerde arazi büyüklüğü artarken, işletmede kullanılan aile işgücü miktarı da artmaktadır (Çizelge 6.12).

İşletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre işgücü kullanımı incelendiğinde aile işgücü potansiyelinin 1350.00 EİG ile en fazla arazisi etkilenen grupta olduğu görülmektedir. Kullanılmayan işgücü bakımından da yine 991.33 EİG potansiyeli ile arazisi etkilenen üreticilerin, arazisi etkilenmeyen üreticilere göre daha fazla oldukları tespit edilmiştir (Çizelge 6.13). Üreticilerin yaş ortalamasının yüksek olmasının buna etkin olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 6.12 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre işgücü kullanımı

İşletme Grupları	Aile işgücü potansiyeli (EİG)	Kullanılan Aile gücü (EİG)			Kullanılmayan aile işgücü (EİG)
		İşletmede kullanılan	İşletme dışında kullanılan	Toplam	
I.Grup (42 işl.)	870.00	306.79	0.00	306.79	563.21
II.Grup (56 işl.)	972.00	268.39	0.00	268.39	702.61
III.Grup (33 işl.)	1269.00	411.58	0.00	411.58	857.42
Genel (131 işl.)	1038.00	328.92	0.00	328.92	709.08

Çizelge 6.13 İncelenen işletmelerde etkilene durumlarına göre işgücü kullanımı

İşletme Grupları	Aile işgücü potansiyeli (EİG)	Kullanılan Aile gücü (EİG)			Kullanılmayan aile işgücü (EİG)
		İşletmede kullanılan	İşletme dışında kullanılan	Toplam	
Arazisi etkilenen (81 işl.)	1350.00	358.67	0.00	358.67	991.33
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	732.00	299.17	0.00	299.17	432.83
Genel (131 işl.)	1038.00	328.92	0.00	328.92	709.08

Çizelge 6.14’de incelenen işletmelerde üreticilerin arazi büyüklük grupları bakımından toplam gelirlerinde tarımdan sağladıkları gelirin payı bakımından %75 ve %100 oranlarında en fazla üretici sayısı olan grup 14 üretici ile üçüncü grup işletmeler olmaktadır. Genel olarak tüm işletme grupları arasında %25 oranında tarımsal gelir sağlayanlar 65 üretici ve %49.62 payla en büyük paya sahiptir.

Çizelge 6.14 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre toplam gelirlerinde tarımdan sağladıkları gelirin payı (%)

İşletme Grupları	Toplam gelirde tarımsal gelirin pay oranları									
	%5		%25		%50		%75		%100	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
I.Grup (42 işl.)	7	16.67	28	66.67	4	9.50	-	-	3	7.10
II.Grup (56 işl.)	8	14.30	28	50.00	14	25.00	4	7.10	2	3.57
III.Grup (33 işl.)	5	15.15	9	27.27	5	15.15	11	33.30	3	9.09
Genel (131 işl.)	20	15.26	65	49.62	23	17.56	15	11.45	8	6.11

İşletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna toplam gelirlerinde tarımdan sağladıkları gelirin payına göre incelendiğinde %50, %75 ve %100 oranında gelir sağlayan üreticilerin toplam payı bakımından %41.97 ile arazisi etkilenen gruptaki işletmelerin daha yüksek paya sahip oldukları görülmektedir (Çizelge 6.15).

Çizelge 6.15 İncelenen İşletmelerde etkilenme durumlarına göre toplam gelirlerinde tarımdan sağladıkları gelirin payı(%)

İşletme Grupları	Toplam gelirde tarımsal gelirin pay oranları									
	%5		%25		%50		%75		%100	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Arazisi etkilenen (81 işl.)	6	7.40	41	50.62	16	19.75	13	16.05	5	6.17
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	14	28.00	24	48.00	7	14.00	2	4.00	3	6.00
Genel (131 işl.)	20	15.26	65	49.62	23	17.56	15	11.45	8	6.11

6.1.1.4 Arazi mevcudu ve kullanım durumu

İncelenen işletmelerin %94.7'si kuru araziye sahip olup, toplam arazi varlığı 7907 dekadır. Bunun %48.66'sını mülk araziler, %17.14'ünü kira arazileri ve % 34.20'sini ise ortak araziler oluşturmaktadır (Çizelge 6.16). İşletmelere arazi büyüklük gruplarına göre mülkiyet bakımından birinci grup işletmeler %78.91 payla en fazla mülk araziye sahip grup olmaktadır. İşletmelerdeki ortalama arazi büyüklüğü 60.36 dekar olarak hesaplanmıştır. Ortalama parsel genişliği bakımından üçüncü grup işletmeler ortalama 4.78 dekar parsel büyüklüğü ile en büyük parsel büyüklüğüne sahip grubu oluşturmaktadır. Arazisi etkilenen üreticilerin ortalama arazi büyüklüğü 63.38 dekar ile genel ortalamanın üzerinde bulunmuştur (Çizelge 6.17). Yapılan varyans analizinde arazilerin mülkiyet durumları ve parsel büyüklükleri bakımından gruplar arasındaki fark istatistiki açıdan önemli bulunmuştur ($p=0.001$). İncelenen işletme grupları arasında yapılan Kruskal Wallis testine göre arazi büyüklüklerine göre gruplar arasında fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p=0.000$).

İşletmeler arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre değerlendirildiğinde ise, mülk arazinin en yüksek oranda olduğu grup arazisi etkilenen gruptur (%51.36). Ortak arazinin en yüksek oranda olduğu grup (%69.38) ve kira ile tutulan arazi oranının en yüksek olduğu grup yine arazisi etkilenen gruptur (%96.31). İncelenen işletmelerin toplam parsel sayısı 1871, ortalama parsel sayısı 14.28 ve ortalama parsel genişliği de 4.22 dekadır. Ortalama parsel genişliği bakımından diğer ortalamalarda da olduğu gibi en yüksek arazisi etkilenen grup olup ve 4.51 dekadır (Çizelge 6.17). Yapılan varyans analizinde arazilerin mülkiyet durumları bakımından gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p=0.006$). İncelenen işletme grupları arasında yapılan Mann Whitney-U testine göre arazi büyüklüklerine göre gruplar arasında istatistiki fark önemli bulunmamıştır ($p=0.325$). Arazisi etkilenen ve etkilenmeyen üreticilerin ortalama arazi büyüklükleri bakımından birbirine yakın büyüklüklere sahip olmaları buna etken oluşturmaktadır.

2006 Genel Tarım Sayımı Sonuçlarına göre Türkiye'deki tarımsal işletmelerin %32.7 ile 20-49 dekar işletme büyüklüğünde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca işletmelerin %78.9'u 100 dekardan küçük işletme büyüklüğüne sahiptir. Toplam tarım arazisinin %71.4'ü yalnız kendi arazisini işleten tarımsal işletmeler oluşturmaktadır. 2016 yılı Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) kayıtlarına göre Türkiye'deki ortalama işletme büyüklüğünün 65 dekar olduğu tespit edilmiştir. (www.tuik.gov.tr).

Çizelge 6.16 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre toplam arazi mevcudu, mülkiyeti ve parsel özellikleri

Arazi özellikleri	İşletme grupları				Varyans Analizi / Kruskal Wallis
	I.Grup (42 İşl.)	II.Grup (56 İşl.)	III.Grup (33 İşl.)	Genel (131 İşl.)	
Toplam arazi büyüklüğü(da)	948.50	3381.50	3577.00	7907.00	$\chi^2=113.533$ p=0.000
Ortalama arazi büyüklüğü(da)	22.58	60.38	108.39	60.36	
Arazi mülkiyet özellikleri					
Mülk arazi(da)	748.50	1862.50	1237.00	3848.00	F=7.557 p=0.001
Kiralan arazi(da)	12.00	332.00	1011.00	1355.00	
Ortak arazi(da)	188.00	1187.00	1329.00	2704.00	
Toplam(da)	948.50	3381.50	3577.00	7907.00	
Arazi parsel özellikleri					
Toplam parsel sayısı	325	799	747	1871	F=4.743 p=0.000
Ortalama parsel sayısı	7.52	14.55	24.15	14.82	
Ortalama parsel genişliği(da)	2.91	4.23	4.78	4.22	

Çizelge 6.17 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre toplam arazi mevcudu, mülkiyeti ve parsel özellikleri

Arazi özellikleri	İşletme grupları			Varyans Analizi / Mann Whitney-U
	Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)	
Toplam arazi büyüklüğü(da)	5158.00	2749.00	7907.00	U=1817.5 p=0.325
Ortalama arazi büyüklüğü(da)	63.68	54.98	60.36	
Arazi mülkiyet özellikleri				F=5.323 p=0.006
Mülk arazi(da)	1976.50	1871.50	3848.00	
Kiralanan arazi(da)	1305.00	50.00	1355.00	
Ortak arazi(da)	1876.00	828.00	2704.00	
Toplam(da)	5158.00	2749.00	7907.00	
Arazi parsel özellikleri				F=1.070 p=0.389
Toplam parsel sayısı	1143	728	1871	
Ortalama parsel sayısı	14.11	14.56	14.82	
Ortalama parsel genişliği(da)	4.51	3.78	4.22	

İncelenen işletmelerdeki arazi büyüklük gruplarına göre arazi neveleri açısından incelendiğinde; işletme gruplarının hepsinde tarla arazisi en fazla payı oluşturmuştur. Tarla arazisi bakımından en fazla ortalamaya sahip 99.47 dekar ile üçüncü grup işletmeler olmaktadır. İşletme grupları arasında % 18.91 payla birinci grup işletmeler en yüksek oranda fındık arazisine sahip işletme grubu olmaktadır (Çizelge 6.18).

Çizelge 6.19 incelendiğinde, üreticilerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre, arazisi etkilenen işletmeler ortalama 57.78 dekar, arazisi etkilenmeyen işletmeler ortalama 48.88 dekar tarla arazisine sahip olduğu görülmektedir. Fındık arazisi bakımından arazisi etkilenmeyen işletmeler %11.09 payla daha fazla fındık arazisine sahip olmaktadır.

Çizelge 6.18 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi mevcudunun nevilerine göre dağılımı

Arazi nevi	İşletme grupları					
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III. Grup (33 İşl.)	
	da	%	da	%	da	%
Tarla arazisi	18.31	81.09	54.87	90.87	99.47	91.77
Fındık arazisi	4.27	18.91	5.51	9.13	8.92	8.23
Toplam arazi	22.58	100.00	60.38	100.00	108.39	100.00

Çizelge 6.19 İncelenen işletmelerde etkilene durumlarına göre arazi mevcudunun nevilerine göre dağılımı

Arazi nevi	İşletme grupları			
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	
	da	%	da	%
Tarla arazisi	57.78	90.73	48.88	88.91
Fındık arazisi	5.90	9.27	6.10	11.09
Toplam arazi	63.68	100.00	54.98	100.00

İncelenen işletmelerde üreticilerin arazi büyüklük gruplarına göre bitkisel üretim dallarının ekiliş ve dikiliş ürün bazında incelendiğinde, işletme gruplarına göre ilk sırada yetiştirilen ürün buğday olarak tüm gruplarda aynıdır. Birinci grupta ikinci sırayı fındık alırken, ikinci grupta ikinci sırayı yulaf, üçüncü grupta ikinci sırayı arpa almaktadır. Genel olarak bakıldığında ise ilk sırada buğday yer alırken, bunu sırasıyla yulaf, arpa ve fındık şeklinde takip etmektedir (Çizelge 6.20). Bunun yanında işletmelerde çok az da olsa fiğ, yonca, patlıcan, biber, domates, marul, ceviz üretimi de yapılmaktadır. İşletmelerde çoğunlukla ikinci ürün olarak silajlık mısır üretimi yapılmaktadır .

Üreticilerin arazilerinin etkilene-etkilenmeme durumuna göre ürünlerinin ekiliş durumu incelendiğinde, arazisi etkilenen işletmelerde buğday birinci sırada, arpa ikinci sırada, arazisi etkilenmeyen işletmelerde ise, yulaf birinci sırada buğday ikinci sırada yer almaktadır. Genel olarak ortalama 15.35 dekar ile buğday en fazla yetiştirilen ürün durumundadır (Çizelge 6.21).

Çizelge 6.20 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bitkisel üretim dallarının ekiliş ve dikiliş alanları (da)

Ürünler	İşletme grupları						Genel (131 işl.)	
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)			
	da	%	da	%	da	%	da	%
Buğday	8.09	35.83	15.88	26.30	23.69	21.86	15.35	25.43
Arpa	3.40	15.06	8.38	13.88	14.97	13.81	8.45	14.00
Yulaf	1.26	5.58	15.71	26.02	12.94	11.94	9.11	15.09
Mısır	1.33	5.89	4.80	7.95	7.96	7.34	4.49	7.44
Fındık	4.39	19.44	5.51	9.13	8.92	8.23	6.03	9.99
Diğer ürünler	0.43	1.90	1.38	2.29	3.17	2.92	1.53	2.54
Ekili-dikili olamayan alan	3.68	16.30	8.72	14.43	36.74	33.90	15.40	25.51
Toplam	22.58	100.00	60.38	100.00	108.39	100.00	60.36	100.00

Çizelge 6.21 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre bitkisel üretim dallarının ekiliş ve dikiliş alanları (da)

Ürünler	İşletme grupları				Genel (131 işl.)	
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)			
	da	%	da	%	da	%
Buğday	17.97	28.22	11.12	20.22	15.35	25.43
Arpa	9.57	15.03	6.59	11.99	8.45	14.00
Yulaf	7.35	11.54	15.09	27.45	9.11	15.09
Fındık	5.91	9.28	6.22	11.31	6.03	9.99
Mısır	4.99	7.84	3.68	6.69	4.49	7.44
Diğer ürünler	1.62	2.54	1.38	2.51	1.53	2.54
Ekilmeyen alan	16.27	25.55	10.90	19.83	15.40	25.51
Toplam	63.68	100.00	54.98	100.00	60.36	100.00

6.1.1.5 Hayvan varlığı

TÜİK'in 2016 yılı verilerine göre Türkiye'de toplam 14080155 adet sığır, 142073 adet manda, 30983933 adet koyun, 10345299 adet keçi bulunmaktadır (www.tuik.gov.tr).

İncelenen işletmelerde işletme başına ortalama hayvan mevcudunun büyükbaş hayvanlarda 5.41, küçükbaş hayvanlarda 0.96 olduğu görülmektedir. Büyükbaş hayvanlarda işletme başına düşen en yüksek hayvan sayısı 9.52 ile üçüncü gruptayken, küçükbaş hayvanlarda en yüksek sayıya 1.02 ile ikinci grup sahiptir (Çizelge 6.22). İncelenen işletmelerde arazi büyüklüğü arttıkça, sahip oldukları hayvan sayısının buna bağlı olarak arttığı gözlenmiştir.

İşletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre hayvan varlığı incelendiğinde, işletme başına düşen en yüksek büyükbaş hayvan sayısı 6.48 ile arazisi etkilenmeyen işletmelerin olduğu görülmektedir. Genel ortalama bakımından işletme başına 4.07 BBHB büyükbaş hayvan sayısı düşmektedir (Çizelge 6.23). Arazisi etkilenen işletmelerde küçükbaş hayvan sayısının daha fazla olduğu, ortalama 1.26 küçükbaş hayvan sayısına sahip oldukları belirlenmiştir.

Çizelge 6.22 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre işletme başına düşen hayvan mevcudu (*)

Hayvan Cinsi	İşletme grupları							
	I.Grup (42 işl.)		II.Grup (56 işl.)		III.Grup (33 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Ortalama hayvan sayısı	BBHB olarak hayvan sayısı	Ortalama hayvan sayısı	BBHB olarak hayvan sayısı	Ortalama hayvan sayısı	BBHB olarak hayvan sayısı	Ortalama hayvan sayısı	BBHB olarak hayvan sayısı
Büyükbaş	2.71	2.25	5.61	5.02	9.52	7.18	5.41	4.07
Küçükbaş	0.95	0.10	1.02	0.10	0.88	0.09	0.96	0.10

(*) BBHB Katsayısı: İnek, Düve: 1.00, Koyun, Keçi: 0.10 (Açıl, 1980).

Çizelge 6.23 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre işletme başına düşen hayvan sayıları

Hayvan Cinsi	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Ortalama hayvan sayısı	BBHB olarak hayvan sayısı	Ortalama hayvan sayısı	BBHB olarak hayvan sayısı	Ortalama hayvan sayısı	BBHB olarak hayvan sayısı
Büyükbaş	5.26	3.91	6.48	4.34	5.41	4.07
Küçükbaş	1.26	0.13	0.48	0.05	0.96	0.10

6.1.1.6 Bina varlığı

İncelenen işletmelerde işletmeler büyüdükçe genel olarak ortalama ev, depo, samanlık ve ahır sayısında artış görülürken, bunların ortalama büyüklüklerinde gruplar itibariyle üçüncü grubun en fazla büyüklük ortalamasına sahip olduğu gözlenmektedir. En yüksek ev (126.85 m^2), depo (5.93 m^2), samanlık (71.93 m^2) ve ahır (66.52 m^2) ortalaması üçüncü grupta bulunmaktadır (Çizelge 6.24). Sonuçlara göre her işletmenin en az bir evinin olduğunu, işletmelerin çoğunda da ahır, ağıl ve samanlık bulunduğu tespit edilmiştir. Kocaeli ilinin Kandıra ilçesinde hayvansal üretimin yıllardan beri en fazla yapılıyor olmasının bunda etki oluşturabileceği düşünülmektedir. Samanlık, ahır ve ağıl mevcudunda işletme büyüklüğü arttıkça, ortalama büyüklüklerin de arttığı görülmektedir. Bazı üreticiler daha önce hayvancılıkla da uğraştıklarını bu nedenle ahırlarını büyük inşa ettiklerini, fakat daha sonra yaşlanmaları ve çocuklarının köyden ayrılması nedeniyle hayvancılıkla uğraşmaktan vazgeçtiklerini, ahır veya ağılların ise depo şeklinde kullandıklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre bina mevcudu incelendiğinde, işletme başına sahip olunan ortalama ev büyüklüğü bakımından her iki grubunda birbirine yakın olduğu, ortalama ev büyüklüğünün 115.90 m^2 olduğu görülmektedir. Depo ortalama büyüklüğü 55.51 m^2 , ambar ortalama büyüklüğü 3.94 m^2 ve ahır ortalama büyüklüğü 57.78 m^2 ile en büyük grup arazisi etkilenen grup olmaktadır. Ayrıca arazisi etkilenen grubun ortalama 5.49 m^2 ile, arazisi etkilenmeyen işletmelere göre daha fazla kümes alanına sahip oldukları görülmektedir (Çizelge 6.25).

Çizelge 6.24 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bina mevcudu

Bina mevcudu	İşletme Grupları							
	I.Grup (42 işl.)		II.Grup (56 işl.)		III.Grup (33 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Ort. adet	Ortalama Büyüklik (m ²)	Ort. adet	Ortalama Büyüklik (m ²)	Ort. adet	Ortalama Büyüklik (m ²)	Ort. adet	Ortalama Büyüklik (m ²)
Ev	1.03	103.64	1.08	118.63	1.04	126.85	1.05	115.90
Depo	0.09	4.85	0.00	0.00	0.11	5.93	0.06	32.20
Samanlık	0.55	28.58	0.73	45.53	0.89	71.93	0.71	47.06
Ambar	0.15	7.88	0.03	0.50	0.70	2.26	0.08	3.41
Ahır/Ağıl	0.55	24.24	0.73	38.38	0.93	66.52	0.72	41.31
Kümes	0.52	14.58	0.50	12.43	0.44	12.56	0.49	13.17

Çizelge 6.25 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre bina mevcudu

Bina mevcudu	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Ort. adet	Ortalama Büyüklik (m ²)	Ort. adet	Ortalama Büyüklik (m ²)	Ort. adet	Ortalama Büyüklik (m ²)
Ev	1.08	117.55	1.02	114.18	1.05	115.90
Depo	0.86	55.51	0.57	26.53	0.06	32.20
Samanlık	0.45	12.84	0.53	13.51	0.71	47.06
Ambar	0.12	3.94	0.04	2.86	0.08	3.41
Ahır/Ağıl	0.78	57.78	0.63	35.90	0.72	41.31
Kümes	0.10	5.49	0.02	0.82	0.49	13.71

6.1.1.7 Alet-makina mevcudu

İncelenen işletmelerin %67.94'ünde traktör ve % 57.25'inde römork bulunmaktadır. TÜİK'in 2016 yılı verilerine göre de Türkiye'de 1273531 adet traktör bulunmaktadır (www.tuik.gov.tr). Traktörlerin tamamı işletmelerin mülkiyetindedir. Gruplar arasında işletme başına düşen en yüksek traktör yüzdesi birinci gruptur. İşletme başına düşen en yüksek alet makina sıralamasında ikinci

sırayı %64.89 ile pulluk almaktadır. Üçüncü sırada ise %58.02 ile su motoru gelmektedir. Gruplar arasında da ise üçüncü grubun söz konusu alet ve makina mevcudunda en yüksek oranlara sahip olduğu saptanmıştır (Çizelge 6.26). Genel olarak işletmelerin çoğunluğunun yapılan faaliyet alanında kullanılan tarım alet ve makinalarına sahip olduğu gözlenmiştir.

İşletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre alet-makine mevcudu incelendiğinde arazisi etkilenmeyenler % 86 payla en fazla traktöre sahip olan gruptur. Arazisi etkilenen işletmelerde %58.02 payla römork ve su motoru, arazisi etkilenmeyen işletmelerde ise %80 payla pulluk en çok sahip oldukları diğer alet ve makinalardır (Çizelge 6.27).

Çizelge 6.26. İncelenen işletmelerde üreticilerin arazi durumlarına göre alet makine mevcudu

Alet ve makinalar	İşletme grupları							
	I.Grup (42 işl.)		II.Grup (56 işl.)		III.Grup (33 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Traktör	27	81.82	36	64.29	26	78.79	89	67.94
Römork	25	59.52	30	53.57	20	60.61	75	57.25
Pulluk	22	52.38	36	64.29	27	81.82	85	64.89
Tırmık	19	45.24	30	53.57	25	75.76	74	56.49
Pülvarizatör	6	14.29	3	5.36	5	15.15	14	10.69
Su motoru	25	59.12	30	53.57	21	63.64	76	58.02
Gübreleme makinası	1	2.38	2	3.57	1	3.03	4	3.05
Çapalama makinası	3	7.14	4	7.14	5	15.15	12	9.16
Ot biçme makinası	3	7.14	5	8.93	5	15.15	13	9.92
Kepçe	-	-	-	-	1	3.03	1	0.76
Balyalama makinası	1	2.38	-	-	2	6.06	3	2.29
Mibzer	-	-	1	1.79	4	12.12	5	3.82
Dipkazan	-	-	-	-	2	6.06	2	1.53
İlaçlama makinası	-	-	1	1.79	1	6.06	2	1.53
Yem kırma makinası	-	-	-	-	1	3.03	1	0.76
Biçerdöver	-	-	-	-	1	3.03	1	0.76
Süpürge	-	-	-	-	1	3.03	1	0.76

Çizelge 6.27 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre alet makine mevcudu

Alet ve makinalar	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Traktör	46	56.79	43	86.00	89	67.94
Römork	47	58.02	28	56.00	75	57.25
Pulluk	45	55.56	40	80.00	85	64.89
Tırmık	41	50.62	33	66.00	74	56.49
Pülverizatör	8	9.88	6	12.00	14	10.69
Su motoru	47	58.02	29	58.00	76	58.02
Gübreleme makinası	1	1.23	3	6.00	4	3.05
Çapalama makinası	3	3.70	9	18.00	12	9.16
Ot biçme makinası	2	2.47	11	22.00	13	9.92
Kepçe	1	1.23	-	-	1	0.76
Balyalama makinası	2	2.47	1	2.00	3	2.29
Mibzer	3	3.70	2	4.00	5	3.82
Dipkazan	1	1.23	1	2.00	2	1.53
İlaçlama makinası	1	1.23	1	2.00	2	1.53
Yem kırma makinası	1	1.23	-	-	1	0.76
Biçerdöver	1	1.23	-	-	1	1.53
Süpürge	1	1.23	-	-	1	1.53

6.1.1.8 Sermaye varlığı

Tarım işletmelerinde sermaye miktarı ve kompozisyonun bilinmesi üretimin sürekliliğinin sağlanması ve ileriye dönük iş planlarının yapılması açısından önemlidir. İncelenen işletmelerde işletme başına sermaye kompozisyonu Çizelge 6.28 ve Çizelge 6.29'da ve yine işletme başına sermaye miktarının oransal dağılımı ise Çizelge 6.30'da verilmiştir.

Aktif, arazi varlığı ve işletme varlığından oluşmaktadır. İncelenen işletmelerde arazi varlığı; toprak varlığı, toprak ıslahı varlığı, bina varlığı, bitki varlığı ve tarla demirbaşından, işletme varlığı ise alet makine varlığı, hayvan

varlığı, ambar varlığı ile kasa mevcudu ve alacaklardan oluşmaktadır. Aktifin 94.21'ini arazi varlığı, %5.79'unu da işletme varlığı oluşturmaktadır. En yüksek arazi varlığı üçüncü grupta bulunmaktadır. Arazi varlığında en yüksek unsuru toprak varlığı oluşturmaktadır. Gruplar için de durum benzerdir.

Toprak ıslahı varlığı; sulama kanalı, artezyen ve sulama kuyusundan oluşmaktadır. Toplam aktif içindeki payı ise %1.96 olup, birinci grup işletmelerde en büyük paya sahiptir. Bina varlığı, ev, ahır, ağıl, depo ve samanlıktan oluşmaktadır. Toplam aktif içindeki payı %8.26 olup, işletme büyüklüğü ile miktar olarak doğru orantılı artmasına rağmen, oransal olarak ters orantılı olarak azaldığı görülmektedir. Bitki varlığı ve tarla demirbaşı, meyve ağaçlarından ve büyümekte olan tarla bitkilerinden oluşmaktadır. Toplam aktif içindeki payı %9.75 olup, yine işletme büyüklüğü ile miktar olarak doğru orantılı artmasına rağmen, oransal olarak ters orantılı olarak azaldığı görülmektedir. Aktifin küçük bir kısmını oluşturan işletme varlığının en büyük kısmını alet makina varlığı, en küçük kısmını ise kasa mevcudu ve alacaklar oluşturmaktadır. İncelenen işletmelerde pasif ise borçlar, kira ve ortakçılıkla tutulan arazi değeri ve öz sermayeden oluşmaktadır. Pasif unsurlarda en yüksek değer %89.74 ile öz sermayeye aittir. Gruplar açısından bakıldığında öz sermaye oranı en yüksek (%99.63) birinci grupta iken, kira ve ortakçılık ile tutulan arazide en yüksek oran (%16.53) üçüncü gruptadır (Çizelge 6.30). Fakat üçüncü grup pasif miktarı olarak diğer gruplardan daha yüksektir.

Çizelge 6.28 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre sermaye kompozisyonu (TL)

Sermaye unsurları		İşletme grupları			
		I.Grup (42 işl.)	II.Grup (56 işl.)	III.Grup (33 işl.)	Genel (131 işl.)
Arazi varlığı	Toprak varlığı	416770.48	1125814.82	2170254.54	1161590.76
	Toprak ıslahı varlığı	38900.13	24528.83	30411.03	30618.20
	Bina varlığı	104242.42	134000.00	152777.78	129189.68
	Bitki varlığı ve tarla demirbaşı	109393.33	135486.96	236515.15	152570.91
	Toplam	669306.36	1419830.61	2589958.50	1473969.55
İşletme varlığı	Alet ve makine varlığı	66596.49	45353.06	153012.46	79284.24
	Hayvan varlığı	3419.25	10745.13	17618.56	10127.85
	Ambar varlığı	270.63	957.58	1203.49	799.28
	Kasa mevcudu ve alacaklar	113.24	254.93	836.29	355.95
	Toplam	70399.61	57310.70	172670.80	90567.32
TOPLAM AKTİF		739705.97	1477141.31	2762629.30	1564536.87
Borçlar toplamı		195.39	1050.78	1340.63	849.55
Kira ve ortakçılıkla tutulan arazi değeri		2511.73	102687.32	456654.23	159737.19
Öz sermaye		736998.85	1373403.21	2304634.44	1403950.14
TOPLAM PASİF		739705.97	1477141.31	2762629.30	1564536.88

Çizelge 6.29 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre sermaye kompozisyonu (TL/da)

Sermaye unsurları		İşletme grupları			
		I.Grup (42 işl.)	II.Grup (56 işl.)	III.Grup (33 işl.)	Genel (131 işl.)
Arazi varlığı	Toprak varlığı	18457.51	18645.49	20022.65	19244.38
	Toprak ıslahı varlığı	1722.77	406.24	280.57	507.26
	Bina varlığı	4616.58	2219.28	1409.52	2140.32
	Bitki varlığı ve tarla demirbaşı	4844.70	2243.90	2182.08	2527.68
	Toplam	29641.56	23514.91	23894.82	24419.64
İşletme varlığı	Alet ve makine varlığı	2949.36	751.13	1411.68	1313.52
	Hayvan varlığı	151.43	177.96	162.55	167.79
	Ambar varlığı	11.99	15.86	11.10	13.24
	Kasa mevcudu ve alacaklar	5.02	4.22	7.72	5.89
	Toplam	3117.8	949.17	1593.05	1500.44
TOPLAM AKTİF		32759.36	24464.08	25487.87	25920.08
Borçlar toplamı		8.65	17.40	12.37	14.07
Kira ve ortakçılıkla tutulan arazi değeri		111.24	1700.68	4213.07	2646.41
Öz sermaye		32639.45	22745.99	21262.43	23259.61
TOPLAM PASİF		32759.34	24464.07	25487.87	25920.09

Çizelge 6.30 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre sermaye kompozisyonunun oransal dağılımı (%)

Sermaye unsurları		İşletme grupları			
		I.Grup (42 işl.)	II.Grup (56 işl.)	III.Grup (33 işl.)	Genel (131 işl.)
Arazi varlığı	Toprak varlığı	56.34	76.22	78.56	76.88
	Toprak ıslahı varlığı	5.26	1.66	1.10	2.03
	Bina varlığı	14.09	9.07	5.53	8.55
	Bitki varlığı ve tarla demirbaşı	14.79	9.17	8.36	9.75
	Toplam	90.48	96.12	93.75	94.21
İşletme varlığı	Alet ve makine varlığı	9.00	3.07	5.54	5.25
	Hayvan varlığı	0.46	0.73	0.64	0.67
	Ambar varlığı	0.04	0.06	0.04	0.05
	Kasa mevcudu ve alacaklar	0.02	0.02	0.03	0.02
	Toplam	9.52	3.88	6.25	5.79
TOPLAM AKTİF		100.00	100.00	100.00	100.00
Borçlar toplamı		0.03	0.07	0.05	0.06
Kira ve ortakçılık ile tutulan arazi değeri		0.34	6.95	16.53	10.57
Öz sermaye		99.63	92.98	83.42	89.74
TOPLAM PASİF		100.00	100.00	100.00	100.00

Sermaye kompozisyonunun işletme arazilerinin etkilenip etkilenmeme durumuna göre dağılımı Çizelge 6.31 ve Çizelge 6.32’de ve işletme başına sermaye miktarının oransal dağılımı ise Çizelge 6.33’de verilmiştir. Buna göre arazi varlığı bakımından toprak varlığı her iki işletme grubunda da en büyük payı oluşturmuştur. Arazisi etkilenen işletmelerde %76.45 payla toprak varlığı toplam aktifte en büyük paya sahiptir. Toplam aktif içerisinde arazi varlığının oranı arazisi etkilenen işletmelerde %95.04 , arazisi etkilenmeyen işletmelerde %92.23 payla büyük payı meydana getirmektedir (Çizelge 6.33).

İşletme varlığı içerisinde alet ve makine varlığı en büyük paya sahip olarak, toplam aktifte arazisi etkilenmeyen işletmeler %7.19 payla arazisi etkilenen işletmelere göre daha fazla orana sahiptir.

İşletmeler arasındaki toplam pasif durumu incelendiğinde borç toplamının her iki işletme grubunda en düşük paya sahip olduğu görülmektedir. Kira ve ortakçılık ile tutulan arazi oranı arazisi etkilenen işletmelerde %10.96 ile daha fazla paya sahiptir. Toplam öz sermaye oranı ise arazisi etkilenmeyen işletmelerde %91.54 payla daha büyük bir oran meydana getirmiştir (Çizelge 6.33).

Çizelge 6.31 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre sermaye kompozisyonu (TL)

Sermaye unsurları		İşletme grupları		
		Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)
Arazi varlığı	Toprak varlığı	1365374.12	831461.72	1161590.76
	Toprak ıslahı varlığı	32375.00	27772.184	30618.20
	Bina varlığı	116666.67	149476.96	129189.68
	Bitki varlığı ve tarla demirbaşı	183016.21	103249.524	152570.91
	Toplam	1697432.00	1111960.39	1473969.55
İşletme varlığı	Alet ve makine varlığı	74714.25	86687.63	79284.24
	Hayvan varlığı	12617.55	6094.54	10127.85
	Ambar varlığı	847.32	721.46	799.28
	Kasa mevcudu ve alacaklar	458.78	189.37	355.95
	Toplam	88637.9	93693.00	90567.32
TOPLAM AKTİF		1786069.90	1205653.02	1564536.88
Borçlar toplamı		901.562	765.29	849.55
Kira ve ortakçılık ile tutulan arazi değeri		195807.46	101303.35	159737.19
Öz sermaye		1589360.88	1103584.38	1403950.14
TOPLAM PASİF		1786069.90	1205653.02	1564536.88

Çizelge 6.32 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre sermaye kompozisyonu (TL/da)

Sermaye unsurları		İşletme grupları		
		Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)
Arazi varlığı	Toprak varlığı	21441.18	15122.99	19244.38
	Toprak ıslahı varlığı	508.40	505.13	507.26
	Bina varlığı	1832.08	2718.75	2140.32
	Bitki varlığı ve tarla demirbaşı	2873.99	1877.95	2527.68
	Toplam	26655.65	20224.82	24419.64
İşletme varlığı	Alet ve makine varlığı	1173.28	1576.71	1313.52
	Hayvan varlığı	198.14	110.85	167.79
	Ambar varlığı	13.31	13.12	13.24
	Kasa mevcudu ve alacaklar	7.20	3.44	5.89
	Toplam	1391.93	1704.12	1500.44
TOPLAM AKTİF		28047.58	21928.94	25920.08
Borçlar toplamı		14.16	13.92	14.07
Kira ve ortakçılık ile tutulan arazi değeri		3074.87	1842.55	2646.41
Öz sermaye		24958.56	20072.47	23259.61
TOPLAM PASİF		28047.59	21928.94	25920.09

Çizelge 6.33 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre sermaye kompozisyonunun oransal dağılımı (%)

Sermaye unsurları		İşletme grupları		
		Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)
Arazi varlığı	Toprak varlığı	76.45	68.96	76.88
	Toprak ıslahı varlığı	1.81	2.30	2.03
	Bina varlığı	6.53	12.40	8.55
	Bitki varlığı ve tarla demirbaşı	10.25	8.56	9.75
	Toplam	95.04	92.23	94.21
İşletme varlığı	Alet ve makine varlığı	4.18	7.19	5.25
	Hayvan varlığı	0.71	0.51	0.67
	Ambar varlığı	0.05	0.06	0.05
	Kasa mevcudu ve alacaklar	0.03	0.02	0.02
	Toplam	4.96	7.77	5.79
TOPLAM AKTİF		100.00	100.00	100.00
Borçlar toplamı		0.05	0.06	0.06
Kira ve ortakçılık ile tutulan arazi değeri		10.96	8.40	10.57
Öz sermaye		88.99	91.54	89.74
TOPLAM PASİF		100.00	100.00	100.00

6.1.1.9 Üreticilerin örgütlenme yapısı ve tarımsal bilgi kaynakları

Bu bölümde üreticilere örgütlenme yapısı ve tarımsal bilgi kaynakları hakkındaki sorulara verdikleri cevaplar incelenmiştir. İncelenen işletmeler arasında arazi büyüklük grupları bakımından üçüncü gruptaki işletmelerin %87.88’lik payla en fazla Ziraat Odasına üye olan grup olduğu belirlenmiştir. Tarımsal kooperatife ortaklık durumunda da yine üçüncü grup işletmeler ilk sırada yer almaktadır. Genel olarak işletmelerin %77.10’nun Ziraat Odasına üye, %64.89’nun da tarımsal kooperatife ortak olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6.34).

Üreticilerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre Ziraat Odasına üye olanlar arasında arazisi etkilenen işletmelerin %87.65 üye olma oranı ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Tarımsal kooperatife ortak olma bakımından arazisi etkilenen işletmelerin %77.78'nin, arazisi etkilenmeyen işletmelerin %44'nün ortak olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6.35).

Çizelge 6.34 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre Ziraat Odasına üye ve tarımsal kooperatife ortak olup-olmama durumları

Üyelik Durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 işl.)	
Ziraat Odası	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Üye olan	29	69.05	43	76.79	29	87.88	101	77.10
Üye olmayan	13	30.95	13	23.21	4	12.12	30	22.90
Toplam	42	100.00	56	100.00	33	100.00	131	100.00
Tarımsal kooperatif	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Ortak olan	22	52.38	38	67.86	25	75.76	85	64.89
Ortak olmayan	20	47.62	18	32.14	8	24.24	46	35.11
Toplam	42	100.00	56	100.00	33	100.00	131	100.00

Çizelge 6.35 İncelenen işletmelerdeki etkilenme durumlarına göre Ziraat Odasına üye ve tarımsal kooperatife ortak olup-olmama durumları

Üyelik Durumu	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
Ziraat Odası	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Üye olan	71	87.65	30	60.00	101	77.10
Üye olmayan	10	12.35	20	40.00	30	22.90
Toplam	81	100.00	50	100.00	131	100.00
Tarımsal kooperatif	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Ortak olan	63	77.78	22	44.00	85	64.89
Ortak olmayan	18	22.22	28	56.00	46	35.11
Toplam	81	100.00	50	100.00	131	100.00

İncelenen işletmelerde üreticilerin arazi büyüklük grubuna göre ortak oldukları kooperatifler bakımından %95.29 ile “Tarımsal Kalkınma Kooperatifi” en fazla ortak olunan kooperatif durumundadır. “Tarım Satış Kooperatifi” de % 3.53 payla ikinci sırada yer almaktadır (Çizelge 6.36).

Çizelge 6.37’ye göre işletmelerde arazisi etkilenen ve etkilenmeyen üreticilerin her ikisinde de ortak olunan kooperatifler arasında %95 oranında “Tarımsal Kalkınma Kooperatifi” en fazla ortak olunan kooperatif olmaktadır. “Tarım Satış Kooperatifi” ne ise arazisi etkilenen üreticiler arasında sadece 3 üreticinin ortak olduğu görülmektedir.

Çizelge 6.36 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre ortak oldukları kooperatifler

Üye Olunan Kooperatifler	İşletme grupları							
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	21	95.45	37	97.37	23	92.00	81	95.29
Tarım Satış Kooperatifi	1	4.55	1	2.63	1	4.00	3	3.53
Tarım Kredi Kooperatifi	-		-	-	1	4.00	1	1.18
Toplam	22	100.00	38	100.00	25	100.00	85	100.00

Çizelge 6.37 İncelenen işletmelerdeki etkilene durumlarına göre ortak oldukları kooperatifler

Ortak Olunan Kooperatifler	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	60	95.24	21	95.45	81	95.29
Tarım Satış Kooperatifi	3	4.76	-	-	3	3.53
Tarım Kredi Kooperatifi	-	-	1	4.55	1	1.18
Toplam	63	100.00	22	100.00	85	100.00

İncelenen işletmelerdeki üreticilerin arazi büyüklük gruplarına göre tarımsal bilgi kaynakları bakımından birinci grup işletmelerde “kendi deneyimim” birinci sırada yer alırken, ikinci ve üçüncü grup işletmelerde “köy grup teknisyeni” ilk sırada bulunmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde %38.17 oranlarıyla “kendi deneyimim” ve ” köy grup teknisyeni” bilgi kaynakları ilk iki sırada yer

alırken, “ilaç firma temsilcileri” %22.14 oranıyla üçüncü sırada yer almaktadır (Çizelge 6.38).

Çizelge 6.39 incelendiğinde üreticilerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre üreticilerin tarımsal bilgi kaynakları bakımından, arazisi etkilenen işletmelerde %45.68 oranla “köy grup teknisyeni”, arazisi etkilenmeyen işletmelerde %54 payla “kendi deneyimin” birinci sırada yer almıştır. Genel olarak üreticilerin yıllar içerisinde elde etmiş oldukları bilgi birikimlerine daha fazla güvendikleri görülmektedir.

Çizelge 6.38 İncelenen işletmelerdeki arazi durumlarına göre tarımsal bilgi kaynakları

Tarımsal bilgi kaynakları	İşletme grupları							
	I.Grup (42 işl.)		II.Grup (56 işl.)		III.Grup (33 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Kendi deneyimi	22	52.38	18	32.14	10	30.30	50	38.17
İl/İlçe Tarım Müdürlükleri	-	-	1	1.79	-	-	1	0.76
Köy grup teknisyeni	10	23.81	25	44.64	15	45.45	50	38.17
Zirai mücadele kuruluşları	-	-	-	-	1	3.03	1	0.76
İlaç firma temsilcileri	10	23.81	12	21.43	7	21.22	29	22.14
Toplam	42	100.00	56	100.00	33	100.00	131	100.00

Çizelge 6.39 İncelenen işletmelerdeki etkilenme durumlarına göre tarımsal bilgi kaynakları

Tarımsal bilgi kaynakları	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Kendi deneyimi	23	28.40	27	54.00	50	38.17
İl/İlçe Tarım Müdürlükleri	-	-	1	2.00	1	0.76
Köy grup teknisyeni	37	45.68	13	26.00	50	38.17
Zirai mücadele kuruluşları	1	1.23	-	-	1	0.76
İlaç firma temsilcileri	20	24.69	9	18.00	29	22.14
Toplam	81	100.00	50	100.00	131	100.00

6.1.2 Üreticilerin yıllık faaliyet sonuçları

6.1.2.1 Bitkisel ürünlerden elde edilen brüt üretim değeri

İncelenen işletmelerde arazi büyüklük gruplarına göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri Çizelge 6.40 ve Çizelge 41’de, bunların oransal dağılımı ise Çizelge 6.42’de verilmiştir. Çizelgelerden de görüldüğü gibi bitkisel üretimde toplam brüt üretim değerinin %84.18’ini tarla bitkileri, %8.75’ini sebzeler ve %7.07’sini meyveler oluşturmaktadır. Tarla bitkileri içerisinde en yüksek brüt üretim değerine sahip ürün buğdaydır. Gruplar itibariyle buğday, arpa, mısır ve fiğın brüt üretim değerleri işletme büyüklükleriyle doğru orantılı olarak artmaktadır. Yulafın işletme başına brüt üretim değeri en yüksek ikinci grupta, en düşük ise birinci gruptadır. Sebzelerde en yüksek brüt üretim değerine sahip ürün domatestir. Domatesin brüt üretim değeri işletme büyüklükleriyle doğru orantılı olarak artmaktadır. Sebze üretiminde ikinci grupta biber, birinci grupta marul üretiminin yapılmadığı görülmektedir. Meyvecilikte en yüksek brüt üretim değerine sahip meyve cevizdir. Cevizde en

yüksek brüt üretim değerine sahip grup üçüncü gruptur. Meyve üretiminde ikinci grupta fındık, birinci grupta ceviz üretiminin yapılmadığı görülmektedir.

Çizelge 6.40 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL)

Bitkisel Üretim Dalları		İşletme Grupları			
		I.Grup (42 işl.)	II.Grup (56 işl.)	III.Grup (33 işl.)	Genel (131 işl.)
Tarla Bitkileri	Buğday	3168.69	6403.13	9441.41	5944.29
	Arpa	1150.15	2909.03	5259.11	2925.47
	Yulaf	357.99	4244.68	3769.94	2506.71
	Mısır	1462.34	5176.99	8767.62	4845.56
	Fiğ	54.23	169.82	352.48	126.07
	Toplam	6193.40	18903.65	27590.56	16348.10
Sebzeler	Domates	90.07	525.42	1505.10	643.07
	Biber	125.31	-	864.07	478.48
	Marul	-	651.97	887.13	578.55
	Toplam	215.38	1177.39	3256.3	1700.10
Meyveler	Fındık	115.84	-	192.83	125.47
	Ceviz	-	1573.75	2140.55	1247.80
	Toplam	115.84	1573.75	2333.38	1373.27
Toplam		6524.62	21654.79	33180.24	19421.47

Çizelge 6.41 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL/da)

Bitkisel Üretim Dalları		İşletme Grupları			
		I.Grup (42 işl.)	II.Grup (56 işl.)	III.Grup (33 işl.)	Genel (131 işl.)
Tarla Bitkileri	Buğday	140.33	106.05	87.11	98.48
	Arpa	50.94	48.18	48.52	48.47
	Yulaf	15.85	70.30	34.78	41.53
	Mısır	64.76	85.74	80.89	80.28
	Fiğ	2.40	2.81	3.25	20.09
	Toplam	274.28	313.08	254.55	288.85
Sebzeler	Domates	3.99	8.70	13.89	10.65
	Biber	5.55	-	7.97	7.93
	Marul	-	10.79	8.18	9.58
	Toplam	9.54	19.49	30.04	28.16
Meyveler	Fındık	5.13	-	1.78	2.08
	Ceviz	-	26.06	19.75	20.67
	Toplam	5.13	26.06	21.53	22.75
Toplam		288.95	358.63	306.12	339.76

Çizelge 6.42 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerlerinin oransal dağılımı (%)

Bitkisel Üretim Dalları		İşletme Grupları			
		I.Grup (42 işl.)	II.Grup (56 işl.)	III.Grup (33 işl.)	Genel (131 işl.)
Tarla Bitkileri	Buğday	48.57	29.57	28.45	30.61
	Arpa	17.63	13.43	15.86	15.06
	Yulaf	5.49	19.60	11.36	12.91
	Mısır	22.41	23.91	26.43	24.95
	Fiğ	0.83	0.78	1.06	0.65
	Toplam	94.93	87.29	83.16	84.18
Sebzeler	Domates	1.38	2.43	4.54	3.31
	Biber	1.92	-	2.60	2.46
	Marul	-	3.01	2.67	2.98
	Toplam	3.30	5.44	9.81	8.75
Meyveler	Fındık	1.77	-	0.58	0.65
	Ceviz	-	7.27	6.45	6.42
	Toplam	1.77	7.27	7.03	7.07
Toplam		100.00	100.00	100.00	100.00

İncelenen işletmelerde üreticilerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri Çizelge 6.43 ve Çizelge 44’de, bunların oransal dağılımı ise Çizelge 6.45’de verilmiştir. Bitkisel üretim dalları arasında tarla bitkilerinden buğday en fazla üretilen ürün olup, arazisi etkilenen işletmelerde %26.04 ile en yüksek paya sahiptir. Sebze üretim dalında arazisi etkilenen işletmelerde domates en fazla üretilen ürün olup, arazisi etkilenmeyen işletmelerde %3.50’lik payla marul en yüksek orana sahiptir. Meyve üretimi bakımından her iki grupta da fındık en çok üretilen ürün olup, arazisi etkilenmeyen işletmelerde %24.58 ile en fazla payı oluşturmuştur.

Çizelge 6.43 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL)

Sermaye unsurları		İşletme grupları		
		Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)
Tarla Bitkileri	Buğday	7299.95	4397.29	5944.29
	Arpa	3379.74	2235.79	2925.47
	Yulaf	2114.08	4415.18	2506.71
	Mısır	5505.37	3979.77	4845.56
	Fiğ	152.19	169.06	126.07
	Toplam	18451.33	15197.09	16348.10
Sebzeler	Domates	653.09	592.89	643.07
	Biber	534.94	481.78	478.48
	Marul	426.20	791.14	578.55
	Toplam	1614.23	1865.81	1700.10
Meyveler	Fındık	5403.81	5562.30	125.47
	Ceviz	2561.27	-	1247.80
	Toplam	7965.08	5562.30	1373.27
Toplam		28030.64	22625.20	19421.47

Çizelge 6.44 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL/da)

Sermaye unsurları		İşletme grupları		
		Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)
Tarla Bitkileri	Buğday	114.63	79.98	98.48
	Arpa	53.07	40.67	48.47
	Yulaf	33.19	80.31	41.53
	Mısır	86.45	72.39	80.28
	Fiğ	2.39	3.07	20.09
	Toplam	289.73	276.42	288.85
Sebzeler	Domates	10.26	10.78	10.65
	Biber	8.40	8.76	7.93
	Marul	6.69	14.39	9.58
	Toplam	25.35	33.93	28.16
Meyveler	Fındık	84.86	101.17	2.08
	Ceviz	40.22	-	20.67
	Toplam	125.08	101.17	22.75
Toplam		440.16	411.52	339.76

Çizelge 6.45 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre bitkisel üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerlerinin oransal dağılımı (%)

Sermaye unsurları		İşletme grupları		
		Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)
Tarla Bitkileri	Buğday	26.04	19.44	30.61
	Arpa	12.06	9.88	15.06
	Yulaf	7.54	19.51	12.91
	Mısır	19.64	17.59	24.95
	Fiğ	0.54	0.75	0.65
	Toplam	65.82	67.17	84.18
Sebzeler	Domates	2.33	2.62	3.31
	Biber	1.91	2.13	2.46
	Marul	1.52	3.50	2.98
	Toplam	5.76	8.25	8.75
Meyveler	Fındık	19.28	24.58	0.65
	Ceviz	9.14	-	6.42
	Toplam	28.42	24.58	7.07
Toplam		100.00	100.00	100.00

6.1.2.2 Hayvansal ürünlerden elde edilen brüt üretim değeri

İncelenen işletmelerde arazi büyüklük gruplarına göre hayvansal ürünlerden sağlanan ortalama brüt üretim değeri 4961.76 TL'dir. Bunun %87.86'sını süt, %3.83'ünü gübre ve %8.31'ini ise yıl içerisinde gerçekleşen hayvansal değer artışını gösteren envanter kıymet artışı oluşturmaktadır (Çizelge 6.46). İşletme büyüklük gruplarına göre hayvansal ürünlerden sağlanan ortalama brüt üretim değeri üçüncü grup işletmelerin ortalama 8373.32 TL ile, işletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre ise, arazisi etkilenmeyen işletmelerin 4693.04 TL ile en fazla olduğu görülmektedir (Çizelge 6.47).

Çizelge 6.46 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre hayvansal üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL)

Hayvansal Ürünler	İşletme Grupları				
	I.Grup (42 işl.)	II.Grup (56işl.)	III.Grup (33 işl.)	Genel (131 işl.)	%
Süt	2214.36	5674.07	7436.42	4359.18	87.86
Gübre	87.14	201.37	287.31	190.22	3.83
Envanter kıymet artışı	254.38	473.16	649.59	412.36	8.31
Toplam	2555.88	6348.60	8373.32	4961.76	100.00

Çizelge 6.47 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre hayvansal üretim dallarından elde edilen brüt üretim değerleri (TL)

Hayvansal Ürünler	İşletme Grupları			
	Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)	%
Süt	3963.27	4126.48	4359.18	87.86
Gübre	43.26	176.81	190.22	3.83
Envanter kıymet artışı	293.24	489.75	412.36	8.31
Toplam	4299.77	4793.04	4961.76	100.00

6.1.2.3 Toplam brüt üretim değeri

İncelenen işletmelerde 2013 yılında elde edilen toplam brüt üretim değeri işletme başına 24383.23TL'dir. Bunun %79.65'ini bitkisel üretim değeri, %20.35'ini ise hayvansal üretim değeri oluşturmaktadır (Çizelge 6.48). İşletme büyüklük gruplarına göre toplam brüt üretim değeri bakımından üçüncü grup işletmeler ortalama 41553.56 TL ile, işletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre ise, arazisi etkilenen işletmeler 32330.41 TL ile en fazla toplam brüt üretim değerine sahip işletme gruplarıdır (Çizelge 6.49).

Çizelge 6.48 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre toplam brüt üretim değeri (TL)

Üretim Değeri	İşletme Grupları				
	I.Grup (42 işl.)	II.Grup (56 işl.)	III.Grup (33 işl.)	Genel (131 işl.)	%
Bitkisel üretim değeri	6524.62	21654.79	33180.24	19421.47	79.65
Hayvansal üretim değeri	2555.88	6348.60	8373.32	4961.76	20.35
Toplam brüt üretim değeri	9080.50	28003.39	41553.56	24383.23	100.00

Çizelge 6.49 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre toplam brüt üretim değeri (TL)

Üretim Değeri	İşletme Grupları			
	Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)	%
Bitkisel üretim değeri	28030.64	22625.20	19421.47	79.65
Hayvansal üretim değeri	4299.77	5093.04	4961.76	20.35
Toplam brüt üretim değeri	32330.41	27718.24	24383.23	100.00

6.2 Üreticilerin Kandıra GİOSB ile İlgili Görüş, Tutum ve Beklentileri

Bu bölümde üreticilere Kandıra GİOSB hakkında görüş, tutum ve beklentilerini belirlemek amacıyla sorular yönlendirilmiş, ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu amaçla ilk olarak üreticilere Kandıra GİOSB hakkında kendilerini ne düzeyde bilgili gördükleri sorulmuştur. Tutum cümleleri 5’li likert ölçeğine göre değerlendirilirken, 1-bilgisi yok, 2-az bilgili, 3-orta, 4-bilgili, 5-tam bilgili olarak kabul edilmiş, ona göre oransal dağılımları hesaplanmıştır. İncelenen işletmelerde üreticilerin arazi büyüklük gruplarına göre Kandıra GİOSB hakkında kendilerini bilgili görme düzeyine bakıldığında üreticilerin %71.75’lik kısmının kendisini “bilgisi yok” yada “az bilgili” gördüğü saptanmıştır. Üreticilerin konuyla ilgili bu düşünceye sahip olmalarında kamulaştırma sürecinde yaşanan beklentiler nedeniyle çok fazla doğru bilgiye sahip olamadıkları için, bu

düşüncede olabilecekleri düşünülmektedir. Bilgi düzeyi bakımından “orta”, “bilgili” ve “tam bilgili” düzeylerinde en fazla üretici sayısına sahip grup %36.36 ile üçüncü grup olmaktadır (Çizelge 6.50).

Çizelge 6.50 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre Kandıra GİOSB hakkında kendilerini bilgili görme düzeyleri

İşletme grupları	Bilgili görme düzeyleri									
	Bilgisi yok		Az bilgili		Orta		Bilgili		Tam bilgili	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
I.Grup (42 işl.)	10	23.81	20	47.62	10	23.81	2	4.76	-	-
II.Grup (56 işl.)	17	30.36	26	46.43	9	16.07	3	5.35	1	1.79
III.Grup (33 işl.)	10	30.30	11	33.34	10	30.30	1	3.03	1	3.03
Genel (131 işl.)	37	28.24	57	43.51	29	22.14	6	4.58	2	1.53

İncelenen işletmelerde üreticilerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre Kandıra GİOSB hakkındaki bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde arazisi etkilenmeyen işletmelerde %36 payla “bilgisi yok” olduklarını belirten üreticilerin daha fazla olduğu görülmektedir (Çizelge 6.51).

Çizelge 6.51 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre Kandıra GİOSB hakkında kendilerini bilgili görme düzeyleri

İşletme grupları	Bilgili görme düzeyleri									
	Bilgisi yok		Az bilgili		Orta		Bilgili		Tam bilgili	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Arazisi etkilenen (81 işl.)	19	23.46	40	49.38	17	20.99	4	4.94	1	1.23
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	18	36.00	17	34.00	12	24.00	2	4.00	1	2.00
Genel (131 işl.)	37	28.24	57	43.51	29	22.14	6	4.58	2	1.53

İncelenen işletmelerde üreticilerin Kandıra GİOSB ‘de yer alacak sektörleri bilme durumu incelenirken 5’li likert ölçeğine göre değerlendirilmiş, tutum cümleleri olarak, 1-bilgisi yok, 2-az bilgili, 3-orta, 4-bilgili, 5-tam bilgili olarak kabul edilmiştir. İncelenen işletmelerde üreticilerin arazi büyüklük gruplarına göre Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörleri bilme durumu bakımından, “bilgisi yok” olanların oranı en fazla %54.54 ile üçüncü grup işletmelerde yer alırken, “az bilgili” düzeyde bilenler en fazla %41.07 ile ikinci grupta, “orta” düzeyde bilenler en fazla %16.07 ile ikinci grupta, “bilgili” düzeyinde bilenler en fazla %11.91 ile birinci grupta, “tam bilgili” düzeyde bilenlerin en fazla % 3.03 ile üçüncü grupta olduğu görülmektedir (Çizelge 6.52).

Çizelge 6.53 incelendiğinde üreticilerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre işletmelerin Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörleri bilme düzeyi bakımından arazisi etkilenen işletmelerde, %39.51 ile “az bilgili” olanlar üreticiler, arazisi etkilenmeyen işletmelerde %54.00 ile “bilgisi yok” olan üreticiler en büyük payları oluşturmaktadır. İşletmeler Kandıra GİOSB henüz kurulmadığı için, gelecek olan firmalar konusunda da çok bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 6.52 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörleri bilme durumu

İşletme grupları	Bilgili görme düzeyleri									
	Bilgisi yok		Az bilgili		Orta		Bilgili		Tam bilgili	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
I.Grup (42 işl.)	16	38.09	15	35.71	5	11.91	5	11.91	1	2.38
II.Grup (56 işl.)	21	37.50	23	41.07	9	16.07	2	3.57	1	1.79
III.Grup (33 işl.)	18	54.54	9	27.27	4	12.13	1	3.03	1	3.03
Genel (131 işl.)	55	41.98	47	35.88	18	13.74	8	6.11	3	2.29

Çizelge 6.53 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörleri bilme durumu

İşletme grupları	Bilgili görme düzeyleri									
	Bilgisi yok		Az bilgili		Orta		Bilgili		Tam bilgili	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Arazisi etkilenen (81 işl.)	28	34.57	32	39.51	12	14.81	7	8.64	2	2.47
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	27	54.00	15	30.00	6	12.00	1	2.00	1	2.00
Genel (131 işl.)	55	41.98	47	35.88	18	13.74	8	6.11	3	2.29

İncelenen işletmelerdeki Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörlerin bölge için önem düzeyleri ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla, bölgede kurulacak olan 6 sektör grubu ile ilgili üreticilere bu sektörlerin ne derece önemli olduğu sorulmuştur. Görüşlerin değerlendirilmesinde tutum cümleleri olarak 1-önemsiz, 2-çok az önemli, 3-az önemli, 4-önemli, 5- çok önemli olacak şekilde puanlar verilmiş ve ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Ağırlıklı ortalamaların 5’e yakın

olması üreticilerin Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörlerin bölge için önemli olduğunu göstermektedir. Verilen ifadelere katılım sıklıkları, yüzdeleri ve ortalama puanları Çizelge 6.54’de verilmiştir. Buna göre Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörler için üreticilerin süt ürünlerin de %95.42’si, et ürünlerin de %96.19’u, sebze-meyve de %73.28’i, çikolata-şeker, unlu mamüller de %51.15’i, kuruyemiş-bakliyat da %45.04’ü, cips-hazır yemek de %23.66’sı “önemli” ve “çok önemli” olduğunu ifade etmişlerdir. Ağırlıklı ortalama puanlar bakımından “süt ürünleri” 4.61 ve “et ürünleri” 4.60 ile en yüksek puana sahip sektörler durumundadır. Kandıra bölgesinin konumu itibarıyla büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapmaya uygun olması ve halen hayvancılık ile uğraşan üreticilerin olması nedeniyle en yüksek ortalama puanlar bu sektörlerde yoğunlaşmıştır. Ağırlıklı puan ortalaması en düşük olan sektörler “cips-hazır yemek” ve “çikolata-şeker, unlu mamüller” olup, ortalama puanı 3.39 olarak hesaplanmıştır. Ortalamanın düşük çıkmasında diğer sektörlerin bölge tarımı için daha ön planda olmasının neden olabileceği düşünülmektedir.

Üreticilerin Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara katılma durumu değerlendirilirken 5’li likert ölçeğinden yararlanılmıştır. Tutum cümleleri için değerlendirme yapılırken; 1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlar verilerek ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Ağırlıklı ortalamaların 5’e yakın olması üreticilerin GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara katılma konusunda olumlu düşüncelere sahip olduklarını göstermesi açısından önemlidir. Verilen ifadelere katılım sıklıkları, yüzdeleri ve ortalama puanlara göre değerlendirilmiştir. Buna göre üreticiler Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara “kesinlikle katılıyorum” düşüncesinde olanlar “Paketleme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemlerini geliştirmek %22.90, “Tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak” %19.85, “İhracatı birliktelikle arttırmak” %13.74 oranlarıyla katılmaktadır (Çizelge 6.55). Ortalama puanlarda üreticilerin GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlar arasında “Paketleme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemlerini geliştirmek” 3.77 ve “Sanayinin ortak altyapı ve sosyal tesislere kavuşmasını sağlamak” 3.66 ortalama puan hesaplanmıştır. Ortalama puanların çoğunun 3’ün üzerinde çıkması üreticilerin Kandıra GİOSB’nin kuruluş amacına katıldıklarının göstergesidir. Bu konuda çoğu üretici üretecekleri ürünlerin özellikle

pazarlanmasında organize sanayi bölgesinin kurulmasının kendilerine aracı kullanmadan ürünlerini satma olanağı yaratacağı için olumlu düşünmektedirler.

Çizelge 6.54 İncelenen işletmelerdeki Kandıra GİOSB’de yer alacak sektörlerin bölge için önem düzeyleri ile ilgili görüşleri

Sektörler	Görüşler(*)										Ort.
	1		2		3		4		5		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Süt ürünleri	-	-	4	3.05	2	1.53	35	26.72	90	68.70	4.61
Et mamülleri	1	0.76	3	2.29	1	0.76	38	29.01	88	67.18	4.60
Sebze-meyve	2	1.53	6	4.58	27	20.61	72	54.96	24	18.32	3.84
Çikolata-şeker, unlu mamuller	9	6.86	8	6.11	47	35.88	56	42.75	11	8.40	3.39
Kuruyemiş-bakliyat	4	3.05	10	7.64	58	44.27	48	36.64	11	8.40	3.39
Cips/Hazır yemek	17	12.98	27	20.61	56	42.75	25	19.08	6	4.58	2.81

(*) 1-Önemsiz, 2-Çok az önemli 3-Az önemli, 4-Önemli, 5- Çok önemli

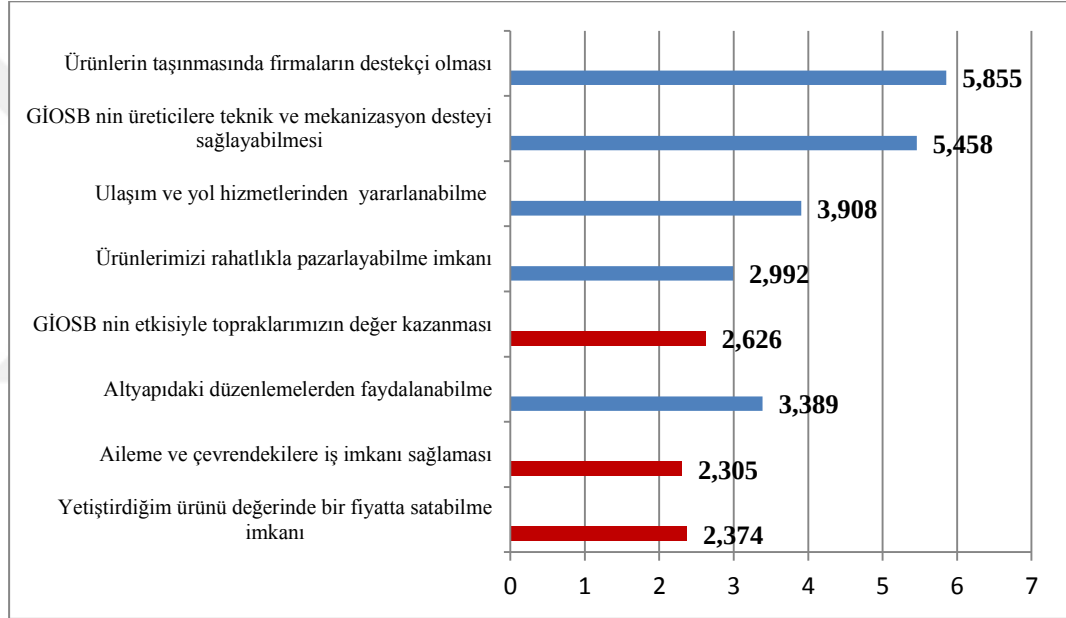
Çizelge 6.55 İncelenen işletmelerde Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlara katılma ile ilgili tutum ve davranışları

Amaçlar	Görüşler*										Ort.
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Paketleme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemlerini geliştirmek	6	4.58	11	8.39	20	15.27	64	48.86	30	22.90	3.77
Tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak	5	3.82	15	11.45	28	21.37	57	43.51	26	19.85	3.64
Piyasaların ve fiyatların istikrarını korumak	7	5.35	21	16.03	28	21.37	58	44.27	17	12.98	3.44
Tarım ürünlerinin rekabet gücünü arttırmak	5	3.82	16	12.21	34	25.95	64	48.86	12	9.16	3.47
İhracatı birliktelikle arttırmak	5	3.81	15	11.45	28	21.38	65	49.62	18	13.74	3.58
Şehrin planlı gelişmesine katkıda bulunmak	6	4.58	31	23.67	28	21.37	53	40.46	13	9.92	3.28
Müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önlemek	12	9.16	53	40.46	31	23.66	27	20.61	8	6.11	2.74
Çevreye uygun tarımsal metotları teşvik etmek ve bunlara yönelik destekleri arttırmak	10	7.64	52	39.69	32	24.43	31	23.66	6	4.58	2.78
Organik tarım ile doğanın daha fazla korunmasına katkıda bulunmak	13	9.92	60	45.80	28	21.37	24	18.33	6	4.58	2.62
Ortak kullanım yerlerine ilişkin harcamaları birliktelikle azaltmak	10	7.64	39	29.77	43	32.82	32	24.43	7	5.34	2.90
Tüketicilere uygun fiyatlı ürün sunmak	11	8.40	40	30.53	33	25.19	42	32.06	5	3.82	2.92
Tarım ürünlerinin planlı bir şekilde üretilmesini sağlamak	8	6.11	29	22.14	21	16.03	64	48.85	9	6.87	3.28
Tarımsal gelir düzeyini korumak, tarımda çalışanların hayat standardını arttırmak	5	3.82	29	22.14	18	13.74	67	51.14	12	9.16	3.40
Tarım ürünleri işleme sanayini geliştirmek	3	2.31	22	16.92	17	13.08	79	60.77	9	6.92	3.53
Uygun ve kaliteli hammaddenin teminini desteklemek	3	2.29	17	12.98	19	14.50	79	60.31	13	9.92	3.63
Sanayinin ortak altyapı ve sosyal tesislere kavuşmasını sağlamak	3	2.29	16	12.21	18	13.74	80	61.07	14	10.69	3.66

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

Şekil 6.1 de üreticilerin Kandıra GİOSB'den beklentisi olabilecekleri konular için 1:en önemli olacak şekilde 9'a kadar öncelik sırasına göre sıralamaları istenmiştir. Buna göre ortalama 2.305 puan ile "ailem ve

çevremdekilere iş imkanı sağlaması” öncelikli beklentide oldukları konu olarak belirlenmiştir. “Yetiştirdiğim ürünü değerinde bir fiyatla satabilme” ve “GİOSB’nin etkisiyle topraklarımızın değer kazanması” beklentileri ise sırasıyla 2.374 ve 2.626 ortalama puanlar ile ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Üreticilerin ailelerindeki genç nüfus genellikle iş imkanı olması nedeniyle köyde kalmayıp, şehir merkezinde yaşamayı tercih etmektedir. Bu nedenle üreticiler, Kandıra GİOSB’nin kurulmasının istihdam yaratacak olması nedeniyle, çocuklarının özellikle evlendikten sonra köyde kalmasında faydalı olacağını düşündüklerinden, ilk sırada beklentide oldukları konu olarak belirlendiği düşünülmektedir.

Şekil 6.1. Üreticilerin Kandıra GİOSB ile ilgili beklentide olduğu konular (1: En Önemli olmak üzere 1 ile 9 arası puanlama yaptırılmıştır).

6.3 Arazi Piyasası ve Kamulaştırma Hakkında Üretici Görüşleri

6.3.1 Üreticilerin yakın zamanda arazi satın alma ve satış durumu

Bu bölümde üreticilerin arazi alım-satım işlemleri, arazi piyasası ve kamulaştırma hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Araştırmada üreticilerin %7.63'ünün yakın zamanda arazi satın aldığı, %92.37'sinin ise almadığı görülmektedir (Çizelge 6.56). Arazi büyüklük gruplarına göre son 1 yıl içerisinde arazi satışı yapmış üreticiler arasında en büyük grup %19.05 ile birinci grup işletmeler olmaktadır.

İncelenen işletmelerde üreticilerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre arazisi etkilenen üreticilerin %9.88'nun, etkilenmeyen üreticilerin %4'nün son 1 yıl içerisinde arazi satın aldığı görülmektedir. İşletmelerin arazi satış durumu değerlendirildiğinde, çoğu işletmenin arazi satmadığı görülmektedir (Çizelge 6.57).

Çizelge 6.56 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre yakın zamanda (son 1 yıl) arazi satın alma ve satış durumu

İşletme grupları	Üreticilerin arazi satın alma ve satma durumu							
	Arazi satın alma durumu				Arazi satma durumu			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
I.Grup (42 işl.)	3	7.14	39	92.86	8	19.05	34	80.95
II.Grup (56 işl.)	4	7.14	52	92.86	8	14.29	48	85.71
III.Grup (33 işl.)	3	9.09	30	90.91	3	9.09	30	90.91
Genel (131 işl.)	10	7.63	121	92.37	19	14.50	112	85.50

Çizelge 6.57 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre yakın zamanda(son 1 yıl) arazi satın alma ve satma durumu

İşletme grupları	Üreticilerin arazi satın alma ve satma durumu							
	Arazi satın alma durumu				Arazi satma durumu			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Arazisi etkilenen (81 işl.)	8	9.88	73	90.12	12	14.81	69	85.19
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	2	4.00	48	96.00	7	14.00	43	86.00
Genel (131 işl.)	10	7.63	121	92.37	19	14.50	112	85.50

6.3.2 Üreticilerin arazilerini elde etme şekli

Arazi satışı yapan üreticilerin %68.42'sinin satmış oldukları araziyi miras yoluyla, %31.58'nin ise satın alma yoluyla elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Arazi büyüklük gruplarına göre birinci grup işletmelerin %75'nin, üçüncü grup işletmelerin %100'nün satmış oldukları arazileri miras yoluyla elde ettikleri görülmektedir (Çizelge 6.58).

İncelenen işletmelerde arazilerin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre bakıldığında arazisi etkilenmeyen işletmelerde miras yoluyla arazinin elde edilmiş olması %71.43 oranıyla daha fazla bulunmuştur. Satın alma yoluyla elde edenler, arazisi etkilenen işletmelerde %33.33 oranıyla daha fazla olduğu görülmektedir (Çizelge 6.59).

Genel olarak bölgede arazi satışının çok fazla olmamasının nedeni olarak, üreticilerin Kandıra GİOSB'nin kurulmasından sonra bölgedeki arazilerin değer kazanacağı görüşünde olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 6.58 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre satışı yapılan arazilerin elde edilme şekli

Arazinin elde edilme şekli	İşletme grupları							
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Miras yoluyla	6	75.00	4	50.00	3	100.00	13	68.42
Satın alma	2	25.00	4	50.00	-	-	6	31.58
Toplam	8	100.00	8	100.00	3	100.00	19	100.00

Çizelge 6.59 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre satışı yapılan arazilerin elde edilme şekli

İşletme grupları	Arazinin elde edilme şekli					
	Miras yoluyla		Satın alma		Toplam	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Arazisi etkilenen (81 işl.)	8	66.67	4	33.33	12	100.00
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	5	71.43	2	28.57	7	100.00
Genel (131 işl.)	13	68.42	6	31.58	19	100.00

6.3.3 Üreticilerin arazilerini satış nedenleri

İncelenen işletmelerde arazi büyüklük gruplarına göre üreticilerin arazilerini satma nedenleri incelendiğinde, birinci sırada %63.16'lık kısmının üreticilerin borçların ödenmemesi nedeniyle arazilerini zorunlu olarak sattıkları saptanmıştır. Bunun dışında, üreticiler arazinin verim düzeyinin yeterli görülmemesi, köyden şehre göç etmek istenmesi, arazinin çok parçalı ve dağınık olması, eve yada arazilere yakın arazilerin satın alınabilmesi ve diğer nedenler arasında da yer alan mirastan kalan payın kardeşlere satılması gibi nedenlerle de arazi satışı yapmışlardır (Çizelge 6.60).

İncelenen işletmelerde, arazisi etkilenen işletme grubunda %58.34 payla ile borç ödemek nedeniyle arazisini satanlar en fazla payı oluşturmuştur. Arazisi etkilenmeyen işletmelerde de yine borç ödemek nedeniyle arazisini satanlar %71.43 ile ilk sırada yer almaktadır (Çizelge 6.61).

Çizelge 6.60 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satış nedenleri

Arazi satış nedeni	İşletme grupları							
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Arazinin verim düzeyinin yeterli görülmemesi	-	-	2	25.00	-	-	2	10.53
Arazinin çok parçalı ve dağınık olması	1	12.50	-	-	-	-	1	5.26
Borç ödemek için	5	62.50	5	62.50	2	66.67	12	63.16
Köyden şehre göç etmek	1	12.50	1	12.50	-	-	2	10.53
Eve/arazilerine daha yakın başka tarla satın alma	1	12.50	-	-	-	-	1	5.26
Diğer nedenler	-	-	-	-	1	33.33	1	5.26
Toplam	8	100.00	8	100.00	3	100.00	19	100.00

Çizelge 6.61 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satış nedenleri

Arazi satış nedeni	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Arazinin verim düzeyinin yeterli görülmemesi	-	-	2	28.57	2	10.53
Arazinin çok parçalı ve dağınık olması	1	8.33	-	-	1	5.26
Borç ödemek için	7	58.34	5	71.43	12	63.16
Köyden şehre göç etmek	2	16.67	-	-	2	10.53
Eve/arazilerine daha yakın başka tarla satın alma	1	8.33	-	-	1	5.26
Diğer nedenler	1	8.33	-	-	1	5.26
Toplam	12	100.00	7	100.00	19	100.00

6.3.4 Üreticilerin sattıkları arazileri işledikleri süre

Satışı yapılan arazilerde işletmelerin arazi büyüklük gruplarına göre arazileri işlettikleri sürelerle bakıldığında, üçüncü grup ortalama 53.33 yıl ile en fazla yıl ortalamasına sahiptir (Çizelge 6.62).

İncelenen işletmelerde arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre incelendiğinde arazisi etkilenen grubun ortalama 31.66 yıl, arazisi etkilenmeyen grubun ortalama 29.67 yıl, arazisi satışını yapmadan önce işledikleri hesaplanmıştır (Çizelge 6.63).

Çizelge 6.62 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre satışı yapılan arazilerin işletildikleri süre(yıl) ortalamaları

İşletme grupları	Satışı yapılan arazilerin işletildikleri süre				
	Üretici sayısı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
I.Grup (42 işl.)	8	2	70	31.50	15.14
II.Grup (56 işl.)	8	5	50	29.38	11.71
III.Grup (33 işl.)	3	15	80	53.33	15.88
Genel (131 işl.)	19	2	80	34.05	13.89

Çizelge 6.63 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre satışı yapılan arazilerin işletildikleri süre (yıl) ortalamaları

İşletme grupları	Satışı yapılan arazilerin işletildikleri süre				
	Üretici sayısı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Arazisi etkilenen (81 işl.)	12	5	80	31.66	12.73
Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	7	2	70	29.67	15.72
Genel (131 işl.)	19	2	80	34.05	13.89

6.3.5 Üreticilerin sattıkları arazileri satın alan kişiler

İncelenen işletmelerde genel olarak satışı yapılan arazilerin % 36.84 payla köy dışındaki kişiler tarafından en fazla satın alındığı tespit edilmiştir. Birinci grup işletmelerde ise %37.50 payla en fazla köydeki kişilerin arazi satın aldığı görülmektedir (Çizelge 6.64).

Çizelge 6.65’de İncelenen işletmelerde arazisi etkilenmeyen işletmelerde en fazla %71.43 payla köy dışındaki kişilere, arazisi etkilenen işletmelerde ise en fazla %33.33 payla köy dışından gelip köye yerleşen kişilere arazi satışı yaptıkları belirlenmiştir. Kandıra ve çevresi son yıllarda şehirde yaşayıp da tarımla uğraşmak isteyen ve aynı zamanda yatırım amaçlı arazi satın almaya uygun bir yer olması sebebiyle köy dışında yaşayan kişiler tarafından daha çok tercih edildiği düşünülmektedir.

Çizelge 6.64 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satışı yapılan arazileri satın alan kişiler

Satın alan kişiler	İşletme grupları							
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Köydeki kişiler	3	37.50	1	12.50	1	33.33	5	26.32
Köy dışındaki kişiler	2	25.00	4	50.00	1	33.33	7	36.84
Akrabalar	2	25.00	-	-	-	-	2	10.53
Kiracı ve ortakçılar		-		-	1	33.34	1	5.26
Köy dışından gelip köye yerleşenler	1	12.50	2	25.00	-	-	3	15.79
Diğer	-	-	1	12.50	-	-	1	5.26
Toplam	8	100.00	8	100.00	3	100.00	19	100.00

Çizelge 6.65 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satışı yapılan arazileri satın alan kişiler

Satın alan kişiler	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Köydeki kişiler	3	25.00	2	28.57	5	26.32
Köy dışındaki kişiler	2	16.67	5	71.43	7	36.84
Akrabalar	2	16.67	-	-	2	10.53
Kiracı ve ortakçılar	-	-	-	-	-	-
Köy dışından gelip köye yerleşenler	4	33.33	-	-	4	21.05
Diğer	1	8.33	-	-	1	5.26
Toplam	12	100.00	7	100.00	19	100.00

6.3.6 Üreticilerin sattıkları arazilerde yetiştirdikleri ürünler

İncelenen işletmelerde arazi büyüklük gruplarına göre satışı yapılan arazilerde yetiştirilen ürünler incelendiğinde tüm işletme grupları arasında %73.68 oranıyla arpanın en fazla yetiştirilen ürün olduğu görülmektedir (Çizelge 6.66)

Çizelge 6.67’de incelenen işletmelerde arazisi etkilenen işletmelerin %91.67’sinde, arazisi etkilenmeyen işletmelerin %57.14’ünde arpanın en fazla yetiştirilen ürün olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 6.66 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satışı yapılan arazilerde yetiştirilen ürünler

Satışı yapılan arazilerde yetiştirilen ürünler	İşletme grupları							
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Arpa	6	75.00	6	75.00	2	66.67	14	73.68
Buğday	2	25.00	2	25.00	1	33.33	5	26.32
Toplam	8	100.00	8	100.00	3	100.00	19	100.00

Çizelge 6.67 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satışı yapılan arazilerde yetiştirilen ürünler

Satışı yapılan arazilerde yetiştirilen ürünler	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Arpa	11	91.67	4	57.14	15	78.95
Buğday	1	8.33	3	42.86	4	21.05
Toplam	12	100.00	7	100.00	19	100.00

6.3.7 İncelenen köylerde tarım arazisi satış sıklığı

İncelenen işletmelerde arazi satış sıklığı arazi büyüklük gruplarına göre değerlendirildiğinde, tüm işletme gruplarda yılda birkaç adet tarım arazisi satışı olur diyenler daha fazla olup, birinci grup işletmelerde % 66.67 pay oluşturarak en büyük payı meydana getirmiştir (Çizelge 6.68).

Arazi satış sıklığı bakımından yılda birkaç adet tarım arazisi satışı olur diyenler arazisi etkilenen işletmelerde %67.90 ve arazisi etkilenmeyen işletmelerde %46'lık pay oluşturmuştur. Genel olarak işletmelerin %59.54'ü yılda birkaç adet tarım arazisi satışı olur derken, %40.46'sı her yıl satış olmaz şeklinde ifade vermişlerdir (Çizelge 6.69).

Çizelge 6.68 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre köydeki tarım arazisi satış sıklığı

Satış sıklığı	İşletme grupları							
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Yılda birkaç adet tarım arazisi satışı olur	28	66.67	34	60.71	16	48.48	78	59.54
Her yıl satış olmaz	14	33.33	22	39.29	17	51.52	53	40.46
Toplam	42	100.00	56	100.00	33	100.00	131	100.00

Çizelge 6.69 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre köydeki tarım arazisi satış sıklığı

Satış sıklığı	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Yılda birkaç adet tarım arazisi satışı olur	55	67.90	23	46.00	78	59.54
Her yıl satış olmaz	26	32.10	27	54.00	53	40.46
Toplam	81	100.00	50	100.00	131	100.00

6.3.8 Üreticilerin tarım arazisi satış sıklığını etkileyen faktörler hakkındaki tutum ve davranışları

İncelenen işletmelerdeki üreticilerin tarım arazilerinin satış sıklığını etkileyen faktörler ile ilgili görüşlerini ölçmek amacıyla satış sıklığını etkileyen faktörler verilerek bunların satış sıklığında ne derece önemli olduğunu önemsiz, çok az önemli, az önemli, önemli, çok önemli şeklinde yanıtlamaları istenmiştir.

Üreticilerin verdikleri yanıtlar ortalama puan üzerinden hesaplanmıştır. Ortalama puanın hesaplanmasında önem düzeyi 5 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Buna göre, “çok önemli” yanıtı 5, “önemli” yanıtı 4, “az önemli” yanıtı 3, “çok az önemli” yanıtı 2, “önemsiz” yanıtı 1 puan almıştır.

Buna göre ağırlıklı ortalama puan bakımından “arazilerin yol durumunun iyi ve köy merkezine yakınlığı” faktörü 4.23 ile arazi satışında önemli buldukları en yüksek ortalama puanı oluşturmuştur. “Toprak yapısının iyi olması” 4.19, “toprak yapısının sulu veya kuru olması” ve “tarım arazilerinin tapu ve kadastro işlemlerinin yapılmış olması” 4.18 ortalama puanlar ile diğer önemli buldukları faktörler arasında yer almaktadır. Genel olarak Çizelge 6.70’de görüldüğü gibi tarım arazisi satışında etkili olabilecek faktörlere üreticilerin önemli ölçüde katıldığı görülmektedir.

Çizelge 6.70 İncelenen işletmelerde tarım arazilerinin satışını etkileyen faktörler hakkındaki tutum ve davranışları

Etkileyen Faktörler	Görüşler*										Ort.
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Toprak yapısının iyi olması	9	6.87	3	2.29	12	9.16	37	28.24	70	53.44	4.19
Toprağın sulu veya kuru olması	8	6.11	3	2.29	13	9.92	40	30.53	67	51.15	4.18
Devlet suyu ve yer altı suyu durumu	9	6.87	3	2.29	22	16.79	58	44.27	39	29.77	3.88
Arazinin eğimi	9	6.87	1	0.76	19	14.50	47	35.88	55	41.98	4.05
Tarım arazilerinin tapu ve kadaströ işlemlerinin yapılmış olması	3	2.29	5	3.82	16	12.21	48	36.64	59	45.04	4.18
Arazilerin yol durumunun iyi ve köy merkezine yakınlığı	4	3.05	1	0.76	20	15.27	42	32.06	64	48.85	4.23
Arazi satın alanlara ödemede kolaylık sağlanması	5	3.82	2	1.53	24	18.32	64	48.86	36	27.48	3.95
Arazi satanların borçlu olması ve satışı zorunlu olarak yapmaları	8	6.11	2	1.53	30	22.90	61	46.56	30	22.90	3.79
Arazi satın alanların tutum ve davranışları Yakın akraba ve/veya arkadaşların arabuluculuk yapması	6	4.58	3	2.29	31	23.66	53	40.49	38	29.01	3.87
Arazilerin genişliği	3	2.29	2	1.53	21	16.03	58	44.27	47	35.88	4.10
Alıcıların ve satıcıların yakınlık dereceleri	8	6.10	2	1.53	18	13.74	68	51.91	35	26.72	3.92

(*): 1-Önemsiz, 2-Çok az önemli 3-Az önemli, 4-Önemli, 5-Çok önemli

6.3.9 Üreticilerin arazi satışında karşılaştıkları sorunlar

İncelenen işletmelerde üreticilerin arazi satışında karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde birinci grup işletmelerde %54.76, ikinci grup işletmelerde %44.64, üçüncü grup işletmelerde %51.51 oranlarıyla “tarım arazilerinin tapu ve kadaströ işlemlerinin yapılmamış olması “ sorunu en büyük sorun olarak tespit edilmiştir (Çizelge 6.71).

Üreticilerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre, arazisi etkilenen işletmelerde %49.38, arazisi etkilenmeyen işletmelerde %50 oranıyla “tarım arazilerinin tapu ve kadastro işlemlerinin yapılmamış olması “ sorunu en fazla payı oluşturmuştur. “Köyde tarım arazisi almak isteyenlerin çok az sayıda veya hiç olmaması” sorunu genel olarak %22.90 payla ikinci sırada yer alan sorun olarak tespit edilmiştir (Çizelge 6.72).

Çizelge 6.71 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satışında karşılaştıkları sorunlar

Arazi satışında karşılaşılan sorunlar	İşletme grupları							
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Köyde tarım arazisi almak isteyenlerin çok az sayıda veya hiç olmaması	13	30.95	12	21.43	5	15.15	30	22.90
Tarım arazilerinin tapu ve kadastro işlemlerinin yapılmamış olması	23	54.76	25	44.64	17	51.51	65	49.62
Arazilerin tapu ve devir işlemlerinin fazla ve maliyetlerinin yüksek olması	4	9.52	10	17.85	4	12.12	18	13.74
Tarım arazilerinin hisseli olması	1	2.38	8	14.29	6	18.18	15	11.45
Arazi satışında herhangi bir sorun yaşanmaması	1	2.38	1	1.79	1	3.03	3	2.29
Toplam	42	100.0	56	100.0	33	100.0	131	100.0

Çizelge 6.72 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satışında karşılaştıkları sorunlar

Arazi satışında karşılaşılan sorunlar	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Köyde tarım arazisi almak isteyenlerin çok az sayıda veya hiç olmaması	20	24.69	10	20.00	30	22.90
Tarım arazilerinin tapu ve kadastro işlemlerinin yapılmamış olması	40	49.38	25	50.00	65	49.62
Arazilerin tapu ve devir işlemlerinin fazla ve maliyetlerinin yüksek olması	10	12.35	8	16.00	18	13.74
Tarım arazilerinin hisseli olması	8	9.87	7	14.00	15	11.45
Arazi satışında herhangi bir sorun yaşanmaması	3	3.70	-	-	3	2.29
Diğer nedenler	-	-	-	-	-	-
Toplam	81	100.00	50	100.00	131	100.00

6.3.10 Üreticilerin arazi satışını gerçekleştirdikleri süre

İncelenen işletmelerde satışı yapılan arazilerde satışın gerçekleştirildiği süre bakımından, birinci grup işletmelerde %37.50 ile 1-4 hafta, ikinci grup işletmelerde %50 ile 1-3 ay ve üçüncü grup işletmelerde %66.67 paylarla 1-4 hafta arasında satış gerçekleştirme süreleri en fazla payları oluşturmuştur (Çizelge 6.73).

Üreticilerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumu bakımından arazisi etkilenen işletmelerde %50 ile 1-3 ay , arazisi etkilenmeyen işletmelerde ise 1-4 hafta arasında arazisini satanlar en büyük payı oluşturmuştur (Çizelge 6.74).

Genel olarak işletmeler arasında 1-4 hafta arasında arazisini satanlar en fazla pay oluşturmaktadır.

Çizelge 6.73 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi satışının gerçekleştirildiği süre

Satış süreci	İşletme grupları							
	I.Grup (42 işl.)		II.Grup (56 işl.)		III.Grup (33 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
1-4 hafta	3	37.50	3	37.50	2	66.67	8	42.11
1-3 ay	2	25.00	4	50.00	1	33.33	7	36.83
3-5 ay	2	25.00	-	-	-	-	2	10.53
5-12 ay	1	12.50	1	12.50	-	-	2	10.53
Toplam	8	100.00	8	100.00	3	100.00	19	100.00

Çizelge 6.74 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi satışının gerçekleştirildiği süre

Satış süreci	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
1-4 hafta	4	33.34	4	57.13	8	42.11
1-3 ay	6	50.00	1	14.29	7	36.83
3-5 ay	1	8.33	1	14.29	2	10.53
5-12 ay	1	8.33	1	14.29	2	10.53
Toplam	12	100.00	7	100.00	19	100.00

6.3.11 Üreticilerin gelecek yıllarda arazi satışında olabilecek değişiklikler hakkındaki görüşleri

İncelenen işletmelerde arazi büyüklük gruplarına göre arazi satışlarında gelecek yıllarda beklenen değişimler incelendiğinde, birinci grup işletmelerde %54.76, ikinci grup işletmelerde %78.57, üçüncü grup işletmelerde %75.76 oranlarıyla “tarım arazilerinin değerleri hızla artacak” görüşü en fazla beklenen değişim olmaktadır (Çizelge 6.75).

İşletmelerin etkilenip-etkilenmeme durumuna göre ise, arazisi etkilenen işletmelerde “tarım arazilerinin değeri hızla artacak” düşüncesi %79.01 oranıyla arazisi etkilenmeyen işletmelere göre daha yüksek pay oluşturmuştur (Çizelge 6.76). Genel olarak tüm işletmelerin tarım arazilerinin değerlerinin artacağı görüşünde olduğu görülmektedir. Şehirde yaşayan nüfusun, kırsal alanda yatırım yapmak ve tarımsal üretimle uğraşma düşüncesi Kandıra bölgesi için cazibe merkezi olmakta, bu da arazi fiyatlarında artışa neden olmaktadır.

Çizelge 6.75 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre gelecek yıllarda tarım arazi satışında olabilecek değişimler hakkındaki görüşleri

Arazi satışında gelecek yıllarda beklenen değişimler	İşletme grupları							
	I.Grup (42 İşl.)		II.Grup (56 İşl.)		III.Grup (33 İşl.)		Genel (131 İşl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Tarım arazilerinin değerleri hızla artacak	23	54.76	44	78.57	25	75.76	92	70.23
Tarım arazilerinin değerleri normal olarak artacak	19	45.24	12	21.43	5	15.15	36	27.48
Tarım arazilerinin değerleri hızla azalacak	-	-	-	-	2	6.06	2	1.53
Tarım arazilerinin değerleri normal olarak azalacak	-	-	-	-	-	-	-	-
Değişmez	-	-	-	-	1	3.03	1	0.76
Toplam	42	100.00	56	100.00	33	100.00	131	100.00

Çizelge 6.76 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre gelecek yıllarda tarım arazi satışında olabilecek değişimler hakkındaki görüşleri

Arazi satışında gelecek yıllarda beklenen değişimler	İşletme grupları					
	Arazisi etkilenen (81 işl.)		Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Tarım arazilerinin değerleri hızla artacak	64	79.01	28	56.00	92	70.23
Tarım arazilerinin değerleri normal olarak artacak	17	20.99	19	38.00	36	27.48
Tarım arazilerinin değerleri hızla azalacak	-	-	2	4.00	2	1.53
Tarım arazilerinin değerleri normal olarak azalacak	-	-	1	2.00	1	0.76
Değişmez	-	-	-	-	-	-
Toplam	81	100.00	50	100.00	131	

6.3.12 Üreticilerin arazi nevelerine göre öngördükleri değerler

İşletmelerde arazi büyüklük gruplarına göre arazi neveleri açısından gerçek değerinin ne olabileceği sorulduğunda tüm işletme gruplarında fındık bahçesinin değeri en fazla olup, ortalama değeri 34800 TL/da olarak hesaplanmıştır. Bunu ortalama 30140 TL/da ile sulu arazi ve 22070 TL/da ile kuru arazi değeri izlemiştir (Çizelge 6.77).

İşletmelerin arazilerinin etkilenip-etkilenmeme durumuna arazi nevelerinin değerlerine bakıldığında, arazisi etkilenen işletmelerin arazisi etkilenmeyen işletmelere göre daha düşük değer söyledikleri görülmektedir (Çizelge 6.78). Bu konuda arazisi etkilenmeyen işletmelerin diğer işletmelere göre, kamulaştırma bedelini düşük bulma düşüncesi etken oluşturmaktadır.

Çizelge 6.77 İncelenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazi nevilerinde kendilerinin belirttikleri gerçek değer ortalamaları(TL/da)

Arazi nevileri	İşletme grupları			
	I.Grup (42 İşl.)	II.Grup (56 İşl.)	III.Grup (33 İşl.)	Genel (131 işl.)
Tarla (sulu)	32030.30	30050.00	27962.96	30140.00
Tarla (kuru)	23242.42	22725.00	19666.66	22070.00
Fındık bahçesi	36575.75	35375.00	31777.77	34800.00

Çizelge 6.78 İncelenen işletmelerde etkilenme durumlarına göre arazi nevilerinde kendilerinin belirttikleri gerçek değer ortalamaları (TL/da)

Arazi nevileri	İşletme grupları		
	Arazisi etkilenen (81 işl.)	Arazisi etkilenmeyen (50 işl.)	Genel (131 işl.)
Tarla (sulu)	29784.31	30510.20	30140.00
Tarla (kuru)	21823.52	22326.53	22070.00
Fındık bahçesi	34392.15	35224.49	34800.00

6.3.13 Kamulaştırmadan doğrudan etkilenen işletmelere yönelik sonuçlar

Bu bölümde sadece arazisi kamulaştırılan üreticilere yönelik sorular analiz edilerek değerlendirilmiştir.

6.3.13.1 Kamulaştırmadan doğrudan etkilenen işletmelerin arazi büyüklüğü

Arazisi etkilenen 81 işletmede en büyük parsel sayısı 190 parsel ile üçüncü grup işletmelerde olmaktadır. Ortalama parsel büyüklüğü bakımından sırasıyla üçüncü grup işletmelerin 7.92, birinci grup işletmelerin 6.76 ve ikinci grup işletmelerin 5.00 parsel sayısına sahip olduğu görülmektedir. Toplam parsel büyüklüğü açısından işletmelerin tamamının 2057.1 dekar parsel sayısına sahip olduğu, ortalama 46.56 dekar parsel büyüklüğü ile üçüncü grup işletmeler en

büyük parsel büyüklüğüne sahip olmaktadır. Genel olarak işletmeler arasındaki ortalama parsel büyüklüğü 25.40 dekar olarak hesaplanmıştır (Çizelge 6.79)

Çizelge 6.79 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre parsel sayıları ve parsel büyüklükleri

Parsel özellikleri	İşletme grupları			
	I.Grup (25İşl.)	II.Grup (32İşl.)	III.Grup (24İşl.)	Genel (131 işl.)
Toplam parsel sayısı (adet)	169	160	190	519
Ortalama parsel sayısı (adet)	6.76	5.00	7.92	6.41
Toplam parsel büyüklüğü (da)	467.3	472.3	1117.5	2057.1
Ortalama parsel büyüklüğü (da)	18.69	14.76	46.56	25.40

6.3.13.2 Kamulaştırmadan doğrudan etkilenen işletmeler için belirlenen kamulaştırma bedelleri ve kamulaştırma bedeli hakkındaki düşünceleri

Çizelge 6.80 incelendiğinde arazisi etkilenen işletmeler arasında belirlenen kamulaştırma bedelleri arazi büyüklük gruplarına göre değerlendirildiğinde, belirlenen maksimum kamulaştırma bedeli en fazla 24000 TL/da ile ikinci grup işletmelerde olmaktadır. Belirlenen minimum kamulaştırma bedeli ise 7000TL/da ile üçüncü grup işletmelerde yer almaktadır. İşletmeler arasında belirlenen ortalama kamulaştırma bedeli ise 16833.33 TL/da olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.80 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre belirlenen kamulaştırma bedelleri ortalama değeri (TL/da)

Kamulaştırma bedeli	İşletme grupları			
	I.Grup (25İşl.)	II.Grup (32İşl.)	III.Grup (24İşl.)	Genel (131 işl.)
Belirlenen maksimum kamulaştırma bedeli (TL/da)	18000.00	24000.00	20000.00	24000.00
Belirlenen minimum kamulaştırma bedeli (TL/da)	14000.00	14000.00	7000.00	7000.00
Belirlenen ortalama kamulaştırma bedeli (TL/da)	16580.00	17437.50	16291.67	16833.33
Standart sapma	8275.04	8971.61	8019.21	8529.66

Arazisi etkilenen işletmelere belirlenen kamulaştırma bedelini kabul edip-etmedikleri sorulduğunda işletmelerin %79.01'nin kabul ettiği, %20.99'unun kabul etmediği görülmektedir. Kamulaştırma bedelini kabul eden işletmeler arasında en fazla payı %90.63 ile ikinci grup işletmeler meydana getirmiştir (Çizelge 6.81). Kamulaştırma bedelini kabul etmeyen işletmeler itirazları sonucunda çoğunun arazisinde bilirkişiler tarafından daha yüksek bedeller belirlendiğini belirtmişlerdir.

Çizelge 6.81 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre belirlenen kamulaştırma bedellerini kabul edip-etmeme durumu

Kamulaştırma bedelini kabul edip-etmeme durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (25 İşl.)		II.Grup (32 İşl.)		III.Grup (24 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Kabul eden	20	80.00	29	90.63	15	62.50	64	79.01
Kabul etmeyen	5	20.00	3	9.37	9	37.50	17	20.99
Toplam	25	100.00	32	100.00	24	100.00	81	100.00

Çizelge 6.82 incelendiğinde arazisi etkilenen işletmelerin %93.83'nün belirlenen kamulaştırılma bedelinin gerçek değerinde kamulaştırıldığına inanmadıkları görülmektedir. Üçüncü grup işletmelerin tamamının gerçek değerinde kamulaştırıldığına inanmadıkları belirlenmiştir.

Çizelge 6.82 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre belirlenen kamulaştırma bedelinin gerçek değerinde kamulaştırıldığını düşünüp-düşünmeme durumu

Kamulaştırma bedeli hakkında düşünce durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (25 İşl.)		II.Grup (32 İşl.)		III.Grup (24 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Düşünen	3	12.00	2	6.25	-	-	5	6.17
Düşünmeyen	22	88.00	30	93.75	24	100.00	76	93.83
Toplam	25	100.00	32	100.00	24	100.00	81	100.00

Arazisi etkilenen işletmelerde üreticilerin öngördükleri kamulaştırma bedeli ortalamaları incelendiğinde 31200 TL/da ile birinci grup işletmeler en fazla değere sahip olmaktadır. Bunu 26781.25 TL/da ile ikinci grup işletmeler ve 26166.67 TL/da ile üçüncü grup işletmeler takip etmiştir (Çizelge 6.83). Genel olarak tüm işletmelerin belirlenen kamulaştırma bedellerinin çok üstünde bir kamulaştırma bedeli beklentisi içerisinde oldukları görülmektedir.

Çizelge 6.83 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre üreticilerin öngördükleri kamulaştırma bedeli ortalamaları (TL/da)

	İşletme grupları			
	I.Grup (25İşl.)	II.Grup (32İşl.)	III.Grup (24İşl.)	Genel (131 işl.)
Öngördükleri kamulaştırma bedeli ortalama değeri(TL/da)	31200.00	26781.25	26166.67	27962.96

Çizelge 6.84 incelendiğinde arazisi etkilenen işletmelerin kamulaştırmanın kendilerine ne derece avantaj getireceğini düşünme durumu bakımından %43.21 nin “çok az” düşündüğü, %28.40’nın “az” düşündüğü görülmektedir. Genel olarak kamulaştırmanın kendilerine çok avantaj getirmeyeceği görüşünde oldukları saptanmıştır.

Çizelge 6.84 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazilerinin kamulaştırılmasının kendilerine ne derece avantaj getireceği hakkındaki görüşleri

Kamulaştırmanın avantaj getireceğini düşünme derecesi	İşletme grupları							
	I.Grup (25 İşl.)		II.Grup (32 İşl.)		III.Grup (24 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Hiç	5	20.00	1	3.13	6	25.00	12	14.81
Çok az	12	48.00	17	53.12	6	25.00	35	43.21
Az	6	24.00	9	28.13	8	33.33	23	28.40
Fazla	1	4.00	5	15.62	4	16.67	10	12.35
Çok fazla	1	4.00	-	-	-	-	1	1.23
Toplam	25	100.00	32	100.00	24	100.00	81	100.00

6.3.13.3 Kamulaştırmadan doğrudan etkilenen işletmelerin arazilerinin hisse durumu

Arazisi etkilenen işletmelerde kamulaştırılan arazilerin hisse durumu incelendiğinde işletmelerin %41.98’nin tam hisse sahibi olduğu görülmektedir. En fazla tam hisse sahibi grup, % 48.00 ile birinci grup olmaktadır (Çizelge 6.85).

Çizelge 6.85 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre kamulaştırılan arazilerinin hisse durumu

Hisse durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (25 İşl.)		II.Grup (32 İşl.)		III.Grup (24 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Tam hisse	12	48.00	14	43.75	8	33.34	34	41.98
½ hisse	9	36.00	8	25.00	5	20.83	22	27.16
1/3 hisse	1	4.00	9	28.12	6	25.00	16	19.75
Çok hisse	3	12.00	1	3.13	5	20.83	9	11.11
Toplam	25	100.00	32	100.00	24	100.00	81	100.00

Çizelge 6.86 incelendiğinde arazisi etkilenen işletmeler arasında kamulaştırılan arazilerin hisse durumunun yakınlarıyla sorun çıkarma derecesi bakımından “hiç” ve “çok az” diyenlerin en fazla olduğu grup %92 .00 ile birinci grup olmaktadır. İşletmeler arasında “fazla” derecesinde sorun çıkaranların daha çok 1/2 hisse sahibi olan işletmelerin olduğu saptanmıştır.

Çizelge 6.86 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre arazilerin hisse durumunun işletme sahibinin yakınlarıyla sorun çıkarma derecesi

Hisse durumunun sorun çıkarma derecesi	İşletme grupları							
	I.Grup (25 İşl.)		II.Grup (32 İşl.)		III.Grup (24 İşl.)		Genel (131 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Hiç	10	40.00	9	28.13	6	25.00	25	30.86
Çok az	13	52.00	9	28.13	7	29.17	29	35.80
Az	-	0.00	10	31.24	5	20.83	15	18.52
Fazla	2	8.00	4	12.50	5	20.83	11	13.58
Çok fazla	-	-	-	-	1	4.17	1	1.24
Toplam	25	100.00	32	100.00	24	100.00	81	100.00

6.3.13.4 Kamulaştırmadan doğrudan etkilenen işletmelerin kamulaştırma hakkındaki düşünceleri

Arazisi etkilenen işletmelerde kamulaştırma bedeli yerine yer gösterilmesini isteyip-istememe durumu için Çizelge 6.87'ye bakıldığında işletmelerin %61.73'ünün yer gösterilmesini istemediği görülmektedir. Bu konuda üreticilerin yaş ortalamasının çok yüksek olması nedeniyle ilerleyen yıllarda üreticilik yapmayı düşünmemesi neden olarak gösterilebilmektedir.

Çizelge 6.87 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre kamulaştırma bedeli yerine yer gösterilmesini isteyip-istememe durumu

Kamulaştırma bedeli yerine yer gösterilmesini isteme durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (25 işl.)		II.Grup (32 işl.)		III.Grup (24 işl.)		Genel (81 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
İsteyen	8	32.00	10	31.25	13	54.17	31	38.27
İstemeyen	17	68.00	22	68.75	11	45.83	50	61.73
Toplam	25	100.00	32	100.00	24	100.00	81	100.00

Çizelge 6.88'e bakıldığında arazisi etkilenen işletmelerde Kandıra GİOSB'nin başka bir alanda kamulaştırılmasını isteyip-istememe durumu bakımından işletmelerin %61.73'nün istediği, %38.27'sinin ise istemediği görülmektedir. Başka bir alanda kamulaştırılmasını isteyen işletmeler arasında en fazla payı %71.87 ile ikinci grup işletmeler oluşturmuştur.

Çizelge 6.88 Arazisi etkilenen işletmelerde arazi durumlarına göre GİOSB'nin başka bir alanda kamulaştırılmasını isteyip-istememe durumu

Kandıra GİOSB'nin başka bir alanda kamulaştırılmasını isteme durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (25 işl.)		II.Grup (32 işl.)		III.Grup (24 işl.)		Genel (81 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
İsteyen	13	52.00	23	71.87	14	58.33	50	61.73
İstemeyen	12	48.00	9	28.13	10	41.67	31	38.27
Toplam	25	100.00	32	100.00	24	100.00	81	100.00

Arazisi etkilenen işletmelerde kamulaştırma konusundaki düşüncelere katılma ile ilgili tutum ve davranışları incelenirken görüşlerin değerlendirilmesinde tutum cümleleri olarak 1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-fikrim yok, 4-katılıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum olacak şekilde puanlar verilmiş ve ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Ağırlıklı ortalamaların 5'e yakın olması düşüncelere katıldığını göstermektedir. Verilen ifadeler katılım sıklıkları, yüzdeleri ve ortalama puanları Çizelge 6.89'da verilmiştir. Buna göre kamulaştırma sürecindeki tutum ve davranışlar bakımından arazisi etkilenen işletmelerin %23.46'sı "kamulaştırma davaları uzun sürmektedir" ifadesine "kesinlikle katılıyorum", %72.84'ü "kamulaştırmalar tarımın sürdürülebilirliğini engellemektedir" ifadesine "katılıyorum" cevabını vermişlerdir. Ağırlıklı ortalama puanlar bakımından "kamulaştırmadan sonra geriye kalan arazinin değeri düşmektedir" düşüncesi 4.23 ve "devlet kamu yararı için kamulaştırma yapabilir" düşüncesi 4.19 ile en yüksek puana sahip düşünceler durumundadır. İşletmelerin çoğunluğunun kamulaştırma sürecinde yapılan değerlendirmelerden memnun olmadığı, daha yüksek bir bedel beklentisi içerisinde olduğu görülmektedir. Ağırlıklı puan ortalaması bakımından "kamulaştırma davaları uzun sürmektedir" düşüncesi 3.79 ve "kamulaştırma bedellerinin ödenmesi gecikmektedir" düşüncesi 3.88 puanlar ile en düşük düşünce puanlarına sahiptir.

Çizelge 6.89 Arazisi etkilenen işletmelerde kamulaştırma konusundaki düşüncelere katılma ile ilgili tutum ve davranışları

Düşünceler	Görüşler*										Ort.
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Devlet kamu yararı için kamulaştırma yapabilir.	10	12.35	27	33.33	10	12.35	23	28.39	11	13.58	
Kamulaştırma bedellerinin belirlenmesinde adil değerlendirme yapılmamaktadır.	10	12.35	25	30.86	7	8.64	23	28.39	16	19.75	4.18
Kamulaştırma bedellerinin ödenmesi gecikmektedir.	7	8.64	31	38.27	16	19.75	21	25.93	6	7.41	3.88
Kamulaştırma yapan kurumlar kendi menfaati doğrultusunda hareket etmektedir.	3	3.70	8	9.88	29	35.80	34	41.98	7	8.64	4.05
Kamulaştırmalarda sulu-susuz arazi ayrımı gerçekçi yapılmamaktadır.	2	2.47	7	8.64	18	22.22	43	53.09	11	13.58	4.18
Kamulaştırmadan sonra geriye kalan arazinin değeri düşmektedir.	3	3.70	10	12.35	8	9.88	51	62.96	9	11.11	4.23
Kamulaştırmalar tarımın sürdürülebilirliğini engellemektedir.	2	2.47	3	3.70	5	6.17	59	72.84	12	14.81	3.95
Kamulaştırma davaları uzun sürmektedir.	1	1.23	6	7.41	6	7.41	49	60.49	19	23.46	3.79
Kamulaştırmalarda görev alan bilirkişiler yeterli birikime sahip değildir.	1	1.23	5	6.17	6	7.41	53	65.43	16	19.75	3.87

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

6.3.14 Kamulaştırmadan dolayı etkilenen işletmelere yönelik sonuçlar

Bu bölümde sadece arazisi kamulaştırılmayan üreticilere yönelik sorular analiz edilerek değerlendirilmiştir.

6.3.14.1 Kamulaştırmadan dolayı etkilenen işletmelerin kamulaştırma bedeli hakkındaki düşünceleri

Çizelge 6.90 incelendiğinde arazisi etkilenen işletmelerin %86'sının arazisinin kamulaştırılmasını istemediği görülmektedir. İşletmelerin çoğunun gerçek değerinden daha düşük bir bedele kamulaştırıldığı düşüncesine sahip olması buna etken oluşturmaktadır. Arazisinin kamulaştırılmasını en fazla isteyen grup %17.65 ile birinci grup işletmeler olmaktadır.

Çizelge 6.90 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre arazilerinin kamulaştırılmasını isteyip-istememe durumu

Arazilerinin kamulaştırılması nı isteme durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (17 İşl.)		II.Grup (24 İşl.)		III.Grup (9 İşl.)		Genel (50 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
İsteyen	3	17.65	3	12.50	1	11.11	7	14.00
İstemeyen	14	82.35	21	87.50	8	88.89	43	86.00
Toplam	17	100.00	24	100.00	9	100.00	50	100.00

Arazisi etkilenmeyen işletmelerin, kamulaştırılan araziler ile ilgili gerçek değerinde kamulaştırıldığına düşünüp-düşünmeme durumu incelendiğinde %88'nin gerçek değerinde kamulaştırıldığını düşünmediği görülmektedir. Üçüncü grup işletmelerin tamamı gerçek değerinde kamulaştırıldığı düşünmediğini ifade etmişlerdir. İkinci grup işletmeler %16.67 ile en fazla gerçek değerinde kamulaştırıldığını düşünen grup olmaktadır (Çizelge 6.91).

Çizelge 6.91 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre belirlenen kamulaştırma bedelinin gerçek değerinde kamulaştırıldığını düşünüp-düşünmeme durumu

Kamulaştırma bedeli hakkında düşünce durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (17 işl.)		II.Grup (24 işl.)		III.Grup (9 işl.)		Genel (50 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Düşünen	2	11.76	4	16.67	-	-	6	12.00
Düşünmeyen	15	88.24	20	83.33	9	100.00	44	88.00
Toplam	17	100.00	24	100.00	9	100.00	50	100.00

Arazisi etkilenmeyen işletmelerde üreticilerin öngördükleri kamulaştırma bedeli ortalamaları incelendiğinde 27250.00 TL/da ile ikinci grup işletmeler en fazla değere sahip olmaktadır. Bunu 26764.71 TL/da ile birinci grup işletmeler ve 20888.89 TL/da ile üçüncü grup işletmeler takip etmiştir (Çizelge 6.92). Genel olarak arazisi etkilenmeyen işletmelerin, arazisi etkilenen işletmeler gibi belirlenen kamulaştırma bedellerinin çok üstünde bir kamulaştırma bedeli beklentisi içerisinde oldukları görülmektedir.

Çizelge 6.92 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre kendilerinin öngördükleri kamulaştırma bedeli ortalamaları (TL/da)

	İşletme grupları			
	I.Grup (17 işl.)	II.Grup (24 işl.)	III.Grup (9 işl.)	Genel (50 işl.)
Öngördükleri kamulaştırma bedeli ortalama değeri(TL/da)	26764.71	27250.00	20888.89	25940.00

Çizelge 6.93’de arazisi etkilenmeyen işletmelerde üreticilerin, arazisi kamulaştırılanların işletmelerin zarara uğrayacağı- düşünüp-düşünmeme durumu incelendiğinde %82.00’nin zarar uğrayacağı düşünüldüğü görülmektedir. Üçüncü grup işletmelerin tamamı arazisi kamulaştırılan işletmelerin zarara uğrayacağını düşündüklerini bildirmişlerdir.

Çizelge 6.93 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre arazisi kamulaştırılanların zarara uğrayacağını düşünüp-düşünmeme durumu

Arazisi kamulaştırılanların zarara uğrayacağını düşünme durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (17 İşl.)		II.Grup (24 İşl.)		III.Grup (9 İşl.)		Genel (50 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Düşünen	12	70.59	20	83.33	9	100.00	41	82.00
Düşünmeyen	5	29.41	4	16.67	-	-	9	18.00
Toplam	17	100.00	24	100.00	9	100.00	50	100.00

6.3.14.2 Kamulaştırmadan dolayı etkilenen işletmelerin arazilerinin hisse durumu

Arazisi etkilenmeyen işletmelerde kamulaştırılan arazilerin hisse durumu incelendiğinde işletmelerin %50.00'nin tam hisse sahibi olduğu görülmektedir. En fazla tam hisse sahibi grup, %52.94 ile birinci grup olmaktadır (Çizelge 6.94).

Çizelge 6.94 Arazisi etkilenmeyen işletmelerde arazi durumlarına göre sahip oldukları arazilerinin hisse durumu

Hisse durumu	İşletme grupları							
	I.Grup (17 İşl.)		II.Grup (24 İşl.)		III.Grup (9 İşl.)		Genel (50 işl.)	
	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%	Üretici sayısı	%
Tam hisse	9	52.94	12	50.00	4	44.45	25	50.00
½ hisse	5	29.41	6	25.00	2	22.22	13	26.00
1/3 hisse	2	11.76	4	16.67	-	-	6	12.00
Çok hisse	1	5.89	2	8.33	3	33.33	6	12.00
Toplam	17	100.00	24	100.00	9	100.00	50	100.00

6.4 Firmalara Yönelik Sonuçlar

6.4.1 Firmaların sektörlere göre gruplandırılması

Kocaeli Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde yer almayı düşünen 60 firma arasında görüşmeyi kabul eden 41 firmanın yetkilileri ile anket yöntemiyle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgiler aşağıda sunulmuş ve değerlendirilmiştir. Firmalar değerlendirilirken, faaliyet alanlarına göre 3 gruba ayrılmıştır. Firmalar “Bitkisel Üretime Dayalı Faaliyet Gösteren Firmalar”, “Hayvansal Üretime Dayalı Faaliyet Gösteren Firmalar” ve “Diğer” kategorisinde olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Firmaların arasında “bitkisel yağ”, “sebze-meyve” ve “kuruyemiş/bakliyat” sektöründe faaliyet gösterenler “Bitkisel Üretime Dayalı Faaliyet Gösteren Firmalar” grubuna, “süt ürünleri” ve “et ürünleri” sektöründe faaliyet gösterenler “Hayvansal Üretime Dayalı Faaliyet Gösteren Firmalar” grubuna ve “cips/hazır yemek” ve “çikolata-şeker/unlu mamuller” sektöründe faaliyet gösterenler “Diğer” grubuna dahil edilmiştir (Çizelge 6.95) Bu bölümdeki bilgiler şirket sahipleri, şirkette görev alan üst düzey yetkililer veya temsilcilerle görüşülerek elde edilmiştir.

Çizelge 6.95 İncelenen firmaların sektörlere göre gruplandırılması

Sektörler	Firma Sayısı	Firma Grupları	Genel	
			Firma sayısı	%
Bitkisel Yağ	2	Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalar (I.Grup)	14	34.15
Sebze-meyve	5			
Kuruyemiş/bakliyat	7			
Süt Ürünleri	8	Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalar (II.Grup)	10	24.39
Et ürünleri	2			
Cips/Hazır yemek	2	Diğer (III.Grup)	17	41.46
Çikolata-şeker unlu mamuller	15			
Genel			41	100.00

6.4.2 Görüşülen firma yetkilileri hakkında bilgiler

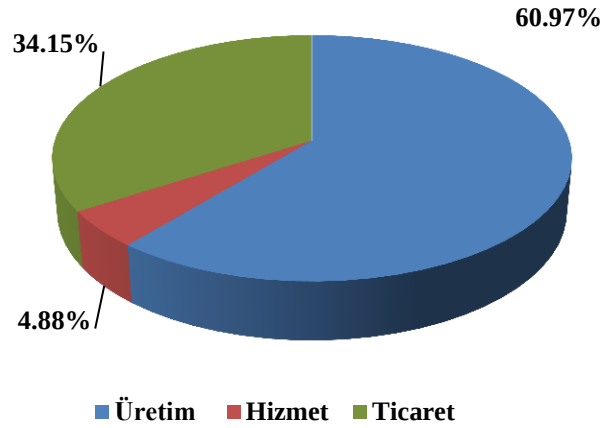
Anket yapılan 41 firmanın cinsiyet bakımından 33 kişisi erkek ve 8 kişisi bayan yetkiliden oluşmaktadır. Görüşülen yetkililerin yaş ortalaması 41.24 yıl olarak bulunmuştur. Çizelge 6.96'ya göre yetkililer arasında en büyük payı %31.71 ile “işletme sahipleri” oluştururken, %21.94 payla “bölüm yöneticisi” yetkisine sahip olanlar 2. sırada yer almaktadır.

Çizelge 6.96 Görüşülen firma yetkililerinin firmadaki görevi

Görevi	Kişi sayısı	%
İşletme Sahibi	13	31.71
Genel Müdür	8	19.51
Genel Müdür Yrd.	3	7.32
Bölüm Yöneticisi	9	21.94
Teknik	4	9.76
Temsilci	2	4.88
Diğer	2	4.88
TOPLAM	41	100.00

6.4.3 Firmaların hukuki ve işletme yapısı

Kandıra GİOSB'nde yer alacak görüşme yapılan 41 firmanın 25'i (%60.97) üretim alanında, 14'ü (%34.15) ticaret alanında ve 2'si (%4.88)'i hizmet alanında faaliyet göstereceği belirlenmişti (Şekil 6.2).

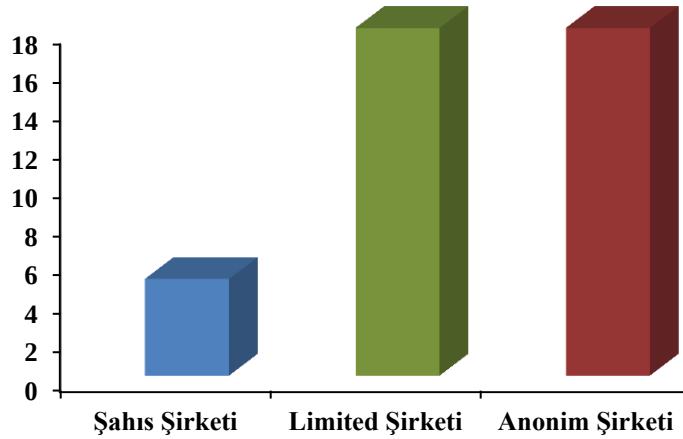
Şekil 6.2. İncelenen firmaların işletme türü.

Şekil 6.3’de firmaların hukuki yapısı bakımından 18 limited şirket ve 18 anonim şirket yapısına sahip firmalar toplam %87.80 ile en büyük payı oluşturmaktadır. Görüşülen firmalar arasında kollektif şirket yapısına sahip firmaya rastlanmamıştır.

İncelenen firmaların faaliyet gösterdiği sektör alanına göre gruplandırmasında Çizelge 6.97 İncelendiğinde “bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalar” arasında işletme türü bakımından “üretim” işletmesi olanlar %35.72, “hizmet” işletmesi olanlar %7.14 ve “ticaret” işletmesi olanlar %57.14’lük pay oluşturmuştur. “Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalar” arasında “hizmet” işletmesi bulunmayıp, “üretim” işletmesi olanlar %60 ve “ticaret” işletmesi olanlar %40’lık pay meydana getirmişlerdir. “Diğer” firma grubunda %82.35 ile “üretim” işletmesi olanlar en büyük payı oluşturduğu görülmektedir.

Çizelge 6.97 İncelenen firmaların gruplara göre işletme türü

Firma grupları	İncelenen firmaların işletme türü						Genel	
	Üretim		Hizmet		Ticaret			
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
I.Grup (14 firma)	5	35.72	1	7.14	8	57.14	14	34.15
II.Grup (10 firma)	6	60.00	0	0.00	4	40.00	10	24.39
III.Grup (17 firma)	14	82.35	1	5.89	2	11.76	17	41.46
Genel (41 firma)	25	60.98	2	4.88	14	34.14	41	100.00

Şekil 6.3. İncelenen firmaların hukuki yapısı.

6.4.4 Firmaların sektörel dağılımı

İncelenen firmaların sektörel dağılımı için Çizelge 6.98 incelendiğinde 15 firma ve %36.59 payla çikolata-şeker sektörü ilk sırada yer almaktadır. Bunu 8 firma sayısı ve %19.51 payla süt ürünleri sektörü takip etmektedir. Kocaeli ilinde pişmaniye ve şekerleme ürünlerinin üretiminin fazla olması ve ayrıca Kandıra ilçesinde hayvansal üretimin yaygın olması nedeniyle bu iki sektördeki firma sayısının fazla olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 6.98 İncelenen firmaların sektörel dağılımı

Sektörler	Firma sayısı	%
Süt ürünleri	8	19.51
Et ürünleri	2	4.88
Sebze-meyve	5	12.20
Kuruyemiş/bakliyat	7	17.06
Cips/hazır yemek	2	4.88
Çikolata-şeker /unlu mamuller	15	36.59
Yağ	2	4.88
TOPLAM	41	100.00

6.4.5 Firmaların çalıştıracakları personel sayısı

Çizelge 6.99’da firmaların ait olduğu sektör alanına göre çalıştıracakları eleman sayısı arasındaki Khi-kare testi yapılarak, arasındaki fark istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0.042$). Firmalar arasında 50-99 arasında eleman çalıştıracak olan grup 13 firma sayısı ve %31.71’lik pay ile en büyük payı meydana getirmiştir.

Çizelge 6.99 İncelenen firmalarda firmaların ait olduğu sektör alanına göre çalıştırılacakları eleman sayıları arasındaki ilişki

Sektörler	Firmada çalışacak eleman sayısı						Toplam	χ^2	s.d	P*
	1-9	10-49	50-99	100-149	150-250	250+				
Süt ürünleri	-	3	4	1	-	-	8	44.608	30	0.042
%	-	25.00	30.77	14.29	-	-	19.51			
Cips hazır yemek	-	-	1	1	-	-	2			
%	-	-	7.69	14.29	-	-	4.88			
Et ürünleri	-	-	-	1	-	1	2			
%	-	-	-	14.29	-	20.00	4.88			
Çikolata-şeker unlu m.	-	6	2	2	1	4	15			
%	-	50.00	15.38	28.57	33.33	80.00	36.59			
Sebze-meyve	-	1	3	1	-	-	5			
%	-	8.33	23.1%	14.29	-	-	12.20			
Kuruyemiş Bakliyat	-	1	3	1	2	-	7			
%	-	8.33	23.08	14.29	66.67	-	17.07			
Yağ	1	1	-	-	-	-	2			
%	100%	8.33	-	-	-	-	4.88			
Toplam	1	12	13	7	3	5	41			
%	2.44	29.27	31.71	17.07	7.32	12.20	100.00			

*p<0.05 anlamlı

İncelenen firmaların %31,71'i işletmesinde 50-99 arasında eleman çalıştırmayı planlamaktadır. Gruplar açısından işletmesinde 50-99 arasında eleman çalıştırılacaklar arasında oranı en yüksek grup %50.0 ile ikinci gruptur. Çalıştırılacak eleman sayısı bakımından 250 kişi ve üzeri eleman çalıştırmayı düşünen firmaların hepsinin üçüncü grupta yer aldığı görülmektedir (Çizelge 6.100). Yapılan Khi-kare testine göre de çalıştırılacak eleman sayısı bakımından gruplar arasındaki fark istatistikî açıdan anlamlı değildir (p=0.130).

Çizelge 6.100 İncelenen firmalarda firma grupları ile çalıştıracakları eleman sayıları arasındaki ilişki

Firma grupları	Firmada çalışacak eleman sayısı						Toplam	χ^2	s.d	P*
	1-9	10-49	50-99	100-149	150-250	250+				
I.Grup (14 firma)	1 7.14	3 21.43	6 42.86	2 14.29	2 14.29	- -	14 34.15	15.057	10	0.130
II.Grup (10 firma)	- -	3 30.00	5 50.00	2 20.00	- -	- -	10 24.39			
III.Grup (17 firma)	- -	6 35.29	2 11.76	3 17.65	1 5.88	5 29.41	17 41.46			
Toplam %	1 2.44	12 29.27	13 31.71	7 17.07	3 7.32	5 12.19	41 100.00			

*p>0.05 anlamsız

Kandıra GİOSB ilçede istihdamın sağlanmasında da önemli fayda sağlayacaktır. Firmaların ihtiyaç duydukları personel alanı bakımından üretim alanı %95.12 ile ilk sırada yer alırken, bunu %73.17 ile pazarlama, %58.54 ile idari işler, %31.71 ile diğer alanlar olarak takip ettiği Çizelge 6.101’de görülmektedir. İncelenen firma grupları bakımından genel olarak üretim alanında en fazla personele ihtiyaç duyulmaktadır (Çizelge 6.102).

Çizelge 6.101 İncelenen firmaların ihtiyaç duydukları personel ihtiyacının alanlara göre dağılımı

İhtiyaç duyulan alan	İhtiyaç duyma durumu			
	Evet		Hayır	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Pazarlama	30	73.17	11	26.83
Üretim	39	95.12	2	4.88
İdari işler	24	58.54	17	41.46
Diğer	13	31.71	28	68.29

Çizelge 6.102 İncelenen firma gruplarının ihtiyaç duydukları personel ihtiyacının alanlara göre dağılımı

Firma grupları	Alanlara göre ihtiyaç durumu							
	Pazarlama		Üretim		İdari işler		Diğer	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
I.Grup (14 firma)	12	85.71	13	92.86	10	71.43	6	42.86
II.Grup (10 firma)	7	70.00	10	100.00	6	60.00	4	40.00
III.Grup (17 firma)	11	64.71	16	94.12	8	47.06	3	17.65

6.4.6 Firmaların dış ticaret yapma durumu

Firmaların sektörlere göre dış ticaret durumuna bakıldığında toplam 41 firma arasında 30 firmanın ihracat yapmayı düşündüğü, bu firmalar arasında et ürünleri sektörünün %100 ve çikolata-şeker unlu mamüller sektörünün %86.87 oranla en fazla ihracat yapmayı düşünen firma sayısına sahip olduğu görülmektedir. İthalat yapma durumu bakımından 18 firmanın ithalat yapmayı düşündüğü, bu firmalar arasında meyve-sebze sektörünün %80 ve çikolata –şeker unlu mamüller sektörünün %66.67 oranla en fazla ithalat yapmayı düşünen firma sayısına sahip olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6.103).

Çizelge 6.103 İncelenen firmaların sektörlere göre ithalat-ihracat yapıp yapmama durumu

Sektörler	İhracat yapıp-yapmama durumu				İthalat yapıp-yapmama durumu			
	Yapıyor		Yapmıyor		Yapıyor		Yapmıyor	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Süt ürünleri	5	62.50	3	37.50	1	12.50	7	87.50
Cips hazır yemek	-	-	2	100.0	-	-	2	100.00
Et ürünleri	2	100.0	-	-	-	-	2	100.00
Çikolata-şeker unlu mamüller	13	86.87	2	13.33	10	66.67	5	33.33
Sebze-meyve	3	60.00	2	40.00	4	80.00	1	20.00
Kuruyemiş Bakliyat	6	85.71	1	14.29	2	28.57	5	71.43
Yağ	1	50.00	1	50.00	1	50.00	1	50.00
Toplam	30	73.17	11	26.83	18	43.90	23	56.10

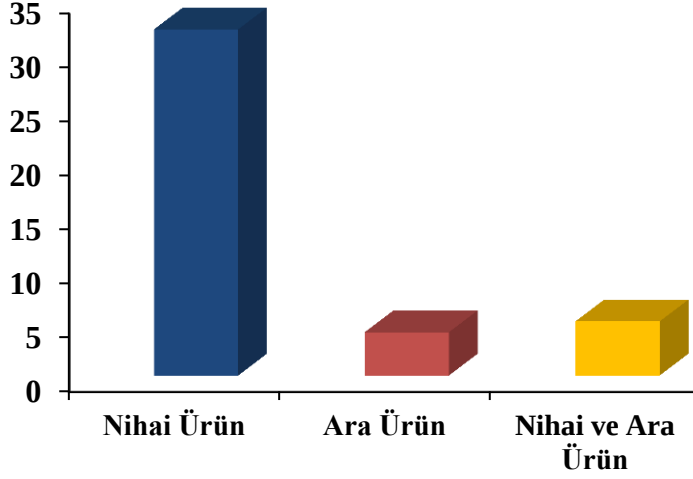
Çizelge 6.104 incelendiğinde firma grupları arasında en fazla ihracat yapmayı düşünen grup %76.47 ile üçüncü gruptur. Bunu %71.43 ile birinci grup takip etmektedir. Firmalar arasında ithalat yapmayı düşünenler arasında da yine %58.82 payla üçüncü grup en büyük payı oluşturmuştur.

Çizelge 6. 104 İncelenen firma gruplarının sektörlere göre ithalat-ihracat yapıp yapmama durumu

Sektörler	İhracat yapıp-yapmama durumu				İthalat yapıp-yapmama durumu			
	Yapıyor		Yapmıyor		Yapıyor		Yapmıyor	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
I.Grup (14 firma)	10	71.43	4	28.57	7	50.00	7	50.00
II.Grup (10 firma)	7	70.00	3	30.00	1	10.00	9	90.00
III.Grup (17 firma)	13	76.47	4	23.53	10	58.82	7	41.18
Toplam (41 firma)	30	73.17	11	26.83	18	43.90	23	56.10

6.4.7 Firmaların ürettikleri ürünün niteliği

Kandıra GİOSB’de yer alacak firmaların üretecek ürün durumu için Şekil 6.4 incelendiğinde 32 firmanın nihai ürün, 4 firmanın ara ürün, 5 firmanın da nihai ve ara ürünü bir arada üretecekleri görülmektedir.

Şekil 6.4. İncelenen firmaların üretecekleri ürün durumu.

6.4.8 Firmaların bölgeden hammadde temin etme durumu

Çizelge 6.105’de firmaların üretimde temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden temin etme durumuna bakıldığında kuruyemiş-bakliyat ve yağ sektöründeki firmaların tamamının temel hammaddelerini Kandıra ilçesinden temin etmeyi düşündükleri görülmektedir. Özellikle fındık üretimi yapan üreticilerin, ürünlerini pazarlayabilmesi açısından konu çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca süt ürünleri sektörünün %87.50’si ve çikolata-şeker/ unlu mamuller ve sebze-meyve sektörlerindeki firmaların da %60’ı temel hammaddesini Kandıra ilçesinden temin etmeyi düşünen diğer önemli sektörler arasındadır.

Çizelge 6.105 İncelenen firmaların üretimlerinde temel hammaddeyi Kandıra İlçesinden temin edip-etmeme durumu

Sektörler	Temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden Temin edip-etmeme durumu			
	Temin edecek		Temin etmeyecek	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Süt ürünleri	7	87.50	1	12.50
Cips hazır yemek	1	50.00	1	50.00
Et ürünleri	1	50.00	1	50.00
Çikolata-şeker unlu mamuller	9	60.00	6	40.00
Sebze-meyve	3	60.00	2	40.00
Kuruyemiş Bakliyat	7	100.00	-	-
Yağ	2	100.00	-	-
Toplam	30	73.17	11	26.83

Firma grupları arasında temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden temin edecekler arasında en fazla payı %85.71 ile birinci grup oluşturmuştur (Çizelge 6.106). Genel olarak firma gruplarının %73.17'lik payla çoğunun hammadde ihtiyacını Kandıra ilçesinden temin etmeyi düşündükleri görülmektedir. Bu konu Kandıra ilçesinde üretilen ürünlerin pazarlanması ve bölgenin kalkınmasında önemli fayda sağlayabilecektir.

Çizelge 6.106 İncelenen firma gruplarının üretimlerinde temel hammaddeyi Kandıra İlçesinden temin edip-etmeme durumu

Sektörler	Temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden Temin edip-etmeme durumu			
	Temin edecek		Temin etmeyecek	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
I.Grup (14 firma)	12	85.71	2	14.29
II.Grup(10 firma)	8	80.00	2	20.00
III.Grup(17 firma)	10	58.82	7	41.18
Toplam (41 firma)	30	73.17	11	26.83

6.4.9 Firmaların yurtiçinden hammadde temin etme durumu

İncelenen firmaların üretimlerinde temel hammadde ihtiyacını karşılamak için en yüksek payı 22 firma sayısı ile %76-100 arasında yurtiçinden temin edecek firmaların oluşturduğu görülmektedir (Çizelge 6.107). Firmaların çoğunluğunun hammadde ihtiyacını yurtiçinden temin etmeyi düşünmesi, yurt içindeki hammadde üreticilerinin ürünlerini pazarlamasına imkan sağlaması açısından önemli rol oynayacaktır.

Çizelge 6.107 İncelenen firmaların sektörlere göre üretimlerinde temel hammadde ihtiyacının yurtiçinden temin edilme oranlarının dağılımı

Sektörler	Temel hammadde ihtiyacının yurtiçinden temin edilme oranlarının dağılımı									
	Hiç		% 1-25		% 26-50		% 51-75		% 76-100	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Süt ürünleri	-	-	-	-	1	12.50	-	-	7	87.20
Cips hazır yemek	-	-	-	-	-	-	-	-	2	100.00
Et ürünleri	-	-	-	-	-	-	1	50.00	1	50.00
Çikolata-şeker unlu mamuller	-	-	5	33.33	1	6.7	4	26.67	5	33.33
Sebze-meyve	-	-	-	-	1	20.00	2	40.00	2	40.00
Kuruyemiş Bakliyat	-	-	-	-	2	28.57	1	14.29	4	57.14
Yağ	-	-	1	50.00	-	-	-	-	1	50.00
Toplam	-	-	6	14.63	5	12.20	8	19.51	22	53.66

Çizelge 6.108 incelendiğinde firma grupları arasında temel hammaddesinin %76-100 'lük kısmını yurtiçinden temin edecek firma grupları arasında %80.0 orana ikinci grup firmalar en yüksek payı oluşturmuştur. Birinci grup firmalar da %50.0 payla ikinci sırada en yüksek orana sahiptir. Temel hammaddesi hiç yurtiçinden temin etmeyecek firma bulunmamaktadır. Üçüncü grup firmalar temel hammaddesinin %1-25 arasında düşük oranda temin etmeyi düşünen firma grubu olmaktadır.

Çizelge 6.108 İncelenen firmalarda firma gruplarına göre temel hammadde ihtiyacının yurtiçinden temin edilme oranlarının dağılımı

Firma grupları	Temel hammadde ihtiyacının yurtiçinden temin edilme oranlarının dağılımı									
	Hiç		% 1-25		% 26-50		% 51-75		% 76-100	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
I.Grup (14 firma)	-	-	1	7.14	3	21.43	3	21.43	7	50.00
II.Grup (10 firma)	-	-	-	-	1	10.00	1	10.00	8	80.00
III.Grup (17 firma)	-	-	5	29.41	1	5.88	4	23.53	7	41.18
Toplam (41 firma)	-	-	6	14.63	5	12.20	8	19.51	22	53.66

6.4.10 Firmaların yurtdışından hammadde temin etme durumu

Çizelge 6.109 İncelendiğinde firmaların temel hammadde ihtiyacının yurt dışından hiç temin etmeyecek ve %1-25 arasında temin edeceklerin oranı toplamı %68.3 ile en fazla payı oluşturmuştur. Firmaların yurt dışından hammadde ihtiyacı için çok fazla ürün almayacakları görülmektedir.

Çizelge 6.109 İncelenen firmaların sektörlere göre üretimlerinde temel hammadde ihtiyacının yurtdışından temin edilme oranlarının dağılımı

Sektörler	Temel hammadde ihtiyacının yurtdışından temin edilme oranlarının dağılımı									
	Hiç		% 1-25		% 26-50		% 51-75		% 76-100	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Süt ürünleri	4	50.00	4	50.00	-	-	-	-	-	-
Cips hazır yemek	2	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-
Et ürünleri	1	50.00	1	50.00	-	-	-	-	-	-
Çikolata-şeker unlu mamuller	3	20.00	5	33.33	1	6.67	3	20.00	3	20.00
Sebze-meyve	-	-	3	60.00	1	20.00	1	20.00	-	-
Kuruyemiş Bakliyat	3	42.986	1	14.29	1	14.29	2	28.57	-	-
Yağ	1	50.00	-	-	-	-	-	-	1	50.00
Toplam	14	34.15	14	34.15	3	7.32	6	14.63	4	9.76

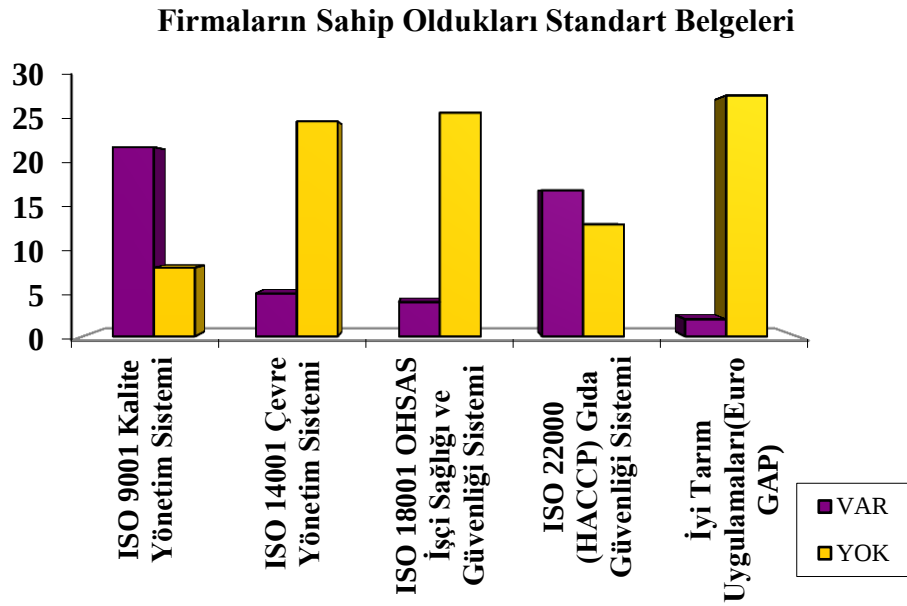
Firma grupları arasında temel hammaddesini %76-100 arası oranla yurtdışından temin etmeyi düşünen %17.65 ile üçüncü grup firmalar olmaktadır. Hiç temin etmeyi düşünmeyen firmalar arasında en büyük payı %50.0 ile ikinci grup firmalar meydana getirmiştir (Çizelge 6.110).

Çizelge 6.110 İncelenen firmalarda firma gruplarına göre temel hammadde ihtiyacının yurtdışından temin edilme oranlarının dağılımı

Firma grupları	Temel hammadde ihtiyacının yurtdışından temin edilme oranlarının dağılımı									
	Hiç		% 1-25		% 26-50		% 51-75		% 76-100	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
I.Grup (14 firma)	4	28.57	4	28.57	2	14.29	3	21.43	1	7.14
II.Grup (10 firma)	5	50.00	5	50.00	-	-	-	-	-	-
III.Grup (17 firma)	5	29.41	5	29.41	1	5.88	3	17.65	3	17.65
Toplam (41 firma)	14	34.14	14	34.14	3	7.32	6	14.63	4	9.76

6.4.11 Firmaların sahip oldukları standart belgeleri

Şekil 6.5’de firmaların sahip olduğu standart belgeleri arasında en fazla sahip olunan belge 22 firma sayısı ile ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi belgesi olmaktadır. Bunu ISO 22000 (HACCP) Gıda Güvenliği Sistemi belgesine sahip 17 firma ikinci sırada takip etmektedir.

Şekil 6.5. İncelenen firmaların sahip oldukları standart belgeleri.

6.4.12 Firmaların Kandıra GİOSB ile ilgili görüş, tutum ve beklentileri

Bu bölümde incelenen firmaların, Kandıra GİOSB hakkındaki görüş, tutum ve beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla firmalara Kandıra GİOSB ile ilgili görüşlerinin belirlendiği sorularda 5’li likert ölçeğine göre hazırlanmış sorularla birlikte, genel değerlendirme soruları yönlendirilmiştir. İlk olarak firmalara GİOSB’de faaliyete geçme nedenlerine ne derece katıldıkları sorulmuştur. Firmaların faaliyete geçme nedenlerini belirlemek için 5’li likert ölçeğinden yararlanılmıştır. Tutum cümleleri için değerlendirme yapılırken; 1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlar verilerek ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Ağırlıklı ortalamaların 5’e yakın olması firmaların GİOSB’ye geçme nedenlerinde olumlu düşüncelere sahip olduklarını göstermesi açısından önemlidir. Verilen ifadelerle katılım sıklıkları, yüzdeleri ve ortalama puanlara göre değerlendirilmiştir. Çizelge 6.111’deki sonuçlar bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan elde edilen verileri, Çizelge 6.112’deki sonuçlar hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan elde edilen verileri, Çizelge 6.113’deki sonuçlar ise diğer firmalardan elde edilen verileri içermektedir.

Buna göre bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalar arasında “kesinlikle katılıyorum” düşüncesinde “Kocaeli’nin bir sanayi şehri olması” ve “GİOSB olması” ifadelerine firmaların %42.86’sı, “Bölgenin lojistik bakımdan avantajlı olması” ve “Bölgeye geniş bir istihdam yaratacak olması “ ifadelerine firmaların %35.71’i katılmaktadır. Ortalama puanlarda firmaların GİOSB’de faaliyete geçme nedenleri arasında “Kocaeli’nin bir sanayi şehri olması” ve “GİOSB olması” 4.43 ortalama puan hesaplanmıştır. Ortalama puanların 5’e yakın olmasında kurulacak organize sanayi bölgesinin Gıda İhtisas Sanayi olması ve Kocaeli ilinin de sanayi şehri olması firmalar üzerinde olumlu düşünce yarattığını göstermektedir. Firmaların faaliyete geçme nedenlerinde ortaya çıkan ortalamaların hepsinin 3.79’un üzerinde çıkması Kandıra GİOSB ‘de yer alma konusunda istekli olduklarını göstermektedir.

Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalarda “kesinlikle katılıyorum” düşüncesinde “GİOSB olması” ifadesi firmaların %50’sini oluşturarak en büyük payı oluşturmuştur. “Hazır altyapı, “Kocaeli’nin bir sanayi şehri olması” ve “Bölgenin lojistik bakımdan avantajlı olması” ve “Gıda İhtisas Sanayi ve İş Adamları Derneğinin destekleyici olması “ ifadeleri %40’lık paylarıyla en çok pay alan diğer ifadeler durumundadır. Ortalama puanlarda firmaların GİOSB’de faaliyete geçme nedenleri bakımından “GİOSB olması” 4.40 ortalama puan ve “hazır altyapı” 4.30 ortalama puanla ilk sıralarda yer almıştır. Hayvansal üretime dayalı faaliyette bulunacak olan firmaların ortalama puanlarının 3.20’nin üzerinde çıkması, Kandıra GİOSB’ye geçme konusunda olumlu düşüncede olduklarını yansıtmaktadır.

Diğer grubundaki firmaların Kandıra GİOSB’ye geçme nedenleri hakkındaki düşünceleri incelendiğinde, “kesinlikle katılıyorum” düşüncesinde “Bölgenin lojistik bakımdan avantajlı olması”, “Kocaeli’nin bir sanayi şehri olması” ve “Geniş üretim alanı” ifadeleri %35.29 oranlarıyla en büyük payı oluşturmuştur. Ortalama puanlarda firmaların GİOSB’de faaliyete geçme nedenleri bakımından “Bölgenin lojistik bakımdan avantajlı olması” 4.06 ortalama puanla ilk sırada yer almıştır. Cips-hazır yemek ve çikolata-şeker/unlu mamüller sektöründe faaliyet gösteren bu gruptaki firmaların özellikle ürünlerinin pazarlanmasında bölgenin lojistik avantajını önemsedikleri için Kandıra GİOSB’de olmayı tercih ettikleri gözlemlenmektedir.

Çizelge 6.111 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (I. grup) yapan
Kandıra GİOSB'ye geçme nedenleri ile ilgili tutum ve davranışları

Nedenler	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Hazır altyapı	-	-	1	7.14	1	7.14	11	78.57	1	7.14	3.86
Geniş üretim alanı	-	-	-	-	1	7.14	12	85.71	1	7.14	4.00
Ucuz arazi temini	-	-	1	7.14	3	21.43	8	57.14	2	14.29	3.79
Ulaşım olanakları	-	-	-	-	1	7.14	11	78.57	2	14.29	4.07
Merkezi yerlere yakınlık	-	-	-	-	2	14.29	10	71.43	2	14.29	4.00
İşgücü temin kolaylığı	-	-	-	-	-	-	10	71.43	4	28.57	4.29
GİOSB olması	-	-	-	-	-	-	8	57.14	6	42.86	4.43
Kocaeli'nin bir sanayi şehri olması	-	-	-	-	-	-	8	57.14	6	42.86	4.43
Bölgenin birçok ile yakın olması	-	-	1	7.14	2	14.29	7	50.00	4	28.57	4.00
Gıda İhtisas Sanayi ve İş Adamları Derneğinin destekleyici olması	-	-	1	7.14	-	-	10	71.43	3	21.43	4.07
Bölgenin lojistik bakımdan avantajlı olması	-	-	-	-	1	7.14	8	57.14	5	35.71	4.29
Bölgeye geniş bir istihdam yaratacak olması	1	7.14	-	-	-	-	8	57.14	5	35.71	4.14
Kira avantajı	-	-	-	-	1	7.14	10	71.43	3	21.43	4.14
21.4Taşıma Maliyeti	-	-	-	-	2	14.29	8	57.14	4	28.57	4.14
Pazara Yakınlığı	1	7.14	-	-	1	7.14	9	64.28	3	21.43	3.93
Belediye Hizmetlerinden Yararlanma İmkanı(kanalizasyon, su, vb.)	-	-	-	-	-	-	10	71.4	4	28.57	4.29

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

Çizelge 6.112 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (II. grup) yapan Kandıra GİOSB'ye geçme nedenleri ile ilgili tutum ve davranışları

Nedenler	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Hazır altyapı	-	-	-	-	1	10.00	5	50.00	4	40.00	4.30
Geniş üretim alanı	-	-	-	-	-	-	8	80.00	2	20.00	4.20
Ucuz arazi temini	-	-	-	-	1	10.00	7	70.00	2	20.00	4.10
Ulaşım olanakları	-	-	2	20.00	1	10.00	5	50.00	2	20.00	3.70
Merkezi yerlere yakınlık	1	10.00	1	10.00	2	20.00	4	40.00	2	20.00	3.50
İşgücü temin kolaylığı	-	-	-	-	2	20.00	5	50.00	3	30.00	4.10
GİOSB olması	-	-	-	-	1	10.00	4	40.00	5	50.00	4.40
Kocaeli'nin bir sanayi şehri olması	-	-	-	-	2	20.00	4	40.00	4	40.00	4.20
Bölgenin birçok ile yakın olması	-	-	1	10.00	2	20.00	5	50.00	2	20.00	3.80
Gıda İhtisas Sanayi ve İş Adamları Derneğinin destekleyici olması	-	-	-	-	2	20.00	4	40.00	4	40.00	4.20
Bölgenin lojistik bakımdan avantajlı olması	-	-	-	-	2	20.00	6	60.00	2	20.00	4.00
Bölgeye geniş bir istihdam yaratacak olması	-	-	-	-	2	20.00	6	60.00	2	20.00	4.00
Kira avantajı	1	10.00	1	10.00	3	30.00	5	50.00	-	-	3.20
Taşıma Maliyeti	-	-	-	-	3	30.00	6	60.00	1	10.00	3.80
Pazara Yakınlığı	-	-	-	-	-	-	7	70.00	3	30.00	4.30
Belediye Hizmetlerinden Yararlanma İmkanı(kanalizasyon, su, vb.)	-	-	1	10.00	-	-	6	60.00	3	30.00	4.10

(*): 1-Kesinlikle katılıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

Çizelge 6.113 Diğer firmaların (III. grup) Kandıra GİOSB'ye geçme nedenleri ile ilgili tutum ve davranışları

Nedenler	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Hazır altyapı	3	17.64	-	-	-	-	10	58.82	4	23.53	3.71
Geniş üretim alanı	1	5.88	-	-	3	17.64	7	41.18	6	35.29	4.00
Ucuz arazi temini	-	-	2	11.76	2	11.76	9	52.94	4	23.53	3.88
Ulaşım olanakları	-	-	-	-	5	29.41	9	52.94	3	17.64	3.88
Merkezi yerlere yakınlık	-	-	1	5.88	3	17.64	10	58.82	3	17.64	3.88
İşgücü temin kolaylığı	-	-	1	5.88	5	29.41	8	47.06	3	17.64	3.76
GİOSB olması	2	11.76	-	-	-	-	11	64.71	4	23.53	3.88
Kocaeli'nin bir sanayi şehri olması	1	5.88	1	5.88	1	5.88	8	47.06	6	35.29	4.00
Bölgenin birçok ile yakın olması	1	5.88	-	-	1	5.88	11	64.71	4	23.53	4.00
Gıda İhtisas Sanayi ve İş Adamları Derneğinin destekleyici olması	1	5.88	-	-	2	11.76	11	64.71	3	17.64	3.88
Bölgenin lojistik bakımdan avantajlı olması	1	5.88	1	5.88	-	-	9	52.94	6	35.29	4.06
Bölgeye geniş bir istihdam yaratacak olması	1	5.88	1	5.88	-	-	10	58.82	5	29.41	4.00
Kira avantajı	1	5.88	-	-	5	29.41	8	47.06	3	17.64	3.71
Taşıma Maliyeti	2	11.76	2	11.76	4	23.53	6	35.29	3	17.64	3.35
Pazara Yakınlığı	2	11.76	2	11.76	2	11.76	9	52.94	2	11.76	3.41
Belediye Hizmetlerinden Yararlanma İmkânı(kanalizasyon, su, vb.)	3	17.64	2	11.76	-	-	10	58.82	2	11.76	3.35

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

Firmaların Kandıra GİOSB'ye geçtiklerinde hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanları ne derece hazır bulacakları konusunda derecelendirmeleri istenmiştir. Firmaların hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanları belirlemek için 5'li likert ölçeğinden yararlanılmıştır. Tutum cümleleri için değerlendirme yapılırken; 1-hiç, 2-çok az, 3-az, 4-fazla, 5-çok fazla

şeklinde puanlar verilerek ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Ağırlıklı ortalamaların 5'e yakın olması firmaların GİOSB'ye yerleştiklerinde kullanıma hazır bulacakları hizmet ve imkanlar konusunda olumlu düşüncelere sahip olduklarının göstergesi niteliğini taşıyacaktır. Verilen ifadeler katılımların sıklıkları, yüzdeleri ve ortalama puanlara göre değerlendirilmiştir. Çizelge 6.114'deki sonuçlar bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan elde edilen verileri, Çizelge 6.115'deki sonuçlar hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan elde edilen verileri, Çizelge 6.116'daki sonuçlar ise diğer firmalardan elde edilen verileri içermektedir.

Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların Kandıra GİOSB'ne geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar sorulduğunda, "fazla" olarak derecelendiren firmalar arasında en büyük payı %57.14 ile "binalar" ve "altyapı" olarak belirtmişlerdir. "Çok fazla" derecesinde ise en fazla %35.71 ile "binalar" seçeneğini belirtirken, bunu %28.57 eşit oranlarıyla "altyapı", "sosyal tesisler" ve "yollar"ı hazır olacağını düşünen firmalar takip etmiştir. Ortalama puanlarda firmaların GİOSB'ne geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar arasında "binalar" 4.29 ortalama puanla en yüksek puan olarak hesaplanmıştır.

Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların Kandıra GİOSB'ye geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar sorulduğunda, "fazla" olarak derecelendiren firmalar arasında en büyük payı %80.0 ile "binalar" olarak belirtmişlerdir. "Çok fazla" derecesinde ise %20 eşit oranlarıyla "binalar", "altyapı", "sosyal tesisler" ve "yollar" tüm firmalar arasında hazır olacağı düşünülmektedir. Ortalama puanlarda firmaların GİOSB'ye geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar arasında "binalar" ve "yollar" 4.20 ortalama puanla en yüksek puan olarak hesaplanmıştır.

Diğer firmaların Kandıra GİOSB'ne geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar sorulduğunda, "fazla" olarak derecelendiren firmalar arasında en büyük payı %76.47 ile "binalar" oluşturmuştur. "Çok fazla" derecesinde ise en fazla %29.41 ile "altyapı" ve

“yollar” seçeneklerini belirtirken, bunu %23.53 ile “sosyal tesisler” ve %17.65 ile “binalar”ın hazır olacağını düşünen firmalar takip etmiştir. Ortalama puanlarda firmaların GİOSB’ye geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar arasında “binalar” 4.12 ortalama puanla en yüksek ortalama puan olarak hesaplanmıştır. Genel olarak tüm firmaların ortalama puanlarının 4’e yakın ve üzeri olması firmaların Kandıra GİOSB’ye geçtiklerinde faaliyete hazır bir tesisle karşılaşacaklarını düşündüklerini göstermektedir.

Çizelge 6.114 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (I.grup) Kandıra GİOSB’ye geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar

Kullanıma hazır olacağını düşündükleri hizmetler	Önem düzeyi										Ortalama
	Hiç (1)		Çok az (2)		Az (3)		Fazla (4)		Çok fazla (5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Alt Yapı	-	-	-	-	2	14.29	8	57.14	4	28.57	4.14
Binalar	-	-	-	-	1	7.14	8	57.14	5	35.71	4.29
Sosyal Tesisler	-	-	-	-	4	28.57	6	42.86	4	28.57	4.00
Yollar	-	-	-	-	1	7.14	9	64.28	4	28.57	4.21

Çizelge 6.115 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (II.grup) Kandıra GİOSB’ye geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar

Kullanıma hazır olacağını düşündükleri hizmetler	Önem düzeyi										Ortalama
	Hiç (1)		Çok az (2)		Az (3)		Fazla (4)		Çok fazla (5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Alt Yapı	-	-	-	-	2	20.00	6	60.00	2	20.00	4.00
Binalar	-	-	-	-	-	-	8	80.00	2	20.00	4.20
Sosyal Tesisler	-	-	-	-	2	20.00	6	60.00	2	20.00	4.00
Yollar	-	-	-	-	1	10.00	6	60.00	3	30.00	4.20

Çizelge 6.116 Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların (III. grup) Kandıra GİOSB'ye geçtiklerinde kullanıma hazır bulacaklarını düşündükleri hizmet ve imkanlar

Kullanıma hazır olacağını düşündükleri hizmetler	Önem düzeyi										Ortalama
	Hiç (1)		Çok az (2)		Az (3)		Fazla (4)		Çok fazla (5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Alt Yapı	-	-	-	-	4	23.53	8	47.06	5	29.41	4.06
Binalar	-	-	-	-	1	5.88	13	76.47	3	17.65	4.12
Sosyal Tesisler	-	-	1	5.88	2	11.76	10	58.82	4	23.53	4.00
Yollar	-	-	1	5.88	4	23.53	7	41.18	5	29.41	3.94

Firmalara işletmelerini etkileyen çevre sorunlarının ne düzeyde önemli olduğu sorulmuştur. Verilen ifadeler katılımların sıklıkları, yüzdeleri ve ortalama puanlara göre değerlendirilmiştir. Çizelge 6.117'deki sonuçlar bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan elde edilen verileri, Çizelge 6.118'deki sonuçlar hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan elde edilen verileri, Çizelge 6.119'daki sonuçlar ise diğer firmalardan elde edilen verileri içermektedir.

Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan verilen cevaplar arasında önem düzeyi bakımından “çok fazla” önemli olduğunu düşündükleri çevre sorunları arasında %71.43 oranla “su kirliliği” en büyük paya sahiptir. Ortalama puan bakımından değerlendirildiğinde en fazla olan 4.43 puan ile “su kirliliği” olarak belirlenmiştir. Bunu ortalama 4.21 puan ile “hava kirliliği” ve 4.00 puan ile “arıtma problemi” takip etmiştir.

Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan verilen cevaplar arasında önem düzeyi bakımından %60.0 payla “arıtma problemi” ve “su kirliliği” “çok fazla” önemli olduğunu düşündükleri çevre sorunu olmaktadır. Ortalama puan bakımından en fazla olan 4.50 puan ile “arıtma problemi”, 4.40 puan ile “su kirliliği” ve 4.10 puan ile “hava kirliliği” ve “toprak kirliliği” olarak belirlenmiştir.

Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmalardan verilen cevaplar arasında önem düzeyi bakımından “çok fazla” önemli olduğunu düşündükleri çevre sorunu %41.18 ile “hava kirliliği” olmaktadır. Ortalama puan bakımından en fazla olan 3.88 puan ile “arıtma problemi”, 3.82 puan ile “su kirliliği” ve 3.65 puan ile “hava kirliliği” olarak belirlenmiştir. Firmaların cevaplara verdikleri ortalama puanlar dikkate alındığında genel olarak çevre sorunlarına önem verdikleri ve çevreye karşı duyarlı olduklarını göstermektedir.

Çizelge 6.117 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (I. grup) kendi işletmelerini etkileyebilecek çevre sorunları için düşünceleri

Çevre Sorunları	Önem düzeyi										Ortalama
	Hiç (1)		Çok az (2)		Az (3)		Fazla (4)		Çok fazla (5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Arıtma Problemi	1	7.14	1	7.14	1	7.14	5	35.71	6	42.86	4.00
Gürültü Kirliliği	-	-	2	14.29	7	50.00	2	14.29	3	21.43	3.43
Su Kirliliği	1	7.14	-	-	1	7.14	2	14.29	10	71.43	4.43
Hava Kirliliği	1	7.14	1	7.14	-	-	4	28.57	8	57.14	4.21
Toprak Kirliliği	2	14.3	1	7.14	4	28.57	3	21.43	4	28.57	3.43
Diğer Nedenler	12	85.7	-	-	1	7.14	-	-	1	7.14	1.43

Çizelge 6.118 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (II. grup) kendi işletmelerini etkileyebilecek çevre sorunları için düşünceleri

Çevre Sorunları	Önem düzeyi										Ortalama
	Hiç (1)		Çok az (2)		Az (3)		Fazla (4)		Çok fazla (5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Arıtma Problemi	-	-	-	-	1	10.00	3	30.00	6	60.00	4.50
Gürültü Kirliliği	-	-	2	20.00	3	30.00	2	20.00	3	30.00	3.60
Su Kirliliği	-	-	-	-	2	20.00	2	20.00	6	60.00	4.40
Hava Kirliliği	-	-	1	10.00	-	-	6	60.00	3	30.00	4.10
Toprak Kirliliği	-	-	1	10.00	2	20.0	2	20.00	5	50.00	4.10
Diğer Nedenler	7	70.00	-	-	-	-	1	10.00	2	20.00	2.10

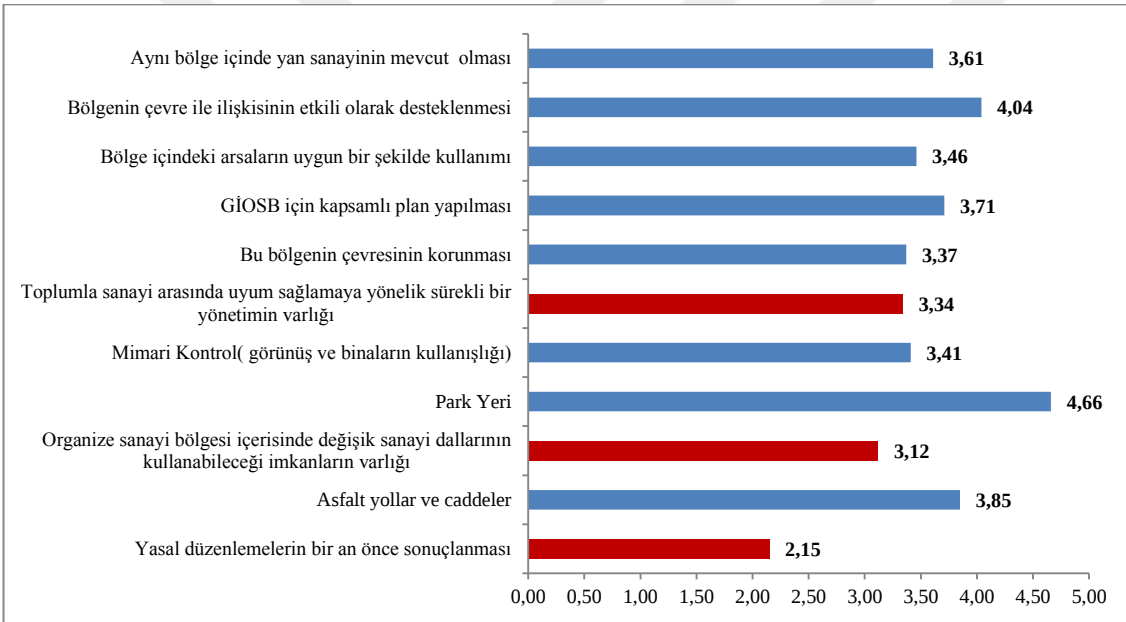
Çizelge 6.119 Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların (III. grup) kendi işletmelerini etkileyebilecek çevre sorunları için düşünceleri

Çevre Sorunları	Önem düzeyi										Ortalama
	Hiç (1)		Çok az (2)		Az (3)		Fazla (4)		Çok fazla (5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Arıtma Problemi	2	11.76	1	5.88	-	-	8	47.06	6	35.29	3.88
Gürültü Kirliliği	3	17.65	2	11.76	4	23.53	4	23.53	4	23.53	3.24
Su Kirliliği	1	5.88	2	11.76	2	11.76	6	35.29	6	35.29	3.82
Hava Kirliliği	3	17.65	1	5.88	2	11.76	4	23.53	7	41.18	3.65
Toprak Kirliliği	3	17.65	1	5.88	4	23.53	3	17.65	6	35.29	3.47
Diğer Nedenler	10	58.8	1	5.88	3	17.65	3	17.65	-	-	1.94

Firmalara Kandıra GİOSB’de bir iş yeri sahibi olarak veya kiracısı olarak kendileri için şu an önemli olabilecek konular hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Değerlendirme yapılırken; konuları önem derecelerine göre sıralamaları istenmiştir. Derecelendirmede çok önemli gördükleri konular için 1 puan verilerek 1’den 9’a kadar konuları puanlamaları istenmiştir. Daha sonra verilen puanların ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Şekil 6.6’da firmalara yöneltilen

önemli olabilecek konular karşısındaki tutum ifadelerinin ortalama değerleri verilmiştir.

Buna göre firmaların en fazla önemli bulduğu konu 2.15 ortalama puanla “yasal düzenlemelerin bir an önce sonuçlanması” olmaktadır. İkinci sırada ortalama 3.12 puanla “organize sanayi bölgesi içerisinde değişik sanayi dallarının kullanabileceği imkanların varlığı” konusu yer alırken bunu ortalama 3.34 puanla “toplumla sanayi arasında uyum sağlamaya yönelik sürekli bir yönetimin varlığı” konusu takip etmektedir. Genel olarak bakıldığında firmaların hemen hemen bütün konuları önemsedikleri görülmektedir. En az önemsenen konu ortalama puan 4.66 ile “park yeri”nin olması olarak tespit edilmiştir.

Şekil 6.6. Kandıra GİOSB’de yer alacak firmalar için önemli olan konular.

İncelenen firmaların yetkililerine Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara kendilerinin ne düzeyde katıldıkları sorulmuştur. Tutum cümleleri için değerlendirme yapılırken 1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlar verilerek ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Ağırlıklı ortalamaların 5’e yakın olması görüşülen yetkililerin Kandıra GİOSB ile ortak fikir ve GİOSB hakkında olumlu düşüncelere sahip olduklarını göstermesi açısından önemlidir. Verilen ifadeler katılım sıklıkları, yüzdeleri ve ortalama puanlara göre değerlendirilmiştir.

Çizelge 6.120'deki sonuçlar bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan elde edilen verileri, Çizelge 6.121'deki sonuçlar hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan elde edilen verileri, Çizelge 6.122'deki sonuçlar ise diğer alanlarda faaliyet gösteren firmalardan elde edilen verileri içermektedir.

Buna göre bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalar arasında “kesinlikle katılıyorum” düşüncesinde “organik tarım ile doğanın daha fazla korunmasına katkıda bulunmak” ifadesi firmaların %64.29’u “tarım ürünleri işleme sanayini geliştirmek” ifadesine firmaların %57.14’ü katılmaktadır. Ortalama puanlarda firmaların Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara kendilerinin katılma düzeyleri arasında “tarım ürünleri işleme sanayini geliştirmek” 4.57 ile en fazla ortalama puana sahiptir. Ortalama puanların 5’e yakın olmasında kurulacak firmaların Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara katıldığını göstermektedir. Firmaların Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara katılma durumunda ortaya çıkan ortalamaların hepsinin 4.14’ün üzerinde çıkması Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçların firmaların beklentilerini karşılayacağını göstermektedir.

Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalarda “kesinlikle katılıyorum” düşüncesinde “müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önlemek”, “sanayinin ortak altyapı ve sosyal tesislere kavuşmasını sağlamak” ve “yeni iş ve hizmet alanları ortaya çıkarmak” ifadeleri firmaların %60’ını oluşturarak en büyük payı oluşturmuştur. “Tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak, rekabet gücünü arttırmak”, “tarım ürünleri işleme sanayini geliştirmek”, “uygun ve kaliteli hammaddenin teminini desteklemek”, “organize sanayi bölgeleri tarıma müsait arazileri ve yeşil alanları korur” ve “bu bölgelere tanınmış firmalar yerleştirmek” ifadeleri %50’lik paylarıyla en çok pay alan diğer ifadeler durumundadır. Ortalama puanlarda firmaların Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara katılma nedenleri bakımından “müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önlemek” ve “yeni iş ve hizmet alanları ortaya çıkarmak” amaçları 4.60 ortalama puanla ilk sıralarda yer almıştır. Hayvansal üretime dayalı faaliyette bulunacak olan firmaların ortalama puanlarının 3.90’nın üzerinde çıkması, Kandıra GİOSB’nin ortaya koyduğu amaçlara bitkisel üretime dayalı

faaliyet gösteren firmalara oranla daha düşük ortalamayla katıldıkları görülmektedir.

Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlar hakkındaki düşünceleri incelendiğinde, “kesinlikle katılıyorum” düşüncesinde “tarım ürünleri işleme sanayini geliştirmek” ifadesi %35.29 oranlarıyla en büyük payı oluşturmuştur. Ortalama puanlarda firmaların Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlar bakımından “yeni iş ve hizmet alanları ortaya çıkarmak” 4.24 ortalama puanla ilk sırada yer almıştır. Cips-hazır yemek ve çikolata-şeker /unlu mamüller sektöründe faaliyet gösteren bu gruptaki firmaların Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçların çoğuna katıldıkları gözlemlenmektedir.

Çizelge 6.120 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (I. grup)
Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlarla ilgili görüş ve tutumları

Amaçlar	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Paketleme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemlerini geliştirmek	-	-	-	-	-	-	10	71.43	4	28.57	4.29
Tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak, rekabet gücünü arttırmak	-	-	-	-	-	-	9	64.29	5	35.71	4.36
Piyasaların ve fiyatların istikrarını korumak	-	-	-	-	3	21.43	6	42.86	5	35.71	4.14
İhracatı birliktelikle arttırmak	-	-	-	-	-	-	7	50.00	7	50.00	4.50
Şehrin planlı gelişmesine katkıda bulunmak	-	-	-	-	-	-	9	64.29	5	35.71	4.36
Müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önlemek	-	-	-	-	-	-	9	64.29	5	35.71	4.36
Çevreye uygun tarımsal metotları teşvik etmek ve bunlara yönelik destekleri arttırmak	-	-	-	-	2	14.29	5	35.71	7	50.0	4.36
Organik tarım ile doğanın daha fazla korunmasına katkıda bulunmak	-	-	-	-	2	14.29	3	21.43	9	64.29	4.50
Ortak kullanım yerlerine ilişkin harcamaları birliktelikle azaltmak	-	-	-	-	1	7.14	7	50.00	6	42.86	4.36
Tüketicilere uygun fiyatlı ürün sunmak	-	-	-	-	-	-	9	64.29	5	35.71	4.36
Tarım ürünlerinin planlı bir şekilde üretilmesini sağlamak	-	-	-	-	3	21.43	6	42.86	5	35.71	4.14
Tarımsal gelir düzeyini korumak, tarımda çalışanların hayat standardını arttırmak	-	-	-	-	3	21.43	5	35.71	6	42.86	4.21
Tarım ürünleri işleme sanayini geliştirmek	-	-	-	-	-	-	6	42.86	8	57.14	4.57
Uygun ve kaliteli hammaddenin teminini desteklemek	-	-	-	-	-	-	9	64.29	5	35.71	4.36
Sanayinin ortak altyapı ve sosyal tesislere kavuşmasını sağlamak	-	-	-	-	-	-	7	50.00	7	50.00	4.50
Organize sanayi bölgeleri tarıma müsait arazileri ve yeşil alanları korur	-	-	-	-	-	-	9	64.29	5	35.71	4.36
Yeni iş ve hizmet alanları ortaya çıkarmak	-	-	-	-	-	-	10	71.43	4	28.57	4.29
Bu bölgelere tanınmış firmalar yerleştirmek	-	-	-	-	-	-	10	71.43	4	28.57	4.29

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

Çizelge 6.121 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (II. grup)
Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlarla ilgili görüş ve tutumları

Amaçlar	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Paketleme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemlerini geliştirmek	-	-	1	10.00	-	-	5	50.00	4	40.00	4.20
Tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak, rekabet gücünü arttırmak	-	-	-	-	-	-	5	50.00	5	50.00	4.50
Piyasaların ve fiyatların istikrarını korumak	-	-	-	-	2	20.00	4	40.00	4	40.00	4.20
İhracatı birliktelikle arttırmak	-	-	-	-	1	10.00	5	50.00	4	40.00	4.30
Şehrin planlı gelişmesine katkıda bulunmak	-	-	-	-	-	-	6	60.00	4	40.00	4.40
Müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önlemek	-	-	-	-	-	-	4	40.00	6	60.00	4.60
Çevreye uygun tarımsal metotları teşvik etmek ve bunlara yönelik destekleri arttırmak	-	-	-	-	1	10.00	5	50.00	4	40.00	4.30
Organik tarım ile doğanın daha fazla korunmasına katkıda bulunmak	1	10.00	-	-	1	10.00	5	50.00	3	30.00	3.90
Ortak kullanım yerlerine ilişkin harcamaları birliktelikle azaltmak	-	-	-	-	1	10.00	5	50.00	4	40.00	4.30
Tüketicilere uygun fiyatlı ürün sunmak	-	-	-	-	2	20.00	5	50.00	3	30.00	4.10
Tarım ürünlerinin planlı bir şekilde üretilmesini sağlamak	-	-	-	-	1	10.00	6	60.00	3	30.00	4.20
Tarımsal gelir düzeyini korumak, tarımda çalışanların hayat standardını arttırmak	-	-	-	-	-	-	7	70.00	3	30.00	4.30
Tarım ürünleri işleme sanayini geliştirmek	-	-	-	-	-	-	5	50.00	5	50.00	4.50
Uygun ve kaliteli hammaddenin teminini desteklemek	-	-	-	-	1	10.00	4	40.00	5	50.00	4.40
Sanayinin ortak altyapı ve sosyal tesislere kavuşmasını sağlamak	-	-	-	-	1	10.00	3	30.00	6	60.00	4.50
Organize sanayi bölgeleri tarıma müsait arazileri ve yeşil alanları korur	-	-	-	-	1	10.00	4	40.00	5	50.00	4.40
Yeni iş ve hizmet alanları ortaya çıkarmak	-	-	-	-	-	-	4	40.00	6	60.00	4.60
Bu bölgelere tanınmış firmalar yerleştirmek	-	-	-	-	-	-	5	50.00	5	50.00	4.50

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

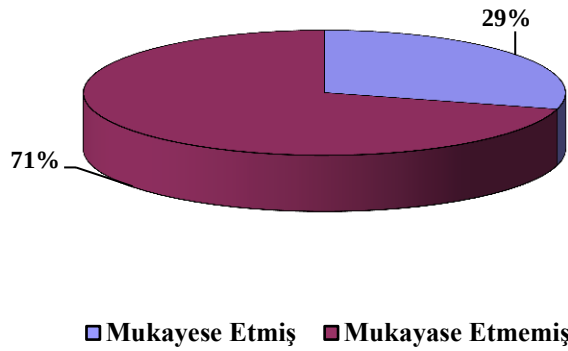
Çizelge 6.122 Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların (III. grup) Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlarla ilgili görüş ve tutumları

Amaçlar	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Paketleme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemlerini geliştirmek	-	-	-	-	1	5.88	14	82.35	2	11.76	4.06
Tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak, rekabet gücünü arttırmak	1	5.88	-	-	-	-	12	70.59	4	23.53	4.06
Piyasaların ve fiyatların istikrarını korumak	-	-	-	-	4	23.53	10	58.82	3	17.65	3.94
İhracatı birliktelikle arttırmak	-	-	1	5.88	2	11.76	10	58.82	4	23.53	4.00
Şehrin planlı gelişmesine katkıda bulunmak	1	5.88			1	5.88	12	70.59	3	17.65	3.94
Müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önlemek	-	-	1	5.88	1	5.88	10	58.82	5	29.41	4.12
Çevreye uygun tarımsal metotları teşvik etmek ve bunlara yönelik destekleri arttırmak	-	-	-	-	2	11.76	12	70.59	3	17.65	4.06
Organik tarım ile doğanın daha fazla korunmasına katkıda bulunmak	-	-	-	-	3	17.65	11	64.71	3	17.65	4.00
Ortak kullanım yerlerine ilişkin harcamaları birliktelikle azaltmak	-	-	1	5.88	3	17.65	10	58.82	3	17.65	3.88
Tüketicilere uygun fiyatlı ürün sunmak	-	-	1	5.88	3	17.65	8	47.06	5	29.41	4.00
Tarım ürünlerinin planlı bir şekilde üretilmesini sağlamak	-	-	1	5.88	2	11.76	9	52.94	5	29.41	4.06
Tarımsal gelir düzeyini korumak, tarımda çalışanların hayat standardını arttırmak	1	5.88	-	-	2	11.76	10	58.82	4	23.53	3.94
Tarım ürünleri işleme sanayini geliştirmek	-	-	1	5.88	1	5.88	9	52.94	6	35.29	4.18
Uygun ve kaliteli hammaddenin teminini desteklemek	1	5.88	-	-	1	5.88	10	58.82	5	29.41	4.06
Sanayinin ortak altyapı ve sosyal tesislere kavuşmasını sağlamak	-	-	1	5.88	1	5.88	11	64.71	4	23.53	4.06
Organize sanayi bölgeleri tarıma müsait arazileri ve yeşil alanları korur	-	-	1	5.88	2	11.76	9	52.94	5	29.41	4.06
Yeni iş ve hizmet alanları ortaya çıkarmak	-	-	-	-	1	5.88	11	64.71	5	29.41	4.24
Bu bölgelere tanınmış firmalar yerleştirmek	-	-	-	-	2	11.76	10	58.82	5	29.41	4.18

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

Şekil 6.7’de firmaların Kandıra GİOSB’yi diğer OSB’ler ile mukayese edip etmeme durumuna bakıldığında %71’nin mukayese etmediği, %29’nun ise mukayese ettiği görülmektedir. Mukayese etmeyen firmalar, etmeme nedeni olarak , organize sanayi bölgelerinin çalışma prensiplerini bildiklerini ve Kandıra GİOSB hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

Firmaların Kandıra GİOSB'yi Diğer OSB'ler ile Mukayese Edip Etmeme Durumu

Şekil 6.7. Firmaların Kandıra GİOSB’yi diğer OSB’ler ile mukayese edip etmeme durumu.

Firmaların Kandıra GİOSB’de yer alma konusunda doğru bir karar verdiklerini düşünme durumu ile etkilendikleri kişi sayısı arasında yapılan normal dağılım testinde değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Yapılan varyans analizinde firmaların etkilendikleri kişi sayısına göre, Kandıra GİOSB’de yer alma konusunda doğru karar verdiklerini düşünme durumları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.014$) (Çizelge 6.123). Firmaların en fazla etkilendikleri kişi olarak 22 firma sayısı ile “Kocaeli Sanayi Odası” olmuştur.

Çizelge 6.123 Firmaların etkilendikleri kişi sayısı ile Kandıra GİOSB’de yer alma konusunda doğru karar verdiklerini düşünme durumu arasındaki ilişki

	Firmaların Kandıra GİOSB’de yer alma konusunda doğru bir karar verdiklerine düşünme durumu						F Değeri	P Değeri*
	Kısmen düşünen			Tamamen düşünen				
	n ₁	X	S _d	n ₁	X	S _d		
Etkilendikleri Kişi Sayısı	33	1.61	0.496	8	1.12	0.354	6.639	0.014

*p<0.05 ise anlamlı

Çizelge 6.124’de firmaların ait olduğu sektör alanına göre Kandıra GİOSB için kamulaştırılan arazinin uygun bir arazi olup olmadığını düşünme durumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan khi-kare testinde aralarındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.043).

Çizelge 6.124 İncelenen firmaların ait olduğu sektör alanına göre Kandıra GİOSB için kamulaştırılan arazinin uygun bir arazi olup olmadığını düşünme durumları arasındaki ilişki

Sektörler	Firmaların Kandıra GİOSB için kamulaştırılan arazinin uygun bir arazi olup olmadığını düşünme durumları					χ^2	s.d	P*
	Hiç (1)	Çok az (2)	Az (3)	Fazla (3)	Çok fazla (5)			
Süt ürünleri	-	-	2	1	5	21.544	12	0.043
%	-	-	20.00	5.00	45.45			
Cips hazır yemek	-	-	1	-	1			
%	-	-	10.00	-	9.09			
Et ürünleri	-	-	-	2	-			
%	-	-	-	10.00	-			
Çikolata-şeker unlu m.	-	-	7	6	2			
%	-	-	70.00	30.00	18.18			
Sebze-meyve	-	-	-	4	1			
%	-	-	-	20.00	9.09			
Kuruyemiş Bakliyat	-	-	-	6	1	21.544	12	0.043
%	-	-	-	30.00	9.09			
Yağ	-	-	-	1	-			
%	-	-	-	5.00	-			
Toplam	-	-	10	20	11	21.544	12	0.043
%	-	-	24.39	48.78	26.83			

*p<0.05 anlamlı

Firmaların ait oldukları sektörlerle göre üreticilere teknik destek verip vermeme durumuna bakıldığında %21.95 payla çikolata-şeker /unlu mamuller sektörü ilk sırada yer alırken, bunu %19.51 payla süt ürünleri ve %17.07 payla kuruyemiş-bakliyat sektörü takip etmektedir (Çizelge 6.125). Araştırma bölgesinde daha çok tarla ürünleri üretimi yapılması ve büyükbaş hayvancılıkla uğraşılması çikolata-şeker/unlu mamuller ve süt ürünleri sektörlerine yatırım yapacak firmaların üreticilere destek vermesinde ilk sırada yer almasında etkili bir unsur olabileceği düşünülebilmektedir.

Çizelge 6.125 İncelenen firmaların ait olduğu sektör alanına göre üreticilere teknik destek verip-vermeme konusundaki düşünceleri

Sektörler	Firmaların çiftçilere teknik destek verip vermeme durumu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Süt ürünler	8	19.51	-	-	8	19.51
Cips/hazır yemek	1	2.44	1	2.44	2	4.88
Et ürünleri	1	2.44	1	2.44	2	4.88
Çikolata-şeker/unlu mamuller	9	21.95	6	14.63	15	36.59
Sebze-meyve	4	9.76	1	2.44	5	12.19
Kuruyemiş/bakliyat	7	17.07	-	-	7	17.07
Yağ	2	4.88	-	-	2	4.44
Toplam	32	78.00	9	22.00	41	100.0

Çizelge 6.126 incelendiğinde firma grupları arasında ait olduğu sektör alanına göre üreticilere teknik destek verip-vermeme konusundaki düşünceleri incelendiğinde birinci grup firmaların %92.86 payla, ikinci grup firmaların %90 payla üreticilere teknik destek vermeyi düşünen en fazla paya sahip firma grupları olduğu görülmektedir. Üreticilere teknik destek vermeyi düşünmeyen firma grupları arasında %41.18 ile üçüncü grup firmalar en fazla payı oluşturmuştur. Genel olarak bitkisel ve hayvansal üretime dayalı faaliyet gösterecek olan firmaların çiftçilere teknik anlamda destek vermeyi düşündükleri gözlemlenmektedir.

Çizelge 6.126 İncelenen firma gruplarının üreticilere teknik destek verip-vermeme konusundaki düşünceleri

Firma grupları	Firmaların çiftçilere teknik destek verip vermeme durumu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
I.Grup (14 firma)	13	92.86	1	7.14	14	34.15
II.Grup (10 firma)	9	90.00	1	10.00	10	24.39
III.Grup (17 firma)	10	58.82	7	41.18	17	41.46

İncelenen firmaların Kandıra GİOSB'ye geçmeden önce karşılaştıkları sorunlar sorulduğunda, en fazla karşılaştıkları sorunun 31 firma sayısı ve %75.61 payla “kamulaştırma sürecindeki aksamalar” olduğu görülmüştür. Diğer karşılaşılan en önemli sorun da 21 firma sayısı ve %51.21 payla “kıymet takdiri tespiti konusundaki anlaşmazlıklar” şeklindedir (Çizelge 6.127). Özellikle firmalar kamulaştırma sürecindeki hukuki davaların sonuçlanma aşamasındaki uzun süreli beklemlerden sıkıntı duyduklarını beyan etmişlerdir.

Çizelge 6.127 İncelenen firmaların Kandıra GİOSB'de yer alacak bir işletme olarak karşılaştıkları sorunlar

Sorunlar	Firmaların sorunlar hakkındaki görüşleri					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Kamulaştırma sürecindeki aksamalar	31	75.61	10	24.39	41	100.00
Kıymet takdiri tespiti konusundaki anlaşmazlıklar	21	51.21	20	48.79	41	100.00
GİOSB de yer alacak firmaların belirlenmesindeki beklemler	13	31.71	28	68.29	41	100.00
Üretilecek ürünlerin Helal Gıda sertifikasına sahip olacak olması	2	4.88	39	95.12	41	100.00
Diğer	1	2.43	40	97.57	41	100.00

Çizelge 6.128 incelendiğinde firma grupları arasında Kandıra GİOSB’de yer alacak bir işletme olarak karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların en önemli belirledikleri sorun %78.57 payla “kamulaştırma sürecindeki aksamalar” olarak belirlenmiştir. Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalar için %80.0 payla” “kıymet takdiri tespiti konusundaki anlaşmazlıklar” en önemli sorun olarak belirlenirken (Çizelge 6.129), diğer alanlarda faaliyet gösteren firmalar için yine “kamulaştırma sürecindeki aksamalar” %76.47 ile en büyük sorun olarak tespit edilmiştir (Çizelge 6.130).

Çizelge 6.128 Bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların(I. grup) Kandıra GİOSB’de yer alacak bir işletme olarak karşılaştıkları sorunlar

Sorunlar	Firmaların Kandıra GİOSB ilgili karşılaşılabilecekleri sorunlarının olup-olmama durumu			
	Evet		Hayır	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Kamulaştırma sürecindeki aksamalar	11	78.57	3	21.43
Kıymet takdiri tespiti konusundaki anlaşmazlıklar	6	42.86	8	57.14
GİOSB ne yer alacak firmaların belirlenmesindeki beklentiler	7	50.00	7	50.00
Üretilen ürünlerin Helal Gıda sertifikasına sahip olacak olması	1	7.14	13	92.86
Diğer	-	-	14	100.00

Çizelge 6.129 Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların (II. grup) Kandıra GİOSB’de yer alacak bir işletme olarak karşılaştıkları sorunlar

Sorunlar	Firmaların Kandıra GİOSB ilgili karşılaşılabilecekleri sorunlarının olup-olmama durumu			
	Evet		Hayır	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Kamulaştırma sürecindeki aksamalar	7	70.00	3	30.00
Kıymet takdiri tespiti konusundaki anlaşmazlıklar	8	80.00	2	20.00
GİOSB ne yer alacak firmaların belirlenmesindeki beklèmeler	1	10.00	9	90.00
Üretilcek ürünlerin Helal Gıda sertifikasına sahip olacak olması	-	-	10	100.00
Diğer	-	-	10	100.00

Çizelge 6.130 Diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların(III. grup) Kandıra GİOSB’de yer alacak bir işletme olarak karşılaştıkları sorunlar

Sorunlar	Firmaların Kandıra GİOSB ilgili karşılaşılabilecekleri sorunlarının olup-olmama durumu			
	Evet		Hayır	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Kamulaştırma sürecindeki aksamalar	13	76.47	4	23.53
Kıymet takdiri tespiti konusundaki anlaşmazlıklar	7	41.18	10	58.82
GİOSB ne yer alacak firmaların belirlenmesindeki beklèmeler	5	29.41	12	70.59
Üretilcek ürünlerin Helal Gıda sertifikasına sahip olacak olması	1	5.88	16	94.12
Diğer	1	5.88	16	94.12

İncelenen firmaların yetkililerine Kandıra GİOSB’nin bölge ekonomisine ve bölgenin sosyal gelişmesine ne derece katkı sağlayabileceği sorulmuş ve sektörlere göre değerlendirilmiştir. Tutum cümleleri için değerlendirme yapılırken 1-kesinlikle katılıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum,

5-kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlar verilerek ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Çizelge 6.131’de görüldüğü gibi “süt ürünleri” sektöründeki firmaların ortalama 4.75 puanla Kandıra GİOSB’nin bölge ekonomisine en fazla katkı sağlayabileceğini düşünen sektör olduğu görülmektedir. “Kuruyemiş/bakliyat” sektörü de ortalama 4.57 puanla bölgeye ekonomik olarak en fazla katkı sağlayacağını düşünen ikinci sektör olmaktadır. Kocaeli’nin Kandıra İlçesinin büyükbaş hayvancılık bakımından önemli bir yere sahip olması nedeniyle “süt ürünleri” sektörünün daha fazla ekonomik katkı sağlayacağını düşünmesinde önemli etki yaratmaktadır.

Çizelge 6.131 İncelenen firmaların sektörlere göre Kandıra GİOSB’nin bölge ekonomisine ne derece katkı sağlayacağı konusunda ilgili görüş ve tutumları

Sektörler	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Süt ürünler	-	-	-	-	1	12.50	-	-	7	87.50	4.75
Cips/hazır yemek	-	-	-	-	-	-	2	100.00	-	-	4.00
Et ürünleri			-	-	-	-	2	100.00	-	-	4.00
Çikolata-şeker/unlu mamuller	-	-	-	-	1	6.67	8	53.33	6	40.00	4.33
Sebze-meyve	-	-	-	-	1	20.00	1	20.00	3	60.00	4.40
Kuruyemiş/bakliyat	-	-	-	-	-	-	3	42.86	4	57.14	4.57
Yağ	-	-	-	-	-	-	2	100.00	-	-	4.00

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

Firma gruplarının Kandıra GİOSB’nin bölge ekonomisine ne derece katkı sağlayabilecekleri konusunda görüş ve tutumları değerlendirildiğinde, “kesinlikle katılıyorum” düşüncesinde olanlar arasında en büyük payı %70.0 ile ikinci grup firmalar oluştururken, bunu %50.0 payla birinci grup firmalar ve %35.29 payla üçüncü grup firmalar takip etmiştir. Genel olarak bütün firma gruplarının ortalama puanları 4.29’un üzerinde olması Kandıra GİOSB’nin bölge ekonomisine önemli katkı sağlayacağına inandıklarını göstermektedir (Çizelge 6.132).

Çizelge 6.132 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB'nin bölge ekonomisine ne derece katkı sağlayacağı konusunda görüş ve tutumları

Firma Grupları	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
I.Grup (14 firma)	-	-	-	-	1	7.14	6	42.86	7	50.00	4.43
II.Grup (10 firma)	-	-	-	-	1	10.00	2	20.00	7	70.00	4.60
III.Grup (17 firma)	-	-	-	-	1	5.88	10	58.82	6	35.29	4.29

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

Çizelge 6.133 incelendiğinde firmaların Kandıra GİOSB'nin bölgenin sosyal gelişmesindeki görüş ve tutumları bakımından “süt ürünleri” sektöründeki firmaların ortalama 4.75 puanla Kandıra GİOSB'nin bölge ekonomisine en fazla katkı sağlayabileceğini düşünen sektör olduğu görülmektedir. “Kuruyemiş/bakliyat” sektörü de ortalama 4.57 puanla bölgeye ekonomik olarak en fazla katkı sağlayacağını düşünen ikinci sektör olmaktadır.

Çizelge 6.133 İncelenen firmaların Kandıra GİOSB'nin bölgenin sosyal gelişmesine ne derece katkı sağlayacağı konusunda görüş ve tutumları

Sektörler	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Süt ürünler	-	-	-	-	1	12.50	-	-	7	87.50	4.75
Cips/hazır yemek	-	-	-	-	-	-	2	100.00	-	-	4.00
Et ürünleri	-	-	-	-	-	-	2	100.0	-	-	4.00
Çikolata-şeker/unlu mamuller	-	-	1	6.67	-	-	7	46.67	7	46.67	4.33
Sebze-meyve	-	-	-	-	-	-	2	40.00	3	60.00	4.60
Kuruyemiş/bakliyat	-	-	-	-	-	-	3	42.86	4	57.14	4.57
Yağ	-	-	-	-	1	50.00	1	50.00	-	-	3.50

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

Çizelge 6.134’de firma gruplarının Kandıra GİOSB’nin bölgenin sosyal gelişmesine ne derece katkı sağlayabilecekleri konusunda görüş ve tutumları değerlendirildiğinde, “kesinlikle katılıyorum” düşüncesinde olanlar arasında en büyük payı %70.0 ile ikinci grup firmalar oluştururken, bunu %50.0 payla birinci grup firmalar ve %41.18 payla üçüncü grup firmalar takip etmiştir. Genel olarak bütün firma gruplarının ortalama puanları 4.29’un üzerinde olması Kandıra GİOSB’nin bölgenin sosyal gelişmesine önemli katkı sağlayacağına inandıklarını ve bölge çevresinin gelişmesinde önemli bir faktör oluşturacağını belirttikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 6.134 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB’nin bölgenin sosyal gelişmesine ne derece katkı sağlayacağı konusunda görüş ve tutumları

Firma Grupları	Görüşler*										Ortalama
	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
I.Grup (14 firma)	-	-	-	-	1	7.14	6	42.86	7	50.00	4.43
II.Grup (10 firma)	-	-	-	-	1	10.00	2	20.00	7	70.00	4.60
III.Grup (17 firma)	-	-	1	5.88	-	-	9	52.94	7	41.18	4.29

(*): 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum

İncelenen firmaların %73.17’si Kandıra GİOSB’de üretilen gıda ürünlerinin düşük maliyetli olarak üretilebileceğine “kısmen” düşünürken, %26.83’ü “tamamen” düşünmektedir. Firmalar arasında “hiç” düşünmeyen firma olmadığı görülmektedir. Sektörler bakımından tamamen inanan firmalar arasında en yüksek payı %75 ile “süt ürünleri” sektörünün oluşturduğu görülmektedir (Çizelge 6.135). Yapılan khi-kare testine göre de firmaların sektörler itibariyle Kandıra GİOSB de üretilen gıda ürünlerinin OSB de yer almasından dolayı daha düşük maliyetli olarak üretilme durumu bakımından gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir (p=0.020).

Çizelge 6.135 İncelenen firmaların ait olduğu sektör alanına göre OSB de yer almalarından dolayı ürettikleri ürünlerin daha düşük maliyetli olarak üretilbileceği düşüncesi arasındaki ilişki

Sektörler	Firmaların Kandıra GİOSB 'de üretilen gıda ürünlerinin düşük maliyetli olarak üretilbileceğini düşünme durumları			χ^2	s.d	P*
	Hiç (1)	Kısmen (2)	Tamamen (3)			
Süt ürünleri	-	2	6	15.069	6	0.020
%	-	25.00	75.00			
Cips hazır yemek	-	1	1			
%	-	50.00	50.00			
Et ürünleri	-	2	-			
%	-	100.00	-			
Çikolata-şeker unlu m.	-	14	1			
%	-	93.33	6.67			
Sebze-meyve	-	4	1			
%	-	80.00	20.00			
Kuruyemiş Bakliyat	-	6	1	15.069	6	0.020
%	-	85.71	14.29			
Yağ	-	1	1			
%	-	50.00	50.00	15.069	6	0.020
Toplam	-	30	11			
%	-	73.17	26.83			

*p<0.05 anlamlı

İncelenen firmaların yetkililerine Kandıra GİOSB'nin 2.etabı içerisinde yer alma konusundaki görüşleri sorulmuş ve sektörler göre değerlendirilmiştir. Tutum cümleleri için değerlendirme yapılırken 1-hiç, 2-çok az, 3-orta, 4-fazla, 5-çok fazla şeklinde puanlar verilerek ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Firmaları sektörler göre Kandıra GİOSB'nin 2.etabı içerisinde yer alma düşünceleri değerlendirildiğinde en fazla ortalama 3.75 puanla “süt ürünleri” sektörünün yer almak istediği görülmektedir. Bu sektörü ortalama 3.50 puanla “cips/hazır yemek” ve ortalama 3.27 puanla “çikolata-şeker/unlu mamuller” sektörü takip etmektedir (Çizelge 6.136).

Çizelge 6.136 İncelenen firmaların sektörlere göre Kandıra GİOSB'nin 2.etabı içinde yer alma konusundaki görüş ve tutumları

Sektörler	Görüşler										Ortalama
	Hiç (1)		Çok az (2)		Orta (3)		Fazla (3)		Çok fazla (5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Süt ürünler	1	12.50	-	-	2	25.00	2	25.00	3	37.50	3.75
Cips/hazır yemek	-	-	1	50.00	-	-	-	-	1	50.00	3.50
Et ürünleri	-	-	-	-	2	100.00	-	-	-	-	3.00
Çikolata-şeker/unlu mamuller	1	6.67	3	20.00	5	33.33	3	20.00	3	20.00	3.27
Sebze-meyve	1	20.00	2	40.00	1	20.00	-	-	1	20.00	2.60
Kuruyemiş/bakliyat	2	28.57	3	42.86	1	14.29	-	-	1	14.29	2.29
Yağ	-	-	-	-	2	100.00	-	-	-	-	3.10

Firma gruplarının Kandıra GİOSB'nin 2.etabı içinde yer alma konusunda görüş ve tutumları değerlendirildiğinde, “çok fazla” düşüncesinde olanlar arasında en büyük payı %33.33 ile ikinci grup firmalar oluştururken, bunu %23.53payla üçüncü grup firmalar ve %14.29 payla birinci grup firmalar takip etmiştir (Çizelge 6.137). Genel olarak değerlendirildiğinde bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların ortalama 2.5 puan ile Kandıra GİOSB'nin 2. etabı içerisinde yer alma konusunda çok olumlu olmadıkları görülmektedir. Bunun nedeni olarak da genellikle kamulaştırma sürecindeki beklmeler nedeniyle bu düşüncede olduklarını belirtmişlerdir. İkinci ve üçüncü grup firmalarda yine Kandıra GİOSB'nin 2. etabında yer alma konusunda “orta” derecede katılmayı düşündükleri belirlenmiştir.

Çizelge 6.137 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB'nin 2.etabı içinde yer alma konusundaki görüş ve tutumları

Firma Grupları	Görüşler										Ortalama
	Hiç (1)		Çok az (2)		Orta (3)		Fazla (4)		Çok fazla (5)		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
I.Grup (14 firma)	3	21.43	5	35.71	4	28.57	-	-	2	14.29	2.5
II.Grup (10 firma)	1	10.00	-	-	4	40.00	2	20.00	3	30.30	3.6
III.Grup (17 firma)	1	5.88	4	23.53	5	29.41	3	17.65	4	23.53	3.29

İncelenen firmaların yetkililerine Kandıra GİOSB’de yer alma konusunda doğru bir karar verip-vermedikleri hakkındaki görüşleri sorulmuş ve sektörlere göre değerlendirilmiştir. Tutum cümleleri için değerlendirme yapılırken 1-hiç, 2-kısmen, 3-tamamen şeklinde puanlar verilerek ağırlıklı ortalamaları alınmıştır. Çizelge 6.138 incelendiğinde sektörlere göre Kandıra GİOSB’de yer alma konusunda doğru bir karar verdiğini düşünen firmalar arasında en fazla ortalama puana sahip sektör 2.71 puanla “kuruyemiş-bakliyat” sektörü olmaktadır. “Çikolata-şeker/unlu mamuller “ sektörü ortalama 2.53 puanla 2.sırada yer almaktadır.

Çizelge 6.139’da firma gruplarının Kandıra GİOSB’de yer aldıkları için doğru bir karar verdiklerini düşünme konusundaki görüş ve tutumları değerlendirildiğinde, “tamamen” düşüncesinde olanlar arasında en büyük payı %52.94 ile üçüncü grup firmalar oluştururken, bunu %50.0 paylarıyla birinci ve ikinci grup firmalar takip etmiştir. Genel olarak bütün firma gruplarının ortalama puanları 2.50’nin üzerinde olması Kandıra GİOSB’de yer aldıkları için doğru bir karar verdiklerini düşündüklerini göstermektedir.

Çizelge 6.138 İncelenen firmaların sektörlere göre Kandıra GİOSB’de yer aldıkları için doğru bir karar verdiklerini düşünme konusundaki görüş ve tutumları

Sektörler	Görüşler						Ortalama
	Hiç (1)		Kısmen (2)		Tamamen (3)		
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	
Süt ürünler	-	-	4	50.00	4	50.00	2.50
Cips/hazır yemek	-	-	1	50.00	1	50.00	2.50
Et ürünleri	-	-	1	50.00	1	50.00	2.50
Çikolata-şeker/unlu mamuller	-	-	7	46.67	8	53.33	2.53
Sebze-meyve	-	-	4	80.00	1	20.00	2.20
Kuruyemiş/bakliyat	-	-	2	28.57	5	71.43	2.71
Yağ	-	-	1	50.00	1	50.00	2.50

Çizelge 6.139 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB’de yer aldıkları için doğru bir karar verdiklerini düşünme konusundaki görüş ve tutumları

Firma Grupları	Görüşler						Ortalama
	Hiç (1)		Kısmen (2)		Tamamen (3)		
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%	
I.Grup (14 firma)	-	-	7	50.00	7	50.00	2.50
II.Grup (10 firma)	-	-	5	50.00	5	50.00	2.50
III.Grup (17 firma)	-	-	8	47.06	9	52.94	2.53

Çizelge 6.140’da firmaların sektörlere göre sözleşmeli üretim yapıp-yapmama durumları incelendiğinde “kuruyemiş-bakliyat” sektörünün %85.71 ile en fazla oranda sözleşmeli üretim yapmayı düşünen sektör olduğu görülmektedir. “Çikolata-şeker/unlu mamuller” sektörünün %73.33 ile 2.sırada, “Süt ürünleri” sektörünün %62.50 ile 3.sırada yer aldığı görülmektedir. Araştırma bölgesinde en

fazla yetiştirilen ürün grupları arasında tarla ürünleri ve hayvansal ürünlerin yer alması, bu alanda hammadde ihtiyacı olacak olan sektörlerin en fazla sözleşmeli üretim yapmayı düşünen sektör olmasında önemli bir etken oluşturmaktadır.

Çizelge 6.140 İncelenen firmaların sektörlere göre Kandıra GİOSB’de sözleşmeli üretim yapıp-yapmama konusundaki görüş ve tutumları

Sektörler	Görüşler			
	Sözleşmeli üretim yapmak istiyor		Sözleşmeli üretim yapmak istemiyor	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
Süt ürünler	5	62.50	3	37.50
Cips/hazır yemek	1	50.00	1	50.00
Et ürünleri	1	50.00	1	50.00
Çikolata-şeker/unlu mamuller	11	73.33	4	26.67
Sebze-meyve	1	20.00	4	80.00
Kuruyemiş/bakliyat	6	85.71	1	14.29
Yağ	-	-	2	100.00
Toplam	25		16	

Firma gruplarının Kandıra GİOSB’de sözleşmeli üretim yapıp-yapmama konusundaki görüş ve tutumları değerlendirildiğinde, “sözleşmeli üretim yapmak istiyorum” düşüncesinde olanlar arasında en büyük payı %70.59 ile üçüncü grup firmalar oluştururken, bunu %60.0 payla ikinci grup firmalar ve %50.0 payla birinci grup firmalar takip etmiştir (Çizelge 6.141). Genel olarak değerlendirildiğinde diğer alanlarda faaliyet gösteren firmaların sözleşmeli üretim yapma konusunda daha istekli oldukları tespit edilmiştir. Hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların, bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalardan daha yüksek oranda sözleşmeli üretim yapmayı düşündükleri görülmektedir.

Çizelge 6.141 İncelenen firma gruplarının Kandıra GİOSB’de sözleşmeli üretim yapıp-yapmama konusundaki görüş ve tutumları

Firma Grupları	Görüşler			
	Sözleşmeli üretim yapmak istiyor		Sözleşmeli üretim yapmak istemiyor	
	Firma sayısı	%	Firma sayısı	%
I.Grup (14 firma)	7	50.00	7	50.00
II.Grup (10 firma)	6	60.00	4	40.00
III.Grup (17 firma)	12	70.59	5	29.41

6.5 Kandıra GİOSB’nin Bölge İçin Olası Sosyo-Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi

6.5.1 Olası etkilerin bölgedeki üreticiler açısından değerlendirilmesi

Bu bölümde Kandıra GİOSB kurulmasının bölgeye getireceği sosyo-ekonomik etkiler üreticiler açısından değerlendirilmiştir.

Üreticilerin Kandıra GİOSB kurulduktan sonra arazilerin değerinin artacağını düşünme durumu ile üreticilerin arazilerinin kamulaştırılma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan khi-kare analizinde, aralarındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.011$). Üreticilerin %87.78’i Kandıra GİOSB kurulduktan sonra arazilerinin değerinin artacağını belirtmişlerdir. Arazisi etkilenen işletmelerin %87.50’si, arazisi etkilenmeyen işletmelerin %88.24’ü, Kandıra GİOSB faaliyete geçtikten sonra arazilerinin değerinin artacağını düşündükleri görülmektedir (Çizelge 6.142).

Çizelge 6.142 Üreticilerin Kandıra GİOSB kurulduktan sonra arazilerin değerinin artacağını düşünme durumu ile üreticilerin arazilerinin kamulaştırılma durumu arasındaki ilişki

Arazi değeri	Üreticilerin Kandıra GİOSB'den arazisinin etkilenme durumu		Toplam	χ^2	sd	p
	Etkilenen (81 işl.)	Etkilenmeyen (50 işl.)				
Artacak	n	70	45	115	6.420	1
	%	87.50	88.24	87.78		
Artmayacak	n	10	6	16		
	%	12.50	11.76	12.21		
Toplam	n	80	51	131		
	%	61.1	38.9	100.0		

H_0 =Üreticilerin Kandıra GİOSB kurulduktan sonra arazilerin değerinin artacağına inanma durumu, üreticilerin kamulaştırmadan etkilenme durumundan bağımsızdır.

H_1 = Üreticilerin Kandıra GİOSB kurulduktan sonra arazilerin değerinin artacağına inanma durumu, üreticilerin kamulaştırmadan etkilenme durumundan bağımsız değildir.

$P=0.011<0.05$ olduğu için H_0 red edilir.

Çizelge 6.143'de üreticilerin sahip olduğu hayvan sayısı ile Kandıra GİOSB için hayvancılık yapıp-yapmaması arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan varyans analizinde arasındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0.000$). İşletmeler arasında sahip oldukları hayvan sayısı fazla olanların Kandıra GİOSB'nin ihtiyacını karşılamak için hayvancılık yapmayı düşündüklerini belirtmişlerdir. Üreticiler elde ettikleri ürünleri daha kolay ve düzenli satış imkanı sağlayacağına inandıkları için, bu düşüncede olduklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 6.143 Üreticilerin sahip olduğu hayvan sayısı ile Kandıra GİOSB için hayvancılık yapıp-yapmaması arasındaki ilişki

Hayvan varlığı (BBHB)	GİOSB için hayvancılık yapmayı düşünüyor			GİOSB için hayvancılık yapmayı düşünmüyor			F değeri	P* değeri
	n_1	X	S_d	n_2	X	S_d		
	94	5.89	4.957	37	2.08	2.793	19.403	0.000

* $p<0.05$ düzeyinde anlamlı

Üreticilerin ailesindeki birey sayısı ile Kandıra GİOSB kurulduktan sonra ailedekilerin burada çalışmasını isteme durumu arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan varyans analizinde aralarındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0.014$) (Çizelge 6.144). Ailedeki birey sayısı fazla olan işletmelerin çoğunun ailedeki kişilerin Kandıra GİOSB’de çalışmasına olumlu baktıkları görülmektedir. Üreticiler Kandıra GİOSB kurulmasının, birçok kişiye iş imkanı sağlayacağı ve bölgenin ekonomisine katkı sağlayacağı düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 6.144 Üreticilerin ailesindeki birey sayısı ile Kandıra GİOSB kurulduktan sonra ailedekilerin burada çalışmasını isteme durumu arasındaki ilişki

Ailedekilerin Kandıra GİOSB de çalışmasını isteme durumu	n	X	S_d	F değeri	p[*] değeri
Hiç	4	3.25	1.258	3.242	0.014
Çok az	5	5.20	1.924		
Az	4	1.50	0.577		
Fazla	56	3.39	1.569		
Çok fazla	62	3.89	1.883		

* $p<0.05$ ise anlamlı

Araştırmada üreticilerin Kandıra GİOSB için ürün yetiştirip-yetiştirmeme üzerindeki tercihlerinde, hangi faktörlerin, ne kadar etkilediğini belirlemek üzere, Lojistik Regresyon yöntemi kullanılmıştır. Lojistik regresyon özellikle son yıllarda yoğun bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Bu yöntem iki sınıflı veya çok sınıflı kesikli değişken olması durumunda normallik varsayımının bozulması nedeni ile doğrusal regresyon analizine alternatif olmaktadır. Varsayım kısıdı olmaması nedeni ile kullanım rahatlığının yanı sıra, çözümlemeden elde edilen

modelin matematiksel olarak çok esnek olması, kolay yorumlanabilmesi yönetime olan ilgiyi arttırmıştır (Özdamar, 1999).

Araştırmada ikili lojistik regresyon modeli kullanılmıştır. Öncelikle araştırma kapsamında anket yoluyla üreticilerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Üreticilerin Kandıra GİOSB için ürün yetiştirmesinde etkili olabilecek değişkenler, kategorileri, değişkenlere ait açıklamalar ve tanımlayıcı istatistikler verilmiştir (Çizelge 6.145).

Lojistik modelde yer alan bazı değişkenler, kategoriler arası farklılıkları olasılık oranları olarak elde edilebilmek üzere kategorik değişkene çevrilmiştir. Bu bağlamda hane halkı büyüklüğü üç kategoriye; hane halkı yaş ortalaması üç kategoriye; hane halkı eğitim ortalaması altı kategoriye ayrılmıştır. Aynı şekilde gelir değişkeni de asgari ücrete yaklaşık bir değer olan 500 TL'den başlayarak, 2000 TL'ye kadar olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler mevcut literatür ile uyumludur (Özçiçek Dölekoğlu, 2003; Tosun, 2006; Karakuş ve ark., 2008).

Araştırma kapsamında üreticilerin %0.76'sı 25 yaş altı, %13.74'ü 25-45 yaşları arasında ve %85.50'si de 45 yaşın üzerindedir. Arazi büyüklüğü incelendiğinde %20.61'i 25 dekar dan küçük, %23.66'sı 25-50 dekar arası ve %55.73'ü ise 50 dekar ve üzeri arazi büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Üreticilerin eğitim durumuna bakıldığında; okuryazar olmayanların oranı %17.56, okuryazar olanların oranı %67.18'dir. Diğerlerinin ise %11.45'i ilkokul, %2.29'u ortaokul, %0.76'sı lise ve %0.76'sı üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Üreticilerin Kandıra GİOSB için yetiştiricilik yapıp yapmasında etkili olabilecek bir başka değişken de sahip oldukları hayvan sayısıdır. Bu açıdan bakıldığında BBHB bakımından 5'e kadar olanlar %51.15, 5-15 arası BBHB sayısına sahip olanlar %41.98 ve 15 ve üzeri BBHB sayısına sahip olanlar %6.87 oranındadır.

Tarım dışı sağlanan gelir miktarı da üreticilerin verecekleri kararda önemli bir unsurdur. Üreticilerin % 17.56'sının 500 TL altında, % 72.52'sinin 501-1000 TL arasında, % 9.16'sının 1001-1500 TL ve % 0.76'sının 1501-2000 TL arasında tarım dışı gelire sahip oldukları belirlenmiştir. Üreticilerin çoğunun düzenli bir gelirinin olduğu, yetiştiricilikten sağladıkları gelir ile bütçelerine katkı sağladıkları görülmektedir.

Üreticilerin ailedeki birey sayıları bakımından %80.15'nin ailede 5 kişiden az , %18.32'sinin 5-7 kişi ve %1.53'nün 7 kişiden fazla birey sayısına sahip olduğu görülmektedir.

Lojistik regresyon analiziyle kategoriler arasında “Kandıra GİOSB kurulunca bölge ihtiyacını karşılamak üzere yetiştiricilik yapmasında etkisi açısından bir farklılık var mı?” var ise” bu oran ne kadardır? “sorularının yanıtı aranmıştır. Bunun için bağımlı değişken olarak üreticilerin Kandıra GİOSB için yetiştiricilik yapıp- yapmama durumunu temsil eden kukla değişken alınmıştır. Bağımlı değişkeni etkileyen faktörler olarak ise, arazi büyüklüğü, yaş, eğitim, sahip olunan hayvan sayısı, tarım dışı gelir, ailedeki birey sayısını belirten değişkenler analize dahil edilmiştir. Bu değişkenlere ilişkin geliştirilen tahmin modeli Çizelge 6.146'da verilmiştir.

Tahmin edilen modelde, arazi büyüklüğü 25-50 dekar arasında olan üreticilerin, arazi büyüklüğü 25 dekardan küçük olan işletmelere göre Kandıra GİOSB için yetiştiricilik yapma olasılığı 1.32 kat daha fazladır. Üreticilerin sahip oldukları hayvan sayısı bakımından 5 BBHB 'den daha az hayvan sayısına sahip işletmeler, 5-15 BBHB sayısına sahip işletmelere göre GİOSB için yetiştiricilik yapma olasılığı 5.58 kat daha fazladır. Tarımsal gelire ihtiyaç duyan işletmelerin yetiştiricilik yapmaya daha istekli olduğu görülmektedir.

Tarım dışından sağlanan gelir gelir kategorilerine göre ise 500 TL'ye kadar geliri olan birinci gelir grubu kabul edildiğinde, ikinci gelir grubu 4.87 kat, üçüncü gelir grubu 1.47 kat daha fazla Kandıra GİOSB için yetiştiricilik yapma olasılığına sahiptir.

Üreticilerin ailedeki birey sayısı açısından 5-7 kişi arasında birey sayısına sahip olanların, 7 kişi ve üzerinde birey sayısına sahip ailelere göre GİOSB için yetiştiricilik yapma olasılığı 8.05 kat daha fazladır. Üreticilerin Kandıra GİOSB'nin ihtiyacını karşılamak üzere yetiştiricilik yapmasında arazi bitkisel üretim yapan işletmelerin çoğunlukta olması nedeniyle, arazi büyüklüğünün önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Ayrıca gelir düzeyi düşük üreticilerin ihtiyaçtan dolayı, Kandıra GİOSB için ürün yetiştirerek, ürünlerinin pazarlanması konusunda sıkıntı yaşamayacaklarına inandıkları düşünülebilir.

Çizelge 6.145 Logistik regresyon modelinde kullanılan değişkenler ve gruplara göre özellikleri

Değişken	Grup	Açıklama	Sayı	%
Arazi büyüklüğü	Arazi(0)	25 da'dan küçük	27	20.61
	Arazi(1)	25-50 da arası	31	23.66
	Arazi(2)	50 da'dan büyük	73	55.73
Yaş	Yaş(0)	25 yaş'tan küçük	1	0.76
	Yaş(1)	25-45 yaş arası	18	13.74
	Yaş(2)	45 yaş üstü	112	85.50
Eğitim	Eğitim(0)	okuryazar değil	23	17.56
	Eğitim(1)	okuryazar	88	67.18
	Eğitim(2)	ilkokul	15	11.45
	Eğitim(3)	ortaokul	3	2.29
	Eğitim(4)	lise	1	0.76
	Eğitim(5)	yüksekokul	1	0.76
Hayvan sayısı (BBHB)	Hayvan(0)	5'den az	67	51.15
	Hayvan(1)	5-15 arası	55	41.98
	Hayvan(2)	15 üstü	9	6.87
Tarım dışı gelir	Gelir(0)	0-500 TL	23	17.56
	Gelir(1)	501-1000 TL	95	72.52
	Gelir(2)	1001-1500 TL	12	9.16
	Gelir(3)	1501-2000 TL	1	0.76
Aile birey sayısı	Aile(0)	5'den az	105	80.15
	Aile(1)	5-7 arası	24	18.32
	Aile(2)	7 üstü	2	1.53
Yetiştirme durum	Yetiştirme(1)	yetiştirecek	102	77.86
	Yetiştirme(0)	yetiştirmeyecek	29	22.14

Çizelge 6.146 Kandıra GİOSB’de yetiştirme tercihinde lojistik modeli bağımlı değişken (yetiştirecek=1/yetiştirmeyecek=0)

Bağımsız değişken	Katsayı	Std. Hata	Sig.	Wald istatistiği	Olasılık oranı
Arazi (0)	0.998	0.544	0.067*	3.363	2.714
Arazi(1)	1.279	0.511	0.012**	6.262	3.594
Yaş(1)	-1.735	1.052	0.099*	2.719	0.176
Hayvan(0)	20.620	1.340	0.999*	0.000	9.017
Hayvan(1)	18.900	1.340	0.999*	0.000	1.615
Gelir(1)	20.161	4.019	1.000	0.000	5.702
Gelir(2)	20.003	4.019	1.000	0.000	4.869
Gelir(3)	18.805	4.019	1.000	0.000	1.469
Aile(1)	-1.061	1.432	0.459*	0.549	0.346
Aile(2)	-3.135	1.745	0.072*	3.230	0.043
R ²	0.310				
X ²	29.610 (p=0.01)				

* 0.10 ** 0.05 için anlamlıdır.

6.5.1.1 Üreticilere yönelik bulanık eşli karşılaştırma analizi

Araştırma yöresinde anket yapılan üreticilere bulanık eşli karşılaştırma yöntemine uygun olarak 6 kriter ile 15 karşılaştırma ile sunulmuştur. Bu kriterlerin önem derecesinin GİOSB kurulmadan öncesi ve sonrasında değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu göre bulanık eşli karşılaştırma yöntemi sonuçlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler Çizelge 6.147’de verilmiştir.

Elde edilen ağırlıklara göre GİOSB öncesinde kriterlerin sıralaması aşağıda sunulmuştur:

1. Ürün fiyatı
2. Ürün maliyeti
3. Toprak yapısı

4. Ürünle ilgili bilgi düzeyi

5. Sulama koşulları

6. Ürün verimi

Bulanık eşli karşılaştırma yöntemi sonuçlarına göre GİOSB kurulmadan önce bölgedeki üreticiler için en önemli kriterin “ürün fiyatı” olduğu belirlenmiştir. Öte yandan “ürün maliyeti” ve “toprak yapısı” özellikleri, sırasıyla ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. “Ürünle ilgili bilgi düzeyi” isteğinin dördüncü sırada yer alması, üreticilerin ürünle ilgili bilgiye sahip olmasalar da ekim yapabileceklerini göstermektedir. Bölge üreticileri için “sulama koşulları” ve “ürün verimi” son sıralarda yer alan kriterlerdendir.

Elde edilen ağırlıklara göre GİOSB sonrasında kriterlerin sıralaması aşağıda sunulmuştur:

1. Ürün fiyatı

2. Ürün maliyeti

3. Ürün verimi

4. Ürünle ilgili bilgi düzeyi

5. Sulama koşulları

6. Toprak yapısı

GİOSB sonrasında öncesine göre kriter sıralamasında çeşitli farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Buna göre “ürün fiyatı” ve “ürün maliyeti” GİOSB kurulmadan önceki gibi ilk iki sırada önem derecesini korumuştur. Ancak daha önce üçüncü önem düzeyine sahip “toprak yapısı” kriteri yerine “ürün verimi” kriteri öncelik kazanmıştır.

Çizelge 6.147’de üreticilerin tarımsal üretim kriterlerinin ağırlıklandırılmalarının yanı sıra Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına da yer verilmiştir. Bu testin önem düzeyinin istatistiksel olarak anlamlılık kabul edilen 0,05 değerinden küçük olması incelenen faktörlerin dağılımlarının normal olmadığını göstermektedir. Kolmogorov-Smirnov testi verilerinden yola çıkarak bundan sonra kullanılacak olan test yöntemlerinde parametrik olmayan testler tercih edilmiştir.

GİOSB öncesi ve sonrası bulanık eşli karşılaştırma yöntemi için Friedman testi sonuçları değerlendirildiğinde; yöntemin istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Buradan; en az bir kriterin, diğerlerine göre farklı düzeyde tercih edildiği tespit edilmiştir.

Bulanık eşli karşılaştırma yöntemi için GİOSB öncesinde Kendall’s W değeri 0.182 olarak belirlenmiştir. Bu yöntem kullanılarak elde edilen kriter sıralamasında, üreticiler arasındaki uyumun zayıf düzeyde olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Dolayısıyla üreticilerin kriter karşılaştırmasına göre verdiği yanıtların heterojen bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

GİOSB sonrasında bulanık eşli karşılaştırma yöntemi için Kendall’s W değeri 0.354 olarak belirlenmiştir. Bu yöntem kullanılarak elde edilen kriter sıralamada, üreticiler arasındaki uyumun zayıf düzeyde olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Dolayısıyla üreticilerin kriter karşılaştırmasına göre verdiği yanıtların heterojen bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Üreticilerin GİOSB kurulmadan önce ve sonrasındaki tarımsal üretim kriterleri bakımından ortalama değerleri karşılaştırıldığında, ürün fiyatı ortama değerinin GİOSB öncesi 0.576 iken, GİOSB sonrasında 0.637’ye çıktığı görülmektedir. Üreticiler GİOSB’nin kurulmasının ürünlerinin satış fiyatında bir artış meydana getireceğini düşünmektedirler. Diğer tarımsal üretim kriterlerinin ortalama değerlerinin GİOSB öncesinde ve sonrasında birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Araştırmada ayrıca Wilcoxon İlişkili İki Örneklem testi yardımıyla “GİOSB öncesi” ile “GİOSB sonrası” bulanık karşılaştırma amaç hiyerarşisinin farklılık gösterip göstermediği belirlenmiştir. Bu test grup sayıları eşit olması nedeni ile uygulanmıştır. Buna göre GİOSB sonrası öncesine göre ürün fiyatlarına, ürünün verimliliğine ve ürünün maliyetine verilen önem artmıştır. Ancak GİOSB sonrası GİOSB öncesine göre ürünle ilgili bilgi düzeyi, toprak yapısı ve sulama koşulları kriterlerine verilen önem azalmıştır.

Wilcoxon testi sonuçlarına göre üreticilerin tarımsal üretim kriterlerine göre GİOSB öncesi ve sonrası arasında “ürün fiyatı”, “ürünle ilgili bilgi düzeyi”, “ürün verimi”, ve “toprak yapısı” açısından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir.

Çizelge 6.147 GİOSB öncesi ve sonrası üreticilerin tarımsal üretim kriterlerinin ağırlıklandırılması

	GİOSB durum	Ortalama	Standart sapma	Z İstatistiği	Önem
Ürün fiyatı	GİOSB öncesi	0.576	0.243	-2.534	0.011
	GİOSB sonrası	0.637	0.209		
Ürünle ilgili bilgi düzeyi	GİOSB öncesi	0.368	0.148	-2.258	0.024
	GİOSB sonrası	0.341	0.132		
Ürün maliyeti	GİOSB öncesi	0.474	0.131	-1.938	0.053
	GİOSB sonrası	0.491	0.137		
Ürün verimi	GİOSB öncesi	0.339	0.114	-2.559	0.010
	GİOSB sonrası	0.374	0.108		
Toprak yapısı	GİOSB öncesi	0.378	0.188	-5.396	0.000
	GİOSB sonrası	0.310	0.159		
Sulama koşulları	GİOSB öncesi	0.347	0.150	-1.955	0.051
	GİOSB sonrası	0.319	0.108		

Friedman testi $p < 0.05$ için anlamlıdır.

GİOSB öncesi Kendall's W = 0.182

GİOSB sonrası Kendall's W = 0.354

6.5.1.1.1 Bulanık eşli karşılaştırmaya ilişkin karşılaştırmalı farklı etki testleri

Bu bölümde üreticilerin görüşleri belirlenen bazı değişkenler açısından Kandıra GİOSB kurulmadan önce ve sonraki düşüncelerini karşılaştırabilmek için, tanımlayıcı istatistik farklı etki testleri aşağıdaki gibi yapılmıştır;

- a) Eğitim durumuna göre ilişkin görüşler için farklı etki testi
- b) Toprak mülkiyetine göre ilişkin görüşler için farklı etki testi
- c) Arazi büyüklük durumuna ilişkin görüşler için farklı etki testi
- d) Yetiştiricilik durumuna ilişkin görüşler için farklı etki testi,

Çizelge 6.148’de üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin eğitime bağlı olarak değişimi görülmektedir. Bu çizelgeyi kullanarak eğitime göre görüşleri karşılaştırmak mümkündür. Ancak bu karşılaştırmalar sonucu gözlenen farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek özellikle Wilks' Lambda Hotelling's Trace istatistiklerinin anlam değerlerine bakmak gerekmektedir. GİOSB öncesi ve GİOSB uygulama sonrası BEK puanlarının eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre gruplar arasındaki farklılığın istatistiki açıdan anlamlı olmadığı ($p = 0,993$) anlaşılmaktadır. Bu bulgulardan hareketle H_0 hipotezi reddedilememiş ve üreticilerin GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyata ilişkin görüşlerinin eğitime bağlı olarak değişim göstermediği sonucuna varılmıştır.

Üreticilerin aynı şekilde Kandıra GİOSB kurulma öncesi ve sonrasında eğitimlerine bağlı olarak sahip oldukları bilgi düzeyi ($p = 0,229$), üretim maliyeti ($p = 0,278$), verimlilik ($p = 0,988$), toprak yapısı ($p = 0,795$), sulamaya ($p = 0,754$) ilişkin görüşlerinin değişim göstermediği görülmektedir.

Çizelge 6.148 Üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin eğitime bağlı olarak değişimine ilişkin görüşler

	GİOSB öncesi		GİOSB sonrası		Hotelling's ist	P
	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma		
Ürün fiyatı	İlkokul	0.572	0.246	0.637	0.004	0.993
	Ortaokul	0.588	0.283	0.637		
	Lise	0.582	0.059	0.577		
	Yüksekokul	0.718	-	0.722		
	Okuryazar	0.579	0.240	0.645		
	Okuryazar değil	0.535	-	0.498		
Ürünle ilgili bilgi düzeyi	İlkokul	0.348	0.140	0.339	0.049	0.299
	Ortaokul	0.421	0.146	0.340		
	Lise	0.499	0.159	0.541		
	Yüksekokul	0.258	-	0.226		
	Okuryazar	0.406	0.164	0.339		
	Okuryazar değil	0.535	-	0.498		
Ürün maliyeti	İlkokul	0.470	0.126	0.494	0.051	0.278
	Ortaokul	0.420	0.115	0.438		
	Lise	0.588	0.107	0.588		
	Yüksekokul	0.471	-	0.538		
	Okuryazar	0.490	0.131	0.496		
	Okuryazar değil	0.921	-	0.583		
Ürün verimi	İlkokul	0.330	0.107	0.371	0.095	0.988
	Ortaokul	0.339	0.131	0.376		
	Lise	0.371	0.034	0.370		
	Yüksekokul	0.251	-	0.268		
	Okuryazar	0.373	0.139	0.393		
	Okuryazar değil	0.267	-	0.282		
Toprak yapısı	İlkokul	0.381	0.198	0.302	0.019	0.795
	Ortaokul	0.414	0.223	0.379		
	Lise	0.298	0.133	0.283		
	Yüksekokul	0.486	-	0.408		
	Okuryazar	0.344	0.135	0.295		
	Okuryazar değil	0.428	-	0.340		
Sulama koşulları	İlkokul	0.349	0.158	0.321	0.021	0.754
	Ortaokul	0.359	0.160	0.318		
	Lise	0.380	0.095	0.282		
	Yüksekokul	0.386	-	0.372		
	Okuryazar	0.329	0.126	0.315		
	Okuryazar değil	0.283	-	0.401		

Üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin toprak mülkiyetine bağlı olarak değişimi Çizelge 6.149'da görülmektedir. Karşılaştırmalar sonucu gözlenen farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek özellikle Wilks' Lambda Hotelling's Trace istatistiklerinin anlam değerlerine bakıldığında toprak mülkiyet durumuna bağlı olarak ürün fiyatı ($p=0,899$), sahip oldukları bilgi düzeyi ($p= 0,253$), üretim maliyeti ($p= 0,455$), verimlilik ($p= 0,785$), toprak yapısı ($p= 0,456$), sulamaya ($p= 0,467$) ilişkin görüşlerinin değişim göstermediği görülmektedir.

Çizelge 6.149 Üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin mülkiyete bağlı olarak değişimine ilişkin görüşler

	GİOSB öncesi			GİOSB sonrası			
	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma	Hotelling's ist	P	
Ürün fiyatı	Mülk	0.575	0.253	0.631	0.229	0.002	0.899
	Kira	0.481	0.278	0.571	0.219		
	Ortak	0.611	0.206	0.670	0.158		
Ürünle ilgili bilgi düzeyi	Mülk		0.156	0.338	0.139	0.022	0.253
	Kira	0.387	0.090	0.307	0.091		
	Ortak	0.360	0.149	0.359	0.129		
Ürün maliyeti	Mülk	0.475	0.138	0.495	0.135	0.012	0.455
	Kira	0.459	0.109	0.513	0.140		
	Ortak	0.477	0.128	0.474	0.140		
Ürün verimi	Mülk	0.350	0.122	0.379	0.106	0.004	0.785
	Kira	0.321	0.063	0.370	0.106		
	Ortak	0.321	0.112	0.366	0.114		
Toprak yapısı	Mülk	0.373	0.181	0.308	0.170	0.012	0.456
	Kira	0.421	0.249	0.309	0.166		
	Ortak	0.372	0.184	0.314	0.136		
Sulama koşulları	Mülk	0.348	0.147	0.326	0.109	0.012	0.467
	Kira	0.373	0.205	0.304	0.102		
	Ortak	0.336	0.136	0.311	0.108		

Çizelge 6.150'de üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin arazi büyüklük durumuna bağlı olarak değişimi görülmektedir. Burada arazi büyüklükleri üç grupta incelenmiştir 0-40 dekar arası 1.grup, 40-80 dekar arası 2.grup, 80 dekar ve üstü üçüncü grup olarak belirlenmiştir. Üreticilerin

aynı şekilde Kandıra GİOSB kurulma öncesi ve sonrasında arazi büyüklük gruplarına ürünün fiyatı ($p=0,076$), bağlı olarak sahip oldukları bilgi düzeyi ($p=0,746$), üretim maliyeti ($p=0,246$), verimlilik ($p=0,633$), toprak yapısı ($p=0,118$), sulamaya ($p=0,672$) ilişkin görüşlerinin değişim göstermediği görülmektedir.

Çizelge 6.150 Üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin arazi büyüklük durumuna bağlı olarak değişimine ilişkin görüşler

		GİOSB öncesi		GİOSB sonrası		Hotelling's ist	P
		Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma		
Ürün fiyatı	>40da	0.562	0.217	0.590	0.231	0.041	0.076
	40-80 da	0.544	0.247	0.658	0.197		
	80 da>	0.617	0.246	0.630	0.215		
Ürünle ilgili bilgi düzeyi	>40da	0.388	0.170	0.388	0.170	0.005	0.746
	40-80 da	0.328	0.113	0.328	0.113		
	80 da>	0.340	0.135	0.340	0.135		
Ürün maliyeti	>40da	0.477	0.150	0.459	0.143	0.022	0.246
	40-80 da	0.465	0.133	0.472	0.122		
	80 da>	0.482	0.124	0.524	0.144		
Ürün verimi	>40da	0.346	0.115	0.392	0.106	0.007	0.633
	40-80 da	0.332	0.099	0.353	0.096		
	80 da>	0.343	0.131	0.390	0.119		
Toprak yapısı	>40da	0.385	0.265	0.361	0.256	0.034	0.118
	40-80 da	0.410	0.177	0.317	0.132		
	80 da>	0.341	0.165	0.285	0.240		
Sulama koşulları	>40da	0.349	0.148	0.303	0.133	0.006	0.672
	40-80 da	0.370	0.171	0.339	0.109		
	80 da>	0.321	0.121	0.304	0.097		

Çizelge 6.151'de üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin yetiştirecekleri ürünler üzerindeki etki durumuna bağlı olarak değişimi bakımından Wilks' Lambda Hotelling's Trace istatistiklerinin anlam değerlerine bakıldığında yetiştiricilik durumuna bağlı olarak ürün fiyatı ($p=0,811$), sahip oldukları bilgi düzeyi ($p=0,682$), üretim maliyeti ($p=0,213$), verimlilik ($p=$

0,689), toprak yapısı ($p= 0,292$), sulamaya ($p= 0,106$) ilişkin görüşlerinin değişim göstermediği görülmektedir.

Çizelge 6.151 Üreticilerin Kandıra GİOSB öncesi ve sonrasındaki fiyat, bilgi düzeyi, ürün maliyeti, verimlilik, toprak yapısı ve sulamaya ilişkin görüşlerinin yetiştirecekleri ürünler üzerindeki etki durumuna bağlı olarak değişimine ilişkin görüşler

		GİOSB öncesi		GİOSB sonrası		Hotelling's ist	P
		Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma		
Ürün fiyatı	Hiç	0.601	0.244	0.612	0.222	0.013	0.811
	Çok az	0.551	0.263	0.599	0.233		
	Az	0.577	0.261	0.671	0.236		
	Fazla	0.579	0.228	0.656	0.200		
	Çok fazla	0.568	0.254	0.611	0.185		
Ürünle ilgili bilgi düzeyi	Hiç	0.392	0.180	0.369	0.160	0.018	0.682
	Çok az	0.363	0.173	0.354	0.123		
	Az	0.377	0.147	0.343	0.128		
	Fazla	0.362	0.132	0.313	0.133		
	Çok fazla	0.355	0.145	0.357	0.122		
Ürün maliyeti	Hiç	0.508	0.101	0.495	0.142	0.047	0.213
	Çok az	0.536	0.196	0.485	0.127		
	Az	0.444	0.152	0.483	0.147		
	Fazla	0.464	0.122	0.509	0.156		
	Çok fazla	0.467	0.100	0.474	0.100		
Ürün verimi	Hiç	0.352	0.151	0.396	0.113	0.018	0.689
	Çok az	0.294	0.120	0.377	0.102		
	Az	0.364	0.084	0.387	0.096		
	Fazla	0.317	0.115	0.357	0.117		
	Çok fazla	0.357	0.106	0.372	0.108		
Toprak yapısı	Hiç	0.357	0.151	0.319	0.156	0.040	0.292
	Çok az	0.367	0.149	0.327	0.125		
	Az	0.354	0.216	0.262	0.183		
	Fazla	0.405	0.195	0.312	0.142		
	Çok fazla	0.377	0.195	0.337	0.173		
Sulama koşulları	Hiç	0.299	0.079	0.308	0.083	0.062	0.106
	Çok az	0.337	0.136	0.320	0.132		
	Az	0.371	0.161	0.290	0.095		
	Fazla	0.355	0.146	0.325	0.095		
	Çok fazla	0.347	0.180	0.344	0.135		

6.5.2 Olası etkilerin firmalar açısından değerlendirilmesi

Bu bölümde Kandıra GİOSB kurulmasının bölgeye getireceği sosyo-ekonomik etkileri firmalar açısından değerlendirilmiştir.

Çizelge 6.152’de incelenen firmalarda sektörlerle çalıştıracakları eleman sayısı bakımından yapılan Khi-kare analizinde, aralarındaki ilişki istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0.042$). Çikolata-şeker unlu mamüller sektörü çalıştıracak 250 ve üzeri kişi sayısı ile toplam 4 işletme ile en yüksek istihdam yaratacak sektör olarak görülmektedir.

Çizelge 6.152 İncelenen firmalarda sektörlerle çalıştıracakları eleman sayısı arasındaki ilişki

Sektörler	İşletmede çalışacak eleman sayısı						Toplam	χ^2	sd	p
	1-9	10-49	50-99	100-149	150-250	250+				
Süt ürünleri	n	-	3	4	1	-	8	44.608	30	0.042
	%	-	25.00	30.80	14.30	-	19.50			
Cips/hazır yemek	n	-	-	1	1	-	2			
	%	-	-	7.70	14.30	-	4.90			
Et ürünleri	n	-	-	-	1	1	2			
	%	-	-	-	14.30	20.00	4.90			
Çikolata-şeker unlu mamüller	n	-	6	2	2	1	15			
	%	-	50.00	15.40	28.60	33.30	36.60			
Sebze-meyve	n	-	1	3	1	-	5			
	%	-	8.30	23.10	14.30	-	12.20			
Kuruyemiş bakliyat	n	-	1	3	1	2	7			
	%	-	8.30	23.10	14.30	66.70	17.10			
Yağ	n	1	1	-	-	-	2			
	%	100.00	8.30	-	-	-	4.90			
Toplam	n	1	12	13	7	3	41			
	%	2.43	29.27	31.71	17.07	7.32	100.0			

H_0 =İşletmede çalışacak eleman sayısı sektörlerden bağımsızdır.

H_1 = İşletmede çalışacak eleman sayısı sektörlerden bağımsız değildir.

$P=0.042<0.05$ olduğu için H_0 red edilir.

Firmaların bölgede sözleşmeli üretim yapıp yapmaması ile temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden temin etme durumu arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Khi-kare analizinde aralarındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır ($p=0.217$). Firmalar arasında temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden temin edeceklerin oranı %73.17 ile daha büyük pay oluşturmaktadır. Sözleşmeli üretim yapmayı düşünen firmaların oranı %60.98 ile daha fazla olmaktadır (Çizelge 6.153).

Çizelge 6.153 Firmaların bölgede sözleşmeli üretim yapıp yapmaması ile temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden temin etme durumu arasındaki ilişki

Sözleşmeli üretim yapma durumu	Temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden temin etme durumu		Toplam	χ^2	sd	p
	Temin edecek	Temin etmeyecek				
Yapacak n	20	5	25	1.522	1	0.217
%	80.00	20.00	60.98			
Yapmayacak n	10	6	16			
%	62.50	37.50	39.02			
Toplam n	30	11	41			
%	73.17	26.83	100.00			

H_0 = Firmaların temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden temin etme durumu sözleşmeli üretim yapıp yapmamasından bağımsızdır.

H_1 = Firmaların temel hammaddeyi Kandıra ilçesinden temin etme durumu Kandıra GİOSB kurulduktan sonra arazilerin değerinin artacağına inanma durumu, sözleşmeli üretim yapıp yapmamasından bağımsız değildir.

$p=0.217>0.05$ olduğu için H_0 kabul edilir.

7. ARAŞTIRMANIN TOPLU SONUÇLARI

Organize sanayi bölgelerinin birçok ülke tarafından benimsenmesinin en önemli nedeni, bir sanayileşme yöntemi ya da aracı olarak görülmesidir. Birçok ülke, bölgeler arasındaki sanayileşme farklılığını ortadan kaldırmak, dengeli ve tutarlı bir kalkınma politikası izlemek için çeşitli önlemler almaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke kalkınmada bölgeler arasındaki dengesiz dağılımı önlemek amacıyla sanayileşmede önemli bir etki yaratacak organize sanayi bölgelerinin kuruluşuna önem vermektedir.

Sanayi sektörü açısından olumlu bir planlama aracı olan organize sanayi bölgeleri, altyapı olanaklarını ortaklaşa kullanan, küçük ve orta büyüklükteki sanayi kuruluşlarının üretim yaptığı bunun yanında girişimcilerin yararlanabileceği birçok imkanı bünyesinde barındıran yerlerdir. OSB sayesinde yapılan planlı üretim ile kaynakların etkin kullanımı ve verimliliği de sağlanabilmektedir. Tarımsal üretim ve kırsal bölgelerin zenginleştirilmesinde de en önemli araç tarımsal organize sanayi bölgeleridir (Tok ve ark, 2011).

Türkiye gibi ülkeler içerisinde gelişmişlik farklarının büyük olduğu ülkelerde bu eşitsizliğin giderilmesinde bölgesel politikaların yürütülmesi ve buna uygun projelerin geliştirilmesi önemlidir. Bu bağlamda bölgeye sağlayacağı katma değer, yüksek rekabet gücü ve sürdürülebilirlik kriterleri ile Türkiye'nin ilk Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin (GİOSB) Kandıra'da kurulacak olması, tarımsal sanayinin gelişmesine ve bölgeye yapabileceği sosyo-ekonomik etkilerin saptanmasında örnek bir model oluşturacaktır.

Araştırmada Kocaeli-Kandıra GİOSB'den arazileri doğrudan ve dolaylı etkilenecek üreticiler ile burada faaliyet gösterecek olan firmaların yetkililerinden elde edilen sonuçları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

Araştırmada Kandıra'nın Kocakaymaz köyünden GİOSB'den arazisi etkilenen 77 üretici, arazisi etkilenmeyen 7 üretici olmak üzere toplam 84 üretici, Goncaaydın köyünden ise arazisi etkilenen 4 üretici, arazisi etkilenmeyen 43 üretici olmak üzere toplam 47 üretici ile görüşülmüştür.

Arazi büyüklüğü bakımından 40 dekara kadar olan 1.grup işletmelerde ortalama yaş büyüklüğü 60.33 yıl ile en fazladır. Üreticilerin genel yaş ortalaması 59.27 olarak bulunmuştur.

Tarımsal deneyim bakımından en yüksek grup 42.82 yıl ile 3. grup arazi büyüklüğüne sahip işletmeler olmuştur. Üreticilerin eğitim düzeyi yıl olarak 5.68 olarak hesaplanmıştır. Arazisi etkilenmeyen üreticilerde eğitim düzeyi 6.26 yıl ile daha fazladır. Genel olarak erkeklerin eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

İncelenen işletmelerde ortalama ailedeki birey sayısı 3.60 kişidir. Toplam nüfusun %58.23'ü erkek, %41.77'si kadındır. Arazisi etkilenmeyen işletmelerde %51.45 ile 50 yaş ve üzeri olanlar en büyük paya sahiptir.

Üreticilerin örgütlenme yapısı bakımından en fazla %87.88 ile Ziraat Odasına üyeliğinin, %64.89'nun da tarımsal kooperatife ortaklığının olduğu belirlenmiştir. "Tarımsal Kalkınma Kooperatifi" en fazla ortak olunan kooperatiftir.

İncelenen işletmelerde üreticilerin yaşlarının genel olarak büyük ve yetiştiricilik konusunda tecrübelerinin çok olması nedeniyle tarımsal bilgileri temin ettikleri yer olarak" kendi deneyimim" seçeneği ilk sırada yer almıştır.

Üreticilerin arazi mülkiyeti açısından %46.67'sinin mülk, %34.68'si kira, %34.20'si ortak araziye sahiptir. İşletmelerin ortalama arazi büyüklüğü 60.36 dekar olarak hesaplanırken, arazisi etkilenen işletmelerin ortalama arazi büyüklüğü 63.38 dekar ile genel ortalamanın üzerinde bulunmuştur.

İncelenen işletmelerde arazi mevcudunun nevilere göre dağılımında arazisi etkilenen işletmelerde %90.73, arazisi etkilenmeyen işletmelerde %86.91 oranında tarla arazisine sahip olduğu görülmüştür. Üreticiler arasında hayvancılık yapanlar yem bitkisi olarak tarla bitkileri yetiştirdiği için, tarla arazisi daha fazla durumdadır. Üreticilerin en fazla yetiştirdiği tarla ürünleri arasında buğday, yulaf,

arpa yer almaktadır. Genel olarak işletme arazilerinin %25.51'i ekilmeyen alan olarak görünmektedir.

İşletmelerdeki ortalama aile işgücü potansiyeli 3,54 EİB'dir. Arazi büyüklük grubuna göre en yüksek aile işgücü potansiyeli 4.37 EİB ile 3.grupta yer almaktadır. İşletmelerde toplam aile işgücünün ortalama %31'i kullanılmakta, geri kalanı atıl kalmaktadır. Kocaeli ilinin sanayi bölgesi olması, aile bireylerinin bölgedeki sanayi şirketlerinde istihdamına sebep olmaktadır. Bu nedenle ailedeki genç bireyler çiftçilik yapmaktansa, düzenli maaşı olan bir işte çalışmayı tercih etmektedirler.

Üreticilerin toplam gelirlerinde tarımdan sağladıkları gelirin payı %50, %75 ve %100 oranında olanlar %42 payla en fazla arazisi etkilenen gruptadır. Bu rakamlar arazisi etkilenen işletmelerin daha fazla tarımla uğraştığının bir göstergesidir.

İncelenen işletmelerde işletme başına ortalama büyükbaş hayvan varlığı 5.91, küçükbaş hayvan varlığı 0.96 olarak bulunmuştur.

İşletmelerin alet-makine varlığına bakıldığında en fazla 67.64'ünü traktör, %64.89'u pulluğa sahip durumdadır.

İncelenen işletmelerin sermaye kompozisyonunda aktif de büyük payı %94.21 ile arazi varlığı oluşturmuştur. Pasif de ise en yüksek değer %89.74 ile sermayeden meydana gelmiştir.

İşletmelerdeki bitkisel ürünlerden elde edilen ürünlerin brüt üretim değerinin %77.40'ını tarla bitkileri, %6.05'ini sebzeler ve %14.55'ini meyveler oluşturmuştur. Tarla bitkilerinde buğday, sebzelerde domates, meyvelerde ceviz en fazla brüt üretim değerine sahip ürün durumundadır.

İncelenen işletmelerde hayvansal üretim dallarından elde edilen brüt üretim değeri bakımından arazisi etkilenmeyen işletmelerde 4693.04 TL, arazisi etkilenen işletmelerde 4299.77 TL olarak hesaplanmıştır. Toplam brüt üretim

değerinin %79.65'inin bitkisel üretim, %20.35'inin hayvansal üretimden olduğu görülmüştür.

Üreticilerin %71.75'lik kısmı kendisini Kandıra GİOSB hakkında “bilgisi yok” yada “az bilgili” görmektedir. Kamulaştırma sürecinin uzaması sebebiyle, çok net bilgiye sahip olmadıkları için konu hakkında bilgisiz olduklarını belirtmişlerdir.

İncelenen işletmelerde üreticilerin Kandıra GİOSB'de yer alacak sektörleri bilme durumu bakımından %41.98'nin bilgisi yok, %13.74'nün orta düzeyde bildiği, %6.11'nin de bilgili olduğu tespit edilmiştir. Üreticiler muhtarlardan duydukları kadarıyla bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir.

Üreticiler Kandıra GİOSB'de kurulacak sektörler arasında %95.42 oranıyla et ürünleri sektörünün “önemli” ve “çok önemli” düzeyde önemli olduğunu belirtmişlerdir. Kandıra bölgesinin tarım alanı bakımından hayvancılık için uygun olması ve bölgenin bu konuda tecrübeli olması bunda etken oluşturmaktadır.

İncelenen işletmelerde üreticilerin Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçlar arasında en fazla katıldıkları amaç %22.90 ile “paketlenme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemlerini geliştirmek” olmuştur.

Üreticilerin GİOSB için beklenti içerisinde oldukları konular arasında “ailem ve çevremdekilere iş imkanı sağlaması” ilk sırada yer almıştır. Yetiştirdikleri ürünleri değerinde satabilme ve topraklarının değer kazanması diğer öncelikli beklenti içerisinde oldukları konular arasındadır. Üreticiler özellikle gençlerin köyde yaşamak istemediklerini belirtmişlerdir. Burada kurulacak olan GİOSB ile iş imkanı yaratılacak olması gençler için bir umut olacağının düşüncesi kendileri için en önemli beklenti unsuru olduğunu belirtmişlerdir. Böylece gençlerin köyden şehre göç etmesinin engellenmesinde Kandıra GİOSB'nin kurulacak olması önemli bir etken oluşturabilecektir.

İncelenen işletmelerde üreticilerin %7.63'ünün yakın zamanda arazi satın aldığı, %92.37'sinin ise satın almadığı görülmektedir. Bu konuda Kandıra

GİOSB'nin kurulacak olması ve ekonomik anlamda yeterli gelire sahip olmamalarının etken olduğu görülmektedir. Buna karşılık işletmelerin çoğunun arazi satışı yaptığı görülmektedir. Satış yapılan arazilerin de büyük çoğunluğunun miras yoluyla elde edildiği görülmektedir. Üreticilerin %63.16'sının arazisini borçlarını ödeyebilme nedeniyle sattığı saptanmıştır.

Üreticilerden arazi satışı yapanlar arasında üçüncü grup işletmeler ortalama 53.33 yıl ile en fazla arazilerini işledikleri süreye sahiptir.

İncelenen işletmelerde satışı yapılan arazilerin %36.84'ü köy dışındaki kişiler tarafından satın alınmıştır. Şehir merkezinde yaşayan kişilerin, tarımla uğraşmak istemesi ve tükettikleri ürünleri kendilerinin yetiştirme isteği bunda etken olmuştur.

İncelenen işletmelerde satışı yapılan arazilerin %73.68'inde arpa, %26.32'sinde buğday olmak üzere genelde tarla ürünleri yetiştirilmektedir.

Üreticilerin arazi satışında %59.54'ü yılda birkaç adet tarım arazisi satışı olur derken, %40,46'sı her yıl satış olmaz şeklinde ifade verdikleri saptanmıştır. Üreticiler üzerinde tarım arazisi satışında etkili olabilecek faktörleri değerlendirmeleri istendiğinde “arazilerin yol durumunun iyi ve köy merkezine yakınlığı” faktörü 4.23 ortalama puan ile en fazla etken olan faktör olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticiler arazi satışında en fazla karşılaşılan sorunun tarım arazilerinin tapu ve kadastro işlemlerinin yapılmamış olmasının en önemli sorun olduğunu söylemişlerdir.

İncelenen işletmelerde üreticiler gelecek yıllarda tarım arazilerinin değerinin hızla artacağı görüşünde olduğu saptanmıştır. Arazisi etkilenen işletmeler %79.01 oranıyla bu görüşe katıldıklarını ifade ederek daha fazla pay meydana getirmişlerdir. Kandıra ilçesinin son yıllarda şehirde yaşayan ya da yaşamayan herkes için yatırım amaçlı uygun bir yer olması ve her geçen gün arazi fiyatlarının artış göstermesi bunda etken olmaktadır.

Üreticilere arazi nevelerine göre öngördükleri değerler sorulduğunda fındık bahçeleri için belirttikleri 34800 TL/da bedel en fazla belirttikleri değer olmuştur. Sulu arazilerin değerini ortalama 30140 TL/da, kuru arazilerin ortalama değerini de 22070 TL/da olarak öngördüklerini belirtmişlerdir. Bu değerlerin belirlenmesinde arazisi etkilenen işletmelerin, etkilenmeyen işletmelere göre daha yüksek bedel söyledikleri görülmüştür. Bu konuda arazisi kamulaştırılan işletmeler için belirlenen kamulaştırma bedelini düşük bulmalarının sebep olabileceği düşünülmektedir.

Kamulaştırmadan doğrudan etkilenen işletmelerin toplam 2057.1 dekar ve ortalama 25.40 dekar parsel büyüklüğüne sahip olduğu belirlenmiştir. Parsel büyüklüğü en fazla 46.56 dekar ile üçüncü grup işletmelerde yer almıştır.

Arazisi etkilenen işletmeler arasında belirlenen en fazla kamulaştırma bedeli 24000 TL/da ile ikinci grup işletmelerdedir. Belirlenen en düşük kamulaştırma bedeli de 7000 TL/da olarak bulunmuştur. İşletmeler genel olarak belirlenen kamulaştırma bedelini düşük bulup, daha yüksek bir bedel düşündüklerini belirtmişlerdir. İşletmelerin %79.01'i belirlenen kamulaştırma bedelini kabul ettiklerini söylemişlerdir. Arazisi etkilenen işletmelerde üreticilerin öngördükleri kamulaştırma bedeli ortalaması 27962.96 TL/da olarak hesaplanmıştır.

İncelenen işletmelerde arazisi etkilenenlerin %43.21'i "çok az" derecede arazilerinin kamulaştırılmasının kendilerine avantaj getireceğini düşünmektedir. Üreticiler arasında arazilerinin büyük bir kısmı kamulaştırılan işletmelerin bu düşüncede olduğu, GİOSB'nin kuruluşu hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahip olmamalarının bunda etken olabileceği düşünülmektedir.

Arazisi kamulaştırılan işletmelerin %41.98'nin tam hisseye sahip olduğu, kamulaştırılma sırasında yakınlarıyla çok fazla sorun yaşamadıkları belirlenmiştir.

Kamulaştırmadan doğrudan etkilenen işletmelerin %38.27'si kamulaştırma bedeli yerine yer göstermesini isteyip, diğerleri bedele razı olmuşlardır. Burada gelirinin tamamını çiftçilikten sağlayan üreticilerin arazi gösterilmesine daha sıcak baktıkları gözlemlenmiştir.

Arazisi kamulaştırılan işletmelerin %61.73'ü GİOSB için başka bir alanın kamulaştırılmasının daha uygun olabileceği görüşündedir. Kamulaştırma sürecindeki tutum ve davranışlar bakımından arazisi etkilenen işletmelerin %81.6'sı “devlet kamu yararı için kamulaştırma yapabilir” düşüncesindedir.

Kamulaştırma konusunda arazisi etkilenen işletmelerin düşünceleri incelendiğinde, ağırlıklı ortalama puan bakımından “kamulaştırmadan sonra, geriye kalan arazinin değeri düşmektedir” ifadesi 4.23 puan ile en fazla katıldıkları düşünce olmuştur.

Kamulaştırmadan dolayı etkilenen işletmelerin %86'sı arazilerinin kamulaştırılmasını istememektedir. Bu konuda kamulaştırma bedelini düşük bulmalarının etken olabileceği düşünülmektedir. Bu üreticilerin %88'inin kamulaştırma bedelinin gerçek değerinde kamulaştırıldığına inanmaması bu düşüncüyü kanıtlamaktadır. Arazisi etkilenmeyen işletmelerin öngördükleri ortalama bedeli 25940 TL/da olarak hesaplanmıştır. Bu işletmelerin %82'si ayrıca arazisi kamulaştırılanların zarara uğrayacağı görüşündedir. Kamulaştırma bedelinin düşük olduğuna inanmaları ve ayrıca GİOSB'nin kurulma döneminde kamulaştırılan tarım arazilerinde ekim-dikim yapamayacak olmaları bu görüşte olmalarında önemli bir unsur oluşturmuştur.

İncelenen firmaların %34.15'i bitkisel üretime dayalı, %24.39'u hayvansal üretime dayalı, %41.46'sı diğer alanlarda faaliyet göstermektedir. İşletme türü bakımından %61'i üretim, %34'ü ticaret, %5'i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Firmalar arasında %36.5 payla çikolata-şeker/unlu mamuller sektörü ilk sırada yer almaktadır. Kocaeli ilinin hem Türkiye'de hem de Dünya'da pişmaniye ve şekerleme üretiminde söz sahibi olması bunda etkendir.

Firmaların çalıştıracakları personel sayısı bakımından bünyesinde 50-99 arasında eleman çalıştıracaklar %31.7 pay ile en fazladır. Bu durum bölge halkının istihdamının yaratılmasında büyük bir unsur oluşturabilecektir. Firmaların ihtiyaç duydukları personelin %95.1'i üretim alanıyla ilk sırada yer almıştır.

İncelenen 41 firma arasında 30 firmanın ihracat yapmayı düşündüğü, bu firmalar arasında et ürünleri sektörünün %100 oranla en fazla ihracat yapmayı düşünen sektör olduğu belirlenmiştir. Kandıra ilçesinin özellikle hayvancılık ile ön planda olması ve GİOSB'ne gelen firmaların da dış ticarete sıcak bakmaları, bölgeye ve Türkiye'ye sağlayacağı katma değer de büyük önem taşımaktadır.

Kandıra GİOSB'de yer alacak firmalardan 32'si nihai ürün, 4'ü ara ürün, 5'i nihai ve ara ürün niteliğinde ürün üreteceklerdir. Firmaların çoğu üretecekleri ürünlerin hammaddesini Kandıra ilçesinden temin etmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir. Çikolata-şeker unlu mamuller ve sebze-meyve sektörlerinin firmalarının %60'ı temel hammaddesini Kandıra ilçesinden temin edecek önemli sektörlerdir. Bu durum Kandıra üreticisinin ürettiği ürünün pazarlanmasında büyük avantaj sağlayacaktır.

İncelenen firmalar arasında temel hammaddesinin %1-25 arasında oranla yurt dışından temin edeceklerin oranı %68.2'dir. Firmaların çoğunun hammadde ihtiyacını yurtiçinden ve Kandıra ilçesinden temin etme düşüncesinde olması ülkemizde üretilen ürünlerin değerlendirilmesinde bir fırsat yaratacaktır.

Kandıra GİOSB'de yer alan firmaların GİOSB'ye geçme nedenleri arasında "Kocaeli'nin bir sanayi şehri olması" ve "bölgenin lojistik bakımından avantajlı olması" en önemli unsur olmaktadır. Kandıra'nın özellikle tarım ürünlerinin pazarlanmasında kara, deniz, demir ve hava taşımacılığı bakımından bölgede büyük bir avantaja sahip olması firmalar açısından son derece önemlidir.

İncelenen firmalar Kandıra GİOSB'ye geçtiklerinde ortalama puan bakımından en fazla 4.29 puan ile "binalar" ı, 4.21 puan ile "yollar" ı kullanıma hazır bulacaklarını düşünmektedir.

Firmaların çevre sorunlarına ilişkin düşünceleri incelendiğinde bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmaların en fazla önemsedığı çevre sorunu 4.43 ortalama puan ile "su kirliliği", hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalarda 4.50 ortalama puan ile "arıtma problemi", diğer alanlarda faaliyet gösteren firmalarda da yine 3.88 ortalama puan ile "arıtma problemi" en fazla

önemsenen çevre sorunu olmuştur. GİOSB'ye gelecek firmaların çevre sorunlarına karşı duyarlı olduğunu, faaliyete geçmeden önce gerekli önlemleri aldıktan sonra yerleşeceklerini belirtmişlerdir.

GİOSB'de yer alacak firmalar için önemli olan konular arasında “yasal düzenlemelerin bir an önce sonuçlanması” ilk sırada gelmektedir. Kamulaştırma sürecindeki gecikmeler nedeniyle, firmaların faaliyete geçememesiyle nedeniyle yapılacak olan yatırımların beklemesi, bölgedeki tarıma dayalı sanayide üretim ve ticaretin gelişmesini aksattığı için, firmalar bir an önce faaliyete geçmek istediklerini belirtmişlerdir.

İncelenen firmalar Kandıra GİOSB'nin ortaya koyduğu amaçların çoğuna olumlu ölçüde katılmakla birlikte, bitkisel üretime dayalı faaliyet gösteren firmalar arasında “tarım ürünleri işleme sanayini geliştirme” 4.57 ortalama puanla, hayvansal üretime dayalı faaliyet gösteren firmalar arasında “müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğini önlemek” fikri 4.60 ortalama puan ile en fazla katıldıkları düşünce durumundadır.

İncelenen firmaların %71'i Kandıra GİOSB'yi diğer OSB'ler ile mukayese etmemiştir. Firmaların çoğu Kandıra GİOSB'de yer alma konusunda doğru karar verdiğini düşünmektedir. GİOSB'de yer alacak firmalar burada yer alma konusunda en fazla “Kocaeli Sanayi Odası” ndan etkilendiklerini belirtmişlerdir.

Kandıra GİOSB için kamulaştırılan arazinin uygun bir arazi olduğu görüşüne 31 firma sayısı ile çoğunun olumlu düşüncede olduğu saptanmıştır. Bu düşüncede olmalarında yapılan arazi etüdü çalışmaları ve bilirkişi raporlarının sonuçlarının olumlu olmasının etken olduğunu belirtmişlerdir.

Firmaların GİOSB'de yer almaya karar verdikten sonra karşılaştıkları en önemli sorunlar “kamulaştırma sürecindeki aksamalar” ve “kıymet takdiri tespiti konusundaki anlaşmazlıklar” şeklindedir. Bu duruma bazı üreticilerin arazilerinin kamulaştırılmasını istememesi ya da kamulaştırma bedeline itiraz etmeleri etken olmuştur.

İncelenen firmaların sektörlere göre Kandıra GİOSB'nin bölge ekonomisinin gelişmesine katkısı bakımından %87.5 ile “süt ürünleri” nin en fazla katkı sağlayacak sektör olduğunu düşünmektedirler. “Kuruyemiş/bakliyat” ,”sebze-meyve“, “çikolata-şeker/unlu mamüller” diğer katkı sağlayacaklarını belirttikleri sektörlerdir. Firmalar aynı sektörlerin bölgenin sosyal gelişmesine de katkı sağlayacağı görüşünü savunmuşlardır. Bölgede hayvancılığın gelişme potansiyelinin olması ve Kandıra'nın Kocaeli ilinin en fazla büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapıldığı ilçesi olması, firmaların bu görüşte olmasına etken olmuştur.

Firmalar ürettikleri ürünlerde GİOSB'de yer aldıkları için daha düşük maliyetli üretecekleri konusunda çoğu olumlu düşünceye sahiptir. OSB'nin getirmiş olduğu ortak kullanım sunan arıtma, altyapı, ulaşım hizmetlerinin ürün maliyetinde büyük etki oluşturması buna neden olabileceği düşünülmektedir.

Kandıra GİOSB'nin 2.etabı içerisinde yer alma konusunda ortalama 3.75 puanla “süt ürünleri” sektörü en fazla yer almayı düşünen sektör durumundadır. İncelenen firmalar arasında sektörlere göre ortalama 2.71 puan ile “kuruyemiş-bakliyat” sektörü Kandıra GİOSB'de yer almayı düşünen diğer en fazla sektör olmaktadır.

Firmalarda Kandıra GİOSB'de sözleşmeli üretim yapmayı isteyen sektörler arasında %85.7 ile “kuruyemiş/bakliyat” ilk sıradadır. Bunu “çikolata-şeker/unlu mamüller” ve “süt ürünleri” takip etmiştir.

Kandıra GİOSB kurulduktan sonra arazisi etkilenen işletmelerin %87.5'i , arazisi etkilenmeyen işletmelerin %88.2'si , sahip oldukları arazilerinin değerinin artacağına inanmaktadır. GİOSB'nin kurulmasıyla, bölgede istihdam artacak buna bağlı olarak, bölgeye yerleşen kişi sayısı artacağı için, bölge arazilerine ve evlerine talebin de artmasıyla, bu da çevresindeki arazilerin fiyatının artmasına sebep olabilecektir.

Üreticilerin %71.76'sı GİOSB'nin ihtiyacını karşılamak için hayvancılık yapmayı düşünmektedir. Üreticiler ürettikleri ürünleri sürekli satabilecekleri bir

yer olacağı ve pazarlama konusunda sıkıntı yaşamayacaklarını düşündükleri için hayvancılık yapmaya devam edeceklerini belirtmişlerdir.

İncelenen işletmelerde üreticilerin %90.07'si “fazla “ ve “çok fazla” oranlarıyla ailesinin Kandıra GİOSB’de çalışmasını istemektedir. Üreticiler ailedeki çocuklarının çoğunun Kocaeli ilinin sanayi şehri olması sebebiyle, fabrikalarda çalışmayı, çiftçilik yapmaya tercih etmektedirler. Düzenli bir gelirin olması, çalışma saatlerinin belirgin ve tatil günlerinin olması gençleri sanayide çalışmada itici bir güç oluşturmaktadır. Bu nedenle GİOSB’nin bölgede kurulması işletmelerdeki genç nüfusun gitmesine engel oluşturabileceği düşüncesi ailelerin yakınlarının Kandıra GİOSB’de çalışmalarına sıcak bakılmasına neden olmaktadır.

Üreticiler üzerinde yapılan lojistik regresyon analizinde arazi büyüklüğü 25-50 dekar arasında olan üreticilerin, arazi büyüklüğü 25 dekardan küçük işletmelere göre Kandıra GİOSB için yetiştiricilik yapma olasılığı 1.32 kat daha fazladır. Arazisi küçük olan işletmelerin ticari anlamda tarımla uğraşmaması, daha çok aile işletmesi niteliğinde olması bunda etken olmaktadır.

Araştırmada anket yapılan üreticilere bulanık eşli karşılaştırma yöntemine uygun olarak 6 amaç ile 15 karşılaştırma ile sunulmuştur. Bu amaçların GİOSB kurulmadan öncesi ve sonrasında değişiklik gösterip- göstermediği belirlenmiştir. Buna göre elde edilen ağırlıklara göre üreticiler için en önemli amacın “ürünün fiyatı” olduğu, bunu “ürünün maliyeti” ve “toprak yapısı”nın izlediği saptanmıştır.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında dünyada OSB uygulamalarının XIX yüzyılın ilk yarısında ABD’de kendiliğinden ortaya çıkan bir uygulamaya rastlanmıştır. Gelişme kendiliğinden oluşmuş ve tekstil imalathaneleri fiziksel yerleşmelerle bir araya toplanmıştır. ABD’de 1885 yılında hazırlanan bir raporda ise ekonominin gelişmesiyle bağlantılı olarak “sanayi bölgesi” fikri ortaya atılmıştır. Raporda sanayi bölgelerinin oluşturulmalarının sanayinin geliştirilmesi için önemli bir araç olacağına dikkat çekilmektedir. Organize sanayi bölgeleri ile ilgili ilk bilinçli uygulama ise, 1896 yılında İngiltere’nin Manchester kenti yakınlarında kurulan “Troffod Park” uygulamasıyla gerçekleştirilmiştir. Organize sanayi bölgesi düşüncesinin ilk ortaya atıldığı ABD’de ilk uygulamalara ise 1899 yılında geçilmiştir.

Organize sanayi bölgelerinin İngiltere’deki uygulamalarında güdülen en önemli amaç, geri kalmış bölgelerde işsizlikle mücadele etmek olarak belirlenmiştir. İngiltere’de ilk uygulamaların, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaştığı görülmektedir. Büyük dünya bunalımının İngiliz ekonomisini çökerttiği 1929 yılında, bunalımdan etkilenen kömür, çelik ve gemi inşa sanayinden açıkta kalan işgücü gelişmiş sanayi merkezlerinde toplanmıştır. Belli bölgelere göç nedeniyle aşırı nüfus kaybına karşı bir önlem olarak 1936 yılında devlet” Özel Geliştirme Alanları ve İlerleme Yasası” nı çıkartmıştır. Bu yasa çerçevesinde alınan önlemler sayesinde 1936-1938 yılları arasında İskoçya’da ve Galler’de altı adet sanayi bölgesi kurulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sanayi patlamasının olabileceği öngörüsüyle, büyük kent merkezlerine olabilecek yönelmeye karşı koyabilmek amacıyla 1945 yılında “Sanayinin Dağılımı Yasası” çıkarılmıştır. Bu yasa ile sanayi kuruluşlarının coğrafi dağılımı düzenlenmiş, yeni sanayilerin gelişmesine yardımcı olmak için, proje finansmanının devlet tarafından karşılanması sağlanmıştır. Böylece İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere’de oluşturulan sanayi bölgeleri aracılığıyla, geri kalmış yörelerde yeni sanayi merkezleri oluşturulurken, diğer yandan büyük kentlerde sanayinin kent dışında geliştirilmesi sağlanmıştır.

Bir başka önemli deneyim de Hindistan'a aittir. Bilindiği gibi Hindistan ekonomik büyümesini küçük ölçekli sanayi işletmelerinin üretimine dayalı olarak gerçekleştirerek sağlayan bir ülkedir. Burada küçük ölçekli işletmelerin varlıklarını koruyabilmeleri bakımından gerekli olan rekabet gücünü kazanabilmeleri ve içinde bulundukları darboğazları giderebilmeleri için devlet yardımıyla desteklenmeleri gerekli görülmüştür. Bunlara verilen devlet desteği sayesinde, küçük işletmeler bugün ekonomik gelişmeyi gerçekleştiren önemli araçlar konumuna gelmiştir.

Ülkemizde planlı kalkınma dönemiyle birlikte 1960'lı yıllardan itibaren OSB ve sanayi sitesi uygulamaları Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Sanayinin disipline edilmesi, şehirlerin planlı gelişmesine katkı sağlaması, sanayinin az gelişmiş bölgelerde yaygınlaştırılması, üretimde verimlilik ve müşterek arıtma tesisleri ve çevre kirliliğinin önlenmesi, istihdama ve ülke ekonomisine katkı sağlaması amacıyla kurulan OSB günümüzde bölgelerin kalkınmasında büyük bir öneme sahip kalkınma aracı konumundadır.

2016 yılı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın faaliyet raporuna göre ülkemizde 297 OSB tüzel kişilik kazanmıştır. OSB'lerde üretime geçen 45549 parselde yaklaşık 1648806 kişi istihdam etmekte olup, tüm parsellerin üretime geçmesiyle 2393766 kişiye ulaşacağı öngörülmektedir (www.osbuk.org).

Türkiye gibi ülke içi gelişmişlik farklarının büyük olduğu ülkelerde bu eşitsizliklerin giderilmesi için bölgesel politikaların üretilmesi ve uygulanması önemlidir. Bu noktada da katma değeri bölge ölçeğinde oluşturabilecek, rekabet gücü yüksek ve sürdürülebilirlik kriterlerini sağlayan Türkiye'nin ilk Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin (GİOSB) Kandıra'da kurulması hem sektörel açıdan, hem de lokasyon açısından doğru bir seçim olduğunu göstermektedir. Tarım ve hayvancılık üzerine yapılacak olan yatırımlarda lojistik ve teknik altyapı maliyetlerinin yüksek olması sebebiyle, organize sanayi bölgeleri oluşan masrafları indirmeyi amaçlayan alanlar niteliğindedir.

Kocaeli'nin Kandıra ilçesinin sahip olduğu doğal iktisadi değerlerin başında gelen tarım alanları değerlendirildiğinde tarım arazilerinin çoğunluğunun marjinal tarıma uygun olduğu görülmektedir. Fakat bu alanların büyük kısmının tarımsal üretimle değerlendirilmediği düşünülürse yatırımcı firmaların kendi finans kaynakları ile Kandıra ilçesinde gerçekleştirmeye çalıştıkları bu OSB projesi Kandıra ilçesi için bir fırsat yaratacaktır.

Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi (GİOSB) kurulması için ilk karar 2009 yılında alınmıştır. Yerel kamu kurumlarının olumlu görüşleri dahilinde 15 Aralık 2009 tarihine kadar OSB alanının Jeolojik Etüdü, 1/1000 halihazır haritaları ve ÇED(Çevreye Etki Değerlendirme) raporu hazırlanıp, 28.01.2010 tarihinde ÇED olumlu belgesinin alınmasıyla sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yer seçimi kesinleştirilmiş ve OSB sınırları belirlenmiştir. Bugün kamulaştırılması kararlaştırılan arazilerin yaklaşık %99'unun mal sahiplerinin gönül rızası ile kamulaştırması yapılmasına rağmen, arazisi sahiplerinden birinin arazisini satmamasında direnmesi Kandıra GİOSB'nin kuruluşunun yargıya taşınmasına neden olmuştur. Halen yargı süreci devam ettiği için, GİOSB'nin kuruluşu için beklenmektedir. Bu süreç içerisinde 2017 Ocak ayında Kandıra GİOSB yönetim kurulu değiştirilerek yeniden kurulmuş, yeni yönetim GİOSB'nin kurulması için gerekli çabayı göstermektedir.

Mevcut durumda Kandıra ilçesinde gerçekleştirilmesi öngörülen veya yatırım programına alınmış herhangi bir proje bulunmamaktadır. Bu nedenle Kandıra ilçesi için seçilmiş olan bu yatırımın ivedilikle değerlendirilmesi kamu yararı açısından önem arz etmektedir.

Kandıra GİOSB'nin kurulacağı alan tarım alanları sınıflamasında İl Tarım Gıda ve Hayvancılık Müdürlüğü ve ilgili bakanlıktan alınan görüşlerde 6. ve 7. Sınıf tarım alanı olarak görülmektedir, bu da marjinal tarım alanı olarak nitelendirilmektedir.

GİOSB alanının içerisinde yer alan yerleşim alanları ile OSB arasında 50 m koruma bandı ayrılması planlanmaktadır. Kandıra GİOSB'nin genişleme yönü kuzeye doğrudur ve imar planı ile OSB alanının güneyinde yerleşime izin

verilmektedir. OSB'nin yerleşim alanları üzerinde olumsuz bir etkisi bulunmamaktadır.

Kandıra GİOSB dahilinde mera alanı bulunmamaktadır. Kandıra GİOSB dahilinde bulunan orman alanları mevcut halleriyle koruma altında bulundurulacaktır.

Kandıra GİOSB'de OSB mevzuatı gereği OSB alanının içerisinde %8 ila %10 arasında bir oran mutlaka yeşil alana ayrılacaktır.

OSB'nin yakınında elektrik ve doğalgaz altyapı hizmetleri sorunsuz işlemektedir ve OSB faaliyete geçtiğinde yapımı devam eden Namazgah Barajı'yla da su sorunu olmayacaktır.

Kandıra GİOSB'nin kurulacağı alanın zemininin oldukça sert ve sağlam bir yapıda olması yatırımın olası afetlerde hasar almadan üretimde sürekliliğini sağlayacak en önemli unsurlardan birisidir.

Kandıra GİOSB'nin kurulması sürecinde ve devamında farklı alanlarda kazandıracağı değerler aşağıda belirtilmiştir:

Kandıra GİOSB'un kurulması sürecinde gerçekleşecek geçici istihdam ile birlikte üretim faaliyetleri başladığında sürekli bir şekilde OSB'de istihdam edilecek nüfus düşünüldüğünde OSB'nin ilçe, il ve bölge işsizlik oranlarının gerilemesini sağlayacaktır.

Kandıra'da ortalama hane halkı büyüklüğü 3.75 kişidir. Yeni istihdam edilecek kişilerin hane halkı ortalamasının aynı olduğu düşünüldüğünde, bölgeye yaklaşık 26250 kişinin yerleşeceği sonucu çıkmaktadır. 26250 kişiye ev sağlanması, sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, çocuklarının bakımları, elektrik, su, doğal gaz gibi alt-yapı ihtiyaçlarının giderilmesi, okul, servis, taşıma sağlanması gibi işler düşünüldüğünde Kandıra'da kurulacak Gıda İhtisas Organize Sanayi bölgesinin, yöreye katacağı avantajlar, bölgede gerçekleşmesi muhtemel ekonomik canlanma ve kalkınmanın boyutları net bir biçimde göze çarpmaktadır. Ayrıca market, berber, tesisatçı, çilingir, lokanta ve kafe işletmecileri gibi

bölgedeki esnaf ve sanatkarlar açısından da Kandıra GİOSB önemli bir gelir kapısı olacaktır. Tüm bunlar düşünüldüğünde oluşturulacak çarpan etkisinin diğer sektörleri de ileriye götüreceği görülmektedir.

Kandıra GİOSB’de çalışanların ortalama net 800 TL/ay ücret alacakları varsayımı altında, çalışanlara ödenecek ücret toplamı 5600000 TL/ay olarak hesaplanmaktadır. Devlete ödenecek SGK Primlerinin ise yaklaşık 1680000 TL/ay olacağı görülmektedir. Buda yıllık yaklaşık 20000000 TL’ye tekabül etmektedir. Devlet Kandıra GİOSB üzerinden sadece sigorta primleri tahsil etmeyecektir. Bunun yanında satılan ürünlerden alınacak KDV, şirketlerin yapacağı kar üzerinden gelir ve kurumlar vergisi, bölge esnafının artan gelirleri üzerinden alınacak ek vergiler devlete fazladan gelir olacaktır.

Doğu Marmara Bölgesi’nde halihazır durumda verimli tarım arazileri elde edilen tarımsal ürünler Kandıra GİOSB için gerekli olan hammaddenin büyük bölümünü karşılayacaktır. Kandıra GİOSB’nin hammaddeye yakın bir alanda inşa edilmesi hammaddenin daha ucuza mal edilmesi açısından olumlu bir sonuç doğuracaktır.

Bugün için orta büyüklükte bir gıda işleme fabrikasının kurulum maliyeti 5 milyon TL ile 30 milyon TL arasında değişmektedir. Kandıra GİOSB’de 60 fabrikanın kurulacağı düşünüldüğünde, ortalama bir hesap ile bir milyar Türk Lirası bir ilk yatırım maliyeti ortaya çıkmaktadır. Bu inşaat işlerinin alt kolları düşünüldüğünde (ağaç işleri, fayans kaplama, demir, kum, çelik, beton, çakıl, çimento, çatı, armatür, inşaat makineleri, inşaat işçileri (onlar için kurulacak prefabrikler yemek hizmetleri yatak, kıyafet, sosyal ihtiyaçlar) mobilyalar, iç tesisatlar, cam, pencere çıtaları vb.) Kandıra GİOSB’nin bölgesel bir ekonomik seferberlik yaratacağı ortadadır.

Bölgede kurulacak fabrikaların; elektrik, su, doğal gaz ve iletişim gibi bir çok kamu hizmetine ihtiyaçları olacaktır. Bu hizmetleri karşılığında kamu kurum ve kuruluşları da ayrıca doğrudan gelir elde edeceklerdir.

Kandıra GİOSB, OSB içerisinde kurulacak bir Gıda Lisesi ile, gıda sektörüne yönelik ara eleman ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlayacaktır. Kandıra GİOSB müteşebbis heyetinin, sadece fabrika yapmaya odaklanmayarak, ülkemizin eğitim sorununun çözümüne katkı sağlayacak böyle bir konuya yatırım yapacak olması çok olumlu değerlendirilmelidir. Bu konu ayrıca Kandıra GİOSB'yi diğer OSB'lerden ayıran çok önemli bir husustur. Bölge gençleri Gıda Lisesinden alacakları eğitim ile sadece Kandıra GİOSB'de değil bir çok başka fabrikada daha rahat iş bulabileceklerdir. Ayrıca üniversitelerin önünde oluşan yığılmada, bir nebze olsun azaltılabilecektir.

Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi içinde yapılması planlanan bir diğer önemli konu Araştırma-Geliştirme faaliyetlerine ağırlık verilmesidir. Araştırma-Geliştirme faaliyetlerin arttırılması konusunda Devletimizin koyduğu yüksek hedefler, T.C. Kalkınma Bakanlığının yayınladığı ülkemizin Kalkınma Planlarında da önemli yer tutmaktadır. Bu amaçla Kandıra GİOSB müteşebbisleri, kuracakları OSB'de ortak bir Ar-Ge merkezini oluşturmayı planlamışlardır. Ar-Ge faaliyetlerinin özel sektör içinde henüz istenen seviyeye gelememesinin en önemli nedeni, yüksek maliyetleridir. Bir işletme tek başına bu maliyetleri yüklenememektedir. Kandıra GİOSB içerisinde kurulacak ortak Ar-Ge merkezi bu sorunun çözümünde büyük avantaj sağlayacaktır. Ayrıca Kocaeli'nin bir başka ilçesi Gebze'de yer alan Tübitak Gıda Enstitüsü ve Gebze İleri teknoloji Enstitüsü, Kandıra GİOSB içinde kurulacak Ar-Ge merkezinin alt yapısını kurmada önemli fayda sağlayacaktır.

Kandıra GİOSB Doğu Marmara Bölgesi'nden ülkemize örnek teşkil edecek bir gıda sanayi üzerine yapılmış bir açılımı ortaya koyacaktır. Gıda sanayinin gelişmesi ile birlikte tarım sektörü de canlılık kazanabilecek ve çiftçi gelirlerinde önemli artışlar olabilecektir. Bilindiği gibi genç nesil çiftçilik yapma konusunda isteksizdir. Bunun en büyük nedeni tarımsal üretimin maddi getirisinin düşük olduğunu düşünmeleridir. Ancak gıda sanayinin gelişmesi ile birlikte tarımsal hammaddeye olan ihtiyacın artması ile birlikte tarımsal üretim ölçek büyüklükleri yükselecek dolayısıyla tarımsal gelir de artacaktır. Tarımsal gelirin artması gençlerin tarımsal üretime yönelme konusunda isteklerini arttıracaktır. Tarımsal üretimi kendi işi olarak benimseyecek yeni nesil, hem kendi işini yaparak

bordrolu olarak kazanacağından daha yüksek maddi imkânlar kazanacak hem de kendi işinin patronu olma tatminini yaşayabilecektir. Bu sayede tarımsal faaliyetlerde çalışmak bir zorunluluk olmaktan çıkacak, seçilen ve gönüllü bir şekilde çalışılan bir sektör haline gelebilecektir.

Kurulması planlanan Kandıra GİOSB'un en büyük avantajı hammaddeye yakınlığıdır. Kandıra ilçesi başlı başına bir tarım ve hayvancılık bölgesidir. Ayrıca, Kandıra GİOSB'un içinde yer aldığı doğu Marmara bölgesinin tarımsal potansiyeli yüksektir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Kontrol Şube Müdürlüğü'nün 2005 yılı verilerine göre Kandıra GİOSB ile birlikte Kocaeli'ndeki firma sayısının yüzde %57 artacağı öngörülmektedir. Süt sektöründe artış oranının %50, meyve-sebze sektöründe artış oranının %85 olacağı tahmin edilmektedir. Bu veriler bölgede tarıma dayalı sanayinin nasıl katlanarak artacağını göstermektedir. Kandıra GİOSB bölgeye büyük bir canlılık getirecektir. Tarım ve tarıma dayalı sanayi de ortaya çıkacak bu iyileşmeler, tarım kesimindekilerin yaşam standardını ve refah seviyesini de artıracaktır.

2030 yılında dünya nüfusunun 8.3 milyara ulaşması beklenmektedir. Dünyada uzun vadeli gıda politikalarının yapılmaması halinde, modern tarım ve gıda sisteminin karşılaştığı ekonomik ve ekolojik sorunlar, 21 yüzyılda ciddi bir ekonomik ve toplumsal krizin olabileceğini göstermektedir. Gıda güvenliği insanların sağlıklı gıdaya ulaşma hakkını ifade ederken gıda güvencesi kavramı tüm insanların yeteri kadar gıdaya ulaşma hakkı demektir. Dünya üzerinde şuan için yaklaşık bir milyar insan yeterli gıdaya ulaşma hakkından mahrum yaşamaktadır. Gerekli tedbirlerin alınmaması durumunda gıda güvencesi sorununun ülkemizde yaşanması olasıdır. Kandıra GİOSB gibi projeler, ülkemizde gıda güvencesi sorununun yaşanmaması için en önemli kamu yararına sigorta olacaktır. İnsanlar petROLSÜZ yada metal sanayi olmaksızın hayatlarını sürdürebilirler. Ancak, yemeden ve içmeden hayatlarını sürdürmeleri mümkün değildir. Bu nedenle gıda sektörü geleceğin sektörü olacaktır. Ülkemizin bu sektörde büyük iklimsel ve tarihsel avantajları bulunmaktadır. Ancak bu avantajlar sanayi ile buluşturulmadığı sürece bir anlam ifade etmemektedir.. Bu tip projelerin hayata geçirilmesi ile birlikte ülkemiz, Avrupa ve yakın doğunun gıda üssü olabilecek potansiyeldedir. Böylece Kandıra GİOSB, Anadolu'da

kurulacak diğ er gıda ihtisas organize sanayi bölgelerine örnek ve teşvik edici olacaktır.

Gıda özelinde ve tarımsal ürünleri işleyecek bir ihtisas organize sanayi bölgesinin kurulması, fiyatları yıldan yıla değişen ve bu nedenle zaman zaman çiftçinin aleyhine oluşan tarımsal ürün fiyatlarının bir istikrara kavuşması için de büyük avantaj sağlayacaktır. Bilindiği gibi ülkemizde tarımsal ürün fiyatlarının şeffaf bir biçimde oluşabileceği ürün borsaları bir türlü yaygınla amamı tır. Çiftçi hasat zamanı ürününü kaç liradan satacağını bilememekte ve geleceğini planlayamamaktadır. Hasat sonrası, ürününü depolayacağı bir yeri olmadığında ve ürünü çabuk bozulabilen bir ürün olduğundan, aracı ne fiyat verirse ona satmakta, önemli bir gelir kaybına uğramaktadır. Üreticinin bu gelir kaybına uğramaması için Kandıra G OSB büyük bir imkan sunabilecektir. OSB içerisinde yer alacak firmalar üreticiler ile sözleşme imzalayarak hem kendi arzlarını garanti altına alacaklar hem de üretici, ne kadar gelir elde edeceğini önceden görebilecektir. Bu tip uygulamaların hayata geçmesi ayrıca ticaret borsalarının ve gıda fuarlarının ülkemizde yaygınlaşması içinde önemli bir fırsat olacaktır.

Kandıra G OSB’da üretilen ürünlerin iç piyasaya sürülmesiyle ticari hayatın daha fazla canlanacağı düşünülmektedir. Kandıra G OSB’da mevcut gıda ürünlerinden ayrı olarak farklı türlerde ürünlerin üretimi gerçekleşecek ve bu tür yeni ürünlerin iç piyasaya sürülmesiyle tüm ülke genelinde artan tüketim oranı sonucunda ticari hayatın dinamizmi de artacaktır.

Kandıra’da kurulması planlanan OSB bir ihtisas OSB olup, içinde sadece gıda firmaları yer alacaktır. Bilindiği üzere gıda firmaları doğada    lmesi en kolay ürünler olan organik ürünleri işlemektedir. Bu anlamda atıklarını sadece organik ürünler oluşturmaktadır. Kandıra G OSB’nin ÇED raporunda da yer aldığı gibi Kandıra G OSB’nin çevreye hiçbir olumsuz etkisi olmayacaktır. Ayrıca atık işleme tesisinden çıkan organik işlenmiş atıklar, gübre olarak tarımsal üretimde yada peyzaj alanlarında da kullanılabilecektir. ÇED raporunda belirtildiği gibi firmalardan çıkan atık su tesisinde temizlenecek su, 2.kalite su olacaktır. Bu ikinci kalite su dahi  evre dereye tahliye edilmeyerek, OSB içerisinde yer alacak yeşil alanların sulanmasında kullanılacaktır.

Kandıra GİOSB'nin Kocaeli'ne kurulması İstanbul ve çevresinin gıda güvencesinin en verimli şekilde karşılanabilecek tek uygun seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Kandıra ilçesinin mevcut ulaşım bağlantıları kurulması tasarlanan yatırım için yeterli durumdadır ve yeni ulaşım projeleriyle daha da güçlenerek sektörü ihracat ve yüksek katma değer elde etme konusunda ilerletecek durumdadır. Bölgenin lojistik avantajı birbirinden farklı imkanlar sunmaktadır. Her türlü hammadde; limanlar, demiryolları, karayolu ve otoyol vasıtasıyla karşılanabilecek durumdadır. Üretilen ürünler de aynı şekilde rahat ve çeşitli ulaşım imkanlarıyla tüm dünyaya pazarlanabilecektir.

Kandıra GİOSB'nin faaliyete geçmesi ile birlikte bir nevi sosyal sorumluluk projesi olarak da adlandırılabilir olan ve F ile T tipi cezaevinde bulunan mahkumlara meslek edindirmek ve bu sayede para kazanmalarına imkan tanımak üzere OSB bünyesinde çalışma imkanlarının oluşturulması düşünülmektedir. Böylece mahkumların oluşturduğu emek gücünün üretime katılması sağlanabilecektir.

Kandıra GİOSB'de yer alacak yatırımların büyük bölümünün (yaklaşık %65'inin) ihracata yönelik üretim yapacaklarından dolayı bölgeyi de yüksek ihracat kapasitesi ile rekabette farklı bir düzeye taşıyacaktır.

Kandıra GİOSB tarafından yapılacak hammadde alımı ile bölgedeki tarımsal üretimin tetiklenmesi beklenmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında konuyla ilgili olarak karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik geliştirilen bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Ülkemizde düzenli bir sanayi yapısının oluşturulmasında, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında ve kentlerin planlı gelişimine katkı sağlanmasında rol oynaması planlanan OSB'ler, gerek kuruluş aşamasında gerekse faaliyete geçişi sonrasında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Özellikle kamulaştırma sürecinde mal sahipleri yaşanan uzlaşma sürecindeki anlaşmazlıklar, kamulaştırmayı

geciktirmekte ve GİOSB ve OSB'lerin bir an önce faaliyete geçmesini engellemektedir.

- Yapılacak yasal ve kurumsal düzenlemelerle kamulaştırma sürecinin daha şeffaf, hızlı ve hesap verilebilir biçimde olması sağlanmalı, kamulaştırma yapılmasına gerek olmayan alanlar için, farklı alternatif yollarla arazi edinimi yoluna gidilerek, uzlaşma sağlanmalı, kıymet takdiri konusunda uzman olan bilirkişiler tarafından denetimi yapılarak, mümkün olabilecek en kısa sürede sonuçlandırılması için olanak verilmelidir.
- OSB'lerin işleyiş yapısı, kuruluş amacı ve bölgeye sağlayacağı sosyo-ekonomik faydaları, kurulmadan önce bölge halkına, üreticilere ve sanayicilere çok iyi anlatılmalıdır. Araştırmada özellikle üreticilerin GİOSB'ye yatırım yapacak firmalar hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığı için, GİOSB kurulmasıyla kendilerinde yaratacağı fayda ve olanaklar konusunda tereddütlerinin olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle Kandıra GİOSB yöneticilerinin bu yatırımı hem bölge üreticisine hem de çevresindeki yaşayanlara çok iyi tanıtmalarının, Kandıra ilçesi için öneminin vurgulanmasının, Kandıra GİOSB için oluşabilecek olumsuz yargıların kırılmasını sağlayacaktır.
- Araştırmanın yapıldığı bölgede üreticilerin ailelerindeki genç nüfusun çoğunun çiftçilik yapmayı düşünmediği gözlemlenmiştir. Gençlerin tarımla uğraşmasına olacak sağlamak için devletin verdiği genç çiftçilere hibe desteği miktarının artırılması sağlanarak, daha cazip hale getirilmelidir. Böylece kurulacak olan GİOSB ile genç üreticiler ürünlerini aracısız pazarlama fırsatı yaratacakları için, tarımla uğraşmaya devam ettirebileceklerdir.
- Kandıra bölgesi özellikle Kocaeli ilinin en önemli hayvancılık yapan bölgesidir. Bölgeye has olarak üretilen manda yoğurdu Kandıra ilçesi için önemli bir üründür, fakat dünya piyasasında o kadar önemli bir konumda değildir. Kurulacak GİOSB ile bölgeden sağlanacak süt

üretimi ile üretilecek manda yoğurdu yurtiçi ve yurtdışı piyasasında daha iyi tanıtılma imkanı yaratılabilecektir. Böylece bölgeye ve ülkemize önemli katma değer oluşturabilecektir.

- Kandıra GİOSB’de yer alacak firmalar kamulaştırma sürecindeki beklemeden rahatsızlık duymaktadırlar. Biran önce faaliyete geçerek, üretim yapma konusunda istekli olmalarına rağmen, yasal engeller nedeniyle taahhüt edilen tarihte faaliyete geçememişlerdir. Bu durum Kandıra GİOSBde yer alma konusunda firmalar üzerinde isteksizlik oluşturabilecektir. Bu nedenle yetkililerin, kamulaştırma sürecinde oluşan engelleri, en kısa sürede sonlandırılıp dava sürecini hızlandırmaları gerekmektedir. Çünkü bu süreç Kandıra GİOSB ‘nin kurulacağı 2.etabı için olumsuz önyargı oluşturabilecektir.
- Araştırma bölgesinde üreticilerin planlı bir üretim yapmadığı ve bölge kapasitesinin tarım alanı bakımından etkin kullanılmadığı tespit edilmiştir. GİOSB’nde yer alacak firmalar kendileri için gerekli hammadde ihtiyacının çoğunu bölgedeki üreticilerden sağlamayı düşünmeleri, sözleşmeli üretimi attirıcı yönde etkili olabilecektir.
- Kandıra çevresinde eğitimini tamamlamış, fakat işsiz olan bir kesimin de olduğu bilinmektedir. Kandıra GİOSB, işsiz olan bu kesim için bir iş fırsatı yaratacak ve bölgeden göç etmesini engelleyecektir.
- Bölgedeki üreticiler arasında bilinçsiz üretim yapan, teknik konularda bilgi eksikliğine sahip üreticiler bulunmaktadır. Bu konuda GİOSB’de yer alacak firmalar bölgedeki üreticilere teknik olarak destek verecek olmaları, bölgede tarımın daha bilinçli olmasını sağlayabilecektir.

Sonuç olarak şunu ifade etmek mümkündür. Dünya nüfusunun hızla attığı günümüzde eldeki mevcut kaynakların en verimli şekilde değerlendirilerek tüketicilere sunulması, ülkemizin dünya ticaretinde rekabet potansiyeli yüksek bir yere ulaşmasını sağlayacaktır. Türkiye genelinde olduğu gibi, Marmara bölgesi ve özellikle Kocaeli ve çevresindeki illerin kırsal kesiminde yaşayıp, tarım ve

hayvancılıkla geçinen üreticilerin ürettiği ürünlerin, günümüz koşullarında gerçek değeriyle değeriendirilmesi ve dünya ticaretinde rekabet gücünü elde etmesi, kurulacak organize sanayilerle mümkün olacağı düşünöldüğünde, Kandıra-GİOSB projesinin bir an önce hayata geçirilmesinin tarım ve hayvancılık sektörü açısından önemli bir etkisi olacaktır.

KAYNAKLAR DİZİNİ

- Açıl, F.**, 1980, Tarım Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları Yayın No:721, Ankara, 256 s.
- Ağdağ, O.N.**, 1998, Denizli Organize Sanayi Bölgesi'nde Endüstriyel Katı Atık Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli, 77s.
- Alacadağlı, E.**, 2004, Organize Sanayi Bölgelerinde Çevre Yönetim Sistemleri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 434s, Ankara.
- Alene, A.D., Manyong, V.M., Tollens, E.F. and Abele, S.**, 2007, Targeting Agricultural Research Based on Potential Impacts on Poverty Reduction: Strategic Program Priorities By Agro-Ecological Zone In Nigeria, Food Policy, 32:394-412.
- Altan, Ö.Z., Kağncıoğlu, D., Y. Sişman, Y. ve Sungur, Z.**, 2005, İşçi Profili Araştırması Eskişehir Örneği, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1651, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No:190, Eskişehir.
- Altay, H. ve İlban, M.O.**, 2008, Kobi Yöneticilerinin Teknolojiye Bakış Açılarının Belirlenmesine Yönelik Açıklayıcı Bir Araştırma: Balıkesir İli Organize Sanayi Bölgesi Örneği, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1):109-117.
- Aras, A.**, 1988, Tarım Muhasebesi, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, 323s.
- Ardoğan, L.**, 1983, Türkiye'de ve Dünyada Sanayi Bölgeleri ve Uygulamaları, TOBB Yay., 311, Ankara.
- Arpa, D.**, 2014, Türkiye'de Sanayileşme Sürecinde Organize Sanayi Bölgeleri ve Niğde OSB Uygulaması, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik, 108s.
- Arslan, K.**, 2005, Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama Ve Bölgesel Kalkınma Ajansları, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1: 4(7):275-294.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Asheim, B.T.**, 1994, Industrial Districts, Inter-Firm Co-Operation And Endogenous Technological Development: The Experience of Developed Countries, in Technological Dynamism in Industrial Districts: An Alternative Approach to Industrialization in Developing Countries?, UNCTAD, United Nations, New York and Geneva, 91-142.
- Bacaria, J., Alomar, S.B. and Fernandez-Ribas, A.**, 2004, The Changing Institutional Structure and Performance of the Catalan Innovation System. In P. Cooke, M. Heindenreich & H.J. Braczyk (Eds), Regional Systems Innovation 2nd edition The Role of Governance in a Globalised World, Routledge, London, pp63-90.
- Balaban, O.**, 2001, Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Politikasına İlişkin Durum Değerlendirmesi, Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara, :1(2): 76- 85.
- Barın, E.**, 2009, Industrial Firm Relocation: The Case of Gebze Organized Industrial Zone, Master Thesis, The Graduate School of Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University, 227s.
- Başarır, A.**, 2002, Multidimensional Goals of Farmers in the Beef Cattle and Dairy Industries. PhD Dissertation, Louisiana State University, Department of Agricultural Economics and Agribusiness, Louisiana.
- Bennett, R.J.**, 2000, SME Growth: The Relationship with Business Advice and External, Small Business Economics, 15(3):193-198.
- Berberoğlu, G.N.**, 1984, Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinin Şehrin Ekonomisine ve Sanayisine Katkısı, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 60s.
- Beştaş T.**, 1997, Denizli Sanayi Odasının Organize Sanayi Bölgelerine Bakışı ve 21. Yüzyıla Doğru Hedefleri, 21.Yüzyıla Doğru Denizli Sanayii Sempozyumu, MMO Yayın No: 199, Denizli.
- Bommer, M. and Jalajas, D.**, 2002, The Innovation Work Environment of Hightech SMEs in The USA and Canada, R &D Management 32(5).

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Brown, R.** 2000, Cluster Dynamics in Theory and Practice with Application to Scotland, Regional and Industrial Policy Research Paper, Number: 38, European Policies Research Centre University of Strathclyde, United Kingdom, pp. 1-30.
- Capkun,V., Hameri, A-P. and Weiss, L.A.,** 2009, On The Relationship Between Inventory and Financial Performance in Manufacturing Companies, International Journal of Operations & Production Management, 29(8): 789-806.
- Chen, H., Frank, M.Z. and Wu, O.Q.,** 2005, What Actually Happened to Inventories of American Companies Between 1981 and 2000?, Management Science 51(7): 1015–1031.
- Civelek, O.,** 2015, New Generation Organized Industrial Zones for Industrial Transformation, The Russian Academic Journal, 31(1):46-52.
- Cooke, P., Uranga, M.G. and Etxebarria, G. ,**1998, Regional Systems of Innovation: An Evolutionary Perspective, Environment and Planning A, 30(9):1563-84.
- Çam, H. ve Esengün, K.,** 2011, Organize Sanayi Bölgeleri ve Uygulanan Teşvik Politikalarının İşletmeler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde Uygulama, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13(21):55-63.
- Çetin, M. ve Kara, M.,** 2008, Bir Kalkınma Aracı Olarak “Organize Sanayi Bölgeleri”: Isparta Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi Üzerine Bir Araştırma, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 31:49-68.
- Çetin-Koç, A.,** 2010, Organize Sanayi Bölgelerinin Amaçları ve Gebze Organize Sanayi Bölgesi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 148s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Çevik, Ç. ve Alperen, M.Y.**, 2009, İşçilerin Sosyal ve Çalışma Hayatlarına Dair Bir Araştırma: Amasya Organize Sanayi Bölgesi Örneği, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25:221-236.
- Çinier, G.**, 1991, Organize Sanayi Bölgesi ve Çevre Sorunlarının Ekonomik Yönden İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 114s.
- Çoşkun, Ç.**, 2016, Organize Sanayi Bölgelerinin İstihdam Üzerine Etkileri: Manisa Organize Bölgesi Örneği, Celal Bayer Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 169s.
- Dante, J. and Raymond, C.**, 1991, Industrial Waste Land Treatment Practices, Journal of Environmental Engineering, 117(6):846-851.
- Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü**, 2015, Sıcaklık Değerleri, www.mgm.gov.tr, (Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2016).
- Dewett, T. and Jones, G.R.**, 2001, The Role of Information Technology in The Organization: A Review, Model and Assessment, Journal of Management, 27: 313-346.
- Dumansızoğlu, M. ve Döker, M.F.**, 2017, Gebze Organize Sanayi Bölgesi'nin Mekansal Etkileri, Türk Coğrafya Dergisi, 69:89-100.
- DuPuis, E.M., and Goodman, D.**, 2005, Should We Go “Home” To Eat?: Toward A Reflexive Politics of Localism, Journal of Rural Studies, 21(3):359-371.
- Engindeniz, S.**, 1993, Tire İlçesi Orman Köyleri Tarım İşletmelerinin Sosyo Ekonomik Analizi, Yüksek Lisans Tezi, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Bornova, 174s.
- Ergülen, H.C.**, 1998, Kütahya Ekonomisinin Yeniden Yapılandırılmasında Organize Sanayi Bölgesi Rolünün İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 147s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Erkoç, S.**, 2006, Kobilerin Büyüme Yönelimlerinin Büyüme Stratejileri Açısından Analizi ve Organize Sanayi Bölgesinde Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 164s.
- Eroğlu, H.**, 2011, Kandıra GİOSB Müdürlüğü, Yönetici Özeti, Kocaeli.
- Eyüpoğlu, D.**, 2005, 2000’li Yıllarda Organize Sanayi Bölgelerimiz, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi.
- Falcke, C.O.**, 1999, Industrial Parks Principles and Practice, Journal of Economics Cooperation Among Islamic Contries, 20(1):1-10.
- Gujarati, N.D.**, 1998, Essential of Econometrics, Mc Graw Hill, New York.
- Günden, C. ve Miran, B.**, 2007, Bulanık Eşli Karşılaştırma Yöntemiyle Çiftçilerin Amaç Hiyerarşisinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 20(2):183-191.
- Hill, M.**, 1965, Modern Small Industry For Developing Countries, New York.
- Himanshu, C. and Gaurav, T.**, 2012, An Analysis of Inventory Turnover and Its Impact on Financial Performance in Indian Organized Retail Industry, Institute for International Management and Technology, Journal of Services Research, 12(1):43-64.
- Hsu, M.S., Lai, Y.L. and Lin, F.J.**, 2013, Effects of Industry Clusters on Company Competitiveness: Special Economic Zones in Taiwan, Review of Pacific Basin Financial Markets and Policies, 16(3), 28p.
- İbicioğlu, H., Karadal, H., Doğan, D., M., Çuhadar, M.H.**, 2008, Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol:19.
- İbrahimi, A.**, 2006, Türkiye ve Avrupa Birliği’nde KOBİ’lere Sağlanan Destekler ve Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi’nde İmalat Sektöründe Faaliyet Gösteren KOBİ’lere İlişkin Bir Uygulama, Yüksek Lisans Yezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 87s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- İlarslan, K.**, 2001, Optimal Kuruluş Yeri Bağlamında Dinar Organize Sanayi Bölgesinde Önerilen Yatırım Konuları, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, 132s.
- Jain, A.**, 2009, An Integrated Model of Sub-National Regional and Urban Economic Development: Framework of Analysis, International Journal of Urban and Regional Research, 33(3): 809-826.
- Jain, A.**, 2012, An Integrated Model of Subnational Regional And Urban Economic Development: Framework of Analysis Applied to The City of Casey, Victoria, Australia, Australasian Journal of Regional Studies, 18(2):206-231.
- Kaechele, H. and Dabbert, S.**, 2005, Economic Analysis of a Multifunctional Wetland Management at the Example of the Conflict between Farmers and Nature Conservationists in the Lower Odra Valley National Park, In :ICID 21st European Regional Conference, Frankfurt(Oder) and Slubice-Germany and Poland, 15-19 May 2005.
- Kahya, E.**, 2002, Organize Sanayi Bölgelerinin Ekonomik Etkileri ve Sakarya Organize Sanayi Bölgeleri, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 126s.
- Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Müdürlüğü Kayıtları**, 2011.
- Kandıra GİOSB Müdürlüğü**, Yönetici Özet Raporu, 2012
- Karakuş, K., Aygün, T. ve Alarslan, E.**, 2008, Gaziantep İli Merkez İlçede Kırmızı Et Tüketim Alışkanlıkları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi , 18(2):113-120.
- Kasapoğlu, O.**, 2016, Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Yerel Ekonomiye Katkısı: Bartın Merkez I. Organize Sanayi Bölgesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın, 119s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Kaya, G.A.**, 2005, Elazığ İli Organize Sanayi Bölgesinde Faaliyetlerini Sürdüren Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin(KOBİ) Finansal Sorunları ve Çözüm Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 160s.
- Kaya, Ö.E.**, 2008, İşletmelerde Planlama ve İş Planları: Ostim Organize Sanayi Bölgesi'ndeki İmalat İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 133s.
- Kavas- Dülger, N.**, 2006, Interfirm Relations And Innovative Capacity in Adana Organized Industry Zone: A Case Study On Textile Firms, Master Thesis, The Graduate School of Social Sciences Of Middle East Technical University, 133p.
- Keeble, D. and Wilkinson, F.**, 1999, Collective Learning and Knowledge Development in The Evolution of Regional Clusters of High Technology SMEs in Europe, Regional Studies, 33(4):295-303.
- Klir, G.J. and Yuan, B.**, 1995, Fuzzy Sets and Fuzzy Logic:Theory and Application, Prentice Hall, New Jersey,574p.
- Koç, S. ve Bulmuş, C.**, 2014, Organize Sanayi Bölgelerinin Bölge Ekonomilerindeki Etkinliklerinin Karşılaştırılması: Kayseri ve Sivas Örneği, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1):177-215.
- Kuş, B.**, 2016, Organize Sanayi Bölgelerinin Kentleşme Süreci İçindeki Yeri ve Önemi: Adana Hacı Sabancı Bölgesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 185s.
- Luger, M.I. and Maynard, N.C.**, 2008, On The Governments Role in Regional Economic Development, In J. Martinez-Vazquez & F. Vaillancourt (Eds) Public Policy for Regional Development, Routledge, New York, pp. 28-46
- Marsden, T. and Sonnino, R.**, 2008, Rural Development and The Regional State: Denying Multifunctional Agriculture in The UK, Journal of Rural Studies, 24:422-431.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Nigam, P., Armour, Banat, G.I.M., Singh, D. and Marchant, R.,** 2000, Physical Removal of Textile Dyes and Solid State Fermentation of Dye Adsorbed Agricultural Residues. *Bioresour, Technol*, 72: 219-226.
- Ohlan, R.,** 2013, Pattern of Regional Disparities in Socio-economic Development in India: District Level Analysis, *Sos.Indic.Res.*, 114: 841-873.
- Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu,** 2016, Faaliyet Raporu, www.osbuk.gov.tr, (Erişim Tarihi: 25 Temmuz 2017).
- Özçırpıcı, B., İçbay, E., Çoşkun, F., Akın, M., Çiftçi, O.N. ve Özgür, S.,** 2009, Gaziantep Organize Sanayi Bölgelerindeki Gıda Üreten İşyerlerinin Değerlendirilmesi, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(5):389-396.
- Özçiçek Dölekoğlu, C.,** 2003, Tüketicilerin işlenmiş gıda ürünlerinde kalite tercihleri, sağlık riskine karşı tutumları ve besin bileşimi konusunda bilgi düzeyleri(Adana Örneği), *TEAE*, Yayın No:105, Ankara, 101 s.
- Özdamar, K.,** 1999, Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, 1-2 Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Özdamar, K.,** 2004, Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-1, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 649s.
- Özden, E.,** 2016, Kalkınma Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgelerini Yeniden Kurgulamak, *Megaron*, 11(1):106-124.
- Özer, Y.E.,** 2002, Organize Sanayi Bölgeleri ve Kentsel Gelişmeye Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 124s.
- Öztürk, N. ve Uzun, M.,** 2010, Bölgesel Kalkınma Dinamikleri: Bölgesel Dengesizliklerin Ortaya Çıkmasında Rol Oynayan İktisadi Etmenler, *Celal Bayer Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(2):91-110.
- Öztürk, Y.,** 2012, Türkiye'deki Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları ve Mevcut Durum, *Bilim, Sanayi ve Teknolojik Bakanlığı Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*, Temmuz, 283: 10-11.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Parra-Lopez, C., Groot, J.C.J, Carmona- Torres, C. and Rossing, W.A.H.,** 2008, Integrating Public Demands Into Model-Based Design for Multifunctional Agriculture: An Application to Intensive Dutch Dairy Landscapes, *Ecological Economics*, 67:538.
- Pedrycz, W. and Gomide, F.,** 1998, *An Introduction to Fussy Sets*, The MIT Press, Massachusetta, 465p.
- Regan, N.O. and Ghobadian, A.,** 2005, Strategic Planning-AComparison of High and Low Technology Manufacturing Small Firms, *Technovation*, 25(10).1107-1118.
- Ross, T.J.,** 1995, *Fuzzy Logic with Engineering Applications*. McGraw-Hill, New York, 600p.
- Sammarra, A. and Biggiero, L.,** 2001, Identity and Identification in Industrial Districts, *Journal of Management and Governance* , 5(1), ABI/INFORM Global, Netherlands.
- Sapmaz, S., Eryaşar, A. ve Yüce, Ş.,** 1997, Organize Sanayi Bölgelerinin Kalkınmadaki Yeri, 21. Yüzyıla Doğru Denizli Sanayii Sempozyumu, 17-19 Ekim 1997, Denizli.
- Sezer, C.,** 2009, An Analysis on Perceptions of Managers on Learning-Oriented Utilization Levels of Information Technologies in Firm of Organized Industry Zones, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1:1318-1326.
- Stanley, E. and Morse, R,** 1965, *Modern Small Industry For Developing Countries*, 138.
- Tanaka, K.,** 1997, *An Introduction to Fuzzy Logic for Practical Applications*. Springer Verlag, New York, 138 p.
- Tanç, A. ve Gökoğlan, K.,** 2015, The Impact of Environmental Accounting on Strategic Management Accounting: A Research on Manufacturing Companies, *International Journal of Economics and Financial Issues*, 5(2):566-573.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Tanrıvermiş, H., Aliefendioğlu, Y., Demirci, R. ve Arslan, M.,** 2011, Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Kamulaştırma Alanında Arazi Gelirleri, Kapitalizasyon Oranı, Arazi Değerleri ve Kamulaştırma Bedellerinin Analizi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Taşınmaz Geliştirme Anabilim Dalı, 8, 173s.
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı,** Kocaeli Tarım İl Müdürlüğü, Kocaeli Master Planı, Aralık-2002.
- Tidd, J., Bessant, J. and Pavitt, K.,** 2005, Managing Innovation: Integrating Technological, Market and Organizational Change, 3rd Edition, John Wiley & Sons Ltd, March.
- Tok, H.H., Kurucu, Y., Peker, F., Ercal, E. and Tok, E.,** 2011, A Rural Development Model for The Thrace Region, Organized Agricultural Zone, Journal of Environmental Protection and Ecology, 12(1):228-239.
- Tosun, Ö.O.,** 2006, Antalya İlinde Tüketicilerin Kırmızı Et Satın Alım Yerleri Tercihlerinin Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 54 s.
- Türkiye İstatistik Kurumu,** 2009, Bölgesel İstatistikler, Hayvansal Ürün Üretim Miktarları, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi:18 Haziran 2016).
- Türkiye İstatistik Kurumu,** 2013, Seçilmiş Göstergelerle Kocaeli.
- Türkiye İstatistik Kurumu,** 2013, Bölgesel İstatistikler, Bitkisel Ürünler Üretim Miktarı, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi:10 Ağustos 2016).
- Türkiye İstatistik Kurumu,** 2016, Adrese Dayalı Kayıt Sistemi, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi: 25 Haziran 2017).
- Türkiye İstatistik Kurumu,** 2016, Bölgesel İstatistikler, Arazi Kullanım Durumu, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi:20 Haziran 2017).
- Türkiye İstatistik Kurumu,** 2016, Bölgesel İstatistikler, Canlı Hayvan Sayıları, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi:20 Haziran 2017).
- Türkiye İstatistik Kurumu,** 2016, Bölgesel İstatistikler, Tarım Alet ve Makine Sayıları, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi:20 Haziran 2017).

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Türko, E.S.**, 2006, Organize Sanayi Bölgeleri ve Yenilik: Erzurum Alt Bölgesinde Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 139s, Erzurum.
- T.C., Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı**, 2016 Yılı Faaliyet Raporu, www.sanayi.gov.tr, (Erişim Tarihi: 19 Ağustos 2017)
- Ünal, O.Ü.**, 2006, Denizli Honaz Organize Sanayii Bölgesinde Çalışan Tekstil İşçilerinde Fibromyalji Prevalansı ve Sosyodemografik Özellikleri, Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı, Denizli, 69s.
- Üstün, G.E.**, 2006, Bursa Organize Sanayi Bölgesi (Bosb) Atıksu Arıtma Tesisi Çıkış Sularının Geri Kazanılabiliirliğinin Araştırılması, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa, 245s.
- Yayan, İ.**, 2007, Kobilerin Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Çevre Yönetimi Bağlamında Yükümlülükleri ve Malatya Organize Sanayi Bölgesinde Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 232s.
- Ylunenpaa, H.**; 2001, Science Parks, Clusters and Regional Development, Paper Presented at 31st European Small Business Seminar in Dublin, Sept 12-14, pp 1-13.
- York, A. M. and Munroe, D. K.**, 2010, Urban Encroachment, Forest Regrowth and Land-Use Institutions: Does Zoning Matter?, Land Use Policy, 27:471-479.
- Wickham, M.**, 2005, Regional Economic Development: Exploring The „Role of Govenrment in Porters Industrial Cluster Theory.

ÖZGEÇMİŞ

22.03.1977 tarihinde İzmir’de doğan Bahar AYDIN CAN ilk, orta ve lise eğitimini İzmir’de tamamladı. 1994 yılında Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde başladığı lisans eğitimini 1998 yılında tamamladı. 2001 yılında Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitime başladı ve 2004 yılında mezun oldu. Aynı yıl Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında doktora eğitimine başladı.

2005 yılından beri Kocaeli Üniversitesi Arslanbey Meslek Yüksekokulu’nda öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.